

แบบเรียนวิชา : GEN1145 กฎหมายในชีวิตประจำวัน Law in Daily Life

ผู้เขียน: อาจารย์สำนักวิชานิติศาสตร์

© สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ห้ามนำส่วนใด
ส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนี้ไปลอกเลียน ทำสำเนา ถ่ายเอกสาร หรือนำไปเผยแพร่บนอินเทอร์เน็ต และ
เครือข่ายต่าง ๆ นอกจากจะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น ชื่อผลิตภัณฑ์และเครื่องหมายต่างๆ ที่
อ้างถึงเป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายเท่านั้น

คณะที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรชัย มุ่งไธสง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสงี่ยม บุญพัฒน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัฒนา ยืนยง

บรรณาธิการบริหาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์จรัสพัฒน์ อุปถัมภ์

บรรณาธิการเล่ม

อาจารย์วราภรณ์ ศรีนาราช

ผู้ประสานงาน

นางสาวสุภาพรรณ สุวรรณคำ

นางสาวขวัญนภา สารไชย

นางวันดี วงศ์นาค

ออกแบบปก

นางสาวอุษา คณะเกษม / นางสาวรัฐติยา ธนชัยวิวัฒน์

ข้อมูลบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

อาจารย์สำนักวิชานิติศาสตร์

กฎหมายในชีวิตประจำวัน—พิมพ์ครั้งที่ 1.—กรุงเทพฯ:สุตรไพศาลบิวเดอร์. 2560, 196 หน้า

1. แบบเรียน. 2.แบบฝึกหัด. I. ชื่อเรื่อง

ISBN 978-616-7920-43-6

จัดพิมพ์และจัดจำหน่ายโดย:สำนักบริหารและจัดการทรัพย์สิน มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

เลขที่ 80 หมู่ 9 ต.บ้านดู่ อ.เมือง จ.เชียงราย 57100โทรศัพท์ 0-5377-6029 แฟกซ์ 0-5377-6266

จัดพิมพ์ที่:สุตรไพศาลบิวเดอร์ 7/222 ถ.เลียบคลองภาษีเจริญเหนือ แขวง/เขต หนองแขม กรุงเทพฯ ฯ 10160

โทรศัพท์/โทรสาร 02-4443897

คำนำ

เอกสารประกอบการสอนในรายวิชากฎหมายเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน รหัสวิชา GEN1145 (Law in Daily Life) เป็นรายวิชาพื้นฐานจัดอยู่ในหมวดการศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย โดยมีเนื้อหาวิชาที่มุ่งเน้นให้นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจในหลักการทั่วไปของกฎหมาย อันเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญของกฎหมาย และที่มาของกฎหมาย รวมถึงศึกษาในส่วนของกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายอาญา กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เช่น กฎหมายความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พระราชบัญญัติคุ้มครองสัตว์ กฎหมายจราจร สิทธิหน้าที่ของนักศึกษา และกฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งในการจัดทำครั้งนี้ได้เป็นการปรับปรุงเนื้อหาเดิมจากฉบับก่อนให้มีความทันสมัย และครอบคลุมกฎหมายใหม่ในประเทศไทย ซึ่งคณะผู้จัดทำได้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนมีองค์ความรู้กฎหมายและสามารถประยุกต์ใช้กฎหมายในชีวิตประจำวันได้ ตลอดจนลดทอนภาระในการดำรงชีวิตโดยการหลีกเลี่ยงการกระทำผิดกฎหมายแต่ในขณะเดียวกันให้เกิดความตระหนักในการปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง

คณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารประกอบการสอนรายวิชานี้ คงจะเป็นประโยชน์กับผู้เรียนในการใช้ศึกษาค้นคว้าและใช้ประกอบการเรียนการสอน ตลอดจนสร้างความตระหนักในการดำรงตนในสังคมในฐานะพลเมืองของประเทศ ได้ไม่มากนักน้อย และขอขอบคุณมหาวิทยาลัย ผู้บริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ได้สนับสนุนส่งเสริมคณะผู้จัดทำให้มีโอกาสได้สร้างผลงานทางวิชาการที่มีประสิทธิภาพ หากมีข้อผิดพลาดประการใด คณะผู้จัดทำก็ต้องขออภัยมา ณ โอกาสนี้ด้วย

คณะผู้จัดทำ
สำนักวิชานิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

รายละเอียดของรายวิชา

ชื่อสถาบันอุดมศึกษา	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
วิทยาเขต/คณะ/ภาควิชา	สำนักวิชานิติศาสตร์

หมวดที่ 1 ข้อมูลโดยทั่วไป

1. รหัสและชื่อรายวิชา	GEN1145 กฎหมายเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน (Law in Daily Life)
2. จำนวนหน่วยกิต	3 หน่วยกิต (3 0 6)
3. หลักสูตรและประเภทของรายวิชา	วิชาศึกษาทั่วไป
4. อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาและอาจารย์ผู้สอน	(1) อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชา <ul style="list-style-type: none"> • ว่าที่ ร.ต.พิทยา มณีรัตน์ • อาจารย์สุรชัย อูฬารวงศ์ • อาจารย์พชรวรรณ ขำคุ้ม • อาจารย์สุรพี โทธิสาราช • อาจารย์วรณัฐ บุญเจริญ (2) อาจารย์ผู้สอน อาจารย์สำนักวิชานิติศาสตร์
5. รายวิชาที่ต้องเรียนมาก่อน	ไม่มี
6. รายวิชาที่ต้องเรียนพร้อมกัน	ไม่มี
7. สถานที่เรียน	ตามตารางการจัดการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัย
8. วันที่จัดทำหรือปรับปรุงรายละเอียดของรายวิชาครั้งล่าสุด	ปีการศึกษา 2559

หมวดที่ 2 จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์

<p>1. จุดมุ่งหมายของรายวิชา เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจในหลักการทั่วไปของกฎหมาย อันเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญของกฎหมาย ระบบกฎหมาย ประเภทของกฎหมาย รวมถึงการศึกษาในส่วนของ กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายอาญา กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน</p>
<p>3. วัตถุประสงค์ในการพัฒนารายวิชา เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้ในหลักการทั่วไปของกฎหมายต่างๆอย่างถูกต้อง เพื่อนำไปปรับใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวัน และเป็นพื้นฐานการเรียนในรายวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป</p>

หมวดที่ 3 ลักษณะและการดำเนินการ

<p>1. คำอธิบายรายวิชา คำอธิบายรายวิชา Gen 1145 กฎหมายเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน ; Law in daily life</p> <p>ศึกษากฎหมายทั่วไปที่ประชาชนควรทราบ และจำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นต้นว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายอาญา กระบวนการยุติธรรมทางแพ่งและอาญา รวมไปถึงกฎหมายอื่นๆ เช่น พระราชบัญญัติจราจรฯ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถฯ พระราชบัญญัติยาเสพติดฯ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคฯ กฎหมายเกี่ยวกับหอพักและสิทธินักศึกษา กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสัตว์ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ เป็นต้น</p> <p>The study of general law that people need to know which was also essential for daily life, for instances - civil and commercial code, criminal code, Criminal and civil judicial process including others specific legal provisions such as Traffic act, Narcotics act, Consumer protection act, Dormitory regulation law and the rights of student, Intellectual properties law, Animal protection law and Computer Crime law.</p>			
2. จำนวนชั่วโมงที่ใช้ต่อภาคการศึกษา			
บรรยาย	สอนเสริม	การฝึกปฏิบัติ/ งานภาคสนาม/การฝึกงาน	การศึกษาด้วยตนเอง
บรรยาย 45 ชั่วโมง ต่อภาคการศึกษา	ตามความต้องการของนักศึกษา เฉพาะราย หรือเป็นกลุ่ม	-	6 ชั่วโมง ต่อสัปดาห์
3. จำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์ที่อาจารย์ให้คำปรึกษาและแนะนำทางวิชาการแก่นักศึกษาเป็นรายบุคคล อาจารย์จัดเวลาให้คำปรึกษาเป็นรายกลุ่มตามความต้องการ 1 ชั่วโมงต่อสัปดาห์			

หมวดที่ 4 การพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษา

1. คุณธรรม จริยธรรม
1.1 คุณธรรมและจริยธรรมที่ต้องพัฒนา <ol style="list-style-type: none"> (1) เคารพสิทธิและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น (2) เคารพกฎระเบียบและข้อบังคับต่างๆ ขององค์กรและสังคม (3) มีวินัย ตรงต่อเวลา ในการเข้าห้องเรียน (4) มีความรู้ในการอ้างอิงงานเอกสารอย่างถูกต้องตามหลักจรรยาบรรณของนักวิชาการ (5) ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต เสียสละ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว
1.2 วิธีการสอน <ol style="list-style-type: none"> (1) บรรยายเกี่ยวกับบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง พร้อมยกตัวอย่างกรณีศึกษาพร้อมสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมในเรื่องต่างๆ (2) อภิปรายโดยแบ่งกลุ่มย่อยในชั้นเรียน (3) ให้นักศึกษาไปค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน
1.3 วิธีการประเมิน <p>พิจารณาจากพฤติกรรมการเข้าชั้นเรียน การตรงต่อเวลา การส่งงาน และ ประสิทธิภาพของงานที่ได้รับมอบหมาย</p>
2. ความรู้
2.1 ความรู้ที่ต้องได้รับ <ol style="list-style-type: none"> (1) สามารถประยุกต์ความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ (2) มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการทั่วไปของกฎหมาย และกฎหมายต่างๆที่เกี่ยวข้อง
2.2 วิธีการสอน <p>บรรยาย อภิปราย การนำเสนองาน การวิเคราะห์กรณีศึกษา โดยอาศัยหลักกฎหมายที่ได้ศึกษามา และมอบหมายให้ค้นคว้าบทความ ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยนำมาสรุปและนำเสนอ การศึกษาโดยใช้ปัญหา และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นโดยผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง</p>
2.3 วิธีการประเมิน <ol style="list-style-type: none"> (1) การสอบกลางภาค และการสอบปลายภาค (2) จากความประพฤติ และความตั้งใจในห้องเรียน (3) การส่งงาน และการนำเสนอหน้าชั้นเรียน
3. ทักษะทางปัญญา
3.1 ทักษะทางปัญญาที่ต้องพัฒนา <ol style="list-style-type: none"> (1) พัฒนาให้นักศึกษารู้จักคิดอย่างมีวิจารณญาณและอย่างเป็นระบบ (2) นักศึกษาสามารถวิเคราะห์บทบัญญัติของกฎหมายและเข้าใจถึงเจตนารมณ์ของตัวบทกฎหมาย (3) นักศึกษาสามารถประยุกต์นำความรู้ ไปแก้ไขปัญหาได้

<p>3.2 วิธีการสอน</p> <p>(1) บรรยายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ</p> <p>(2) ผู้สอนแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ตามหลักการหรือวิธีการของกฎหมายในมุมมองของนักกฎหมาย</p> <p>(3) ยกตัวอย่างเพื่อเชื่อมโยงเนื้อหา ระหว่างบทบัญญัติของกฎหมายและทฤษฎี และอภิปรายกลุ่ม</p>
<p>3.3 วิธีการประเมินผล</p> <p>การทดสอบย่อย การสอบกลางภาค และการสอบปลายภาค</p>
<p>4. ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ</p>
<p>4.1 ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบที่ต้องพัฒนา</p> <p>(1) สามารถให้ความช่วยเหลือ และอำนวยความสะดวกแก่การแก้ปัญหาต่างๆในกลุ่มทั้งในบทบาทของผู้นำ หรือ ในบทบาทของผู้ร่วมทีมทำงาน</p> <p>(2) มีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมายทั้งของตนเอง และงานในกลุ่ม</p> <p>(3) ทำงานด้วยความอดทน และให้ความร่วมมือกับกลุ่มเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย</p> <p>(4) พัฒนาทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้เรียนด้วยกัน</p> <p>(5) มีการพัฒนาการเรียนรู้ของตนเอง</p>
<p>4.2 วิธีการสอน</p> <p>(1) มีการแสดงความคิดเห็นหรือตอบคำถามภายในห้องเรียนทุกครั้ง</p> <p>(2) มอบหมายงานเดี่ยวและงานกลุ่ม พร้อมกำหนดวัน เวลา และสถานที่ส่งงานที่ชัดเจน</p>
<p>4.3 วิธีการประเมินผล</p> <p>(1) สังเกตพฤติกรรมของนักศึกษาในขณะที่ลงมือปฏิบัติงานในห้องเรียน</p> <p>(2) ประเมินจากการนำเสนอที่แสดงถึงการเตรียมตัว และการร่วมกันแสวงหาและวิเคราะห์ข้อมูลเป็นอย่างดี</p> <p>(3) ประเมินจากการส่งงานเดี่ยวและงานกลุ่ม ได้ตามวันและเวลาที่กำหนด</p>
<p>5. ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ</p>
<p>5.1 ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ต้องพัฒนา</p> <p>(1) สามารถสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพทั้งการพูดการเขียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>(2) พัฒนาทักษะการสื่อสารทั้งการพูด การฟัง การเขียน โดยการทำรายงานและนำเสนอในชั้นเรียน</p> <p>(3) สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นข้อมูลผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ตได้อย่างมีประสิทธิภาพ</p>
<p>5.2 วิธีการสอน</p> <p>(1) มอบหมายงานที่มีลักษณะเป็นกรณีศึกษา เพื่อให้ทำการวิเคราะห์ โดยนำบทบัญญัติของกฎหมาย คำพิพากษาของศาล พร้อมทั้งค้นหาคำคมจากอินเทอร์เน็ต เพื่อสนับสนุนการทำงานของตนเอง</p> <p>(2) ให้นำเสนองานในรูปแบบของ power point เพื่อสังเกตทักษะการพูด และการใช้คอมพิวเตอร์</p>

5.3 วิธีการประเมินผล

- (1) มีการประเมินผลโดยให้มีการจัดทำรายงานทั้งกลุ่ม และรายบุคคลที่มีการจัดระบบข้อมูลและนำเสนอ
- (2) ประเมินผลจากการมีส่วนร่วมในการอภิปราย และวิธีการอภิปราย

หมวดที่ 5 แผนการสอนและการประเมินผล

1. แผนการสอน

สัปดาห์ที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวนชั่วโมง	กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
1	บทที่ 1 ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย 1.ความสำคัญของประวัติศาสตร์ 2.ความหมายของกฎหมาย 3.กฎหมายในยุคสมัยต่างๆ	3	- บรรยายแนวการสอน - บรรยายหลักการ แนวคิด และทฤษฎี โดยใช้สื่อ PowerPoint	อาจารย์ สำนักวิชา นิติศาสตร์
2-3	บทที่ 2 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ส่วนที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายแพ่ง 1.กฎหมายว่าด้วยบุคคลและความสามารถ 2.กฎหมายว่าด้วยทรัพย์สิน 3.กฎหมายว่าด้วยการกระทำละเมิด 4.กฎหมายลักษณะครอบครัว 5.กฎหมายลักษณะมรดก ส่วนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายพาณิชย์ 1 .นิติกรรม สัญญา 2. สัญญาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน	6	- บรรยายหลักการ แนวคิด และทฤษฎี โดยใช้สื่อ PowerPoint - ตอบคำถามของนักศึกษาที่สงสัยและไม่เข้าใจเนื้อหาในบทเรียน - ทำแบบฝึกหัด	อาจารย์ สำนักวิชา นิติศาสตร์
4-5	บทที่ 3 กฎหมายอาญา 1. บทนำ 2. ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายอาญา 3. ความหมายของกฎหมายอาญา 4. วัตถุประสงค์ของกฎหมาย	6	- บรรยายหลักการ แนวคิด และทฤษฎี โดยใช้สื่อ PowerPoint - ตอบคำถามของนักศึกษาที่สงสัยและไม่เข้าใจเนื้อหาในบทเรียน	อาจารย์ สำนักวิชา นิติศาสตร์

ลำดับที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน ชั่วโมง	กิจกรรมการเรียน การสอน สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
	<p>อาญา</p> <p>5. ขอบเขตการบังคับใช้กฎหมายอาญา</p> <p>6. โทษทางอาญา</p> <p>7. แนวคิดและหลักการสำคัญของกฎหมายอาญา</p> <p>8. โครงสร้างความรับผิดชอบทางอาญา</p> <p>9. เหตุยกเว้นความผิด เหตุยกเว้นโทษ เหตุลดโทษ</p> <p>10. ความผิดอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา</p> <p>11. ความผิดลหุโทษ</p>			
6	<p>บทที่ 4 กฎหมาย</p> <p>วิธีพิจารณาความแพ่ง</p> <p>ความรู้เกี่ยวกับวิธีพิจารณาความแพ่ง</p>	3	<ul style="list-style-type: none"> - บรรยายหลักการ แนวคิด และทฤษฎี โดยใช้สื่อ PowerPoint - ตอบคำถามของนักศึกษาที่สงสัยและไม่เข้าใจเนื้อหาในบทเรียน - ทำแบบฝึกหัด 	<p>อาจารย์</p> <p>สำนักวิชา</p> <p>นิติศาสตร์</p>
7	<p>บทที่ 5 กฎหมาย</p> <p>วิธีพิจารณาความอาญา</p> <p>ความรู้เกี่ยวกับวิธีพิจารณาความอาญา</p>	6	<ul style="list-style-type: none"> - บรรยายหลักการ แนวคิด และทฤษฎี โดยใช้สื่อ PowerPoint - ตอบคำถามของนักศึกษาที่สงสัยและไม่เข้าใจเนื้อหาในบทเรียน 	<p>อาจารย์</p> <p>สำนักวิชา</p> <p>นิติศาสตร์</p>
8	สอบกลางภาค			
9	<p>บทที่ 6</p> <p>กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ</p> <p>อาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์</p> <p>1. ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์</p> <p>2. ความหมายและรูปแบบ</p>	3	<ul style="list-style-type: none"> - บรรยายหลักการ แนวคิด และทฤษฎี โดยใช้สื่อ PowerPoint - ตอบคำถามของนักศึกษาที่สงสัยและไม่เข้าใจเนื้อหาในบทเรียน 	<p>อาจารย์</p> <p>สำนักวิชา</p> <p>นิติศาสตร์</p>

ลำดับที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน ชั่วโมง	กิจกรรมการเรียน การสอน สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
	อาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ 3. กฎหมายว่าด้วยอาชญากรรม ทางคอมพิวเตอร์ของประเทศไทย 4. พระราชบัญญัติว่าด้วย ความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2560		- นำเสนองานเดี่ยวหรือ กลุ่ม	
10	บทที่ 7 ทรัพย์สินทางปัญญาในยุคดิจิทัล 1. ความหมายของทรัพย์สินทาง ปัญญา ประเภททรัพย์สินทาง ปัญญา 2. พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 3. พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 4. พระราชบัญญัติเครื่องหมาย การค้า พ.ศ. 2534	3	- บรรยายหลักการ แนวคิด และทฤษฎี โดยใช้สื่อ PowerPoint - ตอบคำถามของนักศึกษา ที่สงสัยและไม่เข้าใจเนื้อหา ในบทเรียน - ทำแบบฝึกหัด	อาจารย์ สำนักวิชา นิติศาสตร์
11-15	บทที่ 8 กฎหมายพิเศษอื่นๆ 1. พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 2. สิทธิของนักศึกษาที่ สถาบันอุดมศึกษาที่พึงปฏิบัติต่อ นักศึกษา 3. พระราชบัญญัติคุ้มครอง ผู้บริโภค พ.ศ. 2522 4. พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดี คุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2551 5. พระราชบัญญัติจรรยาบรรณ พ.ศ. 2522 6. พระราชบัญญัติคุ้มครอง ผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535 7. พระราชบัญญัติป้องกันการ ทารุณกรรม และการ จัดสวัสดิภาพสตรี พ.ศ.2557	15	- บรรยายหลักการ แนวคิด และทฤษฎี โดยใช้สื่อ PowerPoint - ตอบคำถามของนักศึกษา ที่สงสัยและไม่เข้าใจเนื้อหา ในบทเรียน - ทำแบบฝึกหัด	อาจารย์ สำนักวิชา นิติศาสตร์

ญ

ลำดับที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน ชั่วโมง	กิจกรรมการเรียน การสอน สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
16	สอบปลายภาค			

2. แผนการประเมินผลการเรียนรู้

กิจกรรมที่	ผลการเรียนรู้	วิธีการประเมิน	ลำดับที่ที่ประเมิน	สัดส่วนการ ประเมินผล
1	1-15	การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน	ตลอดภาคเรียน	10%
2	1-15	รายงานเดี่ยวหรือกลุ่ม	ตลอดภาคเรียน	10%
3	1-7	การสอบกลางภาค	ลำดับที่ที่ 8	30%
4	9-15	การสอบปลายภาค	ลำดับที่ที่ 16	40%

หมวดที่ 6 ทรัพยากรประกอบการเรียนการสอน

1. เอกสารและตำราหลัก เอกสารประกอบการสอนกฎหมายเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน
2. เอกสารและข้อมูลสำคัญ ไม่มี
3. เอกสารและข้อมูลแนะนำ ไม่มี

หมวดที่ 7 การประเมินและปรับปรุงการดำเนินการของรายวิชา

<p>1. กลยุทธ์การประเมินประสิทธิผลของรายวิชาโดยนักศึกษา</p> <p>(1) การสนทนากลุ่มระหว่างผู้สอน และผู้เรียน</p> <p>(2) สังเกตการณ์จากพฤติกรรมของผู้เรียน</p> <p>(3) แบบประเมินผู้สอนและแบบประเมินรายวิชา</p>
<p>2. กลยุทธ์การประเมินการสอน</p> <p>(1) ผลการสอบปลายภาค</p> <p>(2) ผลคะแนนชิ้นงานทั้งงานเดี่ยว แบบฝึกหัดและงานกลุ่มหน้าชั้นเรียน</p> <p>(3) การมีส่วนร่วมและการตอบคำถามในชั้นเรียน</p>
<p>3. การปรับปรุงการสอน</p> <p>(1) สัมมนา ก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอน</p> <p>(2) การวิจัยในชั้นเรียน</p> <p>(3) วิเคราะห์จากแบบประเมินผู้สอน</p>
<p>4. การทวนสอบมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาในรายวิชา</p> <p>การสัมมนา การประชุมเชิงปฏิบัติการรวมถึงวิเคราะห์ข้อสอบที่ใช้และเทคนิคการสอน ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน รวมถึงการสุ่มถามนักศึกษาเป็นรายบุคคลทุกคาบเรียน</p>
<p>5. การดำเนินการทบทวนและการวางแผนปรับปรุงประสิทธิผลของรายวิชา</p> <p>(1) ปรับปรุงในประเด็นกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ</p> <p>(2) ปรับปรุงเอกสารประกอบการสอนทุกๆ 2 ปีการศึกษา</p>

สารบัญ

คำนำ.....	ก
ข้อมูลรายวิชา.....	ค
สารบัญ.....	จ
บทที่ 1 ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย	
ความสำคัญของประวัติศาสตร์.....	1
ความหมายของกฎหมาย.....	2
กฎหมายในยุคสมัยต่างๆ.....	3
บทที่ 2 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	
ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายแพ่ง.....	19
กฎหมายว่าด้วยบุคคลและความสามารถ.....	19
กฎหมายว่าด้วยทรัพย์และทรัพย์สิน.....	24
กฎหมายว่าด้วยการกระทำละเมิด.....	27
กฎหมายลักษณะครอบครัว.....	28
กฎหมายลักษณะมรดก.....	35
ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายพาณิชย์.....	38
นิติกรรม สัญญา.....	38
สัญญาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน.....	43
บทที่ 3 กฎหมายอาญา	
ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายอาญา.....	53
ความหมายของกฎหมายอาญา.....	55
วัตถุประสงค์ของกฎหมายอาญา.....	56
ขอบเขตการบังคับใช้กฎหมายอาญา.....	57
โทษทางอาญา.....	59
แนวคิดและหลักการสำคัญของกฎหมายอาญา.....	61
โครงสร้างความรับผิดชอบทางอาญา.....	62
เหตุยกเว้นความผิด เหตุยกเว้นโทษ เหตุลดโทษ.....	65
ความผิดอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา.....	66
ความผิดลหุโทษ.....	68

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	
ความรู้เกี่ยวกับวิธีพิจารณาความแพ่ง.....	75
บทที่ 5 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา	
ความรู้เกี่ยวกับวิธีพิจารณาความอาญา.....	85
บทที่ 6 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์	
ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์.....	95
ความหมายและรูปแบบอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์.....	96
กฎหมายว่าด้วยอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ของประเทศไทย.....	103
พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2560.....	105
บทที่ 7 ทฤษฎีสินทางปัญญาในยุคดิจิทัล	
ความหมายของทฤษฎีสินทางปัญญา ประเภททฤษฎีสินทางปัญญา.....	113
พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537,พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522, พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534.....	113
บทที่ 8 กฎหมายพิเศษอื่นๆ	
พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558.....	122
สิทธิของนักศึกษาที่สถาบันอุดมศึกษาพึงปฏิบัติต่อนักศึกษา.....	132
กฎหมายจราจร.....	139
พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535.....	145
พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522.....	149
กฎหมายยาเสพติด.....	151
กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสัตว์.....	163
พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรม และการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ.2557.....	163
บรรณานุกรม.....	177

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 1

ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย

เนื้อหาประจำบท

1. ความสำคัญของประวัติศาสตร์
2. ความหมายของกฎหมาย
3. กฎหมายในยุคสมัยต่างๆ

วัตถุประสงค์ประจำบท

1. เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความสำคัญของประวัติศาสตร์
2. เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความหมายของกฎหมาย
3. เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจถึงกฎหมายในยุคสมัยต่างๆ

สื่อการเรียนการสอน

1. ตำราประกอบการสอน
2. แผ่นโป่งใส, PowerPoint
3. การบรรยายในชั้นเรียน
4. เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง

การวัดผล และการประเมินผล

1. ฟังคำอภิปราย รายงาน และซักถาม
2. แสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ วิวิจารณ์
3. ตรวจสอบคำตอบจากการตอบคำถามท้ายบท
4. ถามตอบเป็นรายบุคคล

บทที่ 1

ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิทักษ์ ศศิสุวรรณ¹

1. ความสำคัญของประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์ไม่ควรเป็นเพียงสิ่งที่ถูกจารึกไว้ในตำราเรียน หรือเป็นวัตถุอันทรงค่าที่จับต้องมิได้เท่านั้น แต่ควรจะเป็นสิ่งที่มนุษย์ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต หรือใช้เพื่อเทียบเคียงความสำเร็จ ความสำเร็จล้มเหลวของการกระทำตนในปัจจุบันกาล ถ้าพึงวิชาประวัติศาสตร์ของไทยแต่เดิมนั้นมุ่งให้ข้อเท็จจริงตามหลักวิชาการมากกว่าการมุ่งให้ข้อคิด และข้อเตือนสติแก่อนุชนรุ่นหลังผู้ศึกษาประวัติศาสตร์แบบท่องจำ

ชาติใดไร้ซึ่งความเป็นมา ชาตินั้นย่อมไร้ซึ่งตัวตน เหตุเพราะความเป็นชาติที่สมบูรณ์แบบนั้นนอกจากจะต้องมีองค์ประกอบของรัฐที่ครบถ้วนแล้ว ยังต้องประกอบไปด้วยการสั่งสมจิตวิญญาณประชาชาติร่วมกันผ่านร้อนหนาว ทุกข์สุขร่วมกัน ระหว่างคนในสังคม ไม่มีชาติใดตั้งขึ้นโดยไม่มีที่มา

การศึกษาประวัติศาสตร์ที่ดีควรจะศึกษาให้ลึกซึ้งถึงบริบทแห่งประวัติศาสตร์ในยุคนั้น ตลอดจนที่มา และเหตุผลที่เป็นไปได้ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้เกิดเหตุการณ์นั้นๆ ขึ้น อาทิเช่น เราทราบว่ายไทยเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่าในวันเดือนปีใด นี่คือประวัติศาสตร์ในแง่ข้อมูลเท็จจริงทางวิชาการ แต่ทว่าคำถามที่ควรจะถามต่อไปให้เกิดปัญญาก็คือ เหตุใดเราจึงเสียกรุง หรือถามว่ามีเหตุปัจจัยใดบ้าง ที่ลบลบตาลให้เกิดเหตุการณ์กรุงศรีอยุธยาล่ม ความงดงามของประวัติศาสตร์จึงหาใช่อยู่ที่เหตุการณ์ที่เกิด วันเดือนปีที่เกิด หรือบุคคลที่อยู่ในเหตุการณ์ประวัติศาสตร์นั้น หากแต่อยู่ที่อนุชนรุ่นหลังได้ใช้สติปัญญาใคร่ครวญให้เหตุประวัติศาสตร์นั้นเป็นอุทธาหรณ์สอนใจได้อย่างไรมากกว่า

2. ความหมายของกฎหมาย

พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงราชบุรีดิเกตุธิ์ พระบิดาแห่งกฎหมายไทย ทรงอธิบายว่าคือ "กฎหมาย" คำสั่งทั้งหลายของผู้ปกครองว่าการแผ่นดินต่อราษฎรทั้งหลาย เมื่อไม่ทำตามแล้วตามธรรมดาย่อมได้รับโทษ²

พระยาอรธการีย์นิพนธ์ อธิบายว่า กฎหมายเป็นคำสั่งของรัฐบาลิบัติซึ่งมีสภาพบังคับใครจะขัดหรือโต้แย้งมิได้³

ศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย อธิบายว่า กฎหมาย คือ ข้อบังคับของรัฐหรือของประเทศ ซึ่งใช้บังคับความประพฤติของพลเมือง ถ้าใครฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามย่อมมีความผิด และย่อมถูกลงโทษ⁴

¹ อาจารย์ประจำสำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, น.ม. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, น.บ. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

² ตลญา โรจน์หังคำ, สังคมกับกฎหมาย. กรุงเทพฯ 2554 : สำนักพิมพ์วิญญูชน. หน้า 82-83.

³ บุญเพราะ แสงเทียน. กฎหมายอาญา 1 (ภาคทบทวนนิติทั่วไป) แนวประยุกต์. กรุงเทพฯ : วิทย์พัฒน, 2549. หน้า 14.

พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์ อธิบายว่า กฎหมายเป็นคำสั่ง คำบัญชาของผู้มีอำนาจ สิทธิขาดสูงสุดในประเทศใดประเทศหนึ่ง การที่ผู้ชนรวบรวมเป็นหมู่ เป็นคณะตั้งเป็นประเทศขึ้นนั้นย่อมมีผู้เป็นใหญ่ควบคุมบังคับบัญชา เรียกตามศัพท์ว่า รัฐอธิปัตย์ มีอำนาจที่จะออกคำสั่งหรือคำสั่งบังคับแก่ผู้อื่น ซึ่งเรียกว่า ราชฎร และคำสั่งหรือคำสั่งบังคับนี้เรียกว่า...เมื่อราชฎรไม่กระทำตามก็ต้องเป็นผิด ”⁵

ความยากของการศึกษาประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะในแง่มุมของกฎหมายไทยเป็นเรื่องยากโดยเฉพาะเมื่อขาดเอกสารหลักฐานในการอ้างอิง เนื่องจากเอกสาร จารึก ใบลานต่างๆ ล้วนมีอายุจำกัด จึงทำให้วงการประวัติศาสตร์กฎหมายไทยไม่สามารถศึกษาให้รู้แจ้งย้อนหลังไปได้ไกลนัก

3. กฎหมายในยุคสมัยต่างๆ

ในการศึกษาประวัติศาสตร์กฎหมายไทย นักวิชาการส่วนใหญ่จึงได้แบ่งการศึกษาออกเป็นยุคสมัยต่างๆได้ดังนี้

1. มังรายศาสตร์
2. ศิลাজารึกพ่อขุนรามคำแหง
3. กฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยา
4. กฎหมายสมัยกรุงรัตนโกสินทร์แรกตั้ง

1. มังรายศาสตร์

พญามังรายผู้สถาปนาแว่นแคว้นล้านนาเมื่อปี พ.ศ. 1835 ได้ทรงแต่งมังรายศาสตร์ขึ้น เพื่อจัดระเบียบนครล้านนาของพระองค์เมื่อ700กว่าปีมาแล้ว ทรงจารึกอักษรกฎหมายลงบนใบลาน เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “วินัยฉัยมังราย” เป็นคำมาจากภาษาบาลีแปลว่าตัดสิน ไตรตรง ในที่นี้ก็คือการตัดสินของพระเจ้ามังราย โดยการนำกฎในธรรมศาสตร์ หรือ “คัมภีร์พระธรรมศาสตร์” ของอินเดียมาปรับใช้ให้เข้ากับรูปคดี

เนื้อหากฎหมายมังรายศาสตร์ส่วนใหญ่เป็นกฎหมายที่เข้ามาควบคุมพฤติกรรมของผู้คนในล้านนาให้อยู่อย่างปกติสุข เป็นกฎหมายที่กล่าวถึงวิถีชีวิตประจำวันของผู้คน เนื่องจากในสมัยแรกตั้งล้านนา พญามังรายได้เข้าผมนวกชนเผ่าต่างๆ เข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การปกครองคนกลุ่มใหญ่ที่มีความแตกต่างกันมาก อาทิวินัยชีวิต การนับถือศาสนา โดยเฉพาะความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องภูติผีซึ่งเป็นรากฐานความเชื่อในล้านนา⁶ เป็นต้น จะต้องมีความเด็ดขาด เข้มงวด จึงต้องมีระบบกฎหมายที่ชัดเจนเพื่อเป็นเครื่องมือในการปกครอง

กฎหมายที่เข้ามามีบทบาทในชีวิตชาวล้านนาในมังรายศาสตร์มีเป็นจำนวนมาก แต่สามารถแบ่งเป็นประเภทใหญ่ๆได้หลายประเภทและยกตัวอย่างกฎหมายบางฉบับดังนี้

⁴ หยุด แสงอุทัย.ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป.พิมพ์ครั้งที่ 11.สำนักพิมพ์ประกายพรึก.2553. หน้า 43-44.

⁵ พระยานิติไพศาลย์. ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย. คำสอนชั้นปริญญาตรี(พ.ศ.2500-2501). คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 2.

⁶ เรืองเจียงฮาย255เฉลิมฉลอง 750ปีเมืองเชียงรายและ39ปี มรช. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 2554.หน้า8-9

1. กฎหมายเกี่ยวกับการสงคราม
2. กฎหมายปกครอง และการจัดระเบียบสังคม
3. กฎหมายเกี่ยวกับครอบครัวและการทำกิน

1. กฎหมายเกี่ยวกับการสงคราม

กฎหมายกำหนดบรรดาศักดิ์ของทหาร

ในมั่งรายศาสตร์ตอนต้นอ้างว่าเพื่อให้ท้าวพญาทั้งหลายผู้ปกครองเมืองสืบไป รู้จักผิดชอบ พญามั่งราย จึงบัญญัติมั่งรายศาสตร์ไว้ ให้ไพร่(บุคคลทั่วไป)สิบคนมีนายสิบผู้หนึ่ง ช่มกว้นผู้หนึ่ง ทำหน้าที่เป็นผู้ติดต่อ (ล่าม) ป่าวประกาศเรื่องงานการประจํานายสิบทุกคน นายสิบห้าคน ให้มีนายห้าสิบผู้หนึ่ง มีปากขวาและปาก ซ้ายเป็นผู้ช่วยรวมสองคน นายห้าสิบสองคน ให้มีนายร้อยผู้หนึ่ง นายร้อยสิบคนให้มีเจ้าพันผู้หนึ่ง เจ้าพันสิบ คน ให้มีเจ้าหมื่นสิบคน ให้มีเจ้าแสนผู้หนึ่ง ปกครองเมืองเพื่อมิให้ขัดเคืองใจพระเจ้าแผ่นดิน

เป็นการจัดลำดับการปกครองจากยศเล็กไปยิ่งใหญ่ เป็นการกระจายอำนาจการปกครองให้แก่บรรดา นายทหาร หากเกิดกรณีพิพาท ก็จะจัดการกันได้ตามประเพณีผู้ใหญ่ผู้น้อย

การหนีศึก

มีข้อความในมั่งรายศาสตร์พอสรุปได้ว่า ในการรบหากผู้ใดหลบหนีละทิ้งผู้บังคับบัญชา ให้ฆ่าเสีย เมื่อ ฆ่าแล้วให้รับครอบครัวทรัพย์สินให้สิ้น เพื่อมิให้ผู้อื่นดูเยี่ยงอย่างให้สั๊กหมักไว้ที่หน้าผาก ว่ามันผู้นี้เจ้านายไม่รับ เลี้ยงเพื่อให้เป็นที่น่าละอายยิ่งนัก ในทำนองเดียวกัน ให้ฆ่าผู้ซึ่งละทิ้งลูกน้องในที่รบ เมื่อฆ่าแล้ว ให้รับเอา ครอบครัวทรัพย์สินทั้งสิ้น

จากนั้นมั่งรายศาสตร์ได้อธิบายเหตุผลว่า ข้อความนี้มีมาแต่โบราณ ผู้เป็นใหญ่และสัปปุรุษก็ควร พิจารณาว่าชาติสัตว์ทั้งหลายมียศศักดิ์มากน้อยยังไม่รักเจ้านายตน ชี้ชลาดทิ้งเจ้านายเสียดังนี้ ผู้ชี้ชลาดอื่นๆ จะกระทำอย่างเดียวกันนี้

ข้อที่น่าสังเกตคือนอกจากโทษประหารแล้วยังมีการลงโทษด้วยการสักหน้าผากประจาน ทั้งนี้เพื่อให้ ได้รับความอับอาย และเพื่อประจานมิให้ผู้อื่นกระทำความผิดตามในภายหลัง

2. กฎหมายปกครอง และการจัดระเบียบสังคม

กฎหมายเกี่ยวกับการรับใช้ทางการของไพร่

มาตราหนึ่ง ควรจัดให้ไพร่มีเวรผลัดเปลี่ยนกันมาทำงานหลวงสิบวัน กลับไปสร้างเหมืองฝาย ไร่สวน เรือกที่ดิน สิบวัน จัดเช่นนี้ถูกตามทำนองคลองธรรมแต่โบราณ

ข้อความข้างต้นเป็นการจัดระเบียบแรงงานหลวง เพื่อใช้งานแผ่นดิน เนื่องจากพญามั่งรายมีพระ ประสงค์ให้ประชาชน(ไพร่) ได้มีส่วนร่วม หรือมีจิตสำนึกร่วมในการสร้างบ้านสร้างเมือง มิได้ปล่อยให้อยู่กัน ตามใจชอบ เป็นการผูกอำนาจผู้ปกครองไว้กับผู้ถูกปกครองโดยทางอ้อม

ลักษณะการปกครองของนายที่ตี และนายที่เลว⁷

มาตราหนึ่ง ชุนในโลกนี้มีสองประเภท คือชุนธรรม และชุนมาร ชุนธรรมมีลักษณะดังนี้ ชุนผู้ใดประกอบด้วยสังคหวัตถุสี่ประการ คือเมตตากฎณาไพโรหิมไทยไม่บาบบาปไพโรหิมไทย ราวีหุบตีผูกมัดไพโรหิมไทย ชุนผู้เป็นเช่นนี้คือชุนธรรม ชุนผู้ใดไม่ประกอบด้วยสังคหวัตถุสี่ประการคือ ไม่เมตตากฎณาไพโรหิมไทย ย่อมบาบไพโรหิมไทยตีราวีหุบตีผูกมัดไพโรหิมไทย ใส่ชื่อคามัดเชือกแล้วรังแก ชมขี้เอาข้าวของ บังคับลูกหลานไพโรไปเป็นเมีย หรือช่มขืนเมียไพโร ชุนเช่นนี้ชื่อว่าชุนมารอยู่ที่ไหนไพโรเมืองฉิบหายที่นั่น คนเช่นนี้ไม่ควรให้เป็นใหญ่ มันเป็นต้นง้วนต้นพิษ ถ้ามีหน่อล่ำก็จะเป็นพิษร้ายแก่บ้านเมือง เจ้าชุนผู้อาสาต่างหูต่างตาทำพระยาควรทำตามแบบชุนธรรมแล

มาตราข้างต้นเป็นการสั่งสอน และวางระเบียบธรรมเนียมการปกครองแผ่นดิน ซึ่งผู้ปกครองที่ดีจึงเรียกได้ว่า “ชุนธรรม” เป็นการกำหนดมาตรฐานในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ที่จะเข้ามาทำหน้าที่ปกครอง ให้อยู่ในธรรม ไม่รังแกเบียดเบียนไพโรให้ไต่ยาก

กฎหมายเกี่ยวกับของตกของหาย⁸

การเก็บของตกของหายในมังรายศาสตร์แบ่งออกเป็น ของตกของหายที่เป็นของไม่มีวิญญาณ เช่น เงิน หรือทอง ผู้เก็บได้ต้องร้องประกาศ ณ ที่เก็บได้ ครั้ง หากไม่มีผู้ใดเห็นหรือได้ยิน ก็ให้บอกเพื่อนบ้านให้ 3 รับทราบไว้ โดยให้นำของที่เก็บได้ไปให้เพื่อนบ้านดูด้วย แล้วจึงเก็บไว้ เมื่อใดก็ตามที่เจ้าของมาถามหา ให้ผู้เก็บได้รับรางวัลเป็นครึ่งหนึ่งของราคาทรัพย์สินที่เก็บได้

ถ้าขณะเก็บของได้ผู้เก็บได้ไม่ได้ตะโกนให้ใครรับทราบไว้ หรือไม่มีใครรู้เห็นเลยผู้เก็บได้นำไปเก็บไว้ จนกระทั่งเจ้าของไปทวงถามจึงบอก ให้แบ่งราคาทรัพย์สินออกเป็น ส่วน ให้ผู้เก็บได้ได้รับส่วนแบ่งหนึ่งในสาม ของราคาทรัพย์สินที่เก็บได้

ถ้าผู้เก็บได้ไม่ตะโกนให้ใครทราบ นำเอาทรัพย์สินมาเก็บไว้ เจ้าของทรัพย์สินมาทวงถามก็อำ (อำพราง) ไว้ จนกระทั่งจับได้ว่าเก็บของผู้อื่นไว้ ให้คืนทรัพย์สินที่เก็บได้แก่เจ้าของทรัพย์สิน โดยผู้เก็บทรัพย์สินได้ไม่ได้รับส่วนแบ่งในราคาทรัพย์สิน อีกทั้งไม่ต้องปรับไหมผู้เก็บได้ โดยมีเหตุผลว่า “เพราะของนั้นไม่ได้เสียหายไป ส่วนที่มัน(ผู้เก็บทรัพย์สินได้) ควรจะได้ ก็ไม่ให้แก่มัน นับว่าสมควรแล้ว”

บทบัญญัติข้างต้นถือว่าเป็นการส่งเสริมให้ผู้คนมีจิตสำนึก สร้างให้คนสัตย์ซื่อ แม้ว่าขณะเก็บของได้จะไม่พบใคร แต่ก็ให้ตะโกนร้องบอกถึงสามครั้ง อาจเป็นกุศโลบายว่าแม้ผู้ใดไม่รู้เห็นแต่ญาติ เทวดาฟ้าดิน ณ ที่นั้น และตัวผู้เก็บได้เองรับรู้ และเกิดความละอายต่อบาป หากจะยกเอาทรัพย์สินนั้นไว้เอง

⁷ หลวงสุทธีวาทนฤพนธ์,ประวัติศาสตร์กฎหมายชั้นปริญญาโท,มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์(2516),หน้า225

⁸ กัธร กำประเสริฐ,สมธ จากประดับ,ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย และระบบกฎหมายหลัก,มหาวิทยาลัยรามคำแหงพิมพ์ครั้งที่2(2544),หน้า26-27

3. กฎหมายเกี่ยวกับครอบครัวและการทำกิน

กฎหมายลักษณะมรดก⁹

1. เมื่อพ่อแม่ถึงแก่ความตาย ถ้าพ่อแม่มีคำสั่งในเรื่องการแบ่งทรัพย์สินมรดกโดยมีพยานรู้เห็นไว้เป็นประการใด ก็ให้เป็นไปตามคำสั่งนั้น

2. ถ้าพ่อแม่ไม่ได้สั่งเสียไว้เป็นประการใด ก็ให้แบ่งทรัพย์สินมรดกแก่ลูก โดยให้พิจารณาว่า

- (1) ลูกคนไหนถือบิดามารดาเป็นศัตรูหรือไม่
- (2) พ่อแม่ขายลูกคนไหนไปหรือยังไม่ได้ขาย
- (3) ลูกคนไหนยากจนหรือไม่
- (4) ลูกคนไหนทำคุณแก่บิดามารดา

เพื่อให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ข้างต้น มีกรณีเกิดขึ้นโดยมีครอบครัวหนึ่ง พ่อแม่ถึงแก่ความตาย พ่อแม่มีลูกชายคนหนึ่งไปบวช อีกคนหนึ่งไปค้าขาย ลูกชาย 3 คน ลูกหญิงหนึ่งคน ลูกชายคนหนึ่งไปกับนางอยู่กับขุนลูกสาวซึ่งเข้าใจว่าเป็นลูกสุดท้องอยู่เลี้ยงดูอุปฐากพ่อแม่ เมื่อพ่อแม่ตายให้แบ่งทรัพย์สินมรดกออกเป็น ส่วน 15 ดังนี้ (1) ให้ลูกผู้ไปอยู่กับนางกับขุน 2 ส่วน เพราะพ่อแม่ยังหวังพึ่งได้อยู่ (2) ให้ลูกผู้ไปค้าขาย 2 ส่วน เพราะถ้าพ่อแม่เสียทรัพย์สินสมบัติไปทั้งหมด ก็ยังหวังจะพึ่งลูกได้ (3) ให้ลูกผู้ไปบวช 5 ส่วน เพราะจะเป็นผู้ช่วยให้พ่อแม่พ้นทุกข์ ซึ่งคงหมายความว่าช่วยให้ไปสวรรค์ ส่วนลูกสาวที่คอยรักษาอุปฐากพ่อแม่มิให้ทรัพย์สินสมบัติสูญ (4) หายไป ให้ได้รับส่วนแบ่ง 6 ส่วน

จากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้น ถึงแม้กฎหมายจะมีการกำหนดข้อควรพิจารณาสำหรับการแบ่งทรัพย์สินมรดกของพ่อแม่ให้แก่ลูกไว้หลายประการก็ตาม แต่ตามตัวอย่างที่ให้ไว้จะเน้นหนักในการพิจารณาลูกคนไหนทำคุณให้แก่พ่อแม่มากกว่ากันเป็นเกณฑ์ เช่นการที่พ่อแม่อาจพึ่งพาอาศัยได้ การที่ลูกบวชให้กับพ่อแม่โดยอาจพาพ่อแม่ไปสวรรค์ หรือการที่ลูกหญิงปรนนิบัติรับใช้พ่อแม่ การรักษาทรัพย์สินสมบัติของพ่อแม่มิให้สูญหายไป เป็นต้น

4. ศิลาจาริกพ่อขุนรามคำแหง

เนื่องจากไม่ปรากฏเอกสารทางกฎหมายอื่นใดในยุคสมัยนี้ แต่มีหลักศิลาจารึกได้กล่าวบรรยายสภาพสังคมของสุโขทัยไว้อย่างกว้างๆ จึงอาศัยเป็นหลักในการศึกษาได้ดังนี้

ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง¹⁰

หลักฐานที่ได้ค้นพบและช่วยให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพสังคมและทำให้ทราบเรื่องราวสำคัญ ที่เกิดขึ้นในสมัยสุโขทัยก็คือศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง ซึ่งจะต้องเข้าใจในเบื้องต้นก่อนว่าศิลาจารึกดังกล่าวมิใช่เป็นการจารึกตัวบทกฎหมาย แต่เป็นเพียงหลักฐานที่ทำให้เราได้ทราบถึงสภาพสังคม วิถีชีวิตและกฎเกณฑ์บางประการที่ถือปฏิบัติในสมัยนั้น

⁹ กฤษฎีกาประเสริฐสุเมธ งานประดับ, อ้างแล้วหน้า 26-27

¹⁰ แสง บุญเฉลิมวิภาส, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, กรุงเทพฯ 2552: สำนักพิมพ์วิญญูชน, หน้า 61-63

ในขณะที่ศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่ 1 กล่าวถึง

“...มีพระขงพุงผีเทพดาในเขาอันนั้น เป็นใหญ่กว่า
ทุกผีในเมืองนี้ ขุนผู้ใดถือเมืองสุโขทัยนี้แล ไหว้ดีพลีถูก
เมืองนี้เที่ยง เมืองนี้ดี ผีไหว้บ่ดี พลีบ่ถูก ผีในเขาอันบ่
คุมบ่เกรง เมืองนี้หาย...”

ข้อความในศิลาจารึกดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่า เรื่องของทศพิธราชธรรมเป็นที่ทราบกันดี ทั้งผู้ที่เป็นผู้ปกครองคือ กษัตริย์ เจ้านายและขุนนาง ข้าราชการ กับผู้ที่ถูกปกครองซึ่งหมายถึงพวกไพร่ฟ้าประชาชน รวมไปถึงสิ่งนอกเหนือธรรมชาติ เช่น พระขงพุงผีบนภูเขาด้วย ดังนั้น ถ้าหากพระมหากษัตริย์ไม่ประพฤติทศพิธราชธรรม และทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นกับทางสังคมแล้วพวกที่เป็นไพร่บ้านพลเมืองก็สามารถต่อต้านและขับไล่ไปได้ ซึ่งก็รวมทั้งสิ่งนอกเหนือธรรมชาติอาจบันดาลความวิบัติให้ได้ทั้งบ้านเมืองทีเดียว เรื่องที่เกี่ยวกับสิ่งนอกเหนือธรรมชาติให้อำนาจลงโทษกษัตริย์ที่ไม่ดำรงอยู่ในความยุติธรรมและรักษาทศพิธราชธรรมมักสะท้อนให้เห็นจากเรื่องราวในตำนาน พงศาวดาร และนิยายปรัมปราตามท้องถิ่น ดังเช่น ในตำนานชินกาลมาลีและตำนานมูลศาสนา กล่าวถึงบ้านเมืองสมัยก่อนการสร้างนครหรือภูเขยว่า เกิดน้ำท่วมล่มจมไปเพราะความอยุติธรรมของกษัตริย์ เป็นต้น¹¹

เพราะฉะนั้น ในการรับรู้ของประชาชนและบุคคลทั่วไปที่นับถือพระพุทธศาสนานี้ พระมหากษัตริย์ก็ไม่ได้เป็นเทพเจ้าอวดตบตาเกิดแต่อย่างใด หากเป็นพระธรรมราชาที่ต้องประพฤติธรรมและความยุติธรรมนั่นเอง¹²

กฎหมายเกี่ยวกับการร้องทุกข์ในส่วนที่ไม่ใช่คดีความ

หากราษฎรมีความเดือดร้อนในเรื่องอื่น ๆ ซึ่งอาจเป็นเรื่องความทุกข์กายทุกข์ใจที่ไม่อาจพึ่งพาผู้หนึ่งผู้ใดได้ ก็ให้ไปร้องทุกข์ต่อพ่อขุนรามคำแหงได้ โดย “ปากประตูมีกระดิ่งอันหนึ่งแขวนไว้หั้น ไพร่ฟ้าหน้าปกกลางบ้านกลางเมือง มีถ้อยมีความเจ็บท้องข้องใจ มักจักกล่าวถึงเจ้าถึงขุนบไร ไปลั่นกระดิ่งอันท่านแขวนไว้ พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองได้ยินเรียกเมื่อถามสวนความแค้นด้วยชื่อไพร่ในเมืองสุโขทัยนี้จึงชม” การที่พ่อขุนรามคำแหงทรงอนุญาตให้ราษฎรทูลเกล้าถวายฎีกาเวลามีความเดือดร้อน นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการประสิทธิประสาทความเป็นธรรมแก่ราษฎรด้วยองค์พระมหากษัตริย์เอง และสืบเนื่องมาตราบเท่าทุกวันนี้

กฎหมายเกี่ยวกับที่ดิน

สมัยสุโขทัยใช้หลักผู้ใดหักล้างถางพงบริเวณใด และเพาะปลูกพืชผักผลไม้ลงไปในที่ใดยอมได้มาซึ่งการครอบครองพื้นดินบริเวณนั้น ที่ดินสามารถตกเป็นทรัพย์สินมรดกได้ ดังในศิลาจารึกที่ว่า “สร้างป่าหมาก ป่าพลูทั่วเมืองนี้ทุกแห่ง ป่าพร้าวก็หลายเมืองนี้ ป่าลากก็หลายในเมืองนี้ หมากขามก็หลายในเมืองนี้ ใครสร้างได้ไว้แถมัน” การได้ที่ดิน ไร่คงเป็นการได้ไว้ในลักษณะที่เป็นสิทธิครอบครอง หรือเป็นกรรมสิทธิ์ที่อาจใช้ยันกันได้ระหว่างเอกชนต่อเอกชน คงจะนำไปเพื่ออ้างสิทธิต่อพระเจ้าแผ่นดินไม่ได้ เพราะที่ดินทั้งหลายเป็นของพระเจ้าแผ่นดิน คือพ่อขุนรามคำแหง ดังถ้อยคำในศิลาจารึกที่ว่า เมื่อ “พี่ผู้ตาย จึงได้เมืองแก่กูทั้งกลม”

¹¹ ศรีศักร วัลลิโภดม . กฎหมายตราสามดวงกับความเชื่อของไทย . พิมพ์ครั้งแรก มีนาคม 2545 สำนักพิมพ์เมืองโบราณ หน้า:33

¹² ศรีศักร วัลลิโภดม . เจียงอ้าง . หน้า:34-35

3. กฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยา

พระราชศาสตร์¹³

พระราชศาสตร์ คือ บทกฎหมายต่างๆ ที่พระมหากษัตริย์ทรงบัญญัติหรือตราขึ้นไว้เป็นสาขาคดีเพื่อใช้เป็นบรรทัดฐานในการตัดสินคดีความต่างๆ ทั้งนี้เพราะมีข้อความระบุในพระราชศาสตร์ว่า “สาขาคดีมีประการเป็นอันมาก คือ ลักษณะพระราชกำหนด บทพระอัยการ แลพระราชบัญญัติ ซึ่งจัดเป็นพระราชสารตรา ทั้งปวง” ซึ่งหมายความว่ากฎหมายที่ทรงออกเป็นพระราชศาสตร์ทั้งหมด บทกฎหมายแบ่งออกเป็นหลายประเภทและมีลำดับศักดิ์จากสูงลงไปต่ำดังนี้ “พระราชบัญญัติ (ซึ่งเป็นหลักกฎหมาย) “พระราชกำหนด” และ “กฎรับสั่ง”

พระราชบัญญัติต่างๆ เมื่อจัดเข้าเป็นหมวดต่างๆ ตามมูลคดีในพระราชธรรมศาสตร์เป็นหมวดกฎหมายนั้นเรียกว่า “พระอัยการ”

กฎมณเฑียรบาลคืออะไร¹⁴

คำว่า “มณเฑียร” มาจากคำภาษาสันสกฤตว่า “มณฑิร” แปลว่า “เรือนหลวง” หรือ “เรือนของพระเจ้าแผ่นดิน” กับคำว่า “บาล” แปลว่า “รักษา” เพราะฉะนั้น “กฎมณเฑียรบาล” คือ “กฎรักษาเรือนหลวง”

เนื่องจากองค์พระมหากษัตริย์เป็น “เทวมนุษย์” ดังนั้นเรือนหลวงจึงเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ไปด้วยคำว่า “กฎมณเฑียรบาล” นี้มีความหมาย ครอบคลุมทั้งองค์พระมหากษัตริย์ พระราชวงศ์ พระราชฐานซึ่งผู้ใดจะละเมิดไม่ได้ กฎมณเฑียรบาลจึงเป็นกฎหมายหมวดพิเศษที่ออกมาเพื่อรักษาความบริสุทธิ์ของเรือนหลวง

ศักดิ์นา¹⁵

ฐานะของข้าราชการ และปัจเจกบุคคลในสังคมไทยสมัยโบราณนั้นไม่เท่าเทียมกันและย่อมขึ้นอยู่กับ “ยศถาศักดิ์” หรือ “ยศ” “ฐานะ” (สถานะ) และ “ศักดิ์” “ยศ” นั้นโดนปรกติมีตั้งแต่ “ออกญา” ลงมาถึง “ออกพัน” ฐานะคือตำแหน่งหน้าที่ ซึ่งราชทินนามที่ได้รับพระราชทานบ่งชี้ว่าทำหน้าที่อะไร และ “ศักดิ์” (สมัยโบราณออกเสียงว่า – ตี) หมายถึง “อำนาจ ความแรง บารมี (power , strength prowess)” องค์ประกอบ ทั้งสามประการนี้มีความสอดคล้องกัน กล่าวคือ ถ้ามียศสูงก็มีตำแหน่งหน้าที่ราชการและอำนาจสูง “ศักดิ์” เป็นคำมาจากภาษาสันสกฤต มีความหมายดังกล่าวแล้วข้างต้นและเป็นเครื่องบ่งบอกสถานภาพทางการเมืองและสังคมของคนไทยในอดีตสิ่งที่ใช้บอกความสูงต่ำของศักดิ์หรืออำนาจคือคำว่า “นา”

เรามักเข้าใจผิดกันว่า “ศักดิ์นา” เป็นคำๆเดียวกัน เมื่อตรวจดูในพระอัยการ ตำแหน่งนาพลเรือน พระอัยการตำแหน่งนาทหาร และพระอัยการตำแหน่งนาหัวเมือง และจะเห็นว่าต้องเขียนแยกกัน นั่นคือมี

¹³ กฎหมายตราสามดวง : หน้าที่ต่างสังคมไทย, พิมพ์ครั้งแรก มีนาคม 2549 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) หน้า22

¹⁴ กฎหมายตราสามดวง : หน้าที่ต่างสังคมไทย, อ้างแล้ว หน้า23

¹⁵ กฎหมายตราสามดวง : หน้าที่ต่างสังคมไทย, อ้างแล้ว หน้า48

“ศักดิ์” กำหนดเป็นนา เท่าใดหมายถึง “จำนวนนา” เป็นเครื่องกำหนดศักดิ์หรืออำนาจ หรือฐานะทาง การเมืองหรือสังคม

พระไอยการลักษณะพรมศักดิ์ใช้คำว่า “ไร่” เป็นลักษณะนามของจำนวนนา เพราะฉะนั้นจึงไม่ต้อง สงสัยเลยว่า เมื่อพูดถึงศักดิ์นา 5,000 หมายถึง ข้าทูลละอองผู้นั้นมีอำนาจเท่ากับ 5,000 ไร่ แต่นาในที่นี้เป็น นาเชิงสัญลักษณ์ ไม่ใช่จำนวนนาที่ครอบครองจริงๆ

ในสังคมเกษตรกรรมแห่งลุ่มแม่น้ำคงคาและมยุรนาในอินเดียเป็นที่กำเนิดของตำนานที่มีประชากรมา และดินแดนน้อย เพราะฉะนั้นที่ดินจึงมีค่ามากและการครอบครองที่ดินจึงเป็นที่มาของคำว่าอำนาจและทรัพย์ เมื่อต้องการมอบพระราชอำนาจโดยสมบูรณ์แก่ “มหาชนสมมติ” จึงต้องมอบที่ดินทำกินทั้งหมดให้ พระมหากษัตริย์เช่นเดียวกับอำนาจเด็ดขาดในการตัดสินคดีความ เพราะฉะนั้น พระมหากษัตริย์จึงเป็นทั้ง “เจ้าแผ่นดิน” และ “เจ้าชีวิต”

การพระราชทานที่ดิน แก่ผู้ใดมากน้อยเท่าใดก็เท่ากับเป็นการพระราชทานอำนาจบางส่วนคืนให้เพื่อ ช่วยปกป้องสังคม โดยคำนึงถึงอำนาจหน้าที่เนื่องจากทรงเป็นเจ้าของแผ่นดินทั้งหมด และมีพระราชอำนาจ สูงสุด พระเจ้าแผ่นดินจึงไม่มีเหตุที่จะต้องกำหนดอำนาจและพระราชทานที่แก่พระองค์เอง เหตุนี้ พระมหากษัตริย์จึงไม่มี “ศักดิ์” เป็น “นา” เท่าใด

ในสังคมอินเดียโบราณ การครอบครองที่ดินเป็นการถือครองที่ดินทำการเกษตรจริง และมีประเพณี ว่าต้องส่งผลประโยชน์ให้เจ้าแผ่นดิน 1 ใน 10 ในรูปของส่วยหรือภาษี

ในสังคมไทยโบราณ รากฐานแห่งอำนาจที่แท้จริงไม่ได้อยู่ที่สิทธิการครองที่ดิน แต่เป็นอำนาจที่สิทธิ ได้ควบคุมแรงงานหรือไพร่ คำที่บ่งบอกถึงอำนาจมูลนายเป็นคำบอกสิทธิในการครอบครองไพร่ทั้งสิ้น เช่น นายสิบ นายชาว(ยี่สิบ) นายห้าสิบ นายร้อย (หรือนายปาก) นายพัน หมื่น แสน ล้าน เป็นต้น¹⁶

แนวทางในการตัดสินคดีความ ตระลาการและผู้พิพากษาต้องเรียนรู้จาก “คัมภีร์พระ ธรรมศาสตร์” “หลักอินทภาษ” และ “หลักไชย” จริยธรรมและศีลธรรมในตัวตระลาการและผู้พิพากษา มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่าตัวบทกฎหมายที่ศักดิ์สิทธิ์ ความไม่ยุติธรรมในการตัดสินคดีความ 4 กมองว่าเป็น เพราะผู้พิพากษาไม่แม่นยำในพระธรรมศาสตร์ พระราชศาสตร์ และพระราชนิติศาสตร์อีกทั้งไม่ยึดมั่นในศีล 5 ศีล 8 และยังไม่ยึดมั่นในอคติ 4 เพราะฉะนั้น การอุทธรณ์ในสมัยก่อนจึงเป็นการอุทธรณ์ผู้พิพากษา¹⁷

โจทก์จำเลยที่ไม่พอใจคำพิพากษาต้องอุทธรณ์ตระลาการภายใน 6 เดือน หากอุทธรณ์พ้นกำหนดถือว่า ล่วงอาญาพระเจ้าอยู่หัว ให้ตบปากด้วยไม้แป้น 10 คาบ ในกลางศาล มาตรา 52

อย่างไรก็ดี กฎหมายกำหนดเป็นหลักการสำคัญไว้ด้วยว่าตระลาการต้องปฏิบัติหน้าที่โดยบริสุทธิ์ และเที่ยงธรรม ดังความว่า

“...พระนะมูสารท่านว่าแก่ชาฐทั้งหลายให้เร่งตั้งใจเอาธรรมมาจางตั้งแยงเท้าอย่าให้เป็นบาปเป็นโทษ อย่างชั่วอย่าโกรธแก่ลูกความ ให้ทำตามพระราชบัญญัติท่านว่าไว้ อย่าให้ลำเอียงอาธรรมอิฉาจริยาแก่รา ชฎรทั้งหลาย...” มาตรา 36 และตระลาการผู้ที่จำชื่อ จำคา จำตรวน ใส่ตรู (จำคง จำใส่ปลอก จำตากแดด

¹⁶ กฎหมายตราสามดวง : หน้าต่างสังคมไทย, อ้างแล้ว. หน้า 49

¹⁷ กฎหมายตราสามดวง : หน้าต่างสังคมไทย, อ้างแล้ว. หน้า 51

จำแช่น้ำ ตบถองตี มัดผูกคอ คู่ความโดยไม่มีเหตุอันควร ตระลาการผู้นั้นต้องถูกลงโทษเพราะทำละเมิดพระ
ราชาอาญาของพระเจ้าอยู่หัว มาตรา36¹⁸

ลักษณะพิสูทธำน้ำลุยเพลิง¹⁹

พระบาทสมเด็จพระเจ้ารามาธิบดี ศรีสินธรบรมจักรพรรดิศร บวรธรรมมิกมหาราชชาธิราชเจ้า ผู้
ผ่านพิภพลีลาธิราชศรีสมบัติในกรุงเทพมหานครบวรทวารวดี ศรีอยุธยามหาดิลกภพนพรัตนราชธานีบุรีรมย์
อุดมราชมหาสถาน เสด็จจออกพระที่นั่งมิ่งคลาภิเษก พร้อมด้วยพระเจ้าเง่ายุพราชมุขมาตยามนตรีกรีวิชาติ
ราชบุโลหิตา โหรราชบัณฑิตยเฝ้าบำเรอบาท จึงพระบรมราชโองการมารพระบันฑูรสรूसีหนาทดำรัสเหนือ
เกล้า ๆ สั่งว่า ถ้าอาณาประชาราษฎร์ข้าขอบเขตชั้นธเสมาณฑลจะพิพาทหาคดีแก่กัน ถึงพิสูทธแก่กัน ให้
กระทำตามพระราชบัญญัตินี้

“มาตราหนึ่ง มีพระราชกฤษฎีกาไว้ว่า ถ้าโจทก์จำเลยจะถึงพิสูทธแก่กันมี 7 ประการ ๆ 1 ให้ล้าง
ตะกั่ว 1 สาบาล 1 ลุยเพลิงด้วยกัน 1 ดำน้ำด้วยกัน 1 ว่ายขึ้นน้ำข้ามปากแข่งกัน 1 ตามเทียนคนละเล่ม
เท่ากัน 1 เมื่อแรกจะพิสูทธนั้นให้ตระลาการคุมลูกความทั้งสองไปซื้อไก่แห้งเดียวกัน ซ้อสีผึ้ง 1 ด้ายดิบ 1
ฝักส้มป่อย 1 ผลมะกรูด 1 หม้อข้าวใหม่ 1 หม้อแกงใหม่ 1 ผ้านุ่ง 1 ผ้าห่ม 1 แห่งเดียวกัน จ่าย
เครื่องบายสีแห่งเดียวกัน แล้วให้ตระลาการเกาะลูกความทั้งสองไว้ในตระลาการ ให้ลูกความนุ่งขาวห่มขาว
อัญกรรมในตระลาการ 3 วัน อย่าให้คู่ความเดินไปมาออกกรรม แลให้ตระลาการหุงข้าวให้ลูกความกิน ให้
คอยดูลูกความจะดีร้ายประการใด ถ้าลูกความผู้ใดคำดีลูกความข้างหนึ่ง ท่านว่ามั่นพิรุทธ ให้เอามันผู้ดีท่านั้น
เป็นแพ หนึ่งถ้าคู่ความอยู่กรรมในตระลาการคอยระวังอย่าให้ผู้ใดไปมาหาสู่พูดจากันได้ แลลูกความข้างหนึ่ง
หนีออกไปออกกรรม ท่านให้เอามันผู้หนีออกไปออกกรรมนั้นเป็นเป็นแพ หนึ่งถ้าโจทก์จำเลยจะถึงพิสูทธดำ
น้ำแก่กัน ให้ตระลาการปักหลักห่างกัน 6 ศอก เมื่อจะดำน้ำให้ปลูกโรงศาลบวงสรวงเทพยดาแลให้แต่ง
เครื่องบวงสรวงขึ้นศาลจนถ้วนดังนี้ ผ้าขาว 5 คืบ 2 ผืน เป็ด 2 ตัว ไก่ผู้ 2 ตัว หม้อข้าวใหม่ 4 ใบ
หม้อแกงใหม่ 4 ใบ เครื่องบายสีครบจุดรูปเทียนบูชาเทพยดาก่อน”

“ มาตราหนึ่ง²⁰ ถ้าจะพิสูทธลุยเพลิงแก่กัน ท่านให้ขุดรางเพลิงยาว 6 ศอก กว้างศอกละ 1
ภาคอก 1 ถ่านเพลิงหนาคืบ 1 ให้ตระลาการเรียกเอาเงินค่าทำเนียมแก่โจทก์จำเลย ค่าที่หนึ่งข้างละ 1
ตำลึง ค่าอ่านสัญญาธิฐานข้างละ 1 บาท สลึง ค่าอ่านสำนวนข ้างละ 1 บาท 2สลึง ค่าผู้คุมข้างละ 1
บาท 2 สลึง ค่าบายสีข้างละ 3 สลึง พิสูทธลุยเพลิงหน้าพระกาลข้างละ 3 สลึง ค่าใส่คราดข้างละ 2
บาท 2 สลึง เข้ากันเป็นเงิน 3 ตำลึง 3 บาท 2 สลึง ให้โจทก์ให้จำเลยล้างเท้าเสียจนหมดให้ผู้คุมแล
ตระลาการผู้อ่านสัญญาธิฐานพิจารณาฝ่าเท้านี้เท้าโจทก์จำเลยเป็นบาทแผลกข์อยู่เก่าใหม่ประการใดบ้าง
ก็ให้ตระลาการผู้อ่านสัญญาธิฐานเขียนเป็นรูปนิ้วเท้าฝ่าเท้า แลให้กฎหมายไว้ด้วยกัน หนึ่งเมื่อลุยเพลิง
แล้วให้ดูไปกว่าจะถึง 3 วัน 5 วัน 7 วันจนสิ้นกำหนดจึงให้ล้างเท้า หนึ่งถ้าเห็นสำคัญให้ลงเข็ม หนึ่ง
ถ้าพิสูทธลุยเพลิงพองหลังเท้าหลังนี้จะเอาเป็นแพนั้นมิได้ ถ้าแลโจทก์จำเลยมิได้พองด้วยกันทั้งสองข้าง ย่อม
มีความสัจจริงทั้งสองข้าง ท่านว่ามั่นย่อมมีเท็จทั้งสองข้าง จึงพองด้วยกัน”

¹⁸ กฎหมายตราสามดวง : หน้าต่างสังคมไทย, อ้างแล้ว.หน้า65

¹⁹ ประยูรธ ลัทธิพันธ์.ศาลไทยในอดีต.กรุงเทพฯ2551:สร้างสรรคบุ๊คส์.หน้า 85-86

²⁰ ประยูรธ ลัทธิพันธ์.เพ็ญอ้าง.หน้า87-88

“มาตราหนึ่ง ว่าเนื้อความมันทั้งสองพิพาทถึงพิสูทธอุยเพลิงถ้ำมันข้างหนึ่งเป็นกลโกหก รัฐเวทาคม
มาตราเสกเป่า มันผู้นั้นไม่พองให้ข้างหนึ่งพองแลพองด้วยกันก็ดี ให้เสมือนผู้คุมระวังดู ถ้ำเห็น พิรุทมมันทำ
ดังนั้น เอมมาพิจารณาต่อไป”²¹

4. กฎหมายสมัยกรุงรัตนโกสินทร์แรกตั้ง

กฎหมายในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น²² ยังอาศัยตัวบทกฎหมายต่าง ๆ แต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็น
บรรทัดฐานสำคัญ แต่ก็มีจำนวนน้อยมากเนื่องจากเมื่อครั้งที่กรุงศรีอยุธยาเสียกรุงให้กับพม่าเมื่อเดือนเมษายน
พ .ศ.2310 บรรดาพระราชกำหนดอัยการก็ถูกทำลายเสียหายไปเกือบหมดสิ้นที่เหลืออยู่ก็นำมาคัดลอกเพื่อ
ใช้ประโยชน์ในการพิจารณาและพิพากษาคดีของศาล แต่อย่างไรก็ตามบางส่วนของกฎหมายที่เหลืออยู่ก็ได้
สอดคล้องกับค่านิยมและจารีตประเพณีที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคมดังกล่าวที่เกิดขึ้น
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชรัชกาลที่ 1 ทรงเห็นว่ากฎหมายที่ใช้กันนั้นขาดความ
ชัดเจน และไม่ได้รับการจัดเรียงไว้เป็นหมวดหมู่เพื่ออำนวยความสะดวกและนำมาใช้ จึงโปรดเกล้าให้มีการชำระ
กฎหมายขึ้นมาใหม่ในคัมภีร์พระธรรมนูญโดยนำมารวบรวมกฎหมายเดิมเข้าเป็นลักษณะ ๆ สำเร็จเมื่อ
พ .ศ.2348 รวมกฎหมาย 6 ชุด ชุดละ 41 เล่ม 3 ชุดแรกจะประทับตรา 3 ดวงบนปกแต่ละเล่ม
กฎหมายฉบับนั้นเรียกกันว่า “กฎหมายตราสามดวง”กฎหมายตราสามดวงนี้ถือเป็นประมวลกฎหมายของ
แผ่นดินที่ได้รับการปรับปรุงให้มีความรัดกุม ยุติธรรมทั้งทางแพ่งและอาญา นอกจากนี้จะได้บรรจุพระ
ธรรมนูญตั้งแต่สมัยอยุธยาแล้วยังคงมีกฎหมายสำคัญ ๆ อีกหลายเรื่อง อาทิ กฎหมายลักษณะพยาน
ลักษณะทาส ลักษณะโจร และมีการตรากฎหมายใหม่เพิ่มเติมขึ้นอีกหลายฉบับด้วยกัน

มูลเหตุของการชำระสะสางกฎหมาย²³

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วกฎหมายที่ใช้กันอยู่ในระยะแรกของกรุงรัตนโกสินทร์นั้น ก็คือ กฎหมายที่ใช้อยู่
เมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยา โดยอาศัยความจำเป็นและการคัดลอกกันมาตามเอกสารที่หลงเหลือจากการถูกทำลายเมื่อ
เสียกรุงศรีอยุธยาซึ่งมีจำนวนน้อยมาก ตามพระราชกำหนดใหม่ตามมาตราที่ 28 กล่าววาทกฎหมายเก่าครั้ง
กรุงศรีอยุธยาได้สูญไปมาก ในบทกฎหมายเก่าหรือสืบส่วน จะมีคงเหลืออยู่ที่แต่เพียงส่วนเดียวเท่านั้น และ
เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องเหล่านี้พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ทรงทำการวินิจฉัยเรื่องต่าง ๆ
โดยอาศัยมูลอำนาจอธิปไตยของพระองค์เองบ้าง อาศัยหลักฐานที่ได้จากการสืบสวนฟังคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้
แก่บ้าง เช่น ผู้ที่ได้เคยอยู่ในคณะตุลาการศาลแต่ครั้งเดิม ๆ จนกระทั่งได้เกิดคดีขึ้นคดีหนึ่งและมีการทูล
กล่าว ๆ ถวายฎีกา คดีที่เกิดขึ้นนี้แม้จะเป็นคดีฟ้องหย่าของชาวบ้านธรรมดา แต่ที่มีความสำคัญในทาง
ประวัติศาสตร์กฎหมายก็คือผลจากคดีนี้เป็นต้นเหตุให้นำมาซึ่งการชำระสะสางกฎหมายในสมัยนั้นคดีที่ว่านี้
เกิดขึ้นในปี พ .ศ.2347 โดยเป็นคดีที่อ่านจแดงบ่อมท้องนายบุญศรีช่างเหล็กหลวง ทั้ง ๆ ที่ตนได้ทำชู้
กับนายราชอรธและศาลได้พิพากษาให้หย่าได้ตามที่อ่านแดงฟ้องหย่า โดยอาศัยการพิจารณาคดีตามบท
กฎหมายที่มีความว่า ชายหว่ามิได้ หมึงของหย่า ท่านว่าเป็นหญิงหย่าชาย หย่าได้เมื่อผลคดีเป็นเช่นนี้ ”

²¹ ประยูร ธวัชพันธ์, อังแล้ว, หน้า 88

²² ตฤยา โรจนรุ่งศา, อังแล้ว, หน้า 96-97.

²³ แสง บุญเฉลิมวิภาส, อังแล้ว, หน้า 117-118

นายบุญศรีจึงได้นำเรื่องขึ้นทูลเกล้าถวายฎีกาต่อพระเจ้าแผ่นดิน พระองค์ทรงเห็นด้วยกับฎีกาว่าคำพิพากษาของศาลนั้นขัดหลักความยุติธรรม ทรงสงสัยว่าการพิจารณาพิพากษาคดีจะถูกต้องตรงตามตัวบทกฎหมายหรือไม่ จึงมีพระบรมราชโองการให้เทียบกฎหมายทั้ง 3 ฉบับ คือฉบับที่ศาลใช้กับฉบับที่หอหลวงและที่ห้องเครื่องแต่ก็ปรากฏข้อความที่ตรงกัน เมื่อเป็นดังนี้ จึงทรงมีพระราชดำริว่ากฎหมายนั้นไม่เหมาะสม อาจมีความคลาดเคลื่อนจากการคัดลอกสมควรที่จะจัดให้มีการชำระสะสางกฎหมายใหม่

กฎหมายตราสามดวงนั้น ได้แก่ตราราชสีห์ ตราคชสีห์ และตราบัวแก้ว (เทวดาถือดอกบัว)²⁴

ปัญหาสิทธิสภาพนอกอาณาเขต²⁵ นับแต่ปี พ.ศ.2398 ไทยจำเป็นต้องทำสนธิสัญญาเบาริ่งกับประเทศอังกฤษ ซึ่งสาระสำคัญประการหนึ่งก็คือ ข้อตกลงเรื่องสิทธิสภาพนอกอาณาเขต คนต่างชาติที่ทำผิดในเมืองไทยขอยกเว้นที่จะไม่ใช้ช้อกฎหมายไทยบังคับ ทั้งนี้โดยมีเหตุผลว่ากฎหมายไทยยังล้าสมัย นอกจากสนธิสัญญาเบาริ่งที่ทำกับอังกฤษแล้วไทยยังต้องจำยอมทำสนธิสัญญากับประเทศอื่น ๆ อีกร่วม 13 ฉบับ และต่อมาอาณานิคมของประเทศเหล่านั้นด้วย ซึ่งสนธิสัญญาเหล่านั้นนอกจากจะก่อให้เกิดข้อเสียเปรียบทางการศาลแล้ว ยังก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจด้วย กล่าวคือ ประเทศไทยมีสิทธิเก็บภาษีขาเข้าออกได้ตามพิกัดสินค้าที่แนบท้ายสนธิสัญญาข้อเสียเปรียบอีกประการหนึ่งก็คืออังกฤษมีสิทธิที่จะส่งฝิ่นเข้ามาจำหน่ายได้ด้วย อนึ่งแม้จะรู้ว่าข้อตกลงต่าง ๆ ล้วนเป็นข้อเสียเปรียบ แต่ไทยก็จำต้องยอมเพื่อรักษาเอกราชของประเทศไว้ ในขณะที่ประเทศเพื่อนบ้านต้องตกเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตก ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวเป็นไปตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ตรัสกับพระยาศรีสุริยวงศ์ เมื่อครั้งประชวรใกล้สวรรคตว่า การต่อไปภายหน้า...การศึกสงครามข้างญวน ข้างพม่าก็เห็นจะไม่มีแล้ว จะ“มีอยู่ก็แต่ข้างฝรั่ง ให้ระวังให้ดี อย่าให้เสียทีแก่เขาได้ การงานสิ่งใดของเขาที่คิด ควรจะเรียกเอาไว้ ก็ให้เอา”อย่างเขา แต่อย่าให้มันถือเสื่อมใส่ไปทีเดียว

อนึ่ง แม้การยินยอมตามที่ต่างชาติเรียกร้อง จะเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่เป็นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ได้ทรงดำเนินงานด้วยพระปรีชาญาณอันรอบคอบ โดยเตรียมการไว้ล่วงหน้า กล่าวคือเมื่อทรงคาดหมายว่าอังกฤษควรจะส่งคนเข้ามาเจรจาและทำสนธิสัญญาพระองค์จึงมีพระราชหัตถเลขาถึงเซอร์จอห์น เบาริ่ง ซึ่งเคยติดต่อเป็นการส่วนพระองค์มาก่อน โดยได้พระราชทานความเห็นไปว่า อังกฤษควรแจ้งให้ฝ่ายไทยทราบอย่างน้อย 3 เดือนก่อนจะส่งคณะทูตเข้ามา ทั้งนี้เพื่อจะได้เตรียมการต้อนรับให้สมเกียรติและเพื่อไม่ให้ประชาชนอันมีหลายเชื้อรู่สึกหวั่นกลัว ทั้งจะเป็นการป้องกันข่าวลืออันไม่เป็นมงคลเนื่องจากไม่ค่อยมีเรือรบหรือเรือกลไฟต่างประเทศเข้ามาในเมืองไทยในพระราชหัตถเลขาฉบับเดียวกันได้ทรงขอให้เซอร์จอห์น เบาริ่ง ชี้แจงความประสงค์และตอบมายังพระองค์เป็นการส่วนตัว โดยทรงให้เหตุผลว่า

²⁴ หลวงสุทธิวาทวนฤพุมิ,คำบรรยายประวัติศาสตร์กฎหมาย,มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,พิมพ์ครั้งที่ 7(2517):หน้า99

²⁵มสวาง บุญเฉลิมวิภาส, อ้างแล้ว, หน้า 137-140

เพื่อว่าข้าพเจ้าจะได้ปรึกษาหารือกับ...“งมมนตรีของข้าพเจ้าและทราบว่าคุณความตอนใดในสนธิสัญญาที่เราจะเห็นด้วย และตอนใดไม่เห็นด้วย ข้าพเจ้าก็จะได้แจ้งให้ท่านทราบถึงความประสงค์ของฝ่ายเราเช่นเดียวกัน อันเป็นการประหยัดเวลาในการเจรจาได้มากเมื่อท่านไปถึงกรุงเทพฯ แล้ว”...

พระบรมราโชบายเช่นนี้ ทำให้ประเทศไทยมีเวลาเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ เมื่อเซอร์จอห์น เบาริง มาถึงกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ.2398 การเจรจาก็เป็นไปโดยเรียบร้อย โดยไทยสามารถรักษาเอกราชไว้ได้ ขณะที่ประเทศเพื่อนบ้านต้องทำการสู้รบกับอังกฤษและหลายประเทศต้องเสียดเอกราชไป พระปรีชาญาณเช่นนี้แม้แต่นักวิชาการชาวต่างชาติก็ยอมรับ ดังที่ D.G.E. Hall ได้กล่าวไว้ว่า

“ไม่เป็นการเกินความจริงเลยที่จะกล่าว ประเทศไทยเป็นหนี้บุญคุณพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวยิ่งกว่าผู้ใด ในการที่สามารถรักษาเอกราชไว้ได้ในขณะที่ประเทศอื่น ๆ ในเอเชียอาคเนย์ต้องตกอยู่ในภายใต้การปกครองมหาอำนาจยุโรป”²⁶

ความไม่เหมาะสมกับกาลสมัยของกฎหมายไทยเดิม²⁷

การที่ชาวต่างชาติได้ขอทำสนธิสัญญาในเรื่องสิทธิสภาพนอกอาณาเขตโดยไม่ยอมขึ้นศาลไทยนั้น เพราะชาติต่างชาติให้เหตุผลว่า ระบบกฎหมายของไทยยังมีความล้าหลังมาก โดยเฉพาะในส่วนเกี่ยวกับกฎหมายอาญาและวิธีพิจารณาความอาญา อนึ่ง หากจะตั้งคำถามว่า กฎหมายเดิมของไทยซึ่งใช้กันมาครั้งกรุงศรีอยุธยา มีความบกพร่องล้าสมัยดังที่ชาติต่างชาติกล่าวหาอันเป็นความจริงหรือไม่ คำตอบก็จะเป็นว่า กฎหมายเดิมของไทยไม่ได้บกพร่องหรือใช้ไม่ได้เสียทั้งหมด หลักกฎหมายแม่บทคือคัมภีร์พระธรรมศาสตร์เป็นหลักกฎหมายที่สามารถใช้ได้ตลอดไปไม่ว่าจะเวลาใด แต่ในส่วนที่เป็นกฎหมายเฉพาะเรื่องกฎหมายเหล่านี้ อาจไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป

²⁶ แสง บุญเฉลิมวิภาส. อ่างแก้ว. หน้า 139

²⁷ แสง บุญเฉลิมวิภาส. อ่างแก้ว. หน้า 140

เอกสารอ้างอิง

กฎหมายตราสามดวง : หน้าต่างสังคมไทย, พิมพ์ครั้งแรก มีนาคม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2549

กำธร กำประเสริฐ,สุเมธ จานประดับ,ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย และระบบกฎหมายหลัก.มหาวิทยาลัยรามคำแหงพิมพ์ครั้งที่2(2544).

ตุลญา โรจน์ทั้งคำ,. สังคมกับกฎหมาย.กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์วิญญูชน. 255

บุญเพราะ แสงเทียน. กฎหมายอาญา 1 (ภาคบทบัญญัติทั่วไป) แนวประยุกต์.กรุงเทพฯ : วิทย์พัฒน์,2549
ประยุทธ์ ลัทธินันท์,.ศาลไทยในอดีต.กรุงเทพฯ:สร้างสรรค์บุ๊คส์.2551

พระยานิติไพโรศาลัย. ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย. คำสอนชั้นปริญญาตรี(พ.ศ.2500-2501). คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์2500.

เวียงเจียงฮาย255เฉลิมฉลอง 750ปีเมืองเชียงรายและ39ปี มรช. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 2554
สุทธิวาหนฤพุมิ,คำบรรยายประวัติศาสตร์กฎหมาย,มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.พิมพ์ครั้งที่ 7,251.

สุทธิวาหนฤพุมิ,ประวัติศาสตร์กฎหมายชั้นปริญญาโท,มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์2516

แสวง บุญเฉลิมวิภาส,. ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.2552

ศรีศักดิ์ วลลิโกดม . กฎหมายตราสามดวงกับความเชื่อของไทย .พิมพ์ครั้งแรก มีนาคม สำนักพิมพ์เมืองโบราณ 2545

หยุด แสงอุทัย.ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป.พิมพ์ครั้งที่ 11.สำนักพิมพ์ประกายประกาย,2553.

แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 1

1. จงอธิบายคำว่า “ประวัติศาสตร์มาโดยละเอียด ”
2. กฎหมายคือสิ่งใด เหตุใดเราจึงต้องมีกฎหมาย
3. จงอธิบายว่ากฎหมายเกี่ยวกับการปกครองประชาชนใน “มังรายศาสตร์” มีหลักเกณฑ์อย่างไร
โดยละเอียด
4. จงอธิบายหลักการในการพิสูจน์ความผิดแบบ “ดำนํ้าลุยเพลิง” สมัยอยุธยาโดยละเอียด
5. “ตราสามดวง” มีสิ่งใดบ้างในดวงตราดังกล่าว จงอธิบาย

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 2 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

เนื้อหาประจำบท

ส่วนที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายแพ่ง

1. กฎหมายว่าด้วยบุคคลและความสามารถ
2. กฎหมายว่าด้วยทรัพย์สิน
3. กฎหมายว่าด้วยการกระทำละเมิด
4. กฎหมายลักษณะครอบครัว
5. กฎหมายลักษณะมรดก

ส่วนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายพาณิชย์

1. นิติกรรม สัญญา
2. สัญญาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

วัตถุประสงค์ประจำบท

เมื่อนักศึกษาเรียนบทเรียนนี้แล้วสามารถ

1. อธิบายถึงความหมายและลักษณะของกฎหมายแพ่งได้
2. อธิบายหลักเกณฑ์ของกฎหมายว่าด้วยบุคคลและความสามารถของบุคคลได้
3. อธิบายหลักเกณฑ์ของกฎหมายว่าด้วยทรัพย์สิน ความหมายของทรัพย์สิน ประเภทของทรัพย์สิน สิทธิของบุคคลที่มีเหนือทรัพย์สิน และเรื่องอื่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินได้
4. อธิบายหลักเกณฑ์ของกฎหมายว่าด้วยการกระทำละเมิด ทั้งการกระทำละเมิดอันเกิดจากการกระทำของตนเอง หรือเกิดจากการกระทำของบุคคลอื่น ได้
5. อธิบายหลักเกณฑ์ของกฎหมายว่าด้วยครอบครัวตั้งแต่การหมั้น การสมรส และการสิ้นสุดการสมรสได้ ตลอดจนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยาในทางกฎหมาย
6. อธิบายหลักเกณฑ์ทางกฎหมายว่าด้วยมรดก ประเภทของทายาท การแบ่งปันมรดกตลอดจนการจัดการมรดกได้
7. แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยการประยุกต์ใช้องค์ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเบื้องต้น กับการดำรงชีวิตประจำวันในสังคมได้
8. อธิบายถึงคุณธรรมของกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายแพ่งอธิบายถึงความหมายและลักษณะของกฎหมายพาณิชย์ได้
9. อธิบายหลักเกณฑ์ทางกฎหมายเกี่ยวกับสัญญาในชีวิตประจำวันได้

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

1. ทำการประเมินความรู้ก่อนเรียนด้วยวิธีการซักถาม
2. มอบหมายให้ผู้เรียนทำการศึกษาเอกสารประกอบการสอนความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และวิธีพิจารณาคดีแพ่งก่อนเรียน
3. ฟังการบรรยายในชั้นเรียน
4. กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และวิธีพิจารณาคดีแพ่ง
5. ศึกษาค้นคว้าคำพิพากษาฎีกาจาก เอกสารกฎหมาย ตำรา ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ สื่อสิ่งพิมพ์ ข่าวสาร
6. วิเคราะห์ข้อเท็จจริงจากคดีที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และวิธีพิจารณาคดีแพ่งในฐานะที่กฎหมายเป็นเครื่องมือสำคัญของสังคมและให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น
7. สรุปหัวข้อสำคัญและอภิปราย
8. การทบทวนและทำคำถามทบทวน

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอน
2. ตำรา เอกสารทางวิชาการ บทความ สื่อสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายแพ่ง
3. ทั่วประเทศกฎหมายและคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้อง
4. ระบบสืบค้นคำพิพากษาศาลฎีกา
5. Power Point

การวัดผลประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมความสนใจของผู้เรียนและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมระหว่างเรียน
2. ประเมินผลจากการทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชั้นเรียน การแสดงความคิดเห็น การวิเคราะห์
3. ประเมินจากการตอบคำถามทบทวน
4. ประเมินจากการตอบคำถามรายบุคคล

บทที่ 2

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

อาจารย์สุรพี โพธิสาราช¹

กฎหมายเป็นเครื่องมือในการปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์หรือรักษาความสงบเรียบร้อยให้แก่สังคมแล้ว กฎหมายยังเป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการกระทำระหว่างบุคคลต่อบุคคล มีความผูกพันกันในทางกฎหมายหรือไม่ มีผลผูกพันหรือการก่อกวนสัมพันธ์กันอย่างไร ในบทนี้จะกล่าวถึงความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และวิธีพิจารณาคดีแพ่ง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เนื้อหาในบทนี้จะแบ่งเป็น 3 ส่วน ส่วนที่ 1.ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายแพ่ง ส่วนที่ 2.ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายพาณิชย์และส่วนที่ 3.ความรู้เกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีแพ่ง โดยมีเนื้อหา ดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายแพ่ง

กฎหมายแพ่ง หมายถึง กฎหมายที่ว่าด้วยเรื่องสิทธิ หน้าที่ และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย และกล่าวถึงสถานภาพ สิทธิและหน้าที่ เช่น เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคล สภาพบุคคล ทรัพย์สิน ครอบครัว มรดก นิติกรรม เป็นต้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้นได้กล่าวถึงสิทธิหน้าที่และความสัมพันธ์ของบุคคล โดยกฎหมายแพ่งที่จะกล่าวถึงมีดังนี้ 1.บุคคลและความสามารถของบุคคล 2.ทรัพย์สิน 3.นิติกรรม 4.ละเมิด 5.ครอบครัว 6.มรดก

1.1 กฎหมายว่าด้วยบุคคล และความสามารถของบุคคล

“บุคคล” ถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญในการศึกษากฎหมาย เพราะกฎหมายกำหนดสิทธิ หน้าที่ต่างๆ เพื่อประโยชน์ของบุคคลทั้งสิ้น โดยทั่วไปบุคคลก็คือมนุษย์ แต่ในทางกฎหมายนั้น บุคคล หมายถึง ผู้ซึ่งอาจถือสิทธิหรืออยู่ภายใต้แห่งสิทธิ และอยู่ภายใต้หน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ เช่น การเป็นเจ้าของหนี้ ลูกหนี้ การเป็นบิดามารดา บุตร การเป็นเจ้าของทรัพย์สินต่างๆ การที่บุคคลต่างๆจะมีสิทธิ หน้าที่ได้นั้นต้องพิจารณาถึงสภาพความเป็นบุคคลเสียก่อน หากมีสภาพบุคคลตามกฎหมายก็ย่อมมีสิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบตามที่กฎหมายกำหนดไว้

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แบ่งบุคคลซึ่งมีสิทธิ หน้าที่ตามกฎหมาย เป็น 2 ประเภท คือ 1.บุคคลธรรมดา 2.นิติบุคคล

1.1.1 บุคคลธรรมดา

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 15 วรรคแรก บัญญัติว่า “สภาพบุคคลย่อมเริ่มต้นแต่เมื่อคลอด แล้วอยู่รอดเป็นทารกและสิ้นสุดลงเมื่อตาย....” ดังนั้น สภาพบุคคลย่อมเริ่มแต่เมื่อคลอด การคลอดหมายถึง การที่ทารกออกมาจากครรภ์มารดาหมดทั้งตัวแล้ว แม้จะยังไม่ตัดสายสะดือและต้องรอดเป็นทารก

การอยู่รอดเป็นทารก หมายถึง การที่เด็กแสดงให้เห็นว่ามีชีวิต เช่น ส่งเสียงร้อง แม้เพียงชั่วระยะเวลาใดเดียวก็มีสิทธิต่างๆก็เกิดขึ้น แม้กระทั่งสิทธิในทรัพย์สินซึ่งกฎหมายได้ให้สิทธิย้อนไปตั้งแต่วันแรก

¹อาจารย์ประจำสำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, น.ม. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, น.บ. มหาวิทยาลัยพายัพ

ที่ปฏิสนธิในครรภ์มารดา เช่น อาจรับมรดกของบิดาซึ่งตายก่อนเด็กคลอดได้² ในกรณีดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่า หากมีสภาพบุคคลแล้วนั้นกฎหมายให้สิทธิรับรองไปถึงตอนที่ยังเป็นทารกในครรภ์มารดา กล่าวคือ ทารกในครรภ์มารดาสามารถมีสิทธิต่างๆได้หากมีการคลอดและอยู่รอดเป็นทารก เป็นต้น

(1) ความสามารถของบุคคล

ความสามารถ หมายถึง อำนาจในการใช้สิทธิต่างๆ แม้บุคคลทุกคนมีสภาพความเป็นบุคคลนั้นย่อมมีสิทธิ หน้าที่ตามกฎหมายก็จริง แต่ไม่ได้หมายความว่าทุกคนมีสิทธิที่จะใช้สิทธิใดๆก็ได้ตามอำเภอใจ กฎหมายได้กำหนดเงื่อนไขในการใช้สิทธิต่างๆไว้เพื่อความเหมาะสม เช่น การทำพินัยกรรมกฎหมายกำหนดให้อายุ 15 ปีขึ้นไปจึงทำได้ เป็นต้นดังนั้นแม้บุคคลจะมีสภาพความเป็นบุคคล ก็ไม่ได้หมายความว่ามีความสามารถในการใช้สิทธิ ได้อย่างเท่าเทียมกันทุกคน บุคคลที่ไม่อาจใช้สิทธิตามกฎหมายภายใต้เงื่อนไขบางประการ เรียกว่า “ผู้หย่อนความสามารถ” ได้แก่ ผู้เยาว์ คนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ

1) ผู้เยาว์

ผู้เยาว์ หมายถึง บุคคลที่อ่อนอายุ อ่อนประสบการณ์ และขาดการควบคุมสภาพจิตใจ จึงถือว่าเป็นผู้หย่อนความสามารถ เพราะยังไม่บรรลุนิติภาวะ ไม่อาจจัดการกิจการและทรัพย์สินของตน ดังนั้น กฎหมายจึงให้ความคุ้มครองช่วยเหลือจนกว่าบุคคลนั้นจะเป็นผู้บรรลุนิติภาวะ

การบรรลุนิติภาวะเกิดขึ้นได้ 2 กรณี คือ โดยอายุ และโดยการสมรส

1. การบรรลุนิติภาวะโดยอายุ คือเมื่ออายุครบ 20 ปีบริบูรณ์³
2. การบรรลุนิติภาวะโดยทำการสมรส⁴ นั้นโดยหลักแล้วกฎหมายกำหนดอายุให้ชายและหญิงทำการสมรสได้ต้องอายุ 17 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปซึ่งหากอายุ 17 ปีแต่ยังไม่ถึงอายุ 20 ปีต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมเสียก่อนจึงจะสมรสได้ซึ่งการสมรสนั้นต้องเป็นการจดทะเบียนสมรสตามกฎหมาย แต่ในกรณีมีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนได้(แม้อายุไม่ถึง 17 ปี) เมื่อมีการสมรสแล้วหากต่อมามีการหย่าร้างตามกฎหมาย ถือว่าผู้เยาว์ซึ่งบรรลุนิติภาวะโดยการสมรสนั้นเป็นผู้บรรลุนิติภาวะไม่กลับมาเป็นผู้เยาว์อีก

ผู้เยาว์จะทำนิติกรรมใดๆต้องได้รับความยินยอมของ “ผู้แทนโดยชอบธรรม” ก่อน มิฉะนั้นนิติกรรมนั้นๆเป็นโมฆียะ คืออาจถูกบอกล้างได้ในภายหลัง⁵

ผู้เยาว์อาจทำนิติกรรมที่สมบูรณ์ได้เอง โดยไม่ต้องขอความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม คือ

1. ทำพินัยกรรมได้เมื่อมีอายุ 15 ปีบริบูรณ์⁶
2. นิติกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ผู้เยาว์ฝ่ายเดียว⁷ เช่น รับการให้โดยไม่มีข้อผูกพัน
3. นิติกรรมที่ต้องทำเองเฉพาะตัว⁸ เช่น การรับรองบุตร⁹

²ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1604 บัญญัติว่า บุคคลธรรมดาจะเป็นทายาทได้ต้องเมื่อมีสภาพ บุคคล หรือสามารถมีสิทธิได้ตามมาตรา 15 แห่งประมวลกฎหมายนี้.เวลาที่เขามรดกถึงแก่ความตาย

³ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 19 บุคคลย่อมพ้นจากภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะเมื่อมีอายุถึงสิบปีบริบูรณ์

⁴ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 20 ผู้เยาว์ย่อมบรรลุนิติภาวะเมื่อทำการสมรส หากการสมรสนั้นได้ทำตามบทบัญญัติ มาตรา 1448

⁵ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 21 ผู้เยาว์จะทำนิติกรรมใดๆต้องได้รับความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรมก่อนการใดๆที่ผู้เยาว์ได้ทำลงปราศจากความยินยอมเช่นว่านี้เป็นโมฆียะ.เว้นแต่จะอายุผู้เยาว์เป็นดั่งข้างต้น

⁶ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 25 ผู้เยาว์อาจทำพินัยกรรมได้เมื่ออายุสิบห้าปีบริบูรณ์

⁷ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 22 ผู้เยาว์อาจทำการใดๆได้ทั้งสิ้นหากเป็นเพียงเพื่อจะเข้าไปซึ่งสิทธิอันใดอันหนึ่งหรือเป็นการเพื่อให้หลุดพ้นจากหน้าที่ อันใดอันหนึ่ง

⁸ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 23 ผู้เยาว์อาจทำการใดๆได้ทั้งสิ้นซึ่งเป็นการต้องทำเองเฉพาะตัว

4. นิติกรรมที่สมควรแก่ฐานานุรูป และเป็นการจำเป็นในการดำรงชีพตามควร¹⁰
5. เมื่อผู้เยาว์ได้รับอนุญาตจากผู้แทนโดยชอบธรรมให้ประกอบการค้า¹¹

2) **คนไร้ความสามารถ** คือ คนวิกลจริตที่คู่สมรส บุพการี ผู้สืบสันดาน ของผู้นั้น หรือพนักงานอัยการได้ร้องขอต่อศาลให้สั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนไร้ความสามารถ¹² และจัดให้อยู่ในความอนุบาล นิติกรรมที่คนไร้ความสามารถกระทำการย่อมตกเป็นโมฆียะทั้งสิ้น แม้จะได้รับความยินยอมจาก “ผู้อนุบาล”

คำว่า “บุคคลวิกลจริต” นั้น นอกจากจะหมายถึงบุคคลที่มีความประพฤติกิริยาผิดปกติ ไม่สามารถแยกแยะผิดชอบชั่วดี เพราะสติวิปลาส อันจะเรียกได้ว่า คนบ้า แล้ว ยังหมายความถึง บุคคลที่ขาดความรู้สึกหรือขาดความรู้สึกตัว ขาดความรู้ผิดชอบ รวมถึงคนป่วยโรคทางสมองที่นอนรักษาตัว ไม่รู้สึกตัว ไม่สามารถทำกิจการใดๆได้

ส่วนคนวิกลจริตที่ศาลยังไม่ได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ หากไปทำนิติกรรมย่อมต้องถือว่ามิผลสมบูรณ์ เว้นแต่ว่า ได้กระทำในขณะที่จิตวิกลและคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้อยู่แล้ว นิติกรรมนั้นจึงตกเป็นโมฆียะ¹³ คนเสมือนไร้ความสามารถ คือ บุคคลที่ปรากฏว่าไม่สามารถจัดทำกรงานของตนเองได้ หรือจัดทำไปในทางที่อาจเสื่อมเสียแก่ทรัพย์สินของตนเอง หรือครอบครัว เพราะมีกายพิการ จิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ แต่ไม่ถึงขนาดวิกลจริต ประพฤติสุรุ่ยสุร่าย เสเพลเป็นอาชญา ดิตสุรายาเมา เมื่อคู่สมรส บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือพนักงานอัยการร้องขอต่อศาล ศาลจะสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ โดยให้อยู่ในความพิทักษ์ ความดูแล ของ “ผู้พิทักษ์”¹⁴

(2) การสิ้นสภาพบุคคล

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 15 บัญญัติว่า สภาพบุคคลสิ้นสุดลงเมื่อตาย การตายทำให้สภาพบุคคลสิ้นสุดลง สิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายย่อมสิ้นสุดลง บรรดาทรัพย์สินต่าง ๆ ตลอดจนสิทธิหน้าที่ ย่อมตกเป็นมรดกตกทอดไปยังทายาทการสิ้นสภาพของบุคคลธรรมดาหรือการตายนั้น กฎหมายบัญญัติไว้ 2 กรณีคือ

- การตายโดยธรรมชาติ
- การตายโดยผลของกฎหมาย หรือสาบสูญ

¹⁰ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1548

¹¹ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 24 ผู้เยาว์อาจทำการใดๆได้ทั้งสิ้นซึ่งเป็นการสมแก่ฐานานุรูปแห่งตนและเป็นกรอันจำเป็นในการดำรงชีพตามสมควร

¹²ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 27 ผู้แทนโดยชอบธรรมอาจให้ความยินยอมแก่ผู้เยาว์ในการประกอบธุรกิจทางการค้าหรือธุรกิจอื่นหรือในการทำสัญญาเป็นลูกจ้างในสัญญาจ้างแรงงานได้ในกรณีที่มีผู้แทนโดยชอบธรรมไม่ให้ความยินยอมโดยไม่มีเหตุอันสมควรผู้เยาว์อาจร้องขอต่อศาลให้สั่งอนุญาตได้.....

¹³ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 28 บุคคลวิกลจริตผู้ใด ถ้าคู่สมรสกิตติ ผู้บุพการี กล่าวคือ บิดามารดา ปู่ย่า ตายาย ทวดกิตติ ผู้สืบสันดาน กล่าวคือ ลูกหลาน เหลน ลือกิตติผู้ปกครองหรือผู้พิทักษ์กิตติ ผู้ซึ่งปกครองดูแลบุคคลนั้นอยู่กิตติ หรือพนักงานอัยการกิตติ ร้องขอต่อศาลให้สั่งให้บุคคลวิกลจริตผู้นั้นเป็นคนไร้ความสามารถศาลจะสั่งให้บุคคลวิกลจริตผู้นั้นเป็นคนไร้ความสามารถก็ได้ บุคคลซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถตามวรรคหนึ่ง ต้องจัดให้อยู่ในความอนุบาล การแต่งตั้งผู้อนุบาล อำนาจหน้าที่ของผู้อนุบาลและการสิ้นสุดของความเป็นผู้้อนุบาลให้เป็นไปตามบทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายนี้ คำสั่งของศาลตามมาตรานี้ ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

¹⁴ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 30 การใดๆอันบุคคลวิกลจริตซึ่งศาลยังมีคำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถได้กระทำการ การนั้นจะเป็นโมฆียะต่อเมื่อได้กระทำในขณะที่บุคคลนั้นจิตวิกลอยู่และคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้แล้วด้วยว่าผู้กระทำเป็นคนวิกลจริต

¹⁵ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 32 บุคคลใดมีกายพิการหรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบประกอบหรือประพฤติกิริยาสุรุ่ยสุร่ายเสเพลเป็นอาชญา หรือดิตสุรายาเมาหรือมีเหตุอื่นใดทำนองเดียวกันนั้นจนไม่สามารถจะจัดทำกรงานของตนเองได้หรือจัดกิจการไปในทางที่อาจจะเสื่อมเสียแก่ทรัพย์สินของตนเองหรือครอบครัว เมื่อบุคคลตามที่ระบุไว้ใน มาตรา 28 ร้องขอ ต่อศาล ศาลจะสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถก็ได้บุคคลซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถตามวรรคหนึ่งต้องจัดให้อยู่ในความพิทักษ์ การแต่งตั้งผู้พิทักษ์ให้เป็นไปตามบทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายนี้ให้ว่าบทบัญญัติว่าด้วยการสิ้นสุดของความเป็นผู้ปกครองใน บรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายนี้ มาใช้บังคับแก่การสิ้นสุดของการเป็นผู้พิทักษ์โดยอนุโลมคำสั่งของศาลตาม มาตรา นี้ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

1. การตายโดยธรรมชาติ¹⁵ การตายของมนุษย์ถือว่าเป็นการสิ้นสภาพบุคคลโดยธรรมชาติ ซึ่งในเรื่องนี้ใช้หลักการตายแบบดั้งเดิม คือการหยุดหายใจหรือหัวใจหยุดเต้น ซึ่งแสดงว่าสมองหยุดทำงานเป็นสำคัญ แต่ในปัจจุบันทางการแพทย์ได้ยึดหลักสมองตาย หรือแกนสมองหยุดทำงาน เพราะก้านสมองเป็นส่วนควบคุมประสาทส่วนต่างๆ หากก้านสมองหยุดทำงาน บุคคลนั้นก็หยุดหายใจ

2. การตายโดยผลของกฎหมาย หรือสาบสูญ กล่าวคือการที่บุคคลหายไปจากจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่โดยไม่มีใครได้รู้ข่าวคราวว่า ผู้นั้นยังมีชีวิตอยู่หรือตายไปแล้ว ซึ่งกฎหมายกำหนดไว้ดังนี้

2.1 หายไป 5 ปีสำหรับกรณีธรรมดาบุคคลไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ โดยไม่มีใครทราบว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไรตลอดระยะเวลา 5 ปี¹⁶

2.2 หายไป 2 ปี ในกรณีพิเศษ บุคคลไปทำการรบหรือสงคราม หรือตกไปอยู่ในเรือเมื่ออัปปาง หรือตกไปในฐานะที่จะเป็นอันตรายแก่ชีวิตประการอื่นใด หากนับแต่เมื่ออันตรายประการอื่นๆ ได้ผ่านพ้นไปแล้วนับได้เวลาถึง 2 ปี ยังไม่มีใครทราบว่าบุคคลนั้นเป็นตายร้ายดีอย่างไร¹⁷ เช่น หายไปในการรบ หายไปกับเรือที่อัปปางกลางทะเล เกิดภัยธรรมชาติที่รุนแรง เช่น ไฟไหม้ น้ำท่วม ระเบิดลง เป็นต้น

2.3 ต้องมีคำสั่งของศาลว่าเป็นคนสาบสูญ โดยผู้มีส่วนได้เสีย เช่น บิดา มารดา สามี ภรรยา บุตร หรือพนักงานอัยการร้องขอต่อศาล

ผลของการเป็นคนสาบสูญ

- 1) การเริ่มต้นการสาบสูญตามคำสั่งศาล นับแต่วันหายไปครบ 5 ปี หรือ 2 ปี แล้วแต่กรณี
- 2) สิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ เป็นอันสิ้นสุดลง

1.1.2 นิติบุคคล

นิติบุคคล คือ บุคคลตามกฎหมายที่สมมติขึ้นมีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา นิติบุคคลจะมีขึ้นก็แต่ด้วยอาศัยอำนาจแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตลอดจนเมื่อกฎหมายอื่น ๆ บัญญัติไว้

1.1.2.1 ประเภทของนิติบุคคล

การจัดตั้งนิติบุคคลแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ นิติบุคคล ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

1.) นิติบุคคล ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้แก่ สมาคม มูลนิธิ ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด

2.) นิติบุคคลตามกฎหมายอื่น ๆ ได้แก่ ทบวงการเมือง กระทรวง ทบวง กรม วัดในพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัย รัฐวิสาหกิจบริษัทมหาชนจำกัดจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

¹⁵ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 15 **สภาพบุคคล**ย่อมเริ่มแต่เมื่อคลอดแล้วหรือรอดเป็นทารกและสิ้นสุดลงเมื่อตาย ทารกในครรภ์มารดาสามารถมีสิทธิต่างๆได้หากว่าภายหลังคลอดแล้วรอดเป็นทารก

¹⁶ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 61 วรรคแรก ถ้าบุคคลได้ไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ และไม่มีใครรู้ว่าบุคคลนั้นยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ตลอดระยะเวลาห้าปี เมื่อผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการร้องขอ ศาลจะสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนสาบสูญก็ได้

¹⁷ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 61 วรรคสอง ระยะเวลาตามวรรคหนึ่งให้ลดเหลือสองปี

(1) นับแต่วันที่มีการรบหรือสงครามสิ้นสุดลง ถ้าบุคคลนั้นอยู่ในการรบหรือสงคราม และหายไปในการรบหรือสงครามดังกล่าว

(2) นับแต่วันที่ยานพาหนะที่บุคคลนั้นเดินทาง อัปปาง ถูกทำลาย หรือสูญหายไป

(3) นับแต่วันที่เหตุอันตรายแก่ชีวิตนอกจากที่ระบุไว้ใน (1) หรือ (2) ได้ผ่านพ้นไป ถ้าบุคคลนั้นตกอยู่ในอันตรายเช่นว่านั้น

1.1.2.2 สิทธิและหน้าที่ของนิติบุคคล

นิติบุคคลมีสิทธิและหน้าที่ตลอดจน ชื่อ สัญชาติ และภูมิลำเนา ได้อย่างบุคคลธรรมดา นิติบุคคลเป็นเพียงบุคคลที่กฎหมายสมมติขึ้นเพื่อประกอบกิจการใดกิจการหนึ่ง ตามวัตถุประสงค์ของนิติบุคคลนั้น เนื่องจากนิติบุคคลเป็นสิ่งไม่มีชีวิต กฎหมายจึงจำกัดสิทธิหน้าที่ของนิติบุคคลไว้ 2 ประการ คือ

1.) สิทธิและหน้าที่ภายในขอบวัตถุประสงค์ หมายความว่า นิติบุคคลที่ได้รับระบุไว้ในข้อบังคับ หรือ ตราสารจัดตั้งว่ามี วัตถุประสงค์เพื่อการใด กฎหมายจำกัดให้มีสิทธิและหน้าที่เกี่ยวกับงานนั้นเท่านั้น จะทำการอื่นใดนอกขอบวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ไม่ได้ เช่น สมาคมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการกีฬาห้อย่อมไม่มีสิทธิที่จะดำเนินการเกี่ยวกับ การศาสนาหรือการเมือง เป็นต้น

2.) สิทธิและหน้าที่ซึ่งว่าโดยสภาพจะพึงเป็นได้เฉพาะบุคคลธรรมดา เพราะนิติบุคคลไม่มีชีวิตไม่มีการเคลื่อนไหวจึงไม่สามารถมีสิทธิดังกล่าวได้ เช่น ไม่มีสิทธิเลือกตั้ง ไม่อาจที่จะสมรสได้ เป็นต้น

1.1.2.3 การจัดการนิติบุคคล

เนื่องจาก นิติบุคคลไม่มีชีวิตและไม่สามารถเคลื่อนไหวได้ จึงไม่สามารถที่จะแสดงเจตนาหรือ กระทำการใดได้ด้วยตนเองต้องมีบุคคลธรรมดาเป็นผู้แทนในการดำเนินการดังนี้

1. ผู้แทนนิติบุคคล จะมีคนเดียวหรือหลายคนก็ได้ ตามแต่กฎหมายข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้งกำหนดไว้ เช่น กรรมการเป็นผู้แทนบริษัท นายกสมาคมเป็นผู้แทนสมาคม เป็นต้น

2. อำนาจ ของผู้แทนนิติบุคคล โดยปกติย่อมมีกำหนดไว้ในกฎหมายหรือตราสารจัดตั้งว่า จะมีอำนาจทำอะไรได้บ้าง เพียงใด เช่น สามารถทำนิติกรรมได้ภายในทุนทรัพย์เท่าใด เป็นต้น

3. ความรับผิดชอบของผู้แทนนิติบุคคล กฎหมายได้บัญญัติไว้ว่า ถ้าการกระทำตามหน้าที่ของนิติบุคคลหรือผู้มีอำนาจทำการแทนนิติบุคคล เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น นิติบุคคลนั้น ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายนั้น แต่ไม่สูญเสียสิทธิที่จะไล่เบี้ยเอาแก่ผู้ก่อความเสียหาย แต่ถ้าความเสียหายแก่บุคคลอื่นเกิดจากการกระทำที่ไม่อยู่ในขอบวัตถุประสงค์หรืออำนาจหน้าที่ของนิติบุคคล ผู้แทนนิติบุคคลที่กระทำการดังกล่าวต้องร่วมกัน รับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน แก่ผู้ได้รับความเสียหายนั้น

1.1.2.4 การสิ้นสภาพนิติบุคคล

นิติบุคคลอาจสิ้นสภาพไปได้ด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ดังนี้

1. สิ้นสภาพไปตามกำหนดเวลาที่ระบุไว้ในข้อบังคับ เช่น นิติบุคคลก่อตั้งขึ้นมีกำหนด 3 ปี เมื่อครบกำหนดเป็นอันหมดสภาพไป

2. สิ้นสภาพไปโดยสมาชิกตกลงกัน เช่น ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล เมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนตกลงเลิกกิจการ ห้างหุ้นส่วนนั้นก็ย่อมเลิกไป

3. สิ้นสภาพโดยผลของกฎหมายให้เลิก เช่น นิติบุคคลถูกฟ้องให้ล้มละลายและศาลตัดสินให้ล้มละลาย

4. สิ้นสภาพโดยคำสั่งศาลให้ยกเลิก เช่น นิติบุคคลทำผิดกฎหมายว่าด้วยความสงบเรียบร้อย หรือ ศีลธรรมอันดีของประชาชน และศาลให้มีคำสั่งให้เลิก

การสิ้นสภาพนิติบุคคลทำให้สิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ของนิติบุคคลสิ้นไป แต่ถ้ามีทรัพย์สินเหลืออยู่ก็มี การโอนกันต่อไปตามตราสารจัดตั้งตามกฎหมาย

1.2 กฎหมายว่าด้วยทรัพย์สินและทรัพย์สิน

1.2.1 ความหมาย

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แยกความหมายของ ทรัพย์สินกับทรัพย์สิน ไว้ต่างกันดังนี้

“ทรัพย์สิน” หมายความว่า วัตถุที่มีรูปร่าง¹⁸

“ทรัพย์สิน” หมายความว่ารวมทั้งทรัพย์สินและวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและถือเอาได้¹⁹

วัตถุที่มีรูปร่างหมายถึง สิ่งที่มีมองเห็นได้ด้วยตาและสามารถหยิบจับและต้องได้สามารถมองเห็นรูปร่างลักษณะได้เช่น บ้านโต๊ะ กระเป๋าปากกาแก้วน้ำแก้วธรรเป็นต้น

วัตถุไม่มีรูปร่างหมายถึงสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาไม่สามารถสัมผัสหยิบหรือจับได้แต่กฎหมายรับรองเช่นกรรมสิทธิ์ สิทธิอาศัย สิทธิครอบครอง สิทธิเก็บกิน ภาระจำยอม และรวมถึงสิทธิตามกฎหมายอื่นอย่างลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร

อาจมีราคาหมายถึงวัตถุนั้นมีคุณค่าอยู่ในตัวของมันเองกล่าวคือ ของบางอย่างถึงแม้จะไม่มีราคาที่จะซื้อขายกันในท้องตลาดแต่หากมีคุณค่าทางจิตใจของบุคคลหนึ่งบุคคลใดแล้วย่อมถือว่าของนั้นอาจมีราคาได้เช่นกระดุกของบรรพบุรุษ เป็นต้น

อาจถือเอาได้ หมายถึงการที่มนุษย์สามารถเข้าหวงแหงนหรือเข้ายึดถือเอาเป็นเจ้าของได้เช่นที่ดิน บ้านเรือนรถยนต์เงินตราเป็นต้นสำหรับสิ่งที่มีมนุษย์ยังไม่สามารถเข้าถือเอาได้เช่นก้อนเมฆดวงจันทร์ดวงดาวเหล่านี้ไม่ถือเป็นทรัพย์สินหรือทรัพย์สินนอกจากนี้ คำว่า “อาจถือเอาได้” มิได้หมายถึงเฉพาะสิ่งของที่บุคคลอาจหยิบจับหรือถือเอาได้อย่างจริงจังเท่านั้นแต่ยังหมายความรวมถึงสิ่งที่ไม่รูปร่างซึ่งบุคคลสามารถแสดงอาการหวงห้ามหวงแหงน หรือยึดถือไว้เพื่อตน และห้ามมิให้บุคคลอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้นได้อีกด้วยเช่นบรรดาสินทรัพย์ที่บุคคลพึงมีพึงได้ตามกฎหมายอันได้แก่กรรมสิทธิ์สิทธิครอบครองสิทธิอาศัยสิทธิเหนือพื้นดิน สิทธิเก็บกินลิขสิทธิ์สิทธิในเครื่องหมายการค้าสิทธิบัตร เป็นต้น

1.2.2 ประเภทของทรัพย์สิน

1. อสังหาริมทรัพย์ เป็นทรัพย์สินที่มีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์²⁰ สิ่งที่เป็นอสังหาริมทรัพย์นั้นได้แก่

1.1 ที่ดิน หมายถึง พื้นแผ่นดิน รวมตลอดถึงภูเขา เกาะ และที่ชายทะเลด้วย

1.2 ทรัพย์สินที่ติดกับที่ดินมีลักษณะเป็นการถาวรหากจะแยกทรัพย์สินที่ติดอยู่กับที่ดินออกจากที่ดินจะทำให้ทรัพย์สินนั้นเปลี่ยนรูปทรงไปทรัพย์สินดังกล่าวนี้ได้แก่

ก. ทรัพย์สินที่เกิดขึ้นหรือติดอยู่กับที่ดินเองโดยธรรมชาติอย่างถาวรเช่นภูเขาไม้ยืนต้นในป่า เป็นต้น

ข. ทรัพย์สินที่บุคคลนำไปติดกับที่ดินในลักษณะถาวรเช่นบ้านเรือนตึกแถวสะพานอนุสาวรีย์กำแพงโค้งเก็บสินค้าไม้ยืนต้นที่คนนำไปปลูกไว้ในที่ดิน เป็นต้น

¹⁸ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 137ทรัพย์สิน หมายความว่า วัตถุที่มีรูปร่าง

¹⁹ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 138 ทรัพย์สิน หมายความว่ารวมทั้งทรัพย์สินและวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจ มีราคาและอาจถือเอาได้

²⁰ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 139 อสังหาริมทรัพย์หมายความว่าดินและทรัพย์สินที่ติดอยู่กับที่ดิน มีลักษณะเป็นการถาวรหรือประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดินนั้นและหมายความรวมถึงทรัพย์สินอันเกี่ยวกับที่ดินหรือทรัพย์สินอันติดอยู่กับที่ดินหรือประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดินนั้นด้วย

ค. ทรัพย์สินที่ติดในลักษณะถาวรกับทรัพย์สินที่ติดกับที่ดินนั้นอีกทอดหนึ่งเช่นหลังคาบ้าน ฝาผนังบ้าน เป็นต้น

1.3 ทรัพย์สินซึ่งประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดิน วัตถุต่างๆที่มีอยู่ในดินและประกอบขึ้นเป็นพื้นดินเช่นหินกรวดทรายและแร่ธาตุต่างๆ เป็นต้น

1.4 สิทธิต่างๆอันเกี่ยวกับที่ดินหรือเกี่ยวกับทรัพย์สินอันติดอยู่กับที่ดินหรือเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดินหมายถึง สิทธิต่างๆที่มนุษย์มีอยู่เหนือที่ดินหรือเหนือทรัพย์สินเกี่ยวกับที่ดินดังกล่าวนี้เช่นกรรมสิทธิ์ (มาตรา 1336) สิทธิครอบครอง (มาตรา 1367) สิทธิเก็บกิน (มาตรา 1417) ภาระจำยอม (มาตรา 1387) เป็นต้น

2. สंहามิทรัพย์สิน

สंहามิทรัพย์สิน²¹ หมายถึงทรัพย์สินอื่นนอกจากอสังหาริมทรัพย์และหมายความรวมถึงสิทธิอันเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้นด้วย ได้แก่

1) ทรัพย์สินอื่นนอกจากอสังหาริมทรัพย์หมายถึง ทรัพย์สินใดๆที่มีได้เป็นอสังหาริมทรัพย์ย่อมเป็นสังหาริมทรัพย์หมดทั้งสิ้นสิ่งที่จะเป็นสังหาริมทรัพย์ได้จะต้องสามารถเคลื่อนที่ได้และเคลื่อนย้ายได้โดยไม่เสียรูปทรงเช่น ข้าวมาโคกระป๋องรถยนต์เครื่องบินโต๊ะเก้าอี้ นาฬิกาหนังสือปากกาเครื่องสำอางไฟฟ้า เป็นต้น

2) สิทธิทั้งหลายอันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์เช่นสิทธิจำนำหรือสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งประกอบด้วยลิขสิทธิ์สิทธิในเครื่องหมายการค้าสิทธิบัตร เป็นต้น

3. ทรัพย์สินแบ่งได้ หมายถึง ทรัพย์สินที่สามารถแบ่งออกเป็นส่วนตัวๆดังนั้นทรัพย์สินที่แบ่งได้²²คือทรัพย์สินอันอาจแยกออกจากกันเป็นส่วน ๆ ได้โดยยังคงสภาพเดิมอยู่ เช่นที่ดินผ้าตัดเสื้อน้ำมันข้าวสารเชือกทายเป็นต้น

4. ทรัพย์สินแบ่งไม่ได้ หมายถึง ทรัพย์สินที่เมื่อแยกออกจากกันจะเปลี่ยนแปลงรูปทรงไปดังนั้นทรัพย์สินแบ่งไม่ได้²³จึงหมายถึงทรัพย์สินต่อไปนี้

1) ทรัพย์สินที่แยกออกจากกันไม่ได้ นอกจากเปลี่ยนแปลงภาวะของทรัพย์สินหมายถึง โดยสภาพของตัวทรัพย์สินนั้นเองที่หากแยกออกจากกันจะเปลี่ยนรูปทรงไปเช่นบ้านรถยนต์สัตว์นาฬิกาแว่นตาเสื่อกางเกงสิทธิจำนองทรัพย์สินส่วนควบ เป็นต้น

2) ทรัพย์สินที่กฎหมายบัญญัติว่าแบ่งไม่ได้หมายถึง ทรัพย์สินที่โดยสภาพของตัวมันเองอาจเป็นทรัพย์สินที่แบ่งได้ก็ได้แต่มีกฎหมายบัญญัติห้ามแบ่งไว้ทรัพย์สินประเภทนี้หากไปทำการแบ่งเข้าจะไม่ผลแต่อย่างไรผู้ที่ได้ส่วนแบ่งของทรัพย์สินนี้ไปจะไม่ได้สิทธิใดๆในทรัพย์สินนั้นเลยตัวอย่างเช่นหุ้นในบริษัทจำกัดซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1118 บัญญัติไว้ว่า “อันหุ้นนั้นท่านว่าจะแบ่งแยกหาได้ไม่....” ดังนั้น หุ้นในบริษัทจึงเป็นทรัพย์สินที่แบ่งไม่ได้ เป็นต้น

²¹ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 140 บัญญัติว่า “สังหาริมทรัพย์หมายความว่าทรัพย์สินอื่นนอกจากอสังหาริมทรัพย์และหมายความรวมถึงสิทธิอันเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้นด้วย”

²²ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 141บัญญัติว่า “ทรัพย์สินแบ่งได้หมายความว่าทรัพย์สินอันอาจแยกออกจากกันเป็นส่วนตัวๆได้จริงดังวัตถุตั้งแต่ละส่วนได้รูปหรือรูปอย่างตัว”

²³ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 142 บัญญัติว่า “ทรัพย์สินแบ่งไม่ได้หมายความว่าทรัพย์สินอันจะแยกออกจากกันไม่ได้จริงจากเปลี่ยนแปลงภาวะของทรัพย์สินและหมายความรวมถึงทรัพย์สินที่กฎหมายบัญญัติว่าแบ่งไม่ได้ด้วย”

5. **ทรัพย์สินนอกพาณิชย์** หมายถึง ทรัพย์สินที่ไม่สามารถถือเอาได้และทรัพย์สินที่โอนแก่กันมิได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้นทรัพย์สินนอกพาณิชย์²⁴จึงได้แก่

1) ทรัพย์สินที่ไม่สามารถถือเอาได้ทรัพย์สินประเภทนี้ไม่ถือเป็นทรัพย์สินหรือทรัพย์สินสินตามกฎหมายแต่อย่างใดและไม่อาจนำมาเป็นวัตถุแห่งสิทธิหรือนำมาจำหน่ายจ่ายโอนได้ เช่น สายลม แสงแดด ก้อนเมฆ ดวงดาว น้ำทะเล เป็นต้น

2) ทรัพย์สินที่สามารถโอนกันได้โดยชอบด้วยกฎหมาย หมายถึง ทรัพย์สินที่กฎหมายกำหนดห้ามโอนไว้ซึ่งจะโอนกันได้ก็ต้องอาศัยอำนาจแห่งกฎหมายเท่านั้น เช่น ทรัพย์สินที่เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ที่ดินวัด (ที่ธรณีสงฆ์) สิทธิที่จะได้ค่าอุปการะเลี้ยงดู เป็นต้น

1.2.3 ส่วนประกอบของทรัพย์สิน

ทรัพย์สินต่างๆ อาจเกิดขึ้นโดยมิได้เกิดจากทรัพย์สินสิ่งเดียว แต่อาจเกิดจากการนำเอาทรัพย์สินหลายสิ่งมาประกอบกันความสัมพันธ์ระหว่างทรัพย์สินที่ประกอบกันนั้น ได้แก่

1.) **ส่วนควบ**²⁵ หมายถึง ส่วนซึ่งโดยสภาพแห่งทรัพย์สินหรือโดยจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นเป็นสาระสำคัญใน ความเป็นอยู่ของทรัพย์สินนั้น และไม่อาจแยกจากกันได้นอกจากจะทำลาย ทำให้บุบสลาย หรือทำให้ทรัพย์สินนั้นเปลี่ยนแปลงรูปทรงหรือสภาพไป²⁶ เช่น ล้อหรือพวงมาลัยรถยนต์ เครื่องยนต์ ถือเป็น ส่วนควบของรถ ข้อยกเว้น²⁷ในเรื่องส่วนควบมีดังนี้ ไม้ล้มลุกหรือธัญชาติ ทรัพย์สินอันติดกับที่ดิน หรือโรงเรือนชั่วคราว โรงเรือนหรือการปลูกสร้างอย่างอื่น ซึ่งผู้มีสิทธิในที่ดินของผู้อื่นได้ใช้สิทธิปลูกทำลงไว้

2.) **อุปกรณ์** หมายถึง ทรัพย์สินที่สามารถแยกออกจากทรัพย์สินประธานได้ โดยไม่ต้องทำลาย ทำให้บุบสลายหรือทำให้ทรัพย์สินนั้นเปลี่ยนแปลงรูปร่างหรือแปรสภาพไป แต่ถ้าเป็นกรณีที่แยกจากทรัพย์สินประธานไม่ได้ก็จะกลายเป็นส่วนควบไป สิ่งที่เป็นส่วนควบก็จะเป็นอุปกรณ์ไม่ได้ เช่น ล้อหรือพวงมาลัยรถยนต์ถือเป็น ส่วนควบของรถ เพราะไม่อาจแยกจากกันโดยคงสภาพของรถไว้ได้ แต่ถ้าเป็นอะไหล่ของล้อหรือพวงมาลัยที่มีสำรองเก็บไว้ในรถ ถือเป็นอุปกรณ์ เพราะไม่ได้มีลักษณะรวมเข้ากันกับรถเป็นทรัพย์สินเดียวกัน แยกต่างหากออกจากตัวรถและมีไว้เพื่อประโยชน์ในการบำรุงรักษาหรือใช้สอยรถ(ทรัพย์สินประธาน) กระจกมองข้าง เป็นต้น

3.) **ดอกผล** หมายถึง ผลประโยชน์ที่ได้จากทรัพย์สินใดสิ่งหนึ่งนั้นเองโดยสม่าเสมอ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ (มาตรา 148)

3.1 ดอกผลธรรมดา คือ สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของทรัพย์สินซึ่งได้มาจากตัวทรัพย์สิน โดยการมีหรือใช้ทรัพย์สินนั้นตามปกตินิยม เช่น ผลไม้ ขนสัตว์ และลูกของสัตว์ เป็นต้น

3.2 ดอกผลดินนัย ซึ่งเกิดขึ้นโดยผลของกฎหมาย เช่น ดอกเบี้ย ค่าเช่า เงินปันผล เป็นต้น

²⁴ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 143 บัญญัติว่า "ทรัพย์สินนอกพาณิชย์หมายความว่าทรัพย์สินที่ไม่สามารถถือเอาได้และทรัพย์สินที่โอนแก่กันมิได้โดยชอบด้วยกฎหมาย"

²⁵ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 144

²⁶บัญญัติสุชีวะ, คำอธิบายกฎหมายลักษณะทรัพย์สิน, 2530 หน้า 4, กรุงเทพมหานครพิมพ์,

²⁷ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 145 และมาตรา 146

1.3 กฎหมายว่าด้วยการกระทำละเมิด

1.3.1 ความหมายของ "ละเมิด" ตามพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน มีความว่า "ล่วงเกินหรือฝ่าฝืนจารีตประเพณีหรือกฎหมายที่กำหนดไว้"

ความหมายของคำว่าละเมิดนั้นได้มีนักนิติศาสตร์หลายท่านให้คำนิยามของคำนี้เช่น ศ.ดร.ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ ได้ให้ความหมายเบื้องต้นว่า "ละเมิด" เป็นความรับผิดชอบทางแพ่งซึ่งผู้เข้าผูกพันต้องชดใช้ค่าเสียหายโดยไม่ได้มีเจตนาผูกพันเหมือนกับการเข้าทำนิติกรรม ซึ่งเป็นความผูกพันโดยเจตนา แต่ต้องผูกพันโดยผลของกฎหมาย แม้ว่าจะไม่ได้สมัครใจเลย เรียกว่า "นิติเหตุ"

จากความหมายในประมวลแพ่งและพาณิชย์ของไทยอาจกล่าวได้ ละเมิด²⁸ คือ

1. การกระทำผิดกฎหมายโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ หรือ
2. การก่อให้เกิดเหตุการณ์อันเป็นเหตุให้บุคคลอื่นได้รับความเสียหาย และ
3. ทั้งการกระทำหรือเหตุการณ์นั้นก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด ไม่ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นอาจกำหนดจำนวนได้แน่นอนหรือไม่แน่นอน และความเสียหายนั้นจะเป็นตัวเงินหรือไม่ก็ตาม

1.3.2 ความรับผิดในการทำละเมิดของบุคคลอื่น

1. ความรับผิดในการทำละเมิดของลูกจ้าง นายจ้างต้องร่วมกันรับผิดกับลูกจ้างในผลแห่งละเมิด ซึ่งลูกจ้างได้กระทำไปในการที่จ้างนั้น (มาตรา 425) นายจ้างและลูกจ้างต้องมีความสัมพันธ์กันตามสัญญาจ้างแรงงาน

"ทางการที่จ้าง" หมายถึง การกระทำใดๆที่เป็นส่วนหนึ่งของงานหรืออยู่ในขอบเขตของงานที่จ้างรวมถึงตลอดถึงการกระทำใดๆ ที่อยู่ภายใต้คำสั่งหรือความควบคุมดูแลของนายจ้าง

เมื่อนายจ้างชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่บุคคลภายนอกไปแล้ว นายจ้างมีสิทธิไล่เบี้ยเอาจากลูกจ้างได้ (มาตรา 426)

2. ความรับผิดในการทำละเมิดของผู้เยาว์หรือบุคคลวิกลจริต กฎหมายสันนิษฐานให้บิดามารดา ผู้อนุบาลหรือผู้ที่ควบคุมดูแลผู้เยาว์หรือบุคคลวิกลจริตอยู่ต้องรับผิดชอบร่วมด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลนั้นแล้ว (มาตรา 429, 430)

3. ความรับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากยานพาหนะหรือทรัพย์สินอันตราย กฎหมายกำหนดไว้ว่า บุคคลใดครอบครองหรือควบคุมดูแลยานพาหนะอย่างใดๆ อันเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกล หรือครอบครองทรัพย์สินซึ่งเป็นของเกิดอันตรายได้โดยสภาพหรือโดยความมุ่งหมายที่จะใช้ บุคคลนั้นต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากยานพาหนะหรือทรัพย์สินนั้นๆ (มาตรา 437) ผู้ครอบครองจะหลุดพ้นจากความรับผิดดังกล่าวได้ ต่อเมื่อพิสูจน์ได้ว่า ความเสียหายนั้นเกิดจากเหตุสุดวิสัยหรือเกิดจากความรับผิดของผู้เสียหายเอง

4. ความรับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้นเพราะสัตว์ กฎหมายให้สันนิษฐานให้เจ้าของสัตว์หรือบุคคลที่รับเลี้ยงสัตว์นั้นไว้แทนเจ้าของเป็นผู้รับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ที่ต้องเสียหายนั้น อย่างไรก็ตามหากเจ้าของสัตว์หรือบุคคลที่รับเลี้ยงสัตว์นั้นไว้แทนเจ้าของ พิสูจน์ได้ว่า ตนได้ใช้ความระมัดระวังอันสมควรแก่การเลี้ยงรักษาตามชนิดและวิสัยของสัตว์หรือตามพฤติการณ์อย่างอื่นหรือพิสูจน์ได้ว่า ความเสียหายนั้นย่อมจะต้องเกิดมีขึ้นทั้งที่ได้ใช้ความระมัดระวังแล้ว (มาตรา 433)

²⁸ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 บัญญัติเกี่ยวกับละเมิดไว้ว่า "ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมาย ให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ตาม ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น"

5. ความรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นเพราะโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างอื่น กฎหมายกำหนดให้ผู้ครอบครองโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่นนั้นเป็นผู้รับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตามหากผู้ครอบครองสามารถพิสูจน์ได้ว่า ตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควร เพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสียหายแล้ว ผู้ครอบครองไม่ต้องรับผิดชอบ และในกรณีเช่นนี้กฎหมายกำหนดให้ผู้ที่เป็นเจ้าของโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่นนั้น เป็นผู้รับผิดชอบใช้ค่าเสียหายไหมทดแทน (มาตรา 434)

1.3.3 ค่าสินไหมทดแทน

“ค่าสินไหมทดแทน” หมายถึงการเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากการละเมิดเพื่อให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิมเสมือนไม่มีการละเมิดหรือกลับคืนใกล้เคียงฐานะเดิมมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้เช่น หากเอาทรัพย์สินของผู้อื่นไปโดยละเมิด การเยียวยาให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิมก็คือ การคืนทรัพย์สินแต่หากไม่สามารถคืนทรัพย์สินนั้นได้ ก็ต้องเยียวยาให้ผู้เสียหายกลับคืนใกล้เคียงฐานะเดิมมากที่สุดเมื่อไม่มีวิธีอื่นใดก็ต้องใช้ราคาเป็นเงินหรือหากทำให้ทรัพย์สินเสียหายก็อาจเยียวยาในรูปแบบที่เฉพาะเจาะจงโดยการซ่อมแซมทรัพย์สินนั้นแต่หากผู้เสียหายต้องใช้จ่ายเงินในการซ่อมแซมทรัพย์สินนั้นเองก็อาจเยียวยาโดยการชดใช้เงินเป็นค่าเสียหาย เป็นต้นโดยศาลจะเป็นผู้วินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด (มาตรา 438) คือ

1. กรณีทำทรัพย์สินเสียหาย ค่าสินไหมทดแทน ได้แก่ การคืนทรัพย์สินที่เสียไป ถ้าคืนไม่ได้ก็ให้ใช้ราคาทรัพย์สินนั้น รวมถึงค่าเสียหายอื่นๆ

2. กรณีเกี่ยวกับชีวิตร่างกาย

2.1 กรณีตาย (มาตรา 443) ค่าสินไหมทดแทนได้แก่ค่าปลงศพ/ค่าขาดรายได้

ถ้าไม่ตายทันที ได้แก่ ค่ารักษาพยาบาลก่อนตาย รวมทั้งค่าเสียหายที่ต้องขาดประโยชน์ที่ทำได้ เพราะไม่สามารถประกอบการทำงานนั้นด้วย

2.2 กรณีไม่ตาย ได้รับความเจ็บ ค่าสินไหมทดแทน ได้แก่ ค่ารักษาพยาบาล รวมตลอดทั้ง ค่าเสียหายที่ต้องขาดประโยชน์ที่ทำได้ เพราะไม่สามารถประกอบการทำงานนั้น ทั้งในปัจจุบันและในอนาคตด้วย

นอกจากนี้ผู้เสียหายยังอาจเรียกค่าเสียหาย อันไม่อาจคำนวณเป็นตัวเงินได้อีกด้วย เช่น ความเจ็บปวดทุกข์ทรมานในระหว่างการรักษา แต่ค่าเสียหายนี้เป็นการเฉพาะตัว ไม่สามารถโอนกันได้ และไม่สืบทอดไปถึงทายาท (มาตรา 446)

1.4 กฎหมายลักษณะครอบครัว

ครอบครัวเป็นหน่วยย่อยพื้นฐานของสังคมที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง สังคมใดที่มีสถาบันครอบครัวที่มั่นคง สังคมนั้นย่อมมีความสงบสุข แต่แม้สถาบันครอบครัวจะเป็นหน่วยย่อยของสังคม แต่ก็มีปัญหาสลับซับซ้อนอยู่มาก เพราะมีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคคลต่างๆ เนื่องจากในทางกฎหมายได้มีการกำหนดนิติสัมพันธ์ในทางครอบครัวที่ให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิเช่น การหมั้น การสมรส การหย่า การรับรองบุตร การรับบุตรบุญธรรม

1.4.1 การหมั้น

การหมั้น หมายถึง การที่ชายและหญิงตกลงจะทำการสมรสในอนาคต โดยกฎหมายมิได้บังคับให้ต้องมีการหมั้นก่อนการสมรส กฎหมายบัญญัติในเรื่องการหมั้น เพื่อคุ้มครองประโยชน์แก่คู่หมั้นในกรณีที่มีการตกลงหมั้นตามกฎหมาย แล้วมีการผิดสัญญาหมั้น หรือมีเหตุสำคัญอันเป็นเหตุให้ไม่สมควรสมรสด้วย

กฎหมายกำหนดเงื่อนไขการหมั้นไว้ดังนี้

1) ชายและหญิงคู่หมั้นต้องมีอายุ 17 ปีบริบูรณ์ (มาตรา1435) ถ้าการหมั้นกระทำโดยฝ่าฝืนมาตรา1435²⁹ ผลคือ การหมั้นตกเป็นโมฆะ(มาตรา1435ว.2)

2) ผู้เยาว์ที่อายุ 17 ปีบริบูรณ์แต่ยังไม่ถึง20ปี จะทำการหมั้นต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดา หรือ บิดาหรือมารดา กรณีที่คนใดคนหนึ่งไม่สามารถให้ความยินยอมได้ หรือ ผู้รับบุตรบุญธรรม หรือผู้ปกครองด้วย (มาตรา 1436) ถ้าการหมั้นที่ผู้เยาว์ทำโดยปราศจากความยินยอมดังกล่าวการหมั้นนั้นตกเป็นโมฆียะ

1.4.1.1 แบบของการหมั้น

การหมั้นจะสมบูรณ์เมื่อฝ่ายชายได้ส่งมอบหรือโอนทรัพย์สินอันเป็นของหมั้นให้แก่หญิง เพื่อเป็นหลักฐานว่าจะสมรสกับหญิงนั้น (มาตรา 1437) สัญญาหมั้นเป็นสัญญาพิเศษแตกต่างไปจากสัญญาธรรมดา ฉะนั้น หากมีการหมั้นแต่ฝ่ายชายไม่มีของหมั้นมามอบให้หญิงแล้ว การหมั้นก็จะไม่เกิดขึ้นตามกฎหมาย แม้จะมีการผิดสัญญาหมั้นก็จะฟ้องเรียกค่าทดแทนฐานผิดสัญญาหมั้นไม่ได้จึงสรุปได้ว่าสัญญาหมั้นหรือการหมั้นจะเกิดขึ้นได้ตามกฎหมายฝ่ายชายจะต้องส่งมอบของหมั้นให้แก่หญิงเสียก่อน

1.4.1.2 ของหมั้น

ลักษณะสำคัญของของหมั้นจะต้องเข้าหลักเกณฑ์ 4 ประการ คือ

1. ต้องเป็นทรัพย์สิน ซึ่งรวมถึงสิทธิต่างๆด้วย เช่น การโอนสิทธิเรียกร้อง ถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินที่นำมาเป็นของหมั้นได้หากพหู แก้วแหวนเงินทอง
2. ต้องเป็นของที่ฝ่ายชายให้ไว้แก่หญิง
3. ต้องให้ไว้ในเวลาทำสัญญาและหญิงต้องได้รับไว้แล้ว
4. ต้องเป็นการให้ไว้เพื่อเป็นหลักฐานว่าจะสมรส กับหญิงนั้นและต้องให้ไว้ก่อนสมรส ถ้าให้เมื่อหลังสมรสแล้วทรัพย์สินไม่ใช่ของหมั้นเป็นการให้โดยเสน่หาโดยการสมรสที่กล่าวมาต้องเป็นการสมรสตามกฎหมายซึ่งหมายถึงการจดทะเบียนสมรสไม่ใช่พิธีแต่งงาน

เมื่อมีการหมั้นแล้ว ถ้าฝ่ายใดผิดสัญญาหมั้น การผิดสัญญาหมั้นคือการปฏิเสธไม่จดทะเบียนสมรส อีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิเรียกให้รับผิดชอบใช้ค่าทดแทนได้ ในกรณีที่ฝ่ายหญิงเป็นฝ่ายผิดสัญญาหมั้นให้คืนของหมั้นให้แก่ฝ่ายชายด้วย³⁰

1.4.1.3 สิ้นสุด

เป็นทรัพย์สินที่ฝ่ายชายให้แก่บิดามารดา ผู้รับบุตรบุญธรรม หรือผู้ปกครองฝ่ายหญิงแล้วแต่กรณี เพื่อตอบแทนการที่หญิงยอมสมรส

²⁹ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา1435 การหมั้นจะทำได้เมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปี บริบูรณ์แล้ว

การหมั้นที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติวรรคหนึ่งเป็นโมฆะ

³⁰ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1439 เมื่อมีการหมั้นแล้ว ถ้าฝ่ายใดผิดสัญญาหมั้นอีกฝ่ายหนึ่ง มีสิทธิเรียกให้รับผิดชอบใช้ค่าทดแทน ในกรณีที่ฝ่ายหญิงเป็นฝ่ายผิดสัญญา หมั้นให้คืนของหมั้นแก่ฝ่ายชายด้วย

1.4.1.4 ผลของการหมั้น

1. กรณีผิดสัญญาหมั้นมีสิทธิเรียกค่าทดแทนจากคู่หมั้นอีกฝ่ายหนึ่ง (มาตรา 1440)

1.1 ค่าทดแทนความเสียหายต่อกายหรือชื่อเสียงแห่งชายหรือหญิงนั้น

1.2 ค่าทดแทนความเสียหายเนื่องจากการที่คู่หมั้น บิดา มารดา หรือบุคคลผู้กระทำการในฐานะบิดามารดา ได้ใช้หรือต้องตกเป็นลูกหนี้ เนื่องในการเตรียมการสมรสโดยสุจริตและตามสมควร

1.3 ค่าทดแทนความเสียหายที่คู่หมั้นได้จัดการทรัพย์สิน หรือการอื่นอันเกี่ยวแก่อาชีพหรือทางทำมาหาได้ของตนไปโดยสมควร ด้วยคาดหมายว่าจะมีการสมรส

2. กรณีชายหรือหญิงอื่นมาล่วงเกินหญิงคู่หมั้น มีสิทธิเรียกค่าทดแทนจากชาย หรือหญิงอื่น

2.1 การที่ชายหรือหญิงอื่นร่วมประเวณีกับชายหรือหญิงคู่หมั้น โดยชายหรือหญิงคู่หมั้นยินยอมหลัก คือ (มาตรา 1445)

(1) ชายหรือหญิงอื่นร่วมประเวณีกับชายหรือหญิงคู่หมั้น

(2) ชายหรือหญิงอื่นนั้น รู้หรือควรรู้ว่า ชายหรือหญิงได้หมั้นกับคู่หมั้นแล้วและรู้ด้วยว่าชายหรือหญิงคู่หมั้นเป็นใคร

(3) ชายหรือหญิงคู่หมั้นได้บอกเลิกสัญญาหมั้นแล้ว

2.2 การที่ผู้อื่นข่มขืนหรือพยายามข่มขืนกระทำชำเราคู่หมั้น มีหลัก คือ (มาตรา 1446)

(1) ชายหรือหญิงอื่นจะต้องรู้ว่าชายหรือหญิงนั้นมีคู่หมั้นแล้ว แต่ไม่จำเป็นต้องรู้ว่าชายหรือหญิงนั้นมีคู่หมั้นเป็นใคร

(2) คู่หมั้นไม่จำเป็นต้องบอกเลิกสัญญาหมั้นก่อน

3. สิทธิเกี่ยวกับของหมั้น ทรัพย์สินของหมั้นนั้นย่อมตกเป็นของหญิงในทันที เว้นแต่บางกรณีฝ่ายหญิงอาจต้องคืนของหมั้นให้แก่ฝ่ายชาย

4. กรณีที่หญิงต้องคืนของหมั้นให้แก่ชาย มีดังนี้ คือ

1. เมื่อหญิงผิดสัญญาหมั้น (มาตรา 1439)

2. เมื่อชายบอกเลิกสัญญาหมั้น เพราะมีเหตุสำคัญเกิดแก่หญิง (มาตรา 1442)

ข้อสังเกต การผิดสัญญาหมั้นไม่สามารถร้องขอให้ศาลบังคับให้สมรสได้ และถ้ามีข้อตกลงเรื่องค่าปรับในกรณีผิดสัญญาหมั้นข้อตกลงนั้นเป็นโมฆะ (มาตรา 1438)

1.4.1.5 การสิ้นสุดของการหมั้น

1. กรณีที่คู่หมั้นฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตายก่อนสมรส

2. กรณีมีการบอกล้างสัญญาหมั้น

3. กรณีที่มีการสมรสเกิดขึ้น

4. การสิ้นสุดโดยการบอกเลิกสัญญา

5. การสิ้นสุดโดยความยินยอมของทั้งชายและหญิง

1.4.2 การสมรส

1.4.2.1 เงื่อนไขการสมรส

1.) การสมรสจะทำได้ในระหว่างชายกับหญิงเท่านั้น และจะกระทำได้อีกต่อเมื่อชายและหญิงอายุ 17 ปีบริบูรณ์ แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้ (มาตรา 1448)

2.) หากผู้เยาว์จะทำการสมรส ต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดา หรือ บิดาหรือมารดา กรณีที่คนใดคนหนึ่งไม่สามารถให้ความยินยอมได้ หรือ ผู้รับบุตรบุญธรรม หรือผู้ปกครองเสียก่อน

3.) ชายหรือหญิงต้องไม่เป็นคนวิกลจริต หรือเป็นบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ตามมาตรา 1449 ถ้าฝ่าฝืนการสมรสตกเป็นโมฆะ ตามมาตรา 1495

4.) ชายหรือหญิงมิได้เป็นญาติสืบสายโลหิตต่อกันหรือเป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาหรือร่วมแต่บิดาหรือมารดาตามมาตรา 1450 ถ้าฝ่าฝืนการสมรสตกเป็นโมฆะ ตามมาตรา 1495

5.) ผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมจะสมรสกันไม่ได้ ตามมาตรา 1451 แต่กฎหมายมิได้บัญญัติให้การสมรสที่ฝ่าฝืนเงื่อนไขข้อนี้เป็นโมฆะหรือโมฆียะ เนื่องจากผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมไม่มีความสัมพันธ์ในทางสายโลหิตกันเลย และมีมาตรา 1598/32 บัญญัติว่า การรับบุตรบุญธรรมย่อมเป็นอันยกเลิกเมื่อมีการสมรสฝ่าฝืนมาตรา 1451 จึงทำให้การสมรสที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าวมีผลสมบูรณ์

6.) ชายหรือหญิงมิได้เป็นคู่สมรสของบุคคลอื่นอยู่(สมรสซ้อน) ตามมาตรา 1452 การสมรสที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าวเป็นโมฆะ ตามมาตรา 1495

7.) หญิงหม้ายจะสมรสใหม่ได้ต่อเมื่อขาดจากการสมรสเดิมแล้วไม่น้อยกว่า 310 วัน แต่มีข้อยกเว้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตามมาตรา 1453 หญิงที่สามีตายหรือที่การสมรสสิ้นสุดลงด้วยประการอื่น จะทำการสมรสใหม่ได้ต่อเมื่อการสิ้นสุดแห่งการสมรสได้ผ่านพ้นไปแล้วไม่น้อยกว่าสามร้อยสิบวัน เว้นแต่

(1) คลอดบุตรแล้วในระหว่างนั้น

(2) สมรสกับคู่สมรสเดิม

(3) มีใบรับรองแพทย์ประกาศนียบัตรหรือปริญญาซึ่งเป็นผู้ประกอบการ รักษาโรคในสาขาเวชกรรมได้ตามกฎหมายว่ามีได้มีครรภ์หรือ

(4) มีคำสั่งของศาลให้สมรสได้

8.) ชายหรือหญิงยินยอมสมรสกัน (มาตรา1458) โดยเปิดเผยต่อหน้านายทะเบียน และให้นายทะเบียนบันทึกความยินยอมนั้นไว้ด้วย

1.4.2.2 แบบแห่งการสมรส การสมรสจะมีได้เฉพาะเมื่อได้จดทะเบียนสมรสแล้วเท่านั้น ตามมาตรา1457และเมื่อมีการสมรสตามกฎหมายแล้วสามีภรรยาจะมีความสัมพันธ์ 2ส่วน ได้แก่ความสัมพันธ์ส่วนตัว กับ ความสัมพันธ์ทางทรัพย์สิน

1.4.2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา

1.) การอยู่กินด้วยกันฉันสามีภรรยา

2.)การช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูกัน หากสามีภรรยาไม่ช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูกันตามสมควร อีกฝ่ายหนึ่งย่อมฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูได้ตามมาตรา 1598/38 หรือหากประสงค์จะหย่าขาดจากกันก็อาจฟ้องหย่าได้ตามมาตรา 1576(6) สิทธิที่จะได้ค่าอุปการะเลี้ยงดูนี้จะสละหรือโอนมิได้ และไม่อยู่ในข่ายแห่งการบังคับคดี ตามมาตรา 1568/41

3.)การแยกกันอยู่ต่างหากชั่วคราวสามีภริยาอาจทำข้อตกลงระหว่างกันเพื่อแยกกันอยู่ต่างหากเป็นการชั่วคราวได้ โดยยื่นคำร้องต่อศาลให้มีคำสั่งอนุญาตให้แยกกันอยู่ต่างหากเป็นการชั่วคราว ตามมาตรา1462ได้ หากการอยู่ร่วมกันจะเป็นอันตรายแก่กายอย่างมากของสามีหรือภริยา เช่น สามีเป็นโรคติดต่ออย่างร้ายแรง เป็นต้น หรือ การอยู่ร่วมกันจะเป็นอันตรายแก่จิตใจอย่างมากของสามีหรือภริยา หรือ การอยู่ร่วมกันจะเป็นการทำลายความผาสุกอย่างมากของสามีหรือภริยา เช่น สามีเป็นคนวิกลจริตมีอาการดุร้ายเป็นที่หวาดกลัวแก่ภริยา แต่เนื่องจากยังไม่ครบกำหนด 3 ปี จึงฟ้องหย่าไม่ได้ ภริยาก็อาจมาร้องขอต่อศาลให้สั่งอนุญาตให้ตนอยู่ต่างหากจากสามีเป็นการชั่วคราวได้

1.4.2.4 ทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ สินส่วนตัว กับ สินสมรส

1. สินส่วนตัว ตามมาตรา 1471 ได้แก่ ทรัพย์สิน

1.1 ทรัพย์สินที่คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีอยู่ก่อนสมรส

1.2 ทรัพย์สินที่เป็นเครื่องใช้สอยส่วนตัว เครื่องแต่งกาย หรือเครื่องประดับกายตามสมควรแก่ฐานะ หรือเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นในการประกอบอาชีพหรือวิชาชีของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เช่น แว่นตา นาฬิกา สร้อย แหวน เสื้อผ้า แม้เอาเงินสินสมรสซื้อก็เป็นสินส่วนตัว

1.3 ทรัพย์สินที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้มาระหว่างสมรสโดยการรับมรดกหรือการให้โดยเสน่หา แม้ได้มาระหว่างสมรส

1.4 ทรัพย์สินที่เป็นของหมั้น เป็นสินส่วนตัวของภริยา

1.5 ของแทนสินส่วนตัว ทรัพย์สินที่เป็นสินส่วนตัวนั้นถ้าได้มีการแลกเปลี่ยนเป็นทรัพย์สินอื่นก็ตีทรัพย์สินอื่นหรือเงินที่ได้มานั้นยังคงเป็นสินส่วนตัวอยู่ หรือสินส่วนตัวที่ถูกทำลายไปทั้งหมดหรือแต่บางส่วน แต่ได้ทรัพย์สินหรือเงินมาทดแทน ทรัพย์สินอื่นหรือเงินที่ได้มานั้นเป็นสินส่วนตัวเช่นเดียวกัน

1.6 การจัดการสินส่วนตัวของคู่สมรสฝ่ายใดให้ฝ่ายนั้นเป็นผู้จัดการ ตามมาตรา1473

2. สินสมรส ตามมาตรา 1474 มีอยู่ 3 ชนิด คือ

2.1 ทรัพย์สินที่คู่สมรสได้มาระหว่างสมรส โดยไม่ต้องคำนึงว่าฝ่ายใดมีส่วนร่วมในการทำมาหาได้หรือไม่ นอกจากนี้การที่สามีภริยาแยกกันอยู่หรือทิ้งร้างกันโดยไม่ได้หย่าขาดจากกันโดยเด็ดขาด ทรัพย์สินที่ทำมาหาได้ในระหว่างนั้นก็ถือว่าเป็นสินสมรสด้วย

2.2 ทรัพย์สินที่คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้มาระหว่างสมรสโดยพินัยกรรมหรือการให้เป็นหนังสือ ที่เจ้ามรดกหรือผู้ให้ระบุไว้ในพินัยกรรมหรือหนังสือยกให้ ระบุว่าเป็นสินสมรสจึงจะเป็นสินสมรส

2.3 ทรัพย์สินที่เป็นดอกผลของสินส่วนตัว

1.4.2.5 การจัดการสินสมรส

1.)โดยหลักแล้วสามีหรือภริยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีอำนาจจัดการสินสมรสได้โดยลำพัง เว้นแต่การจัดการที่สำคัญจึงจะต้องจัดการร่วมกัน³¹

³¹มาตรา 1476 สามีและภริยาต้องจัดการสินสมรสร่วมกันหรือได้รับความยินยอมจากอีกฝ่ายหนึ่ง ในกรณีดังต่อไปนี้

- (1) ขาย แลกเปลี่ยน ขายฝาก ให้เช่าซื้อ จำนอง ปลดจำนอง หรือ โอนสิทธิจำนองซึ่งอสังหาริมทรัพย์ที่อาจจำนองได้
- (2) ก่อตั้งหรือกระทำให้สูญสิ้นลงทั้งหมดหรือบางส่วนซึ่งภาวะจำยอม สิทธิอาศัย สิทธิเหนี่ยวพันดิน สิทธิเก็บกิน หรือการะดิดพันใน

อสังหาริมทรัพย์

- (3) ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์เกินสามปี
- (4) ให้กู้ยืมเงิน
- (5) ให้โดยเสน่หา เว้นแต่การให้ที่เพื่อบุคคลหรือนามรูปของครอบครัว เพื่อการกุศล เพื่อการสังคม หรือตามหน้าที่ธรรมจรรยา
- (6) ประนีประนอมยอมความ

- 2.)สามีภริยาเพียงคนเดียวมีอำนาจฟ้องหรือต่อสู้คดีเกี่ยวกับสินสมรส ตามมาตรา 1477
- 3.)ถ้าสามีหรือภริยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ให้ความยินยอมในการจัดการสินสมรสที่สำคัญ อีกฝ่ายหนึ่งอาจขอให้ศาลสั่งอนุญาตแทนความยินยอมได้ ตามมาตรา 1478
- 4.)ถ้าสามีหรือภริยาจัดการสินสมรสที่สำคัญไปโดยลำพัง คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งที่มีได้ยินยอมอาจขอให้ศาลเพิกถอนนิติกรรมนั้นได้ ตามมาตรา 1480 แต่การเพิกถอนนิติกรรมดังกล่าวอาจจะเป็นที่เสียหายแก่บุคคลภายนอกได้ ดังนั้น มาตรา 1480 จึงได้บัญญัติคุ้มครองบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทน ซึ่งการเพิกถอนนิติกรรมนั้นจะไปกระทบกระเทือนสิทธิของบุคคลภายนอกดังกล่าวไม่ได้
- 5.)สามีหรือภริยาไม่มีอำนาจทำพินัยกรรมยกสินสมรสที่เกินกว่าส่วนของตนให้แก่บุคคลใดได้ตามมาตรา 1481
- 6.)สามีหรือภริยาโดยลำพังมีอำนาจจัดการบ้านเรือนหรือจัดหาสิ่งจำเป็นสำหรับครอบครัวได้เสมอตามมาตรา 1482
- 7.)สามีหรือภริยาอาจขอให้ศาลสั่งห้ามคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งมิให้จัดการสินสมรสอันจะก่อให้เกิดความเสียหายถึงขนาดได้ ตามมาตรา 1483

1.4.2.6 ความรับผิดชอบในหนี้สินของสามีภริยา

1. หนี้ที่มีมาก่อนการสมรส คงเป็นหนี้ที่ฝ่ายนั้นจะต้องรับผิดชอบเป็นส่วนตัวแต่เพียงผู้เดียว แม้จะเป็นหนี้ที่สามีภริยาเป็นหนี้ระหว่างกันเองมาก่อนสมรสก็ตาม ก็ยังคงเป็นลูกหนี้กันอยู่ดังที่กล่าวมาแล้ว
2. หนี้ที่ก่อขึ้นในระหว่างสมรส หนี้ที่ก่อขึ้นในระหว่างสมรสอาจจะเป็นหนี้ส่วนตัวของสามีหรือภริยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือเป็นหนี้ร่วมที่สามีภริยาเป็นลูกหนี้ร่วมกันก็ได้แล้วแต่กรณี ซึ่งโดยหลักแล้วคู่สมรสฝ่ายใดเป็นผู้ก่อให้เกิดหนี้ หนี้ที่เกิดขึ้นก็เป็นหนี้ของฝ่ายนั้น เว้นแต่ จะเข้าข้อยกเว้นว่าเป็นหนี้ร่วมตามมาตรา 1490 เช่น สามีกู้เงินเพื่อไปเที่ยวต่างประเทศ ก็เป็นหนี้ส่วนตัวของสามี แต่ถ้ากู้เงินมาเพื่อให้การศึกษาแก่บุตร จึงเป็นหนี้ร่วมที่สามีและภริยาเป็นลูกหนี้ร่วมกัน เป็นต้น

หนี้ร่วมระหว่างสามีภริยาตามมาตรา 1490 หนี้ร่วมระหว่างสามีภริยาจะต้องรับผิดชอบร่วมกัน มีอยู่ 4 ชนิด

1. หนี้เกี่ยวกับการจัดการบ้านเรือนและจัดหาสิ่งจำเป็นสำหรับครอบครัว การอุปการะเลี้ยงดู ตลอดจนการรักษาพยาบาลบุคคลในครอบครัวและการศึกษาของบุตรตามสมควรแก่อัธยาศัย
2. หนี้ที่เกี่ยวข้องกับสินสมรส เช่น หนี้เกี่ยวกับการซ่อมแซมบ้านเรือนที่เป็นสินสมรส เป็นต้น
3. หนี้ที่เกิดขึ้นเนื่องจากการงานซึ่งสามีภริยาทำด้วยกันเช่นเปิดร้านขายของร่วมกัน
4. หนี้ที่สามีหรือภริยาก่อขึ้นเพื่อประโยชน์ตนฝ่ายเดียว แต่อีกฝ่ายหนึ่งได้ให้สัตยาบัน คู่สมรสจะให้สัตยาบันด้วยวาจาก็ได้

(7) มอบข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการวินิจฉัย

(8) นำทรัพย์สินไปเป็นประกัน หรือหลักประกันต่อเจ้าพนักงานหรือศาล

การจัดการสินสมรสออกจากการณีที่บัญญัติไว้ในวรรคหนึ่ง สามีหรือภริยา จัดการต้องมีต้องได้รับความยินยอมจากอีกฝ่ายหนึ่ง

1.4.2.7 เหตุที่ทำให้การสมรสเป็นโมฆะ

1. การสมรสที่ชายหรือหญิงเป็นบุคคลวิกลจริตหรือเป็นบุคคลที่ศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ (มาตรา1449และ1495)
2. การสมรสที่ชายหรือหญิงเป็นญาติสืบสายโลหิตโดยตรงต่อกันหรือเป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาหรือร่วมแต่บิดาหรือมารดา (มาตรา1450และ1495)
3. การสมรสซ้อน (มาตรา1452และ1495)
4. การสมรสที่ชายหญิงไม่ยอมเป็นสามีภริยากัน(มาตรา 1458และ1495)

คำพิพากษาของศาลเท่านั้นที่จะแสดงว่าการสมรสที่ฝ่าฝืนมาตรา 1449 1450 และ 1458 เป็นโมฆะ (ตามมาตรา1496)

1.4.2.8 การสิ้นสุดแห่งการสมรส

1. การสมรสสิ้นสุดลงด้วยความตาย ความตายในที่นี้ หมายความว่าถึง ความตายตามธรรมชาติ ไม่ได้หมายความว่าถึงความตายโดยผลของกฎหมาย หรือการسابสูญซึ่งเป็นเพียงเหตุหย่าตามมาตรา 1516(5)
2. การสมรสที่เป็นโมฆียะสิ้นสุดลงเมื่อศาลพิพากษาให้เพิกถอน
3. การหย่า

1.4.2.9 เหตุที่ทำให้การสมรสเป็นโมฆียะ

1. การสมรสที่ชายและหญิงอายุยังไม่ครบ 17 ปีบริบูรณ์ (มาตรา1448+1504)
2. การสมรสโดยสำคัญผิดตัวคู่สมรส (มาตรา1505)
3. การสมรสโดยถูกฉ้อฉล (มาตรา1506)
4. การสมรสโดยถูกข่มขู่ (มาตรา1507)
5. การสมรสของผู้เยาว์ที่มีได้รับความยินยอมของบิดามารดา ผู้รับบุตรบุญธรรมหรือผู้ปกครอง (มาตรา 1509ประกอบมาตรา1510)

1.4.2.10 ผลของการเพิกถอนการสมรสที่เป็นโมฆียะ

1. การสมรสที่เป็นโมฆียะย่อมสิ้นสุดลงในวันที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้เพิกถอน(มาตรา 1511)
2. ต้องมีการแบ่งทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา และกำหนดการปกครองบุตรเช่นเดียวกับการหย่าโดยคำพิพากษา (มาตรา1512)
3. มีการชดใช้ค่าเสียหายและค่าเลี้ยงชีพ (มาตรา1513)

1.4.2.11 การหย่า

1. การหย่าโดยความยินยอมของทั้งสองฝ่าย มีหลักดังนี้
 - 1.1 ต้องทำเป็นหนังสือและมีพยานลงลายมือชื่ออย่างน้อย 2 คนและ (มาตรา 1514)
 - 1.2 การหย่าโดยความยินยอมจะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้จดทะเบียนการหย่า (มาตรา1515)
2. การหย่าโดยคำพิพากษาของศาล โดยอาศัยเหตุฟ้องหย่าตามกฎหมาย (มาตรา 1516)

1.4.2.12 การแบ่งทรัพย์สิน

เมื่อหย่ากันแล้วให้แบ่งทรัพย์สินโดยให้ใช้และหญิงมีส่วนเท่าๆกัน (1533) และในกรณีที่มีหนี้ที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกันก็ให้แบ่งแยกความรับผิดชอบนั้นออกเป็นส่วนๆเท่ากัน (มาตรา1535)

1.5 กฎหมายลักษณะมรดก

เมื่อบุคคลใดตายตามกฎหมายมรดกนั้นจะตกทอดแก่ทายาท (มาตรา 1599) และกองมรดกของผู้ตายได้แก่ ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตายรวมถึงสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ตาย และมรดกของผู้ตายนี้ย่อมตกทอดแก่ทายาททันทีที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตายโดยทายาทไม่ต้องแสดงเจตนาสนองรับ

1.5.1 กองมรดก ได้แก่

1. ทรัพย์สินและสิทธิ คำว่า “ทรัพย์สิน” คือ วัตถุที่มีรูปร่างรวมทั้งวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและถือเอาได้ทรัพย์สินและสิทธิต้องเป็นของผู้ตายระหว่างมีชีวิต เมื่อผู้ตายถึงแก่ความตายจึงตกทอดเป็นมรดก ถ้าทรัพย์สินนั้นไม่เป็นของผู้ตายแล้วก่อนตายย่อมไม่เป็นมรดก

2. หน้าที่และความรับผิดชอบต่างๆ ทายาทต้องรับเอาไปทั้งหน้าที่และความรับผิดชอบต่างๆด้วย เว้นแต่ ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบนั้น โดยสภาพแล้วเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตาย

1.5.2 ทายาทที่มีสิทธิได้รับมรดกตามกฎหมาย

กฎหมายได้กำหนดทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกได้คือ1.) ทายาทโดยธรรม 2.) ทายาทโดยพินัยกรรม

1.) ทายาทโดยธรรม หมายถึง ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกตามกฎหมายโดยกฎหมายกำหนด ทายาทโดยธรรมไว้ทั้งสิ้น 6 ลำดับ ได้แก่

- 1.) ผู้สืบสันดาน หมายถึง ลูก หลาน เหลน ลื้อ
- 2.) บิดามารดา
- 3.) พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน
- 4.) พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน
- 5.) ปู่ ย่า ตา ยาย
- 6.) ลุง ป้า น้า อา
- 7.) คู่สมรสที่ถูกต้องตามกฎหมาย

การแบ่งทรัพย์สินมรดกระหว่างทายาทโดยธรรมในลำดับและชั้นต่าง ๆ

1. ถ้าเจ้ามรดกมีทายาทโดยธรรมในลำดับชั้นต่าง ๆ หลายชั้น ทายาทโดยธรรมในลำดับต้นจะได้รับมรดกไปก่อน ส่วนทายาทโดยธรรมในลำดับรองลงมาไม่มีสิทธิได้รับมรดก
2. กรณีที่ผู้ตายมีคู่สมรสที่ถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งยังมีชีวิตอยู่ แม้ผู้ตายจะมีทายาทโดยธรรมในลำดับใดก็ตาม คู่สมรสของผู้ตายมีสิทธิได้รับมรดกเสมอ ส่วนจะได้ส่วนแบ่งเป็นจำนวนเท่าใด ต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ กล่าวคือ

(1) ถ้าผู้ตายมีทายาทโดยธรรมในลำดับที่ 1 คือ ผู้สืบสันดาน และมีคู่สมรส กรณีเช่นนี้คู่สมรสมีสิทธิได้รับมรดกเสมือนหนึ่งว่าตนเป็นบุตรของผู้ตายได้ส่วนแบ่งมรดกเท่ากัน

(2) ถ้าผู้ตายมีทายาทโดยธรรมในลำดับที่ 3 คือ พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันหรือมีทายาทโดยธรรมในลำดับที่ 2 คือ บิดามารดาและผู้ตายมีคู่สมรสซึ่งยังมีชีวิตอยู่ กรณีเช่นนี้คู่สมรสมีสิทธิได้รับมรดกครึ่งหนึ่ง

(3) ถ้าผู้ตายมีทายาทโดยธรรมลำดับที่ 4 คือ พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกันหรือมีทายาทโดยธรรมลำดับที่ 5 คือ ปู่ ย่า ตา ยาย หรือมีทายาทโดยธรรมลำดับที่ 6 คือ ลูก ป้า น้า อา และมีคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ กรณีเช่นนี้คู่สมรสมีสิทธิได้รับมรดก 2 ใน 3 ส่วน

(4) ถ้าผู้ตายไม่มีทายาทโดยธรรมอยู่เลย คงมีแต่คู่สมรสเท่านั้น กรณีเช่นนี้คู่สมรสได้รับมรดกทั้งหมด 3. ในกรณีที่มียาทาทโดยธรรมในลำดับเดียวกันหลายคน ทายาทโดยธรรมเหล่านั้นจะได้รับมรดกคนละส่วนเท่า ๆ กัน

4. ในกรณีที่มียาทาทโดยธรรมในลำดับที่ 1 ผู้สืบสันดานหลายชั้น เช่นเจ้ามรดกมีทั้งลูกและหลาน ลูกมีสิทธิได้รับมรดกก่อน หลานจะไม่มีสิทธิได้รับมรดก เว้นแต่ ลูกจะตายไปก่อนเจ้ามรดก หลานจึงจะเข้ารับมรดกได้ โดยการรับมรดกแทนที่

5. ทายาทโดยธรรมในลำดับที่ 1 คือ ผู้สืบสันดานนั้นในกรณีที่บุตรบุตรซึ่งจะมีสิทธิได้รับมรดกจะต้องเป็นบุตรในกรณีดังต่อไปนี้ คือ

(1) บุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ได้แก่ บุตรที่เกิดจากบิดามารดาที่ได้จดทะเบียนสมรสกัน

(2) บุตรบุญธรรม ซึ่งผู้รับบุตรบุญธรรมได้จดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว

(3) บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองโดยพฤตินัย หรือการกระทำแล้ว เช่น ให้ใช้นามสกุล ส่งเสียเลี้ยงดู เป็นต้น

6. ในกรณีที่สามีภริยาแยกกันอยู่โดยมิได้หย่าขาดจากกันตามกฎหมาย กรณีเช่นนี้ทั้งสามีและภริยายังคงมีสิทธิได้รับมรดกซึ่งกันและกัน

7. ผู้รับบุตรบุญธรรมไม่มีสิทธิได้รับมรดกของบุตรบุญธรรม แต่บุตรบุญธรรมมีสิทธิได้รับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรม และทั้งมีสิทธิได้รับมรดกของบิดามารดาเดิม

8. บุตรบุญธรรมไม่มีสิทธิได้รับมรดกของคู่สมรส ของผู้รับบุตรบุญธรรม เว้นแต่คู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรมจะได้จดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมด้วย

9. ในกรณีที่ผู้ตายไม่มีทายาทโดยธรรมอยู่เลย และผู้ตายก็ได้ทำพินัยกรรมไว้ กรณีเช่นนี้มรดกจะตกทอดให้แก่แผ่นดิน

1.5.3 การเสียสิทธิในการรับมรดก

โดยปกติเมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ทายาทจะเป็นผู้มีสิทธิได้รับมรดกนั้น เว้นแต่จะเข้ากรณีที่ ทำให้ทายาทนั้นไม่มีสิทธิในการรับมรดกหรือรับมรดกอย่างจำกัด ก่อนที่จะแบ่งทรัพย์สินมรดกจึงต้องพิจารณาว่า ทายาทผู้นั้นเป็นผู้ที่กฎหมายกำหนดให้เป็นผู้ที่เสียสิทธิในการรับมรดกหรือไม่ การเสียสิทธิในการรับมรดก อาจมีได้ 3 กรณี คือ

1.) ถูกก้ำจัดมิให้มรดก ซึ่งเกิดขึ้นได้ในกรณีดังต่อไปนี้

(1) ถูกก้ำจัดฐานยกย้าย ปิดบัง ทรัพย์สินมรดก กล่าวคือ ทายาทคนใดยกย้าย หรือปิดบังทรัพย์สินมรดกเท่าส่วนที่ตนจะได้หรือมากกว่านั้น โดยฉ้อฉล หรือรู้อยู่ว่าตนทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทคนอื่น ทายาทคนนั้นจะถูกก้ำจัดมิให้ได้รับมรดกเลย แต่ถ้ายกย้ายหรือปิดบังน้อยกว่าส่วนที่ตนจะได้ ก็จะถูกก้ำจัดมิให้มรดกเฉพาะส่วนที่ได้ยกย้ายหรือปิดบังไว้

(2) ถูกก้ำจัดฐานเป็นผู้ไม่สมควร เนื่องจากหายาที่ ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่า ได้เจตนากระทำ หรือพยายามกระทำให้เจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิได้รับมรดกก่อนตนถึงแก่ความตายโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

(3) ถูกก้ำจัดฐานเป็นผู้ไม่สมควร เนื่องจากหายาที่ได้ฟ้องเจ้ามรดกหาว่าทำความผิดโทษ ประหารชีวิต และตนเองกลับต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดฐานฟ้องเท็จหรือทำพยานเท็จ ถ้าฟ้องแล้ว ปรากฏว่าเจ้ามรดกมีความผิดจริง หรือถึงแม้ไม่ผิดจริงแต่มีไขเพราะเหตุตนนำความเท็จหรือพยานเท็จมาสู่ศาล หายาผู้นั้นก็ยังมีสิทธิได้รับมรดกตามปกติ

(4) ถูกก้ำจัดฐานเป็นผู้ไม่สมควร เนื่องจากหายาที่รู้อยู่แล้วว่าเจ้ามรดกถูกฆ่าโดยเจตนา แต่ มิได้นำความขึ้นร้องเรียนเพื่อที่จะเอาตัวคนทำผิดมาลงโทษ เว้นแต่หายาที่นั้นอายุยังไม่ครบ 16 ปีบริบูรณ์ หรือ เป็นคนวิกลจริตไม่สามารถรู้ผิดชอบ หรือผู้ที่ฆ่านั้นเป็นสามี ภริยา หรือผู้บุพการี หรือผู้สืบสันดานของตน

(5) ถูกก้ำจัดฐานเป็นผู้ไม่สมควร เนื่องจากหายาที่ได้ออกลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกทำ หรือเพิก ถอน หรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมดที่เกี่ยวกับทรัพย์สินมรดก หรือไม่ให้การดังกล่าว หายาที่ปลอม ทำลาย หรือปิดบังพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมด

หายาที่ถูกก้ำจัดมรดกดังกล่าวข้างต้นนั้น กฎหมายถือเสมือนหนึ่งว่าหายาที่นั้นตายไปแล้ว ดังนั้น ถ้าหายาที่นั้นมิทหายาที่รับช่วงต่อ หายาที่รับช่วงต่อย่อมสามารถรับมรดกแทนที่ได้ และถ้ามิใช่ในกรณีที่ถูก ก้ำจัดตามข้อ แรก ถ้าเจ้ามรดกให้ภัยไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ก็สามารถรับมรดกได้ตามปกติ

2.) การถูกตัดมิให้รับมรดก เจ้ามรดกอาจตัดหายาที่โดยธรรมของคนใดมิให้รับมรดกก็ได้ ด้วยวิธี ดังต่อไปนี้

(1) ด้วยการแสดงเจตนาไว้อย่างชัดเจน ซึ่งอาจทำได้ 2 วิธี คือ

1. แสดงเจตนาไว้ในพินัยกรรม
2. ทำเป็นหนังสือมอบไว้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่

การทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินมรดกให้คนอื่นจนหมด หายาที่โดยธรรมคนใดมิได้รับมรดกตามพินัยกรรม หายาที่ คนนั้นย่อมถือว่าถูกตัดมิให้รับมรดก

3.) การสละมรดก เป็นกรณีหายาที่มีสิทธิได้รับมรดก ไม่ประสงค์จะรับมรดก โดยทำเป็นหนังสือ แสดงเจตนาสละมรดกไว้ให้ชัดเจน หรือจะทำเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความก็ได้ แต่การสละมรดกนั้น จะต้องสละมรดกส่วนของตนเองทั้งหมดจะสละเพียงบางส่วน หรือสละโดยมิเจือใจ หรือเงื่อนไขไม่ได้

การสละมรดกจะทำก่อนที่เจ้ามรดกตายไม่ได้ แต่เมื่อเจ้ามรดกตายแล้วจะสละมรดกเมื่อไรก็ได้ และ เมื่อสละมรดกแล้วให้มีผลย้อนหลังไปจนถึงวันที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย

การสละมรดกเป็นเรื่องเฉพาะตัว เมื่อได้สละมรดกแล้วทรัพย์สินส่วนที่สละไปย่อมตกไปเป็นของ ผู้สืบสันดานของคนสละมรดก

1.5.4 พินัยกรรม

ปกติเมื่อเจ้ามรดกตาย ทรัพย์สินและหนี้สินทั้งปวงย่อมตกไปยังทายาทโดยธรรมตามลำดับดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น แต่ถ้าผู้ใดไม่ต้องการให้ทรัพย์สินของตนตกไปยังทายาทดังกล่าวก็ดี หรือไม่ต้องการให้ตกไปตามสัดส่วนที่ได้ว่ามาแล้วก็ดี ก็สามารถกำหนดให้ตกไปยังบุคคล หรือตามสัดส่วนที่ต้องการได้ โดยการทำพินัยกรรมไว้ก่อนที่ตนจะตาย

ลักษณะของพินัยกรรมจะต้องเป็นการแสดงเจตนากำหนดการเผื่อตายว่า เมื่อตนตายไปแล้วจะให้จัดการทรัพย์สินของตนเองหรือในเรื่องอื่นอย่างไร และเมื่อได้สั่งการไว้แล้ว จะเปลี่ยนแปลงในภายหลังอย่างไรก็ได้ โดยถือเอาพินัยกรรมฉบับสุดท้ายเป็นหลัก

ในขณะที่ทำพินัยกรรม ผู้ทำพินัยกรรมจะต้องมีอายุครบสิบห้าปีแล้ว และมีสติรู้ตัวว่าตนกำลังทำอะไร และต้องการอย่างไร พินัยกรรมมีผลใช้บังคับ การทำพินัยกรรมนี้พินัยกรรมจะมีผลเมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตายและต้องทำตามแบบที่กฎหมายกำหนดกฎหมายกำหนดแบบพินัยกรรมไว้ ให้ทำตามแบบใดแบบหนึ่ง ดังนี้

1. พินัยกรรมแบบธรรมดา
2. พินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ
3. พินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง
4. พินัยกรรมแบบเอกสารลับ
5. พินัยกรรมแบบทำด้วยวาจา
6. พินัยกรรมทำในต่างประเทศ

ส่วนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายพาณิชย์

กฎหมายพาณิชย์ คือ กฎหมายว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของบุคคล อันเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับการเศรษฐกิจและการค้า โดยวางระเบียบเกี่ยวพันทางการค้าหรือธุรกิจระหว่างบุคคล เช่น การตั้งหุ้นส่วนบริษัท การประกอบการรับขน และเรื่องเกี่ยวกับตัวเงิน กฎหมายว่าด้วยการซื้อขาย การเช่าทรัพย์ เช่าซื้อ กู้ยืมเงิน ค้ำประกันการจำนอง การจำนำ เป็นต้น โดยในบทนี้จะได้กล่าวถึงเรื่องนิติกรรม สัญญา อันเป็นจุดกำเนิดของกฎหมายพาณิชย์ และ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสัญญาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน อันได้แก่ สัญญาซื้อขาย สัญญาเช่าทรัพย์ สัญญาเช่าซื้อ สัญญากู้ยืมเงิน

2.1 นิติกรรม

นิติกรรม³²หมายถึง เป็นการกระทำของบุคคล อันชอบด้วยกฎหมาย และมีมุ่งประสงค์จะให้เกิดผลในกฎหมายขึ้นที่จะผูกพันกันในการก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ ซึ่งเรียกรวมๆ กันว่าเป็นการเคลื่อนไหวแห่งสิทธิ ในการเคลื่อนไหวแห่งสิทธิ ที่เกิดขึ้นโดยนิติกรรมจะต้องเป็นการเคลื่อนไหวไปใน

³² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 149 นิติกรรม หมายความว่า การใดๆ อันทำลงโดยชอบด้วยกฎหมายและด้วยใจสมัคร มุ่งโดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคล เพื่อจะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ

ทางด้านใดด้านหนึ่งใน 5 ประการ คือต้องเป็นการก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิประการใด ประการหนึ่ง จึงจะถือว่าเป็นนิติกรรม แยกเป็นองค์ประกอบได้ 5 ข้อ คือ

1. การกระทำโดยเจตนา เป็นการกระทำโดยเจตนา การแสดงเจตนา นั้นมีทั้งการแสดงเจตนาโดยชัดแจ้ง การแสดงเจตนาโดยปริยาย หรือโดยการนิ่ง อย่่างใดก็ได้

2. การแสดงเจตนา นั้นชอบด้วยกฎหมาย หมายความว่า การกระทำหรือ การแสดงเจตนา ออกมานั้น จะต้องถูกกฎหมาย ไม่ขัดต่อกฎหมาย อย่่างไรก็ตามแม้การแสดงเจตนา นั้นจะชอบด้วยกฎหมาย แต่ถ้าวัตถุประสงค์ของการแสดงเจตนา นั้น ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือขัดต่อกฎหมายอันนี้ ก็ใช้ไม่ได้เช่นเดียวกัน

3. ผู้กระทำเจตนากระทำด้วยใจสมัคร หมายความว่า ผู้แสดงเจตนา นั้นต้องสมัครใจที่จะแสดงเจตนา ออกมา ดังนั้น ถ้าผู้กระทำแสดงเจตนาโดยไม่สมัครใจ เช่น แสดงเจตนาโดยสำคัญผิด แสดงเจตนาโดยถูกกลฉ้อฉล หรือแสดงเจตนาโดยถูกข่มขู่ ในกรณีนี้ นิติกรรมก็ไม่สมบูรณ์

4. ผู้แสดงเจตนา มุ่งโดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคล หมายความว่า เมื่อแสดงเจตนา ออกมาโดยชอบด้วยกฎหมาย โดยสมัครใจแล้วยังต้องมุ่งที่จะก่อให้เกิดผลในทางกฎหมายด้วย ถ้าไม่ต้องการให้เกิดผลในทางกฎหมาย ก็ไม่เป็นนิติกรรม

5. เพื่อจะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ อย่่างใดอย่างหนึ่งซึ่งเป็นผลผูกพันที่เกิดจากการทำนิติกรรม กล่าวคือ เมื่อมีการทำนิติกรรมกันขึ้นมาแล้วจะก่อให้เกิดสิทธิ เช่น การทำสัญญาต่างๆ สัญญาซื้อขาย หรือโอนสิทธิ เช่น การโอนสิทธิเรียกร้องความเป็นเจ้าหนี้ หรือ สงวนสิทธิ เช่น การทำหนังสือรับสภาพหนี้ หรือระงับสิทธิ เช่น การปลดหนี้ ไว้อย่างใดอย่างหนึ่ง ที่เรียกว่าทำให้เกิดการเคลื่อนไหวสิทธิ

6. ผู้ทำนิติกรรมต้องมี “ความสามารถ” ในการทำนิติกรรมด้วย

2.1.1 ประเภทของนิติกรรม

1. นิติกรรมฝ่ายเดียว เช่น การทำพินัยกรรม การปลดหนี้ (มาตรา 340) การบอกเลิกสัญญา (มาตรา 386) เป็นต้น นิติกรรมฝ่ายเดียวนี้มีผลตามกฎหมายแล้ว แม้จะยังไม่ได้รับก็ตาม

2. นิติกรรมหลายฝ่าย คือ เป็นนิติกรรมที่มีฝ่ายที่ทำคำเสนอและอีกฝ่ายทำคำสนอง เมื่อคำเสนอและคำสนองตรงกัน ก็เกิดสัญญา เช่น สัญญาซื้อขาย สัญญาเช่า สัญญาค้ำประกัน เป็นต้น

2.1.2 ความไม่สมบูรณ์ของนิติกรรม

1.) ความสามารถในการทำนิติกรรม กล่าวคือ ถ้านิติกรรมได้กระทำลงโดยผู้ห่อนความสามารถ คือ

1.1 ผู้เยาว์

1.2 คนไร้ความสามารถ

1.3 คนเสมือนไร้ความสามารถ ผลเป็นโมฆียะ (มาตรา 153)

2.) วัตถุประสงค์แห่งนิติกรรม

2.1 เป็นการต้องห้ามขัดแจ้งโดยกฎหมาย

2.2 เป็นการพันวิสัย

2.3 เป็นการขัดความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ผลเป็นโมฆะ

3.) แบบแห่งนิติกรรม ซึ่งกฎหมายกำหนดแบบของนิติกรรมไว้ดังนี้

3.1 การทำเป็นหนังสือ เช่น สัญญาเช่าซื้อ (มาตรา572) สัญญาตัวแทนบางประเภท(มาตรา 798) ถ้าตกลงเพียงวาจาจากสัญญานั้นเป็นโมฆะ

3.2 การทำเป็นหนังสือต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เช่น การทำพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง (มาตรา1658) เป็นต้น ถ้าไม่ได้ทำเป็นหนังสือต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ย่อมใช้บังคับไม่ได้ ตกเป็นโมฆะ

3.3 การทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เช่น สัญญาซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ (มาตรา456) สัญญาขายฝาก (มาตรา 491) สัญญาจำนอง (มาตรา 714) เป็นต้น ถ้าไม่ทำตามแบบ เป็นโมฆะ

2.1.3 ผลความไม่สมบูรณ์ของนิติกรรม

นิติกรรมจะมีผลสมบูรณ์ ต้องเป็นการกระทำที่มืองค์ประกอบครบ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่นิติกรรมนั้นอาจมีข้อบกพร่องที่กฎหมายกำหนดให้นิติกรรมที่ทำนั้นมีผลไม่สมบูรณ์ได้ในกรณีดังต่อไปนี้

โมฆะกรรม

1. วัตถุประสงค์ขัดต่อกฎหมาย พันวิสัย หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี (ม.150) วัตถุประสงค์ที่ต้องห้ามขัดแย้งตามกฎหมาย เช่น การว่าจ้างให้ฆ่าคน การให้กู้ยืมเงินโดยคิดอัตราดอกเบี้ยเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด การซื้อขายยาเสพติดที่กฎหมายห้ามโดยเด็ดขาด เช่น ยาบ้า เฮโรอีน กัญชา

วัตถุประสงค์ที่เป็นการพันวิสัย คือ นิติกรรมที่มีวัตถุประสงค์ที่ไม่มีทางเป็นไปได้ และไม่มีผู้ใดจะปฏิบัติได้ เช่น สัญญาเช่าเรือโดยไม่รู้ว่าเป็นเรือที่ อับปางไปแล้ว เป็นต้น

วัตถุประสงค์ที่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน คือ นิติกรรมที่ขัดต่อจริยธรรมโดยพิจารณาจากความรู้สึกของคนทั่วไป เช่น สัญญาจ้างให้หญิงหย่าจากสามีเพื่อมาสมรสกับผู้ว่าจ้าง เป็นต้น

2.แบบของนิติกรรม (ม.152)

แบบของนิติกรรม หมายถึง พิธีการที่กฎหมายกำหนดไว้และบังคับให้ผู้แสดงเจตนาทำนิติกรรมต้องปฏิบัติตามเพื่อความสมบูรณ์ของนิติกรรม หากไม่ปฏิบัติตามนิติกรรมนั้นจะตกเป็นโมฆะ โดยทั่วไปนิติกรรมไม่ต้องทำตามแบบก็มีผลใช้บังคับได้เพียงแต่แสดงเจตนาเท่านั้น³³ แต่มีนิติกรรมบางอย่างที่กฎหมายกำหนดให้ทำตามแบบ เพราะเป็นนิติกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อรัฐหรือประชาชนโดยส่วนรวมได้ นิติกรรมที่กฎหมายกำหนดให้ทำตามแบบนี้ ผู้ทำนิติกรรมจะต้องทำตามแบบที่กฎหมายกำหนดไว้ด้วยจึงจะมีผลใช้บังคับได้ มิฉะนั้นจะตกเป็นโมฆะ³⁴

³³ กฎหมายว่าด้วยนิติกรรม, ไซบอศ เน.รัชตะ, พิมพ์ครั้งที่3, 2550, โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 152 บัญญัติว่า “การใดมิได้ทำให้ถูกต้องตามแบบที่กฎหมายบังคับไว้ การนั้นเป็นโมฆะ”

3. เจตนาซ่อนเร้น³⁵

เจตนาซ่อนเร้น เป็นการแสดงเจตนาโดยที่ตนเองมิได้ตั้งใจผูกพันตามเจตนาที่แสดงออกมา โดยที่อีกฝ่ายหนึ่งได้รู้ถึงเจตนาที่แท้จริง นิติกรรมที่มีการแสดงเจตนาในลักษณะนี้ตกเป็นโมฆะ แต่หากอีกฝ่ายหนึ่งมิได้ล่วงรู้ถึงเจตนาที่แท้จริง นิติกรรมนั้นย่อมมีผลสมบูรณ์ และฝ่ายที่แสดงเจตนาซ่อนเร้นต้องผูกพันตนตามเจตนาที่ได้แสดงออกมา ตัวอย่างเช่น นางสมหญิงต้องการยืมสร้อยเพชรของนางบุญศรีไปใส่ในงานเลี้ยง แต่เกรงว่านางบุญศรีจะไม่ให้ยืม จึงแกล้งทำที่เป็นขอซื้อสร้อยจากนางบุญศรี และนางบุญศรีคิดว่า นางสมหญิงต้องการซื้อสร้อยของตนจริงๆ ดังนั้น นางสมหญิงต้องผูกพันตามเจตนาที่ขอซื้อสร้อยและต้องชำระเงินให้แก่นางบุญศรี จากข้อเท็จจริงเจตนาที่แท้จริงคือการยืม ถูกซ่อนเร้นโดยแสดงออกว่าจะซื้อกฎหมายถือว่าเจตนาที่ถูกซ่อนเร้นคือการยืมตกเป็นโมฆะ ถือเอาเจตนาที่แสดงออกมา ผลของการแสดงเจตนาซ่อนเร้นนั้น ไม่ได้ทำให้นิติกรรมที่แสดงออกมามีผลเป็นโมฆะ นิติกรรมนั้นยังคงสมบูรณ์อยู่ คู่กรณีทั้งสองฝ่ายยังคงมีสิทธิและหน้าที่ตามนิติกรรมที่แสดงออกมานั้นทุกประการ เว้นแต่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งจะได้ทราบถึงเจตนาอันแท้จริง และมีผลทำให้นิติกรรมที่แสดงออกมานั้นตกเป็นโมฆะ

4. เจตนาลวง³⁶ คือ การแสดงเจตนาโดยสมรู้หรือสมคบกับอีกฝ่ายหนึ่งเพื่อหลอกลวงบุคคลอื่นให้เข้าใจผิดว่าคู่กรณีได้มีการทำนิติกรรมขึ้น ซึ่งโดยแท้จริงแล้วนิติกรรมนั้นมิได้มีอยู่เลย นิติกรรมเช่นนี้มีผลเป็นโมฆะ และจะถือเป็นข้ออ้างต่อบุคคลอื่นซึ่งสุจริตและต้องเสียหายเพราะนิติกรรมนั้นไม่ได้ เนื่องจากกฎหมายมีความประสงค์ที่จะคุ้มครองบุคคลภายนอกตาม ผลของการแสดงเจตนาลวงสามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

ก. ระหว่างคู่กรณี เมื่อคู่กรณีไม่มีความประสงค์จะผูกพันตามนิติกรรมที่สร้างขึ้นโดยลวง นิติกรรมที่ทำขึ้นจึงตกเป็นโมฆะ

ข. ต่อบุคคลภายนอก เมื่อปรากฏว่าบุคคลภายนอกนั้นสุจริตและได้รับความเสียหาย บุคคลภายนอกย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย กล่าวคือ คู่กรณีจะอ้างความเป็นโมฆะขึ้นมาต่อสู้บุคคลภายนอกผู้สุจริตและต้องเสียหายจากการแสดงเจตนาลวงนั้นไม่ได้

ตัวอย่างเช่น นายมั่ง มีที่ดินอยู่แปลงหนึ่ง ได้จดทะเบียนโอนที่ดินแปลงนั้นให้แก่นายมา แต่มิได้มีการชำระราคากันแต่อย่างใด โดยสมคบกันเพื่อลวงมิให้เจ้าหน้าที่ทะเบียนเอาที่ดินแปลงนั้นไป ต่อมานายมา นำที่ดินแปลงนั้นไปขายต่อให้นายหมาย โดยให้มีการจดทะเบียนการโอนถูกต้องตามกฎหมายและมีการชำระราคากันจริง โดยที่นายหมาย ไม่ทราบว่านายมา ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินแปลงดังกล่าว เพราะนิติกรรมการขายระหว่างนายมั่งกับนายมาตกเป็นโมฆะ เมื่อนายหมาย เป็นบุคคลภายนอกผู้สุจริต ซึ่งไม่รู้ถึงเจตนาลวงนั้น และได้รับความเสียหาย ได้ซื้อที่ดินแปลงดังกล่าวจากนายมาจึงได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายและได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินแปลงนั้นด้วย ต่อมาภายหลัง นาย มั่งซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินจะยกเอาความเป็นโมฆะของนิติกรรมที่ตนกับนายมาทำขึ้น แล้วฟ้องเรียกเอาที่ดินแปลงนั้นคืนไม่ได้

³⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 154 บัญญัติว่า “การแสดงเจตนาใด แม้ในใจจริงผู้แสดงจะมีเจตนาให้ตนต้องผูกพันตามที่ได้แสดงออกก็ตาม หากเป็นมูลเหตุให้การแสดงเจตนาเป็นโมฆะไม่ เว้นแต่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งจะได้รู้ถึงเจตนาอันซ่อนอยู่ในใจของผู้แสดงนั้น”

³⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 155 วรรคแรก บัญญัติว่า “การแสดงเจตนาลวงโดยสมรู้กับคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งเป็นโมฆะ แต่จะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้กระทำการโดยสุจริตและต้องเสียหายจากการแสดงเจตนาลวงนั้นไม่ได้”

5.สำคัญผิดในสาระสำคัญของนิติกรรม³⁷ ความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม ได้แก่ ความสำคัญผิดในลักษณะของนิติกรรม ความสำคัญผิดในตัวบุคคลซึ่งเป็นคู่กรณีแห่งนิติกรรม และความสำคัญผิดในทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุแห่งนิติกรรม เป็นต้น

การแสดงเจตนาโดยความสำคัญผิด หมายถึง การเข้าใจหรือเชื่อโดยไม่ตรงต่อความเป็นจริง กล่าวคือ ความจริงเป็นอย่างหนึ่ง แต่ผู้แสดงเจตนาเข้าใจหรือคิดว่าเป็นอีกอย่างหนึ่งการแสดงเจตนาโดยความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้นิติกรรมตกเป็นโมฆะ

ผลของโมฆะกรรม (ม.172) คือ นิติกรรมเสียเปล่า ไม่อาจให้สัตยาบันได้ ผู้มีส่วนได้เสียสามารถกล่าวอ้างความเสียหายแห่งนิติกรรมนั้นได้เสมอ (อ้างเมื่อใดก็ได้) การคืนทรัพย์สินให้เอาบทบัญญัติของเรื่อง ลากมิควรนำมาใช้บังคับ

โมฆียะกรรม หมายถึง นิติกรรมที่ทำการขึ้นแล้วมีผลบังคับได้ตามกฎหมายไม่เสียเปล่า แต่อาจถูกบอกกล่าวให้เป็นโมฆะตั้งแต่เริ่มแรกได้ หรืออาจให้สัตยาบันเพื่อรับรองนิติกรรมนั้นให้สมบูรณ์ตั้งแต่เริ่มแรกได้เช่นกัน เหตุที่ทำให้นิติกรรมตกเป็นโมฆียะ มีดังนี้

1. ผู้ทำนิติกรรมเป็นผู้บกพร่องในความสามารถได้แก่ ผู้เยาว์ คนไร้ความสามารถ คนวิกลจริต คนเสมือนไร้ความสามารถ เป็นต้น
2. นิติกรรมที่เกิดจากการแสดงเจตนาบกพร่องที่เป็นความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สิน หรือถูกกลั่นแกล้งถึงขนาดหลงเชื่อ จึงยอมทำนิติกรรมขึ้นเพราะกลั่นแกล้งนั้นหรือถูกข่มขู่จนถึงขนาดผู้ถูกข่มขู่กลัว จึงยอมทำนิติกรรมตามที่ถูกข่มขู่ขึ้น
3. นิติกรรมที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะให้ตกเป็นโมฆียะ เช่น การสมรสของผู้เยาว์ที่มีอายุครบ 17 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปแต่ยังไม่ครบ 20 ปีบริบูรณ์ จะต้องได้รับความยินยอมจากบิดาและมารดาของทั้งสองฝ่ายก่อนจึงจะทำการสมรสกันได้ หากการสมรสดังกล่าวไม่ได้รับความยินยอมของบุคคลดังกล่าว การสมรสนั้นตกเป็นโมฆียะ เป็นต้น

ผลของนิติกรรมที่ตกเป็นโมฆียะมีดังนี้

1. นิติกรรมนั้นมีผลใช้บังคับได้ตั้งแต่เริ่มทำนิติกรรม แต่จะมีผลอยู่จนกว่าจะถูกบอกกล่าว ถ้ามีการบอกกล่าว นิติกรรมนั้นจะตกเป็นโมฆะตั้งแต่เริ่มแรกทำนิติกรรม การบอกกล่าวได้โดยบุคคลที่กฎหมายกำหนด
2. มีการให้สัตยาบันได้โดยบุคคลที่กฎหมายกำหนด และเมื่อได้ให้สัตยาบันแก่นิติกรรมที่เป็นโมฆียะกรรมแล้ว นิติกรรมโมฆียะนั้นจะมีผลสมบูรณ์ตั้งแต่เริ่มแรกทำนิติกรรม
3. การคืนทรัพย์สินอันเกิดจากนิติกรรมที่เป็นโมฆียะและมีการบอกกล่าวให้เป็นโมฆะแล้ว ให้คืนในลักษณะกลับคืนสู่ฐานะเดิม

³⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 156 บัญญัติว่า “การแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมเป็นโมฆะ”

2.2 สัญญา

สัญญา หมายถึง การแสดงเจตนาของบุคคลตั้งแต่ 2 ฝ่ายขึ้นไป ที่มีการแสดงเจตนาต้องตรงกัน โดยแสดงออกเป็นคำเสนอ และคำสนอง และการทำสัญญาต้องมีวัตถุประสงค์ในการทำสัญญา เช่น ซื้อขาย เช่าทรัพย์ กู้ยืมเงิน เป็นต้น

“คำเสนอ” เป็นคำแสดงเจตนาขอทำสัญญา คำเสนอต้องมีความชัดเจน แน่นนอน ถ้าไม่มีความชัดเจนแน่นนอน เป็นแต่เพียงคำเชิญชวน

“คำสนอง” คือ การแสดงเจตนาของผู้สนองต่อผู้เสนอ ตกลงรับทำสัญญาตามคำเสนอ คำสนองต้องมีความชัดเจน แน่นนอน ปราศจากข้อแก้ไข ข้อจำกัด หรือข้อเพิ่มเติมใดๆ

2.2.1 ประเภทของสัญญา

1. สัญญาต่างตอบแทนกับสัญญาไม่ต่างตอบแทน

“สัญญาต่างตอบแทน” ได้แก่ สัญญาที่ทำให้คู่สัญญาต่างเป็นเจ้าหน้าและลูกหนี้ซึ่งกันและกัน (มาตรา 369) กล่าวคือ คู่สัญญาต่างมีหนี้ หรือหน้าที่จะต้องชำระให้แก่กันเป็นการตอบแทน เช่น สัญญาซื้อขาย ผู้ซื้อมีหน้าที่ชำระราคาของ ผู้ขายมีหน้าที่ส่งมอบและโอนกรรมสิทธิ์

“สัญญาไม่ต่างตอบแทน” คือ สัญญาที่ก่อหนี้ฝ่ายเดียว เช่น สัญญายืม (มาตรา 640, 650)

2. สัญญามีค่าตอบแทนกับสัญญาไม่มีค่าตอบแทน

“สัญญามีค่าตอบแทน” คือ คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต่างได้รับค่าตอบแทนต่อกันและกันในการทำสัญญานั้น เช่น สัญญาซื้อขายผู้ขายยอมได้รับเงินราคาทรัพย์สินของที่ซื้อขายจากผู้ซื้อและต้องส่งมอบทรัพย์สินของที่ซื้อขายให้แก่ผู้ซื้อ ฝ่ายผู้ซื้อได้รับทรัพย์สินของที่ซื้อขายและต้องชำระราคาค่าทรัพย์สินของที่ซื้อให้ผู้ขายด้วย เป็นต้น

“สัญญาไม่มีค่าตอบแทน” คือ คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งไม่ต้องให้ค่าตอบแทนแก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งแต่อย่างใด คงเป็นฝ่ายได้รับประโยชน์แต่ฝ่ายเดียวเท่านั้น เช่น สัญญาให้โดยเสนหาหรือยืมใช้คงรูป เป็นต้น

3. สัญญาประธานกับสัญญาอุปกรณ์

“สัญญาประธาน” หมายถึง สัญญาที่เกิดขึ้นและเป็นอยู่ได้โดยลำพัง ไม่ขึ้นอยู่กับสัญญาอื่น

“สัญญาอุปกรณ์” นอกจากสัญญาอุปกรณ์จะต้องสมบูรณ์ตามหลักความสมบูรณ์ของตัวเองแล้ว ยังขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของสัญญาประธานอีกด้วย กล่าวคือ ถ้าสัญญาประธานไม่สมบูรณ์ สัญญาอุปกรณ์ย่อมไม่สมบูรณ์ด้วยเช่นกัน เช่น สัญญาค้ำประกัน (มาตรา 680)/สัญญาจำนอง (มาตรา 702)/สัญญาจำนำ (มาตรา 747)

4. สัญญาเพื่อประโยชน์บุคคลภายนอก โดยคู่สัญญาตกลงว่าจะชำระหนี้ให้แก่บุคคลภายนอก โดยที่บุคคลภายนอกนั้นไม่ได้เข้ามาเป็นคู่สัญญาด้วย เช่น สัญญาประกันชีวิต

2.3 สัญญาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดเรื่องสัญญาต่างๆไว้ในเรื่อง เอกเทศสัญญา ซึ่งเป็นสัญญาที่มีชื่อเรียก สัญญาที่ไม่ได้ถูกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นี้อาจใช้หลักเสรีภาพในการทำสัญญา ในบทนี้ได้เลือกอธิบายสัญญาที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาในการใช้ชีวิตประจำวัน เพื่อประโยชน์ในการนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง ได้แก่ สัญญาซื้อขาย สัญญาขายฝาก สัญญาเช่าทรัพย์ สัญญาเช่าซื้อ สัญญากู้ยืมเงิน

2.3.1 สัญญาซื้อขาย

สัญญาซื้อขาย มีลักษณะดังนี้ (มาตรา453)

1. สัญญาซื้อขายเป็นสัญญาที่ต้องมีการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้ซื้อ เมื่อคู่สัญญาได้แสดงเจตนาตกลงทำสัญญาซื้อขายแล้ว กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นต้องโอนไปยังผู้ซื้อตั้งแต่วันที่ผู้ซื้อได้ทำสัญญาซื้อขายทันที (มาตรา458)
2. ผู้ซื้อตกลงจะใช้ราคาทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้ขาย “ราคา” ในที่นี้หมายความว่าเงินตราปัจจุบันที่สามารถชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย มิใช่ทรัพย์สินอย่างอื่น เพราะถ้าหากเป็นทรัพย์สินอย่างอื่นแล้ว ก็อาจกลายเป็นสัญญาแลกเปลี่ยนไป (มาตรา 518)

แบบของสัญญาซื้อขาย

1. อสังหาริมทรัพย์ (มาตรา139) } ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่
2. สังหาริมทรัพย์ชนิดพิเศษ (มาตรา 456) } มิฉะนั้นสัญญาซื้อขายจะตกเป็นโมฆะ³⁸
3. สังหาริมทรัพย์ราคา 20,000 บาทขึ้นไป ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายผู้ต้องรับผิดหรือต้องได้มีการวางมัดจำ หรือได้ชำระหนี้บางส่วนแล้ว จึงจะฟ้องร้องบังคับคดีได้ (มาตรา456 วรรคท้าย)

หน้าที่และความรับผิดของผู้ขาย

1. การส่งมอบทรัพย์สิน โดยปกติผู้ขายก็ต้องส่งมอบให้ผู้ซื้อทันทีเมื่อเกิดสัญญาซื้อขายขึ้น เว้นแต่คู่สัญญาจะได้ตกลงไว้ประการอื่น
2. ความรับผิดในความชำรุดบกพร่อง เป็นเหตุทำให้ทรัพย์สินนั้นเสื่อมราคาหรือเสื่อมความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ประโยชน์ตามปกติ ผู้ขายต้องรับผิดชอบ (มาตรา472) ทั้งนี้โดยผู้ขายจะรู้อยู่แล้วหรือไม่รู้ว่าการชำรุดบกพร่องมีอยู่ เว้นแต่ กรณีดังต่อไปนี้ ผู้ขายไม่ต้องรับผิด (มาตรา 473)
 - 2.1 ถ้าผู้ซื้อได้รู้อยู่แล้วแต่ในเวลาซื้อขายว่ามีความชำรุดบกพร่องหรือควรจะได้รู้เช่นนั้นหากได้ใช้ความระมัดระวังอันจะพึงคาดหมายได้แต่วิญญูชน
 - 2.2 ถ้าความชำรุดบกพร่องนั้นเป็นอันเห็นประจักษ์แล้วในเวลาส่งมอบ และผู้ซื้อรับเอาทรัพย์สินนั้นไว้โดยไม่อิดเอื้อน
 - 2.3 ถ้าทรัพย์สินนั้นได้ขายทอดตลาด
3. ความรับผิดในการรอนสิทธิ หากมีผู้อื่นซึ่งมีสิทธิตามกฎหมาย มารบกวนสิทธิของผู้ซื้อแล้วผู้ขายต้องรับผิด (มาตรา475) เว้นแต่กรณีดังต่อไปนี้ ผู้ขายไม่ได้รับผิด
 - 3.1 ถ้าสิทธิของผู้ก่อการรบกวนนั้นผู้ซื้ออยู่แล้วในเวลาซื้อขาย (มาตรา476)
 - 3.2 ถ้าไม่มีการฟ้องคดี และผู้ขายพิสูจน์ได้ว่าสิทธิของผู้ซื้อได้สูญไปโดยความผิดของผู้ซื้อเอง
 - 3.3 ถ้าผู้ซื้อไม่ได้เรียกผู้ขายเข้ามาในคดี และผู้ขายพิสูจน์ได้ว่า ถ้าได้เรียกเข้ามาผู้ซื้อจะชนะ

³⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 456 การซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ ถ้ามิได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นโมฆะ วิธีนี้ให้ใช้ถึงซื้อขายหรือมีระวางตั้งแต่ห้าพันขึ้นไป ทั้งซื้อขายแพและสัตว์พาหนะด้วย

สัญญาจะขายหรือจะซื้อ หรือค้ำประกันในการซื้อขายทรัพย์สินตามที่ระบุไว้, วรรคหนึ่ง ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใดลงลายมือชื่อฝ่ายผู้ต้องรับผิดเป็นสำคัญ หรือได้วางประจำไว้หรือได้ชำระหนี้บางส่วนแล้ว จะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่

บทบัญญัติที่กล่าวมาในวรรคก่อนนี้ ให้ใช้บังคับถึงสัญญาซื้อขายสังหาริมทรัพย์ซึ่งตกลงกันเป็นราคาสองหมื่นบาท หรือว่านั้นขึ้นไปด้วย

3.4 ถ้าผู้ขายได้เข้ามาในคดี แต่ศาลได้ยกคำเรียกร้องของผู้ซื้อเสียเพราะความผิดของผู้ซื้อเอง

2.3.2 สัญญาเช่าทรัพย์สิน

สัญญาเช่าทรัพย์สินมีลักษณะดังนี้

1. เป็นสัญญาต่างตอบแทน สัญญาเช่ารายใดที่กำหนดให้ผู้เช่าได้ประโยชน์ในทรัพย์สินฝ่ายเดียว โดยผู้เช่าไม่ต้องมีหน้าที่ใดๆ แล้ว สัญญานั้นก็หาเป็นสัญญาเช่าไม่ แต่อาจเป็นสัญญายืม (มาตรา369) หรือเป็นผู้อาศัย

2. ผู้เช่ามีสิทธิได้ใช้หรือได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินที่เช่า “ทรัพย์สิน” (มาตรา138) ที่เป็นวัตถุแห่งสัญญาเช่านี้จะเป็นอสังหาริมทรัพย์ อสังหาริมทรัพย์หรือสิทธิใดๆก็ได้ และสิทธิที่จะใช้หรือได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินตามสัญญาเช่านั้น กฎหมายได้กำหนดไว้ชัดเจนว่าต้องเป็นระยะเวลาอันมีจำกัด หรือแม้จะกำหนดระยะเวลาเช่าไว้ตลอดอายุของผู้เช่าหรือผู้ให้เช่าก็ได้ (มาตรา541) เพราะเท่ากับเป็นการกำหนดระยะเวลาอันมีจำกัดแล้ว

3. ผู้เช่าตกลงให้ค่าเช่าเพื่อตอบแทนการใช้ทรัพย์สิน “ค่าเช่า” โดยปกติจะเป็นเงินตราแต่คู่สัญญาจะตกลงกันกำหนดค่าเช่าเป็นทรัพย์สินอย่างอื่นก็ได้ เพราะไม่มีกฎหมายกำหนดห้ามไว้แต่อย่างใด

เงื่อนไขในทำสัญญาเช่าทรัพย์สิน

กฎหมายไม่ได้กำหนดแบบของสัญญาไว้แต่อย่างใด ดังนั้น เพียงแต่คู่กรณีได้มีเจตนาตกลงกัน สัญญาเช่าทรัพย์สินก็เกิดขึ้นแล้ว แต่ในเรื่องนี้มีกรณียกเว้น หากเป็นการเช่าอสังหาริมทรัพย์ กฎหมายกำหนดให้ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ มิฉะนั้นจะฟ้องร้องบังคับคดีไม่ได้ (มาตรา538) แบ่งได้ ดังนี้

1. การเช่าอสังหาริมทรัพย์ที่กำหนดระยะเวลาเช่าไว้ไม่เกิน 3 ปี ต้องมีฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิด มิฉะนั้นจะฟ้องร้องบังคับคดีไม่ได้

2. การเช่าอสังหาริมทรัพย์ที่กำหนดระยะเวลาเช่าไว้เกิน 3 ปี หรือตลอดอายุของผู้เช่าหรือผู้ให้เช่า ต้องทำเป็นหนังสือ+จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งหากไม่ทำตามก็จะฟ้องร้องบังคับคดีได้แค่เพียง 3 ปี เท่านั้น

หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ให้เช่า

1. การส่งมอบทรัพย์สินที่ให้เช่า กฎหมายกำหนดให้ผู้ให้เช่าต้องส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าในสภาพอันซ่อมแซมดีแล้ว (มาตรา546) และจะต้องอยู่ในสภาพที่เหมาะสมแก่การที่จะใช้ประโยชน์ตามสัญญาเช่าด้วย (มาตรา548)

2. การจัดให้ผู้เช่าได้ใช้หรือได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินที่เช่าตลอดเวลาการเช่า ผู้ให้เช่ามีหน้าที่ต้องดูแลบำรุงรักษา เว้นแต่การซ่อมแซมที่มีกฎหมายหรือจารีตประเพณีกำหนดให้ผู้เช่าเป็นผู้ซ่อมแซมเอง (มาตรา550) กรณีที่กฎหมายกำหนดให้ผู้เช่าเป็นผู้รักษาและซ่อมแซม ได้แก่การบำรุงรักษาตามปกติ และการซ่อมแซมเล็กน้อยๆ (มาตรา553)

หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้เช่า

1. หน้าที่ในการชำระค่าเช่า หากไม่มีการตกลงกันไว้ ให้ชำระเมื่อสิ้นระยะเวลาการเช่าแต่ละคราว (มาตรา559)

2. หน้าที่ในการสงวนรักษาทรัพย์สินที่เช่า นั้นเสมือนกับวิญญูชนจะพึงสงวนทรัพย์สินของตนเอง เช่น

2.1 ในการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินที่เช่า นั้น ผู้เช่าต้องใช้ตามที่กำหนดไว้ในสัญญาหรือตามปกติประเพณีเท่านั้น (มาตรา552)

2.2 ในการใช้ทรัพย์สิน ผู้เช่าต้องสงวนรักษาทรัพย์สินนั้นเสมือนที่วิญญูชนจะพึงสงวนทรัพย์สินของตนเอง (มาตรา 553)

3. หน้าที่ในการคืนทรัพย์สินที่เช่า มีข้อยกเว้น คือ การเช่าที่นา และสัญญาได้ครบกำหนดลงในขณะที่ผู้เช่าได้เพาะปลูกข้าวแล้ว ผู้เช่ามีสิทธิที่จะครอบครองใช้ประโยชน์ในนานั้นต่อไปจนกว่าจะเก็บเกี่ยวเสร็จ แต่ทั้งนี้ผู้เช่าก็ต้องชำระค่าเช่าในระหว่างนั้นด้วย (มาตรา571) ในการส่งคืนทรัพย์สินที่เช่า นั้นกฎหมายกำหนดให้ผู้เช่าต้องส่งมอบทรัพย์สินคืนในสภาพอันซ่อมแซมดีแล้วเช่นกัน (มาตรา561)

การสิ้นสุดของสัญญาเช่าทรัพย์สิน

1. กรณีที่สัญญาเช่าระงับได้ด้วยผลของกฎหมาย อาจมีได้โดยเหตุต่อไปนี้ คือ

1.1 เมื่อสิ้นกำหนดเวลาเช่าตามที่ตกลงไว้ในสัญญา กฎหมายกำหนดให้สัญญาเช่าระงับเมื่อสิ้นกำหนดเวลาที่ได้ตกลงกันไว้ โดยมีพักต้องบอกกล่าว (มาตรา 564)

1.2 เมื่อผู้เช่าตาย สัญญาเช่าทรัพย์สินนั้นคุณสมบัติของผู้เช่าเป็นสาระสำคัญ สิทธิการเช่าจึงเป็นสิทธิเฉพาะตัวของผู้เช่าอันไม่อาจตกทอดเป็นมรดกแก่ทายาทได้

1.3 เมื่อทรัพย์สินที่เช่านั้นสูญหายไปทั้งหมด

2. กรณีที่สัญญาเช่าระงับไปด้วยการบอกเลิกสัญญา อาจมีได้โดยเหตุต่อไปนี้ คือ

2.1 กรณีที่มีข้อตกลงในสัญญาเช่าระบุให้สิทธิบอกเลิกสัญญาแก่คู่สัญญาเอาไว้โดยเฉพาะ

2.2 เมื่อคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งปฏิบัติผิดหน้าที่ตามสัญญาเช่าในข้อสำคัญ เช่น ถ้าผู้เช่าไม่ชำระค่าเช่าให้ผู้เช่าจะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้ (มาตรา560)

2.3 กรณีที่ไม่ได้กำหนดระยะเวลาสิ้นสุดของสัญญาไว้ และไม่อาจสันนิษฐานได้ว่าระยะเวลาเช่าจะสิ้นสุดลงเมื่อใดแล้ว กฎหมายได้กำหนดให้สิทธิในการบอกเลิกสัญญาแก่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายไว้ แต่ไม่จำเป็นต้องบอกกล่าวล่วงหน้าเกินกว่า 2 เดือน (มาตรา566)

2.3.3 สัญญาเช่าซื้อ

สัญญาเช่าซื้อ มีลักษณะดังนี้

1. เป็นสัญญาซึ่งเจ้าของทรัพย์สินนำทรัพย์สินออกให้เช่า

2. มีค้ำมั่นของเจ้าของทรัพย์สินว่าจะขายหรือให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นกรรมสิทธิ์แก่ผู้เช่าซื้อ หากได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในสัญญาครบถ้วนแล้ว

แบบของสัญญาเช่าซื้อ ไม่ว่าจะเป็นการเช่าซื้อสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ก็ตาม กฎหมายได้กำหนดแบบของสัญญาเช่าซื้อไว้ คือ ต้องทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อของคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย ถ้าฝ่ายใดมิได้ลงลายมือชื่อ จะถือว่าฝ่ายนั้นทำหนังสือด้วยมิได้ มิฉะนั้น สัญญาตกเป็นโมฆะ³⁹

³⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 572 อันว่าเช่าซื้อนั้นคือสัญญาซึ่งเจ้าของเอาทรัพย์สินออกให้เช่า และให้ค้ำมั่นว่าจะขายทรัพย์สินหรือจะให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นสิทธิแก่ผู้เช่าโดยเงื่อนไขที่ผู้เช่าได้ใช้เงินเป็นจำนวนเท่านั้นเท่านั้นคราว สัญญาเช่าซื้อจะนับถ้าไม่ได้ทำเป็นหนังสือว่าไม่เป็นโมฆะ

ความระงับแห่งสัญญาเช่าซื้อ

1. โดยการบอกเลิกของผู้เช่าซื้อ โดยการส่งมอบทรัพย์สินกลับคืนให้แก่เจ้าของ (มาตรา573)
2. โดยการบอกเลิกสัญญาของผู้ให้เช่าซื้อ มีสาเหตุ 2 ประการ คือ

2.1 เมื่อผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ใช้เงินสองคราวติดๆกัน (มาตรา574) หากเป็นการผิดนัดไม่ใช้เงินในงวดสุดท้ายผู้ให้เช่าซื้อจะต้องบอกเลิกสัญญาได้ต่อเมื่อระยะเวลาการใช้เงินได้พ้นกำหนดไปอีกหนึ่งงวดแล้ว (มาตรา574)

2.2 สำหรับธุรกิจการให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์นั้น ถูกควบคุมโดยประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2555อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 35 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 โดยกำหนดให้ผู้ให้เช่ามีสิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อ ได้ในกรณีที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อ รายงวด 3 งวดติดๆ กัน และผู้ให้เช่าซื้อต้องมีหนังสือ บอกกล่าวผู้เช่าซื้อให้ชำระค่าเช่าซื้อภายในเวลาไม่น้อยกว่า 30 วันแล้ว และผู้เช่าซื้อละเลยไม่ชำระค่าเช่าซื้อ ตามหนังสือดังกล่าวจึงมีสิทธิบอกเลิกสัญญาใช้ระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจตามพรบ.คุ้มครองผู้บริโภคเท่านั้น)

2.3 เมื่อผู้เช่าซื้อกระทำความผิดสัญญาในข้อที่เป็นส่วนสำคัญ (มาตรา 574)

ผลของการบอกเลิกสัญญา

ผู้ให้เช่าซื้อซึ่งเป็นเจ้าของทรัพย์สินชอบที่จะกลับเข้าครอบครองทรัพย์สินนั้น และริบเงินทั้งหมดที่ผู้เช่าซื้อได้ชำระมาแล้ว (มาตรา 574)

ข้อแตกต่างระหว่างสัญญาเช่าซื้อกับสัญญาเช่าทรัพย์สิน

1. สัญญาเช่าทรัพย์สิน ผู้เช่ามีสิทธิครอบครองใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินที่เช่าโดยไม่มีทางจะได้กรรมสิทธิ์เลย ไม่ว่าจะเช่ากันนานเท่าใด / แต่สัญญาเช่าซื้อ ผู้เช่าซื้อนอกจากมีสิทธิครอบครองใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินที่เช่าแล้ว ยังอาจได้สิทธิในทรัพย์สินนั้นหากได้ชำระเงินครบจำนวนครั้งตามที่กำหนดในสัญญา

2. ค่าเช่าในสัญญาเช่าทรัพย์สินนั้น จะเป็นเงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่นก็ได้ แต่ค่าเช่าซื้อนั้นกฎหมายระบุไว้ชัดเจนว่าต้องเป็นเงินเท่านั้น (มาตรา 572)

3. สัญญาเช่าซื้อเป็นสัญญาที่ต้องทำตามแบบ คือ ต้องทำเป็นหนังสือ มิฉะนั้นตกเป็นโมฆะ แต่สัญญาเช่าทรัพย์สินไม่ต้องทำตามแบบแต่อย่างใด

2.3.4 สัญญากู้ยืมเงินมีหลักดังนี้

(มาตรา653) คือ ในการยืมเงินที่มีจำนวนเกินกว่า 2,000 บาทขึ้นไปนั้น ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อคู่เป็นสำคัญ จึงจะฟ้องร้องบังคับได้

สัญญากู้ยืมเงินที่คิดดอกเบี้ย

ดอกเบี้ยนั้นจะเป็นเงินตราหรือจะเป็นทรัพย์สินอย่างอื่นก็ได้ ในการคิดดอกเบี้ยนั้นคู่สัญญาจะคิดดอกเบี้ยเกินกว่าร้อยละ 15 ต่อปีไม่ได้ ยกเว้นกรณีการคิดดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงินอันมีกฎหมายพิเศษ กำหนดให้สามารถคิดเงินกู้ได้สูงกว่าร้อยละ 15 ต่อปี หากคู่สัญญากำหนดให้คิดดอกเบี้ยแต่ไม่ได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ ให้คิดร้อยละ 7.5 ต่อปี (มาตรา7)

การคิดดอกเบี้ยทบต้น หมายถึง นอกจากจากจะคิดดอกเบี้ยในต้นเงินที่กู้ยืม ยังคิดดอกเบี้ยค้างชำระได้อีกด้วย หากคู่สัญญาได้ตกลงกันไว้เป็นหนังสือว่า ให้คิดดอกเบี้ยทบต้นได้ในกรณีที่ดอกเบี้ยได้ค้างชำระไม่น้อยกว่า 1 ปีแล้ว (มาตรา654) ก็กรณีมีประเพณีการค้าขายให้คิดดอกเบี้ยทบต้นได้

เอกสารอ้างอิง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 2

1. จงอธิบายความการเริ่มสภาพบุคคลธรรมดา
2. ทรัพย์สินมีกี่ประเภท อะไรบ้าง
3. ความรับผิดในการทำละเมิดของบุคคลอื่นมีอะไรบ้าง
4. เงื่อนไขในการสมรส มีอะไรบ้าง จงอธิบาย
5. การเสียสิทธิในการรับมรดก คืออะไร มีกี่ประการจงอธิบาย
6. นิติกรรมที่ตกเป็นโมฆะมีกี่ประเภท จงอธิบาย
7. สิทธิในการบอกเลิกสัญญาที่มีกี่ประเภท จงอธิบาย
8. สัญญาเช่าทรัพย์สินแตกต่างจากสัญญาเช่าซื้ออย่างไร

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 3 กฎหมายอาญา

เนื้อหาประจำบท

1. บทนำ
2. ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายอาญา
3. ความหมายของกฎหมายอาญา
4. วัตถุประสงค์ของกฎหมายอาญา
5. ขอบเขตการบังคับใช้กฎหมายอาญา
6. โทษทางอาญา
7. แนวคิดและหลักการสำคัญของกฎหมายอาญา
8. โครงสร้างความรู้ผิดทางอาญา
9. เหตุยกเว้นความผิด เหตุยกเว้นโทษ เหตุลดโทษ
10. ความผิดอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา
11. ความผิดลหุโทษ

วัตถุประสงค์ประจำ

1. เพื่อให้เข้าใจความหมาย วัตถุประสงค์ของกฎหมายอาญา
2. เพื่อให้เข้าใจขอบเขตของกฎหมายอาญา โทษ การพิจารณาความรู้ผิดทางอาญา
3. เพื่อให้เข้าใจแนวคิดและหลักการสำคัญของกฎหมายอาญา
4. เพื่อให้เข้าใจโครงสร้างความรู้ผิด เหตุยกเว้นความรับผิด เหตุยกเว้นโทษ และเหตุลดโทษ
5. เพื่อให้เข้าใจความผิดอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาและความผิดลหุโทษ

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอน
2. Power Point
3. การบรรยายในชั้นเรียน
4. เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง

การวัดและประเมินผล

1. ฟังคำอภิปราย รายงาน และข้อซักถาม
2. แสดงความคิดเห็น
3. ตรวจสอบคำถามท้ายบท
4. ตอบคำถามรายบุคคล

บทที่ 3

กฎหมายอาญา

อาจารย์ยิ่งศักดิ์ เพชรนิล¹

1. บทนำ

กฎหมายอาญา (Criminal Law) เป็นกฎหมายว่าด้วยการลงโทษบุคคลซึ่งกระทำความผิด และการกระทำนั้นก็มีกฎหมายกำหนดโทษไว้ ซึ่งอาจจะกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา หรือกฎหมายอื่น เช่น พระราชบัญญัติการจราจรทางบก พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เป็นต้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันการกระทำผิดที่กระทบต่อสิทธิของบุคคล หรือการกระทำอันกระทบต่อความสงบสุข ความสงบเรียบร้อยของสังคมส่วนรวม ซึ่งบุคคลผู้กระทำความผิดจะแก้ตัวว่าไม่รู้กฎหมายมิได้ เพราะฉะนั้นกฎหมายอาญาจึงเป็นกฎหมาย ที่มีความสำคัญในชีวิตประจำวันลักษณะหนึ่ง ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2. ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายอาญา

จากการศึกษาลักษณะของคำว่ากฎหมาย ซึ่งมีลักษณะสำคัญในฐานะที่เป็นกฎเกณฑ์ในการกำหนดความประพฤติของมนุษย์ รองศาสตราจารย์ ดร.โกศล พลกุล ได้อธิบายความหมายของกฎหมายไว้ว่า “กฎหมายคือ กฎเกณฑ์ที่วางระเบียบแห่งการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคมโดยมีสภาพบังคับของสังคมนั้น”² เพราะฉะนั้น ในส่วนนี้การที่จะพิจารณาว่ากฎเกณฑ์ใดทางสังคมเป็นกฎหมายหรือไม่ จะต้องดูว่ากฎเกณฑ์นั้นมีสภาพบังคับหรือไม่ ส่วนคำว่าสภาพบังคับนั้น จะต้องทำให้เกิดความเกรงกลัวต่อผลของการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมาย หากพิจารณาจากลักษณะของกฎหมายอาญาจะมีความชัดเจนอย่างยิ่ง กล่าวคือกฎหมายอาญามีสภาพบังคับเป็นการลงโทษ ทำให้เกิดความเกรงกลัวต่อการกระทำอันฝ่าฝืนกฎหมาย เช่น กฎหมายบัญญัติว่าผู้ใดฆ่าผู้อื่นเป็นความผิดต้องระวางโทษ เพราะฉะนั้นถ้าหากมีผู้กระทำความผิดฆ่าผู้อื่น ถือว่ามีความผิดและจะต้องได้รับโทษอันมีสภาพบังคับที่ชัดเจน เป็นต้น เพราะฉะนั้นกฎหมายอาญาซึ่งเป็นกฎหมายว่าด้วยการลงโทษ และการลงโทษทางอาญานั้นถือว่าเป็นสภาพบังคับของกฎหมายตามลักษณะของกฎหมาย

สำหรับกฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่เก่าแก่ลักษณะหนึ่งของประเทศไทย ในปัจจุบันการกำหนดความรับผิดทางอาญาได้มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาเป็นหลัก แต่อาจมีกฎหมายอื่นที่กำหนดโทษทางอาญาไว้ด้วย ซึ่งประมวลกฎหมายอาญาได้ถูกบัญญัติขึ้นในปี พ.ศ. 2499 และ มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2500 เป็นต้นไป และก่อนที่จะมีประมวลกฎหมายอาญา ประเทศไทยใช้กฎหมายลักษณะอาญาร.ศ. 127 หรือกฎหมายลักษณะอาญา พุทธศักราช 2451 มาก่อนและพัฒนามาเป็นลำดับ

¹ อาจารย์ประจำสำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, น.ม. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, น.บ.ท. สำนักศึกษาระบบกฎหมายแห่งบัณฑิตยสถาน, น.บ. นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

² ชาญชัย แสวงคำดี (2548). *กฎหมายปกครอง*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ส่วนการลงโทษตามกฎหมายอาญาของประเทศไทย มีวิวัฒนาการมายาวนานและพัฒนาวิธีการลงโทษตามยุคตามสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปจนมาถึงยุคปัจจุบัน ซึ่งโทษทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 18 มี 5 ประการด้วยกัน ได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์ ส่วนการกำหนดอัตราโทษอย่างใดนั้นขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของการกระทำว่าส่งผลกระทบต่อสังคมมากน้อยเพียงใด เช่น ความผิดฐานฆ่าผู้อื่นกฎหมายกำหนดอัตราโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิตหรือจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี หรือความผิดฐานทำร้ายร่างกายต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปีหรือปรับไม่เกินสี่พันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ความผิดฐานลักทรัพย์กฎหมายกำหนดอัตราโทษต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีและปรับไม่เกินหกพันบาท เป็นต้น ถ้าหากเป็นความผิดลหุโทษ กฎหมายกำหนดอัตราโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

ลักษณะการกำหนดความรับผิดทางอาญาแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ ความผิดในตัวเอง (mala in se) ซึ่งเป็นความผิดที่มีที่มาจากหลักศีลธรรม เช่น ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ความผิดฐานลักทรัพย์ เป็นต้น สำหรับการกระทำอันฝ่าฝืนต่อกฎหมาย โดยมีพื้นฐานมาจากการกระทำอันฝ่าฝืนต่อหลักของศีลธรรมอันดีของประชาชนแต่มีข้อแตกต่างกันเนื่องจาก “กฎแห่งศีลธรรม” (Moral Law) มีความหมายในวงกว้างกว่ากฎหมายอาญา (Criminal Law) เพราะว่ากฎหมายอาญำบัญญัติเฉพาะความผิดที่อาจมีผลกระทบต่อสังคมส่วนรวมเท่านั้น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมส่วนรวม เช่น ห้ามลักทรัพย์ ห้ามฆ่าผู้อื่น ห้ามข่มขืนกระทำชำเรา ซึ่งถือว่าเป็นความผิดตามกฎหมายและเป็นความผิดตามหลักของศีลธรรมด้วย

และความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติ (mala prohibita) ในฐานะที่เป็นเทคนิคทางกฎหมายเพื่อป้องกันสังคม จึงบัญญัติความผิดบางประการให้เป็นความผิดอาญาแต่อาจจะไม่ได้สืบเนื่องจากการผิดหลักศีลธรรม เช่น พระราชบัญญัติการจราจรทางบก พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อม กฎหมายว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ กฎหมายภาษีอากร เป็นต้น ในการควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมโดยกฎหมายนั้น รัฐจึงได้นำเอามาตรการทางกฎหมายที่หลากหลายมาใช้ในการควบคุมสังคม (Social Control) เพื่อให้เกิดความสงบสุขภายในสังคมนั้น ไม่ว่าจะเป็นการใช้อนุสัญญาทางแพ่ง มาตรการทางปกครองหรือมาตรการทางอาญา โดยมาตรการเหล่านี้จะถูกนำมากำหนดไว้ในกฎหมายที่บัญญัติขึ้น ซึ่งกฎหมายบางฉบับได้มีการนำมาตรการดังกล่าวมาใช้ในส่วนที่สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมได้ เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้มีการนำมาตรการทางแพ่งมาใช้ในการชดเชยค่าสินไหมทดแทนความเสียหายอันเกิดขึ้นจากปัญหามลพิษ ได้นำมาตรการทางอาญามาใช้สำหรับผู้ที่กระทำการอันฝ่าฝืนต่อกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและนำมาตรการทางปกครองมาใช้ ในเรื่องการอนุมัติหรืออนุญาตให้ทำกิจการใดที่อาจก่อให้เกิดมลภาวะเป็นพิษและมีผลกระทบต่อสังคมส่วนรวม เป็นต้น ในการใช้มาตรการทางอาญานี้เกิดขึ้นจากทฤษฎีสัญญาประชาคม (Social Contract) ที่ประชาชนยอมมอบอำนาจให้กับรัฐในการออกกฎหมาย เพื่อควบคุมและป้องกันสังคมให้หลุดพ้นจากการกระทำที่เป็น “ภัยอันตรายต่อผู้อื่น” (Harm to Others) โดยการออกกฎหมายเพื่อควบคุมความประพฤติของบุคคลซึ่งเป็นสมาชิกของสังคม กำหนดข้อห้าม

ปฏิบัติเอาไว้หากผู้ใดฝ่าฝืนจะต้องถูกลงโทษทางอาญา สิ่งเหล่านี้ถูกกำหนดขึ้นเพื่อควบคุมความประพฤติของมนุษย์ในสังคม และเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม

3. ความหมายของกฎหมายอาญา

สำหรับความหมายของกฎหมายอาญา สามารถจำแนกเพื่อความเข้าใจได้จากการให้คำนิยามตามพจนานุกรม และการให้คำนิยามโดยผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายอาญา ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 ความหมายตามพจนานุกรม

สำหรับความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน คำว่า กฎหมายอาญา ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายว่า กฎหมายอาญา หมายความว่า “กฎหมายที่กำหนดลักษณะของการกระทำที่ถือว่าเป็นความผิดและกำหนดโทษทางอาญาสำหรับความผิดนั้น” อันเป็นบทนิยามซึ่งพจนานุกรมได้บัญญัติไว้ และแสดงถึงบทบาทของกฎหมายอาญาอยู่ในตัวว่าเป็นกฎหมายที่บัญญัติถึงการกระทำที่เป็นความผิดและกำหนดโทษไว้³ ตามคำนิยามดังกล่าวหมายถึงกฎหมายอาญาจะต้องบัญญัติชัดเจนถึงความผิดและมีการกำหนดโทษไว้ด้วย เช่น การลักทรัพย์มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา เพราะมีกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดและมีการกำหนดโทษไว้สำหรับความผิดดังกล่าว เป็นต้น

3.2 ความหมายเชิงวิชาการ

สำหรับความหมายเชิงวิชาการมีผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านกฎหมายอาญาหลากหลายท่าน ที่ได้ให้คำจำกัดความของกฎหมายอาญาไว้ เช่น ดร.เกียรติขจร วิจารณ์สวัสดิ์ ได้ให้คำนิยามไว้ว่า กฎหมายอาญา หมายถึง กฎหมายที่บัญญัติว่าการกระทำหรือไม่กระทำการอย่างใดเป็นความผิดและกำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดไว้ด้วย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งกฎหมายอาญาคือกฎหมาย ที่บัญญัติห้ามมิให้กระทำอย่างหนึ่งอย่างใดหรือบังคับให้มีการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยผู้ที่ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามจะต้องได้รับโทษ⁴ หรือรองศาสตราจารย์ ดร.ทวีเกียรติ มินะกะนิษฐ์ ได้ให้คำนิยามไว้ว่า กฎหมายอาญา หมายถึง กฎหมายที่บัญญัติถึงความผิดและโทษ⁵

เพราะฉะนั้น ความหมายของกฎหมายอาญาโดยสรุปหมายถึง กฎหมายที่บัญญัติถึงการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นความผิดและมีการกำหนดโทษไว้สำหรับความผิดนั้นไว้ด้วย ฉะนั้นจึงต้องมีสองส่วนประกอบกัน ถ้าหากขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไม่ถือว่าเป็นกฎหมายอาญา กล่าวคือถ้ามีการบัญญัติถึงความผิดแต่ไม่ได้มีการกำหนดโทษไว้ ก็ไม่ถือว่าเป็นกฎหมายอาญา กฎหมายอาญาคือกฎหมายที่บัญญัติถึงความผิดกับกฎหมายอาญาจะต้องมีการกำหนดโทษไว้ หลักการนี้ถือเป็นหลักสากลที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายอาญา ดังคำกล่าวที่ว่า No crime no punishment without law หรือแปลเป็นภาษาไทยได้ว่า “ไม่มีความผิด ไม่มีโทษ ถ้าไม่มีกฎหมาย” หรือไม่มีความผิด ไม่มีโทษ ถ้าไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ก่อนแล้ว

³ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน

⁴ เกียรติขจร วิจารณ์สวัสดิ์. (2551). คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินติ้ง (ประเทศไทย)

⁵ ทวีเกียรติ มินะกะนิษฐ์. (2554). คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาคทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน.

ว่าเป็นความผิด หรือภาษาอังกฤษว่า There should be no crime without previous law making the deed a crime เพราะฉะนั้นถ้าไม่มีการกำหนดโทษไว้จึงไม่อาจบังคับได้ เช่น ในคดีหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 332 (2) ให้อำนาจศาลสั่งให้โฆษณาคำพิพากษาเท่านั้น กฎหมายมิได้ให้อำนาจศาลสั่งโทษจำคุกด้วย เพราะฉะนั้นการที่ศาลสั่งโทษจำคุกจึงเป็นการลงโทษนอกเหนือจากโทษที่กฎหมายบัญญัติ จึงไม่อาจบังคับได้ต้องห้ามตามมาตรา 2 วรรคแรก และบทบัญญัติมาตรา 332 ถือเป็นมาตรการที่กฎหมายต้องการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายที่ถูกหมิ่นประมาทเท่านั้น มิใช่บทกำหนดโทษทางอาญาซึ่งมีอยู่เพียง 5 ประการเท่านั้น ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 18

4. วัตถุประสงค์ของกฎหมายอาญา

สำหรับวัตถุประสงค์ของกฎหมายอาญา ในการบังคับใช้กฎหมายอาญานั้นมีวัตถุประสงค์หลายประการด้วยกัน ซึ่งส่วนใหญ่เพื่อป้องกันความไม่สงบสุขของสังคม และคุ้มครองสังคมจากการกระทำบางอย่างที่อาจสร้างความเดือดร้อนเสียหายแก่สังคมนั้น เช่น การทำร้ายร่างกาย ลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ เป็นต้น ซึ่งสามารถจำแนกวัตถุประสงค์ของกฎหมายอาญาได้ 4 ประการดังต่อไปนี้

4.1 เพื่อแก้แค้นตอบแทน

สำหรับวัตถุประสงค์เพื่อแก้แค้นตอบแทน มุ่งเพื่อการแก้แค้นตอบแทนกัน มิได้มุ่งเพื่อเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น หรือเพื่อป้องกันความผิด แต่มีลักษณะเป็นการแก้แค้นตอบแทนกัน เช่น นาย ก ทำร้ายร่างกายนาย ข เพราะฉะนั้นนาย ก จะต้องได้รับโทษโดยการถูกทำร้ายร่างกายเป็นการตอบแทนการกระทำของตนซึ่งเป็นความผิด

4.2 เพื่อป้องกันการกระทำความผิด

วัตถุประสงค์ของการลงโทษที่สำคัญที่สุดคือ การป้องกันการกระทำความผิด เพื่อให้ผู้นั้นเอาเยี่ยงอย่าง ทำให้เกิดความเกรงกลัว ไม่กล้ากระทำความผิด ซึ่งอาจจะเป็นการป้องกันมิให้ ผู้ที่ถูกลงโทษกระทำความผิดซ้ำเพราะเซ็ดหลาบ หรือป้องกันมิให้บุคคลอื่นกระทำความผิดเพราะเกรงกลัวการถูกลงโทษ เช่น นาย ก ถูกลงโทษจำคุก นาย ข ซึ่งเป็นเพื่อนของนาย ก เห็นนาย ก ถูกจำคุกเพราะไปลักทรัพย์ของผู้อื่น นาย ข จึงเกรงกลัวไม่กล้าลักทรัพย์ด้วยเพราะกลัวถูกจำคุก เป็นต้น

4.3 เพื่อปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรม

สำหรับวัตถุประสงค์เพื่อให้มีการปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมของผู้กระทำความผิด มุ่งเน้นตัวบุคคลผู้กระทำความผิด เพื่อให้ผู้กระทำพัฒนาตนเองหรือปรับปรุงตนเองไม่กระทำความผิดนั้นซ้ำอีก และกลับตัวเป็นพลเมืองดี ไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่นโดยการทำความผิดกฎหมายบ้านเมือง

4.4 เพื่อตัดโอกาสมิให้มีการกระทำความผิดอีก

สำหรับวัตถุประสงค์เพื่อตัดโอกาสในการกระทำความผิด มุ่งที่ตัวบุคคลผู้กระทำความผิดซึ่งอาจจะเป็นการตัดโอกาสตลอดไป เช่น การลงโทษประหารชีวิต ซึ่งผู้กระทำความผิดไม่มีโอกาสกลับมากระทำความผิดซ้ำอีกอย่างแน่นอน หรืออาจจะเป็นการตัดโอกาสในการกระทำความผิดชั่วคราว เช่น การลงโทษจำคุก

ซึ่งผู้กระทำความผิดจะต้องถูกจำคุกในเรือนจำ ทำให้ไม่มีโอกาสในการกระทำความผิดซ้ำคราวในระหว่างถูกจำคุก เป็นต้น

เพราะฉะนั้น มาตรการทางอาญาหรือมาตรการลงโทษในทางอาญา ถูกนำมาใช้เพื่อป้องกันสังคมและเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำอันฝ่าฝืนต่อกฎหมาย มาตรการทางอาญา มีอิทธิพลต่อการป้องกันการกระทำอันเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนส่วนรวม หรือขัดต่อหลักศีลธรรมอันดีของประชาชน เพราะการลงโทษเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาสำหรับมนุษย์ ซึ่งเป็นสมาชิกของสังคม ในกรณีของการลงโทษจำคุกเมื่อพ้นโทษแล้วผู้กระทำความผิดอาจเกิดความเกรงกลัวและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง และในขณะที่ถูกลงโทษรัฐก็อาจจะมีมาตรการในการให้ความรู้ ฝึกอาชีพและทักษะต่าง ๆ ให้กับบุคคลเหล่านั้น ทำให้เกิดการกลับตัวกลับใจเป็นคนดีของสังคมได้

5. ขอบเขตการบังคับใช้กฎหมายอาญา

สำหรับขอบเขตการบังคับใช้กฎหมายอาญา สามารถจำแนกออกเป็นหลักดินแดน หลักบุคคล และหลักการลงโทษสากล ซึ่งเป็นหลักในการพิจารณาว่าผู้กระทำความผิดจะต้องรับโทษตามกฎหมายไทยหรือไม่ ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

5.1 หลักดินแดน

สำหรับการพิจารณาขอบเขตการบังคับใช้กฎหมายโดยอาศัยหลักดินแดน เป็นไปตามหลักการใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐ การกระทำความผิดในราชอาณาจักรไทยย่อมจะต้องรับโทษตามกฎหมายไทย จึงเรียกหลักนี้ว่าหลักดินแดน ซึ่งไม่คำนึงว่าผู้กระทำความผิดและถูกลงโทษนั้นจะมีสัญชาติใดก็ตาม เช่น นายจอห์นสัญชาติอเมริกันกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกายในราชอาณาจักรไทยจะต้องรับโทษตามกฎหมายไทย หรือกรณีนายจอห์นถูกคนไทยทำร้ายร่างกายในราชอาณาจักรไทยถือว่าการกระทำผิดเกิดราชอาณาจักรไทยจะต้องรับโทษตามกฎหมายไทย เป็นต้น ซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 4 วรรคแรก บัญญัติว่า “ผู้ใดกระทำความผิดในราชอาณาจักร ต้องรับโทษตามกฎหมาย” ส่วนคำว่า ราชอาณาจักรหมายถึง พื้นดิน พื้นน้ำ ภูเขา และเกาะต่าง ๆ และอากาศเหนือพื้นที่ดังกล่าว รวมทั้งทะเลซึ่งห่างจากชายฝั่ง 12 ไมล์ทะเล

นอกจากนั้นในบางกรณีให้ถือว่าการกระทำนั้นเป็นการกระทำในราชอาณาจักร เช่น การกระทำความผิดในเรือไทยหรืออากาศยานไทย ไม่ว่าจะอยู่ ณ ที่ใดให้ถือว่ากระทำความผิดในราชอาณาจักร เช่น นาย ก ลักทรัพย์ของนาย ข บนเครื่องบินที่มีสัญชาติไทยในขณะที่กำลังจอดอยู่ ที่สนามบินประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น ให้ถือว่ากระทำความผิดในราชอาณาจักร ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 4 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า “การกระทำความผิดในเรือไทยหรืออากาศยานไทย ไม่ว่าจะอยู่ ณ ที่ใด ให้ถือว่ากระทำความผิดในราชอาณาจักร”

รวมทั้งในกรณีความผิดที่มีการกระทำแม้ส่วนหนึ่งส่วนใดได้กระทำในราชอาณาจักรไทยหรือผลของการกระทำเกิดในราชอาณาจักรโดยผู้กระทำประสงค์ให้ผลนั้นเกิดในราชอาณาจักรหรือโดยลักษณะแห่งการกระทำผลที่เกิดขึ้นนั้นควรเกิดในราชอาณาจักรหรือย่อมเห็นได้ว่านั้นจะเกิดในราชอาณาจักร กรณีเหล่านี้ให้ถือว่าได้กระทำในราชอาณาจักรไทยตามหลักดินแดน เช่น นาย ก วางยาพิษนาย ข ในเขตประเทศลาว ในขณะที่นาย ข กำลังจะเดินทางข้ามเรือมายังประเทศไทยโดยนาย ก ประสงค์ให้นาย ข ตายในประเทศไทย เมื่อนาย ข เดินทางมาถึงประเทศไทยและ ถึงแก่ความตาย การกระทำของนาย ก ให้ถือว่าเป็นการกระทำในราชอาณาจักร ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 5 วรรคแรก

ในกรณีของการเตรียมการพยายามกระทำความผิดใด ได้กระทำนอกราชอาณาจักร แต่ ถ้าได้กระทำให้เป็นความผิดสำเร็จ ผลนั้นจะเกิดในราชอาณาจักร ให้ถือว่าการเตรียมหรือพยายามกระทำความผิดนั้นได้กระทำในราชอาณาจักร เช่น นาย ก อาศัยอยู่ ในประเทศพม่า เตรียมการวางเพลิงเผาบ้านของนาย ข ในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ในขณะที่เตรียมการถือว่าเป็นความผิดแล้ว เพราะฉะนั้นแม้ว่าการเตรียมการจะกระทำนอกราชอาณาจักร แต่ถ้าการกระทำได้กระทำไปโดยตลอดจนถึงขั้นความผิดสำเร็จ ผลจะเกิดในราชอาณาจักร ให้ถือว่าการเตรียมการหรือพยายามกระทำความผิดนั้นได้กระทำในราชอาณาจักรตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 5 วรรคสอง

ในกรณีของตัวการ ผู้ใช้ ผู้สนับสนุน เช่นเดียวกัน ในกรณีที่ความผิดที่เกิดในราชอาณาจักร หรือที่ประมวลกฎหมายอาญาให้ถือว่ากระทำในราชอาณาจักร ถ้ามีตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุน อยู่นอกราชอาณาจักร ให้ถือว่าตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนได้กระทำในราชอาณาจักร เช่น นาย ก ฆ่านาย ข ในประเทศไทย แต่ในการฆ่านาย ข นั้น นาย ค ซึ่งอยู่ในประเทศพม่าเป็นผู้ให้ยืมปืน กรณีดังกล่าวถือือนาย ค เป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิด แม้อยู่นอกราชอาณาจักร ให้ถือว่ากระทำในราชอาณาจักร เป็นต้น ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 6

5.2 หลักบุคคล

สำหรับการพิจารณาขอบเขตการบังคับใช้กฎหมายโดยอาศัยหลักบุคคล กรณีนี้ให้ถือสัญชาติของบุคคลในการพิจารณาขอบเขตการบังคับใช้กฎหมายอาญา ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 8 มาตรา 9 ซึ่งยึดถือหลักบุคคล ไม่ว่าในฐานะผู้กระทำความผิดเป็นคนไทย หรือผู้กระทำความผิดเป็นคนต่างด้าวแต่ผู้เสียหายเป็นคนไทย ในกรณีเหล่านี้ความผิดจะต้องเกิดนอกราชอาณาจักรไทย เช่น นาย ก ลักทรัพย์ของนาย เอ คนต่างด้าว ในประเทศสหรัฐอเมริกา ถ้ารัฐบาลแห่งประเทศที่ความผิดเกิดหรือผู้เสียหายได้ร้องขอให้ลงโทษ ในกรณีดังกล่าวประเทศไทยมีอำนาจพิจารณาความผิดของนาย ก ได้ แม้ว่าความผิดจะเกิดนอกราชอาณาจักรก็ตาม แต่จะต้องเป็นความผิดตามระบุไว้ในมาตรา 8 (1) ถึง (13) เช่น ความผิดที่เกี่ยวกับการก่อให้เกิตรายอันตรายต่อประชาชน ความผิดเกี่ยวกับเอกสาร ความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินบางฐาน ความผิด เป็นต้น

นอกจากนี้ รวมทั้งในกรณีที่เจ้าพนักงานของรัฐบาลไทยกระทำความผิดตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 147 ถึงมาตรา 166 และมาตรา 200 ถึงมาตรา 205 เกิดนอกราชอาณาจักร เช่น ความผิดฐานเจ้าพนักงานยกยอกทรัพย์ เป็นต้น กรณีเหล่านี้แม้เกิดนอกราชอาณาจักร แต่จะต้องรับโทษในราชอาณาจักรตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 9

5.3 หลักการลงโทษสากล

สำหรับการพิจารณาขอเขตการบังคับใช้กฎหมายโดยอาศัยหลักการลงโทษสากลสำหรับความผิดบางประเภท ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 7 ซึ่งบัญญัติถึงความผิดบางประเภท เช่น ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 107 ถึงมาตรา 129 ความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 135/1 ถึงมาตรา 135/4 ความผิดเกี่ยวกับการปลอมและแปลงตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 240 ถึง 249 มาตรา 254 มาตรา 256 มาตรา 257 และมาตรา 266 (3) และ (4) ความผิดเกี่ยวกับเพศตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 282 และมาตรา 283 ความผิดฐานชิงทรัพย์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 339 และความผิดฐานปล้นทรัพย์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 340 ซึ่งได้กระทำในทะเลหลวง แม้ได้กระทำความผิดเหล่านั้นนอกราชอาณาจักร จะต้องรับโทษในราชอาณาจักร ซึ่งเป็นไปตามหลักการลงโทษสากล แม้กระทำนอกราชอาณาจักรตามกฎหมายบัญญัติให้ต้องรับโทษในราชอาณาจักรไทย เช่น นาย ก กับพวก ทำการปล้นทรัพย์ในทะเลหลวง ซึ่งถือว่าเป็นการกระทำนอกราชอาณาจักร นาย ก กับพวกจะต้องรับโทษในราชอาณาจักรไทย เป็นต้น

6. โทษทางอาญา

สำหรับมาตรการลงโทษทางอาญาเป็นสาระสำคัญของกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นที่คาดหวังว่าการใช้มาตรการลงโทษทางอาญาทำให้เกิดความเกรงกลัว เพราะฉะนั้นจึงสามารถนำมาตรการทางอาญามาใช้ในการควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อมิให้เกิดการกระทำอันเป็น ที่รังเกียจของสังคมได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งโทษในทางอาญาถูกกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 18 มีทั้งสิ้น 5 ประการเท่านั้น อันได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์เท่านั้นคำว่า โทษ หมายถึง การกระทำที่เป็นผลร้าย ส่วนโทษทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาที่กำหนดไว้ 5 ประการ อันได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

6.1 ประหารชีวิต

โทษประหารชีวิตเป็นโทษที่หนักและร้ายแรงที่สุดและเป็นโทษที่เก่าแก่ที่สุด ถ้าหากเปรียบเทียบกับโทษลักษณะอื่น ๆ มีวิวัฒนาการมายาวนาน โดยเฉพาะวิธีการประหารชีวิต ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2451 เป็นต้นมา การประหารชีวิตใช้วิธีการประหารด้วยดาบฟันคอเสียให้ขาด โดยมีเพชรฆาตทำหน้าที่ลงดาบ นักโทษจะถูกจองจำด้วยตรวนข้อ ข้อมือ โซ่ล่ามคอ คาไม้ และโซ่ขั่นแวน ก่อนนำตัวไปประหาร ซึ่งปกติจะประหารชีวิตที่วัด และหลังจาก พ.ศ. 2477 วิธีการประหารชีวิตเปลี่ยนเป็นวิธีการยิงเป้าหรือยิงเสียให้ตาย ส่วนการลงโทษประหารชีวิตตามกฎหมายปัจจุบันใช้วิธีฉีดยา หรือสารพิษเข้าสู่ร่างกาย ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 19 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดต้องโทษประหารชีวิต ให้ดำเนินการด้วยวิธีฉีดยาหรือสารพิษให้ตาย”

สำหรับการลงโทษประหารชีวิต มีเงื่อนไขบางประการที่กฎหมายบัญญัติเป็นข้อยกเว้น มิให้ใช้โทษประหารชีวิต ได้แก่ โทษประหารชีวิตมิให้นำมาใช้บังคับแก่ผู้กระทำความผิดในขณะที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี เช่น ในขณะที่นาย ก กระทำความผิด นาย ก อายุ 16 ปี และนาย ก กระทำความผิดที่มีโทษประหารชีวิตกรณีดังกล่าวมิให้ประหารชีวิตนาย ก แต่ให้เปลี่ยนเป็นระวางโทษจำคุก 50 ปีแทน ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 18 วรรคสองและวรรคสาม

6.2 จำคุก

โทษจำคุก ได้แก่การจำคุกในเรือนจำหรือทัณฑสถาน ซึ่งมีทั้งการจำคุกตลอดชีวิต จำคุกเป็นปี และจำคุกเป็นเดือน หรือการจำคุกเป็นวัน การคำนวณระยะเวลาจำคุก ให้นับวันเริ่มจำคุกรวมเข้าด้วยกันและให้นับเป็นหนึ่งวันเต็มโดยไม่ต้องคำนึงถึงจำนวนชั่วโมง เช่น ศาลพิพากษาลงโทษจำคุก เวลา 15.00 ของวันที่ 1 มีนาคม 2545 ตามกฎหมายให้เริ่มนับวันดังกล่าวเป็นหนึ่งวัน แม้ว่าศาลจะพิพากษาลงโทษจำคุกตอนบ่ายก็ตาม ในกรณีที่ศาลลงโทษจำคุกเป็นเดือน ให้นับ 30 วันเป็นหนึ่งเดือน ส่วนการลงโทษจำคุกเป็นปีให้ถือปีปฏิทินในราชการ เมื่อถูกลงโทษจำคุกครบแล้วให้ปล่อยตัวในวันถัดจากวันที่ครบกำหนด นอกจากนั้นยังมีเงื่อนไขการลงโทษจำคุกบางกรณี เช่น การลงโทษจำคุกตลอดชีวิตมิให้ใช้กับผู้กระทำความผิดในขณะที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี ถ้าเป็นกรณีผู้กระทำความผิดในขณะที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีให้เป็นโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นโทษจำคุก 50 ปีแทน และในบางกรณีที่จำเลยถูกคุมขังไว้ก่อนมีคำพิพากษาให้หักวันที่คุมขังออกจากโทษจำคุกด้วย เว้นแต่คำพิพากษาจะกล่าวไว้เป็นอย่างอื่น

6.3 กักขัง

โทษกักขัง ได้แก่การกักตัวไว้ในสถานที่กักขังซึ่งกำหนดไว้อันมิใช่เรือนจำ สถานีตำรวจ หรือสถานที่ควบคุมผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวน ในกรณีที่ศาลเห็นเป็นการสมควรจะสั่งให้ผู้กระทำความผิดไว้ในที่อาศัยของบุคคลนั้นหรือของผู้อื่นโดยความยินยอมของผู้นั้นก็ได้อีก หรือกักขังในสถานที่อื่นที่อาจกักขังได้

6.4 ปรับ

โทษปรับเป็นการลงโทษเกี่ยวกับทรัพย์สิน ผู้ใดต้องโทษปรับตามกฎหมายจะต้องชำระเงินตามจำนวนที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาต่อศาล และจะต้องชำระค่าปรับภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ศาลพิพากษา ถ้าไม่ชำระค่าปรับจะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ มิฉะนั้นจะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ สำหรับการกักขังแทนค่าปรับให้คิดอัตราสองร้อยบาทต่อหนึ่งวัน โทษกักขังจึงเป็นโทษที่เบากว่าโทษจำคุก เพราะฉะนั้นในบางกรณีที่ผู้ต้องโทษกักขังปฏิบัติตนผิดระเบียบ ศาลอาจเปลี่ยนโทษกักขังเป็นโทษจำคุกมีกำหนดตามระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร แต่ต้องไม่เกินกำหนดของโทษกักขังที่ผู้ต้องโทษกักขังจะได้รับ

6.5 ริบทรัพย์สิน

โทษริบทรัพย์สิน เป็นการลงโทษเกี่ยวกับทรัพย์สินอย่างหนึ่ง แบ่งออกเป็นการริบทรัพย์สินเด็ดขาดกับการริบทรัพย์สินไม่เด็ดขาด ดังนี้

การลงโทษริบทรัพย์สินเด็ดขาด ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 32 ทรัพย์สินใดที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่าผู้ใดทำหรือมิไว้เป็นความผิดให้ริบเสียทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นของผู้กระทำความผิดและมีผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่ เช่น นาย ก ใช้ปืนผิดกฎหมาย ยิงนาย ข ถึงแก่ความตาย ปืนเป็นทรัพย์สินที่มีไว้เป็นความผิด

ให้รับเสียทั้งสิ้น ไม่ว่าจะป็นดังกล่าวจะเป็นของนาย ก หรือไม่ ก็ตาม เป็นต้น ในกรณีนี้ถือว่าเป็นการริบทรัพย์เด็ดขาด

การลวงโทษริบทรัพย์ไม่เด็ดขาด ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 33 ในการริบทรัพย์นอกจากศาลจะมีอำนาจริบตามกฎหมายที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้ว ศาลยังมีอำนาจริบทรัพย์ซึ่งบุคคลได้ใช้ หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือทรัพย์ซึ่งบุคคลได้มาโดยได้กระทำความผิด ให้รับได้เว้นแต่ทรัพย์สินเหล่านี้จะเป็นทรัพย์สินของบุคคลอื่นซึ่งมิได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิด สามารถขอคืนได้ภายใน 1 ปี นับแต่วันคำพิพากษาถึงที่สุด เช่น นาย ก ใช้รถในการปล้นทรัพย์ และรถคันดังกล่าวเป็นของนาย ข และนาย ข มิได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิด นาย ข มีสิทธิขอคืนรถได้ภายใน 1 ปี นับแต่วันคำพิพากษาถึงที่สุด สำหรับทรัพย์สินที่ศาลมีคำพิพากษาสั่งริบให้ตกเป็นของแผ่นดิน ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 35

7. แนวคิดและหลักการสำคัญของกฎหมายอาญา

สำหรับกฎหมายอาญามีแนวคิดและหลักการสำคัญอยู่หลายประการ เพราะกฎหมายอาญา มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลมากกว่ากฎหมายอื่น ๆ แนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญที่จะนำเสนอในบทเรียนนี้ได้แก่ หลักกฎหมายอาญาไม่มีผลย้อนหลัง ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐาน และการตีความกฎหมายอาญาซึ่งจะต้องตีความโดยเคร่งครัด ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

7.1 กฎหมายอาญาไม่มีผลย้อนหลัง

กฎหมายอาญามีหลักการสำคัญประการหนึ่งคือ กฎหมายอาญาไม่มีผลย้อนหลังไปเอาผิดกับการกระทำที่เกิดขึ้นก่อนกฎหมายบัญญัติ ซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 2 วรรคแรก บุคคลจะต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นจะต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย ซึ่งเป็นหลักการของกฎหมายที่บ่งชี้ว่ากฎหมายอาญาไม่มีผลย้อนหลังไปเอาผิดกับการกระทำที่เกิดขึ้นก่อนกฎหมายบัญญัติ เช่น นาย ก กระทำความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ทรัพย์ของผู้อื่นเสียหาย ซึ่งความผิดฐานดังกล่าวไม่มีกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด การกระทำของนาย ก จึงไม่มีความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ทรัพย์ของผู้อื่นเสียหาย หรือในขณะที่นาย ก ช่มชืด นาย ข ไม่มีกฎหมายบัญญัติว่าผู้ชายช่มชืดเพศเดียวกันเป็นความผิด แต่ต่อมากฎหมายจะแก้ไขว่าผู้ใดช่มชืดผู้อื่นเป็นความผิด ซึ่งรวมการช่มชืดเพศเดียวกันก็ตาม แต่ในขณะที่นาย ก กระทำยังไม่มีกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เพราะฉะนั้นจะนำกฎหมายที่แก้ไขใหม่ไปบังคับใช้กับการกระทำที่เกิดขึ้นก่อนกฎหมายบัญญัติมิได้ตามหลักกฎหมายอาญาไม่มีผลย้อนหลัง

7.2 กฎหมายอาญาต้องตีความโดยเคร่งครัด

กฎหมายอาญาต้องตีความโดยเคร่งครัด ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของกฎหมายอาญาประการหนึ่ง การตีความกฎหมาย หมายถึง การค้นหาความหมายของกฎหมายที่มีถ้อยคำไม่ชัดเจน หรือที่มีความหมายได้หลายอย่าง เพื่อทราบถึงความหมายที่แท้จริงของถ้อยคำเหล่านั้น สำหรับกฎหมายอาญาเคร่งครัดตามกฎหมายที่บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร มีความหมายว่าในการพิจารณาความรับผิดทางอาญา จะต้องพิจารณากฎหมายลายลักษณ์อักษรอย่างเคร่งครัด จะนำหลักจารีตประเพณีหรือบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่าง

ยิ่งมาใช้ลงโทษผู้กระทำความผิดมิได้ เช่น ในความผิดฐานวางเพลิงเผาทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 217 ซึ่งตามบทบัญญัติของมาตราดังกล่าวบัญญัติว่า “ผู้ใดวางเพลิงเผาทรัพย์ของผู้อื่น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงเจ็ดปี และปรับ ตั้งแต่หนึ่งพันบาทถึงหนึ่งหมื่นสี่พันบาท” จากบทบัญญัติมาตรานี้มีข้อพิจารณาคำว่า “ทรัพย์ของผู้อื่น” ซึ่งเมื่อนำมาปรับกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ในกรณีที่มีการวางเพลิงเผาทรัพย์ที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย เช่น นายดำกับนางสาวแดงร่วมกันซื้อรถยนต์ 1 คัน ราคา 1 ล้านบาท ต่อมานางสาวแดงไม่พอใจนายดำจึงเผารถยนต์คันดังกล่าวได้รับความเสียหาย เพราะฉะนั้น จึงมีประเด็นว่านางสาวแดงมีความผิดฐานวางเพลิงเผาทรัพย์หรือไม่ จากแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาที่ 5710/2541 ได้วินิจฉัยว่ามาตรา 217 บัญญัติไว้แต่เพียงว่าการวางเพลิงเผาทรัพย์ของผู้อื่นเป็นความผิด ไม่มีข้อความว่าหรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย เพราะฉะนั้นจึงต้องตีความคำว่าทรัพย์ของผู้อื่นโดยเคร่งครัด เพราะเป็นการตีความกฎหมายที่มีโทษทางอาญา มีอาจตีความขยายความออกไปรวมถึงทรัพย์ที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย เพื่อให้เป็นผลร้ายแก่จำเลยหรือผู้ต้องหาได้

8. โครงสร้างความรับผิดทางอาญา

การพิจารณาความผิดทางอาญา ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีหลักในการพิจารณาอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะการพิจารณาความรับผิดทางอาญาจะต้องเป็นไปตามโครงสร้างความรับผิดตามที่ประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติ ซึ่งสามารถแบ่งโครงสร้างความรับผิดทางอาญาออกเป็นองค์ประกอบภายนอก และองค์ประกอบภายในของความผิด ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

8.1 องค์ประกอบภายนอก

สำหรับองค์ประกอบภายนอกของความผิด แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ผู้กระทำ การกระทำ และวัตถุการกระทำ ซึ่งสามารถจำแนกเพื่ออธิบายได้ดังนี้

8.1.1 ผู้กระทำ

สำหรับองค์ประกอบภายนอกของความผิด ประการแรกจะต้องมีผู้กระทำความผิด เช่น ความผิดฐานฆ่าผู้อื่นบัญญัติว่า “ผู้ใดฆ่าผู้อื่น” คำว่า ผู้ใด หมายถึงผู้กระทำความผิด เป็นต้น เพราะฉะนั้นผู้กระทำความผิดทางอาญาจะต้องเป็นบุคคลตามกฎหมายไม่ว่าบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล

8.1.2 การกระทำ

คำว่า “กระทำ” ตามกฎหมายอาญามีความหมายโดยตรงว่า การเคลื่อนไหวร่างกายโดยรู้สำนึกภายใต้จิตใจบังคับ เช่น นายแดงทำร้ายร่างกายนายดำ ได้รับบาดเจ็บ ถือว่ามีการกระทำเพราะนายแดงเคลื่อนไหวร่างกายโดยรู้สำนึกว่ากำลังทำร้ายร่างกายนายดำ หรืออาจเรียกว่าการกระทำโดยตรง

นอกจากนั้น ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 59 วรรคท้ายบัญญัติว่า “กระทำ” หมายความว่าความรวมถึงการให้เกิดผลอันหนึ่งอันใดขึ้นโดยตนเว้นการที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผลนั้นด้วย” ซึ่งจากบทบัญญัติมาตรานี้หมายความว่ากระทำหมายความว่าความรวมถึงการตนเว้นการที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผลนั้น ซึ่งการตนเว้นการที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผลจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อผู้กระทำมีหน้าที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผล การกระทำโดยตนเว้นกฎหมายให้ถือว่าเป็นการกระทำอย่างหนึ่ง ของคนที่มีหน้าที่จะต้องกระทำเพื่อ

ป้องกันผลเพราะไม่ทำตามหน้าที่ ซึ่งหน้าที่ดังกล่าวอาจเกิดจากหน้าที่ตามสัญญา หน้าที่อันเกิดจากกฎหมาย บัญญัติ หน้าที่อันเกิดจากการกระทำครั้งก่อนของตน หรือหน้าที่อันเกิดจากความสัมพันธ์พิเศษ

8.1.3 วัตถุประสงค์แห่งการกระทำ

สำหรับวัตถุประสงค์แห่งการกระทำได้แก่ ผู้ถูกกระทำหรือผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำ ความผิดอาญา เช่น ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ผู้ถูกกระทำจะต้องเป็นบุคคลอื่น และมีฐานะเป็นบุคคล ถือเป็นวัตถุประสงค์แห่งการกระทำ หรือความผิดฐานลักทรัพย์ของผู้อื่น ทรัพย์ของผู้อื่นจึงเป็นวัตถุประสงค์แห่งการกระทำ เป็นต้น

8.2 องค์ประกอบภายใน

สำหรับองค์ประกอบภายในของความผิด ผู้กระทำยังต้องมีเจตนาในการกระทำความผิดอันเป็นองค์ประกอบภายในที่สำคัญเพราะการกระทำที่ชั่วร้าย ผิดกฎหมาย ผิดกฎเกณฑ์ของสังคม ย่อมจะต้องมาจิตใจที่ชั่วร้ายด้วยในเบื้องต้น ซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 59 วรรคแรก บัญญัติว่า “บุคคลจะต้องรับผิดชอบในทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำโดยเจตนา เว้นแต่จะได้กระทำโดยประมาท ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดชอบเมื่อได้กระทำโดยประมาท หรือเว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยแจ้งชัดให้ต้องรับผิดชอบแม้ได้กระทำโดยไม่มีเจตนา” ซึ่งเป็นหลักการสำคัญในการพิจารณาความรับผิดชอบทางอาญาซึ่งสามารถจำแนกเจตนาเพื่ออธิบาย ได้ดังนี้

8.2.1 เจตนา

เจตนาตามประมวลกฎหมายอาญา อาจแบ่งออกเป็นเจตนาประสงค์ต่อผล เจตนาย่อมเล็งเห็นผล และเจตนาโดยผลของกฎหมาย หรือที่เรียกว่าเจตนาโดยพลาดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 60 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

เจตนาประสงค์ต่อผล หมายถึง เจตนาที่ผู้กระทำมุ่งประสงค์ที่จะกระทำ เช่น นาย ก ต้องการฆ่า นาย ข จึงใช้ปืนยิง นาย ข จนถึงแก่ความตาย เท่ากับนาย ก ประสงค์ต่อผลในการฆ่า นาย ข หรือตัวอย่างเช่น นายเอกได้ใช้ปืนยิงนายโทถึงแก่ความตาย นายเอกย่อมมีความผิดฐานฆ่าผู้อื่นตายโดยเจตนาตาม มาตรา 288 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “ผู้ใดฆ่าผู้อื่น ผู้นั้นต้องระวางโทษ...” เพราะการที่นายเอกใช้ปืนยิงนายโทนั้น นายเอกได้กระทำโดยรู้สำนึกในข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดฐานฆ่าคนตายเนื่องจากรู้ว่าการใช้ปืนซึ่งเป็นอาวุธร้ายแรงยิงนั้นเป็นการกระทำอันเป็นการฆ่าได้ เพราะผู้ที่ถูกยิงนั้นย่อมต้องถึงแก่ความตายเป็นธรรมดา นอกจากนี้ยังรู้ที่นายโทเป็นผู้อื่นเท่ากับรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด นายเอกจึงเป็นผู้กระทำความผิดโดยเจตนา แต่เป็นเจตนาประเภทประสงค์ต่อผล ซึ่งถือเป็นเจตนาโดยทั่วไปที่ผู้กระทำความผิดประสงค์ต่อสิ่งที่ตนเองได้กระทำลงไป

เจตนาย่อมเล็งเห็นผล หมายถึง ผู้กระทำมีความตั้งใจแต่เพียงให้มีการกระทำโดยไม่ได้มุ่งต่อผลที่พึงเกิดขึ้นนั้นโดยตรง แต่การกระทำนั้นตามปกติวิสัยพึงเห็นได้ว่าย่อมเกิดผลเช่นนั้นขึ้นจากการกระทำนั้นได้⁶ หรืออาจกล่าวได้ว่าเจตนาย่อมเล็งเห็นผลคือ กรณีที่ผู้กระทำมิได้มีเจตนาประสงค์ต่อผล หากแต่ผู้กระทำเล็งเห็นได้ว่าผลนั้นจะเกิดขึ้นอย่างแน่นอน ซึ่งย่อมจะต้องอาศัยหลักวิญญูชนอีกเช่นกัน ว่าการกระทำ

⁶ เกียรติขจร วังนะสวัสดิ์, ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, รวมหมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกากฎหมายอาญา ของอาจารย์จิดติ ดิงค์ทริย์, พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ: หานนคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พ.ศ. 2537, หน้า 25

โดยเจตนา ย่อมเล็งเห็นผลนั้น บุคคลทั่วไปในภาวะเช่นนั้นย่อมเล็งเห็นได้ว่าผลนั้นจะเกิดขึ้นแน่ทั้งที่ความจริง อาจจะไม่เกิดขึ้นก็ได้ เช่น นาย ก นาย ข และนาย ค นั่งรับประทานอาหารอยู่ที่ร้านแห่งหนึ่ง นายดำ ใช้ปืนเล็งยิงไปที่ขวตสุราที่วางอยู่บนโต๊ะอาหารที่ทั้งสามคนนั่งอยู่ โดยมีได้มีเจตนาประสงค์ต่อคน แต่เมื่อนายดำ ลั่นไกปืน ลูกกระสุนปืนไปถูกนาย ก ถึงแก่ความตาย กรณีนี้นายดำจะอ้างไม่ได้เจตนาต่อคนไม่ได้ เพราะจากลักษณะของการกระทำ ผลเกิดขึ้นกับคนได้หรือย่อมเล็งเห็นได้ว่าผลจะเกิดขึ้นกับนาย ก นาย ข หรือนาย ค และวิญญูชนทั่วไปก็คาดหมายได้เช่นกัน อีกตัวอย่างหนึ่ง เช่น นางแดง นักร้องสาวค่าแพงใหม่ของสามีที่ชอบด้วยกฎหมายของตนอ้างว่ามาเจรจาตกลงกันในเรื่องครอบครัวที่บ้านของนายเขียว โดยที่นางแดงมีเจตนาจะฆ่านางสาวดำ ด้วยการใช้น้ำมันราดและจุดไฟเผานางสาวดำ เมื่อนางสาวดำมาถึงบ้านนายเขียว นางแดงได้ลงมือใช้น้ำมันราดนางสาวดำตั้งแต่ศีรษะจดปลายเท้า และได้จุดไฟเผานางสาวดำ และในที่สุดนางสาวดำถึงแก่ความตาย ซึ่งถือว่าเป็นเจตนาประสงค์ต่อผลในความผิดฐานฆ่าผู้อื่น แต่ที่สำคัญในข้อเท็จจริงนี้ไฟไหม้บ้านของนายเขียวได้รับความเสียหายด้วย โดยที่นางแดงมิได้มีเจตนาประสงค์ต่อผลให้เกิดเพลิงไหม้หรือทำให้เสียหายแต่อย่างใด แต่จะเห็นได้ว่าวิธีการกระทำของนางแดงที่กระทำแม้มิได้ประสงค์ให้เกิดเพลิงไหม้บ้านของนายเขียวแต่ย่อมเล็งเห็นได้ว่าจะเกิดเพลิงไหม้ เพราะฉะนั้นนางแดงจะต้องรับผิดชอบทำให้เกิดเพลิงไหม้บ้านของนายเขียวและความผิดฐานทำให้เสียหายด้วย โดยเจตนา ย่อมเล็งเห็นผล

เจตนาโดยผลของกฎหมาย หมายถึง ผู้กระทำมิได้มีเจตนาประสงค์ต่อบุคคล ที่ได้รับผลจากการกระทำตั้งแต่ครั้งแรก แต่กฎหมายบังคับว่ากรณีดังกล่าวถือว่าผู้กระทำมีเจตนาต่อบุคคลซึ่งได้รับผลร้ายจากการกระทำของผู้กระทำ เช่น นาย ก ใช้ปืนยิงนาย ข ในระหว่างนั้นนาย ค เดินผ่านมาพอดี กระสุนปืนจึงไปถูกนาย ค ถึงแก่ความตาย ส่วนนาย ข หลบทันกระสุนไม่โดน การกระทำของนาย ก แม้ไม่มีเจตนาประสงค์ต่อผลหรือเล็งเห็นผลต่อ นาย ค แต่ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 60 ให้ถือว่าผู้กระทำมีเจตนาต่อผู้ได้รับผลร้ายจากการกระทำนั้น เรียกว่าเจตนาโดยผลของกฎหมาย สำหรับหลักเกณฑ์ทางกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำโดยพลาด ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 60 บัญญัติว่า “ผู้ใดเจตนาที่จะกระทำต่อบุคคลหนึ่ง แต่ผลของการกระทำเกิดแก่อีกบุคคลหนึ่งโดยพลาดไป ให้ถือว่าผู้นั้นกระทำโดยเจตนาแก่บุคคลซึ่งได้รับผลร้ายจากการกระทำนั้น แต่ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ลงโทษหนักขึ้นเพราะฐานะของบุคคลหรือเพราะความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำกับบุคคลที่ได้รับผลร้าย มิให้นำกฎหมายนั้นมาใช้บังคับเพื่อลงโทษผู้กระทำให้หนักขึ้น” เป็นบทบัญญัติที่ว่าด้วยการกระทำโดยพลาดซึ่งถือเป็นเจตนาประเภทหนึ่งตามกฎหมายอาญา หมายถึงผู้กระทำมิได้มีเจตนาตามความเป็นจริงแก่บุคคลที่ได้รับผลร้าย แต่กฎหมายให้ถือว่ามิได้เจตนาแก่บุคคลที่ได้รับผลร้ายจากการกระทำนั้นซึ่งถือว่าเป็นเจตนาโดยผลของกฎหมาย

8.2.2 การกระทำโดยไม่มีเจตนาแต่กฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดชอบ

ในบางกรณีของกฎหมายอาญาแม้ว่ากระทำโดยไม่มีเจตนา แต่กฎหมายบัญญัติว่าการกระทำนั้นเป็นความผิด เช่น การทำร้ายร่างกายเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย แม้ไม่มีเจตนาฆ่ามาตั้งแต่ครั้งแรก มีแต่เพียงเจตนาทำร้ายร่างกายก็ตาม แต่กฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดชอบในผล ที่เกิดขึ้นคือความตายด้วย เป็นต้น หรือความผิดบางลักษณะ เช่น ความผิดลหุโทษ แม้กระทำโดยไม่มีเจตนาก็เป็นความผิด ซึ่งกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะให้เป็นความผิด

8.2.3 ประมาท

ประมาท หมายถึง การกระทำโดยไม่มีเจตนา แต่กระทำโดยปราศจากความระมัดระวังของบุคคลในภาวะที่อาจใช้ความระมัดระวังได้ แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่ ทำให้เกิดผลร้ายขึ้นกับบุคคลอื่น เช่น นาย ก ขับรถด้วยความเร็วสูงโดยไม่ใช้ความระมัดระวังและขับไปชนนาย ข ซึ่งเดินอยู่ข้างถนนถึงแก่ความตาย การกระทำของนาย ก ถือว่ามีความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย

9. เหตุยกเว้นความผิด เหตุยกเว้นโทษ เหตุลดโทษ

การกระทำความผิดอาญา แม้การกระทำนั้นจะครบองค์ประกอบของความผิดที่กฎหมายบัญญัติ ทั้งองค์ประกอบภายนอกและองค์ประกอบภายในของความผิด แต่การกระทำนั้นอาจมีเหตุผลจำเป็นบางประการในการกระทำนั้น เพราะฉะนั้นในการพิจารณาความผิดทางอาญา จะต้องพิจารณากฎหมายในเรื่องเหตุยกเว้นความผิด เหตุยกเว้นโทษ หรือเหตุลดโทษแล้วแต่กรณี ซึ่งในเรื่องดังกล่าว มีรายละเอียดต่อไปนี้

9.1 เหตุยกเว้นความผิด

แม้การกระทำผิดทางอาญาที่ครบองค์ประกอบภายนอกและองค์ประกอบภายในของความผิดแล้ว แต่การกระทำนั้นอาจมีเหตุยกเว้นความผิด ซึ่งหมายถึงว่าการกระทำที่ครบองค์ประกอบอาญาจะไม่มีผลอาญาเพราะกฎหมายบัญญัติยกเว้นความผิดหรือมีเหตุอื่นยกเว้นความผิด ซึ่งมีรายละเอียดต่อไปนี้

9.1.1 หลักความยินยอมยกเว้นความผิด

หลักความยินยอมยกเว้นความผิดทางอาญา เช่น การที่แพทย์ผ่าตัดขาคนไข้เพื่อรักษาโรค แม้ว่าจะเข้าองค์ประกอบฐานทำร้ายร่างกาย แต่การกระทำเกิดจากความยินยอมที่ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ถือเป็นเหตุยกเว้นความผิดทำให้แพทย์ไม่ต้องรับผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่น

9.1.2 การป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย

การป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 68 เช่น โจรปล้นบ้านเจ้าของบ้านยิงโจรตาย การกระทำของเจ้าของบ้านไม่มีความผิด เพราะเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย ถ้าหากผู้ใดจำเป็นต้องกระทำการใดเพื่อป้องกันตนหรือป้องกันสิทธิของตนหรือของผู้อื่นโดยชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากเป็นภัยอันตรายอันละเมิดต่อกฎหมาย และเป็นภัยอันตรายอันใกล้จะถึง ถ้าได้กระทำพอสมควรแก่เหตุ การกระทำนั้นถือว่าเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย ผู้กระทำไม่มีความผิด ถือเป็นเหตุยกเว้นความผิด

9.1.3 การทำแท้งโดยแพทย์

การทำแท้งเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย แต่การทำแท้งในบางครั้งมีความจำเป็นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น หญิงตั้งครรภ์เพราะถูกข่มขืน หรือสุขภาพของเด็กในครรภ์ไม่สมบูรณ์และเป็นการทำแท้งโดยแพทย์ ถือว่าการกระทำนั้นไม่มีความผิด ตามหลักเกณฑ์ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 305

9.1.4 การยกเว้นความผิดฐานหมิ่นประมาท

ความผิดฐานหมิ่นประมาท ซึ่งเป็นการใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม และเห็นเหตุให้ได้รับความเสียหาย ถือว่ามีความผิดฐานหมิ่นประมาท และอาจเป็นการหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา แต่ถ้าเป็นการแสดงความคิดเห็นโดยสุจริต เพื่อความชอบธรรม ป้องกันตนหรือป้องกันส่วนได้เสียเกี่ยวกับตนตามคลองธรรม หรือทำในฐานะเจ้าพนักงานปฏิบัติการตามหน้าที่ หรือติชมด้วยความเป็นธรรมอันอยู่ในวิสัยที่ประชาชนกระทำได้ ผู้นั้นไม่มีความผิด หรือเป็นเหตุยกเว้นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326

9.2 เหตุยกเว้นโทษ

เหตุยกเว้นโทษ หมายถึง การกระทำนั้นเป็นความผิดแต่ผู้กระทำไม่ต้องรับโทษ จึงเรียกว่าเหตุยกเว้นโทษ เช่น ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 73 เด็กอายุไม่เกินเจ็ดปีกระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดเด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ หรือตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 71 ในกรณีของความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ตามมาตรา 334 ถึงมาตรา 336 วรรคแรก และมาตรา 341 ถึงมาตรา 364 ถ้าเป็นการกระทำที่สามมีกระทำต่อภริยาหรือภริยากระทำต่อสามี ผู้กระทำไม่ต้องรับโทษ หรือการกระทำความผิดด้วยความจำเป็นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 67 เพราะอยู่ในที่บังคับหรือภายใต้อำนาจที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงหรือขัดขืนได้ หรือเพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นพ้นจากภัยอันตรายที่ใกล้จะถึงและไม่สามารถหลีกเลี่ยงให้พ้นโดยวิธีอื่นใดได้ เมื่อภัยอันตรายนั้นตนมิได้ก่อให้เกิดขึ้นเพราะความผิดของตน เป็นการกระทำความผิดด้วยความจำเป็น ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษ เป็นต้น

9.3 เหตุลดโทษ

เหตุลดโทษ หมายถึง การกระทำนั้นเป็นความผิด มีโทษ แต่ศาลอาจลงโทษน้อยลงจากที่กฎหมายบัญญัติได้ เช่น การกระทำความผิดโดยบันดาลโทสะเพราะถูกข่มเหงอย่างร้ายแรงด้วยเหตุอันไม่เป็นธรรม จึงกระทำความผิดต่อผู้ข่มเหงในขณะนั้น ศาลจะลงโทษผู้นั้นน้อยกว่าที่กฎหมายบัญญัติไว้เพียงใดก็ได้ เป็นต้น

10. ความผิดอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา

สำหรับความผิดอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 หรือภาคความผิด ได้บัญญัติถึงการกระทำที่เป็นความผิดไว้ 12 ลักษณะ ตั้งแต่ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร ถึงความผิดเกี่ยวกับทรัพย์

10.1 ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร

สำหรับความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร จะบัญญัติถึงความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ ความผิดต่อความมั่นคงภายในราชอาณาจักร ความผิดต่อความมั่นคงภายนอกราชอาณาจักร และความผิดต่อสัมพันธ์มิตรกับต่างประเทศ ความผิดในหมวดนี้เช่น ความผิดฐานก่อการร้าย เป็นต้น

10.2 ความผิดเกี่ยวกับการปกครอง

สำหรับความผิดเกี่ยวกับการปกครอง จะบัญญัติถึงความผิดเกี่ยวกับเจ้าพนักงาน ทั้งที่เป็นการกระทำผิดต่อเจ้าพนักงาน เช่น ดูหมิ่นเจ้าพนักงาน ให้อับชอน ต่อผู้ขัดขวางเจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่ง

ประชาชนกระทำต่อเจ้าพนักงาน และความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ซึ่งผู้กระทำความผิดจะต้องเป็นเจ้าพนักงาน เช่น ความผิดฐานรับสินบน เจ้าพนักงานยกยกทรัพย์ เจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ เป็นต้น

10.3 ความผิดเกี่ยวกับการยุติธรรม

สำหรับความผิดเกี่ยวกับการยุติธรรม เป็นการกระทำต่อเจ้าพนักงานในการยุติธรรมหรือเป็นการกระทำของเจ้าพนักงานในการยุติธรรม เช่น ความผิดฐานดูหมิ่นศาล ความผิดฐานฟ้องเท็จ เบิกความเท็จ ทำพยานหลักฐานอันเป็นเท็จ หรือแสดงหรือนำสืบพยานหลักฐานอันเป็นเท็จ เป็นต้น

10.4 ความผิดเกี่ยวกับความเกี่ยวกับศาสนา

สำหรับความผิดเกี่ยวกับศาสนาได้แก่ ความผิดฐานกระทำการต่อวัตถุหรือสถานที่ทางศาสนาอันเป็นการเหยียดหยามศาสนา ความผิดฐานก่อให้เกิดความวุ่นวายในที่ประชุมหรือมัสการ หรือทำพิธีกรรมทางศาสนา และความผิดฐานแต่กายเลียนแบบพระภิกษุ นักพรต หรือนักบวชในศาสนาใดโดยมิชอบ

10.5 ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน

ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน ตามประมวลกฎหมายอาญา เช่น ความผิดฐานเป็นอั้งยี่ ความผิดฐานชองโจร ความฐานชุมนุมโดยมิชอบ ความผิดฐานวางเพลิงเผาทรัพย์ เป็นต้น

10.6 ความผิดเกี่ยวกับการปลอมและแปลง

สำหรับความผิดเกี่ยวกับการปลอมและแปลง ความผิดในหมวดนี้ได้แก่ ความผิดเกี่ยวกับเงินตรา ปลอมแปลงเงินตรา ความผิดเกี่ยวกับเอกสาร ปลอมเอกสาร ใช้เอกสารปลอม ความผิดเกี่ยวกับบัตรอิเล็กทรอนิกส์ ความผิดเกี่ยวกับการปลอมหนังสือเดินทาง เป็นต้น

10.7 ความผิดเกี่ยวกับการค้า

ความผิดเกี่ยวกับการค้า ซึ่งเป็นความผิดเกี่ยวกับเครื่องชั่ง ความผิดฐานขายของโดยหลอกลวง ความผิดฐานเลียนแบบเครื่องหมายการค้า ปลอมเครื่องหมายการค้าของผู้อื่น เป็นต้น

10.8 ความผิดเกี่ยวกับเพศ

สำหรับความผิดเกี่ยวกับเพศ ได้แก่ ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา ความผิดฐานอนาจาร ความผิดฐานเป็นธุระจัดหา ความผิดฐานดำรงชีวิตจากรายได้ของหญิงซึ่งค่าประเวณี เป็นต้นซึ่งเป็นความผิดเกี่ยวกับเพศทั้งหมด

10.9 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย

ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย เช่น ความผิดต่อชีวิต ไม่ว่าจะมีความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ทำร้ายร่างกายเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส เป็นต้น

10.10 ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพและชื่อเสียง

สำหรับความผิดต่อเสรีภาพและชื่อเสียง ได้แก่ ความผิดต่อเสรีภาพ ความผิดฐานหน่วงเหนี่ยวกักขังผู้อื่น ความผิดฐานจับคนเรียกว่าไล่ ความผิดฐานพราดผู้เยาว์ ความผิดฐานหมิ่นประมาท เป็นต้น

10.11 ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน

สำหรับความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ซึ่งเป็นความผิดที่สำคัญลักษณะหนึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์และชิงทรัพย์ ความผิดฐานกรงขโมย ริดเอาทรัพย์สินชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ความผิดฐานฉ้อโกง ความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ ความผิดฐานยักยอก ความผิดฐานรับของโจร ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สิน ความผิดฐานบุกรุก เป็นต้น

11. ความผิดลหุโทษ

สำหรับประมวลกฎหมายอาญา ได้แบ่งบทบัญญัติของกฎหมายอาญาออกเป็น 3 ภาค และ ในภาค 3 ซึ่งเป็นบทบัญญัติว่าด้วยความผิดลหุโทษ อันเป็นความผิดที่มีโทษเล็กน้อย ในการบังคับใช้กฎหมายอาญา สำหรับความผิดลหุโทษในภาค 3 นี้ ได้มีบทบัญญัติทั่วไปตามประมวลกฎหมายอาญาภาค 1 ลักษณะ 2 บัญญัติหลักการพื้นฐานของการปรับใช้กฎหมายอาญาเกี่ยวกับความผิด ลหุโทษไว้ในบางกรณี ซึ่งมีหลักการทั่วไปแตกต่างจากบทบัญญัติของการบังคับใช้กฎหมายอาญาในภาคความผิด ดังมีรายละเอียดของกฎหมายที่เกี่ยวข้องบัญญัติไว้ตั้งแต่มาตรา 102 ถึงมาตรา 106 และความผิดลหุโทษตามที่บัญญัติไว้ในภาค 3 ของประมวลกฎหมายอาญา ตั้งแต่มาตรา 367 ถึงมาตรา 398

ซึ่งความผิดลหุโทษ หมายถึง ความผิดที่มีโทษเบาหรือโทษไม่ร้ายแรง เพราะคำว่า ลหุ หมายถึง เบา และตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายอาญาที่แก้ไขเพิ่มเติมได้บัญญัติว่า “ความผิดลหุโทษ คือ ความผิดซึ่งต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับเช่นว่ามานี้ด้วยกัน” และมีลักษณะเฉพาะดังต่อไปนี้

11.1 ความผิดลหุโทษไม่มีเจตนาก็เป็นความผิด

ความรับผิดทางอาญาสำหรับความผิดลหุโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 104 บัญญัติว่า “การกระทำความผิดลหุโทษตามประมวลกฎหมายนี้ แม้กระทำโดยไม่มีเจตนาก็เป็นความผิด เว้นแต่ตามบทบัญญัติความผิดนั้นจะมีความบัญญัติให้เห็นเป็นอย่างอื่น” ในกรณีข้อยกเว้นตอนท้ายของบทบัญญัติมีความหมายว่า ในกรณีที่บทบัญญัติในความผิดลหุโทษบัญญัติให้เห็นว่าต้องการเจตนา เช่น ไม่ยอมบอกชื่อหรือที่อยู่ หรือแกล้งบอกชื่อหรือที่อยู่แก่เจ้าพนักงานอันเป็นเท็จตามมาตรา 367 ย่อมแสดงว่าผู้กระทำความผิด หรือตามมาตรา 391 ผู้ใดใช้กำลังทำร้ายผู้อื่นยอมแสดงว่าผู้กระทำความผิดทำร้ายผู้อื่น⁷

11.2 การสนับสนุนการกระทำความผิดลหุโทษ

การสนับสนุนการกระทำความผิด มีหลักตามบทบัญญัติทั่วไปตามมาตรา 86 ว่าผู้ใดกระทำความผิดด้วยประการ ใด ๆ อันเป็นการช่วยเหลือหรือให้ความสะดวกในการกระทำความผิดก่อนหรือขณะกระทำความผิด แม้ผู้กระทำความผิดจะมีได้รู้ถึงการช่วยเหลือหรือให้ความสะดวกนั้นก็ตาม ผู้นั้นเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิดต้องระวางโทษสองในสามส่วนของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดที่สนับสนุนนั้น เช่น นาย ก

⁷ นิमित ชิมเครือ. (2553). ปัญหาในกฎหมายอาญา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ต้องการผ่านนาย ข และนาย ก ได้ขอยืมปืนจากนาย ค เพื่อไปผ่านนาย ข ปรากฏว่านาย ค ให้ยืม เมื่อนาย ก ไปผ่านนาย ข แล้วถือว่านาย ค เป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิดฐานฆ่าผู้อื่น นาย ค ต้องระวางโทษสองในสามของความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ซึ่งเป็นหลักการทั่วไปของการสนับสนุนการกระทำความผิด และความผิดที่สนับสนุนนั้นจะต้องเป็นความผิดตามที่บัญญัติไว้ในภาค 2 เท่านั้น จึงจะเป็นไปตามหลักเกณฑ์ดังกล่าว แต่ถ้าความผิดที่สนับสนุนนั้น เป็นความผิดลหุโทษตามที่บัญญัติไว้ในภาค 3 ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 106 บัญญัติว่า “ผู้สนับสนุนในความผิดลหุโทษ ไม่ต้องรับโทษ” มีความหมายว่าในกรณีที่สนับสนุนการกระทำความผิด ไม่ว่าจะด้วยการให้ความช่วยเหลือหรือให้ความสะดวกในการที่ผู้อื่นกระทำความผิด ถ้าความผิดที่สนับสนุนเป็นความผิดลหุโทษ ผู้สนับสนุนไม่ต้องรับโทษ อันเป็นเหตุยกเว้นโทษเช่นเดียวกัน

สำหรับกรณีของการสนับสนุนการกระทำความผิดลหุโทษ เช่น นาย ก ให้นาย ข ยืมปืนซึ่งไม่ได้บรรจุกระสุนไปข่มขู่นางสาว ค ทำให้นางสาว ค ตกใจกลัวอันเป็นความผิดลหุโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 392 ฐานทำให้ผู้อื่นเกิดความกลัวหรือตกใจโดยการขู่เข็ญ แต่นาย ก เป็นเพียงผู้สนับสนุนการกระทำความผิดของนาย ข และเป็นการสนับสนุนการกระทำความผิดลหุโทษ นาย ก จึงไม่ต้องรับโทษตามมาตรา 106 แห่งประมวลกฎหมายอาญา หรือตามคำพิพากษาฎีกาที่ 4947/2531 ซึ่งวินิจฉัยว่า ผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บพักเข้าที่ใบหน้ารักษา 7 วันหาย ไม่ถือว่าได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจตามมาตรา 295 ผู้กระทำความผิดเพียงลหุโทษตามมาตรา 391 จำเลยเป็นผู้สนับสนุนความผิดดังกล่าวอันเป็นความผิดลหุโทษ จึงไม่ต้องรับโทษตามมาตรา 106

11.3 การพยายามกระทำความผิดลหุโทษ

การพยายามกระทำความผิดตามที่บัญญัติไว้ในภาค 3 ความผิดลหุโทษ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 105 บัญญัติไว้ว่า “ผู้ใดพยายามกระทำความผิดลหุโทษ ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษ” ซึ่งมีความหมายหมายความว่ากระทำการนั้นมีความผิดแต่ผู้กระทำไม่ต้องรับโทษตามกฎหมาย หรือเรียกว่าเหตุยกเว้นโทษ ซึ่งจะแตกต่างจากการพยายามกระทำความผิดตามที่บัญญัติไว้ในภาค 2 ซึ่งผู้กระทำความผิดจะต้องรับโทษสองในสามหรือไม่เกินกึ่งหนึ่ง ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เพราะฉะนั้นถ้าหากมีกรณีพยายามกระทำความผิดลหุโทษจะต้องบังคับตามมาตรา 105 ซึ่งบัญญัติไว้โดยเฉพาะสำหรับกรณีของการพยายามกระทำความผิดลหุโทษ สำหรับกรณีของการพยายามกระทำความผิดลหุโทษ เช่น นางสาวแดงเจ็อมือจะตบนางสาวเขียว ปรากฏว่านายขาวมาพบเข้าจึงจับมือไว้ได้ก่อน ผลของการกระทำความผิดจึงมิได้เกิด แต่ถือว่าลงมือกระทำความผิดแล้วแต่กระทำไปไม่ตลอด เพราะฉะนั้นจึงเป็นพยายามกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 391 นางสาวแดงมีความผิดแต่ไม่ต้องรับโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 105 นี้

11.4 ความผิดลหุโทษเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน

ความผิดอาญาแผ่นดิน หมายถึงความผิดที่ไม่อาจยอมความได้ สำหรับความผิดลหุโทษตามประมวลกฎหมายอาญภาค 3 ถือว่าเป็นความผิดอาญาแผ่นดินไม่อาจยอมความได้ เพราะหากพิจารณาจากบทบัญญัติของกฎหมายตามที่บัญญัติไว้ในภาค 3 นี้ ไม่มีบทบัญญัติมาตราใด ที่บัญญัติให้ความผิดในภาคนี้เป็นความผิดอันยอมความได้ เพราะฉะนั้นจึงถือว่าความผิดลหุโทษเป็นความผิดที่ไม่อาจยอมความได้หรือความผิดอาญาแผ่นดิน

เอกสารอ้างอิง

- เกียรติขจร วัจนะสวัสดี. (2551). คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินติ้ง (ประเทศไทย)
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดี, ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, รวบรวมหมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกากฎหมายอาญา ของอาจารย์จิตติ ติงศภัทรี. พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พ.ศ. 2537, หน้า 25
- ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2548). กฎหมายปกครอง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2554). คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาคทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- พระยารรณการีย์นินพันธ์. ความรับผิดชอบของบุคคลในทางอาญา, บทบัณฑิต, เล่มที่ 26, เดือนพฤษภาคม 2512, หน้า 93
- นิมิต ชิมเครือ. (2553). ปัญหาในกฎหมายอาญา. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง

แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 3

1. จงอธิบายความหมายของกฎหมายอาญาโดยสังเขป
2. จงอธิบายเรื่องขอบเขตการบังคับใช้กฎหมายอาญา
3. ถ้าในกรณี นาย ก อยู่บนเครื่องบินของสายการบินไทย กำลังบินเหนือน่านฟ้าที่ประเทศญี่ปุ่นและ นาย ก ไปทำร้ายร่างกาย นาย ข ผู้โดยสารอีกคนหนึ่ง นาย ก จะต้องรับผิดชอบตามกฎหมายไทยหรือไม่ เพราะเหตุใด
4. ท่านเข้าใจเหตุยกเว้นความผิดอย่างไร จงยกตัวอย่างประกอบ
5. จงอธิบายเหตุยกเว้นโทษและเหตุลดโทษว่าแตกต่างกันอย่างไรและยกตัวอย่างประกอบ
6. นาย ก ซื้อบ้านร่วมกับนาย ข ต่อมา นาย ก ไม่พอใจนาย ข จึงเผาบ้าน เป็นเหตุให้ไฟไหม้บ้านได้รับความเสียหายทั้งหลัง การกระทำของนาย ก จะมีความผิดฐานวางเพลิงเผาทรัพย์หรือไม่ เพราะเหตุใด
7. จงอธิบายเรื่องเจตนาโดยสังเขปพร้อมยกตัวอย่างประกอบ
8. จงอธิบายหลักการกระทำโดยงดเว้นตามประมวลกฎหมายอาญาพร้อมยกตัวอย่างประกอบ
9. ตามประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติเรื่องใดไว้เป็นความผิดบ้าง จงอธิบาย และท่านคิดว่าเรื่องใดควรลงโทษหนักที่สุดจงแสดงความคิดเห็น เพราะเหตุใด
10. จงอธิบายความเข้าใจเกี่ยวกับความผิดลหุโทษตามประมวลกฎหมายอาญา

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 4 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวิธีพิจารณาความแพ่ง

เนื้อหาประจำบท

1. ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

วัตถุประสงค์ประจำบท

เมื่อนักศึกษาเรียนบทเรียนนี้แล้วสามารถ

1. อธิบายถึงความหมายและลักษณะของกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งได้
2. แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยการประยุกต์ใช้องค์ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเบื้องต้น กับการดำรงชีวิตประจำวันในสังคมได้
3. อธิบายถึงคุณธรรมของกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายแพ่งได้

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

1. ทำการประเมินความรู้ก่อนเรียนด้วยวิธีการซักถาม
2. มอบหมายให้ผู้เรียนทำการศึกษาเอกสารประกอบการสอนความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และวิธีพิจารณาคดีแพ่งก่อนเรียน
3. ฟังการบรรยายในชั้นเรียน
4. กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และวิธีพิจารณาคดีแพ่ง
5. ศึกษาค้นคว้าคำพิพากษาศาลฎีกาจาก เอกสารกฎหมาย ตำรา ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ สื่อสิ่งพิมพ์ ข่าวสาร
6. วิเคราะห์ข้อเท็จจริงจากคดีที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และวิธีพิจารณาคดีแพ่งในฐานที่กฎหมายเป็นเครื่องมือที่สำคัญของสังคมและให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น
7. สรุปหัวข้อสำคัญและอภิปราย
8. การทบทวนและทำคำถามทบทวน

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอน
2. ตำรา เอกสารทางวิชาการ บทความ สื่อสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายแพ่ง
3. ทั่วประเทศกฎหมายและคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้อง
4. ระบบสืบค้นคำพิพากษาศาลฎีกา
5. Power Point

การวัดผลประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมความสนใจของผู้เรียนและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมระหว่างเรียน
2. ประเมินผลจากการทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชั้นเรียน การแสดงความคิดเห็น การวิเคราะห์
3. ประเมินจากการตอบคำถามทบทวน
4. ประเมินจากการตอบคำถามรายบุคคล

บทที่ 4 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวิธีพิจารณาความแพ่ง

อาจารย์สุรพี โพธิ์สาราชย์¹

1. บทนำ

คดีแพ่งเป็นคดีที่มีการโต้แย้งสิทธิ หรือหน้าที่ของบุคคลตามกฎหมายแพ่ง เช่น การฟ้องให้ผู้กู้ชำระเงินตามสัญญา หรือการฟ้องให้ผู้ทำละเมิดชดเชยค่าเสียหาย เป็นต้น จะเห็นได้ว่า วัตถุประสงค์ของการฟ้องคดีแพ่งมุ่งให้จำเลยชำระเงิน หรือ ชดเชยค่าเสียหาย มิได้มุ่งจะให้ตัวจำเลยต้องถูกลงโทษจำคุกในกฎหมายอาญา

คดีแพ่ง นอกจากเป็นเรื่องพิพาทกันดังกล่าแล้ว อาจเป็นเรื่องที่กฎหมายกำหนดให้บุคคลใช้สิทธิทางศาลเพื่อรับรองคุ้มครองสิทธิของตน เช่น การร้องขอให้ศาลมีคำสั่งแสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดิน โดยการครอบครองปรปักษ์ซึ่งถือเป็นคดีไม่มีข้อพิพาท

2. การนำคดีแพ่งฟ้องร้องต่อศาล

บุคคลจะนำคดีฟ้องร้องต่อศาลนั้นจะต้องมีเหตุตามกฎหมายกำหนดไว้ 2 ประการ คือ การโต้แย้งสิทธิ และการใช้สิทธิทางศาล

2.1 การโต้แย้งสิทธิ หมายถึง การกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งกระทบกระเทือนหรือละเมิดต่อสิทธิที่พึงมีพึงได้ตามกฎหมายของบุคคลอื่น สิทธินี้มีได้หมายถึงสิทธิในทรัพย์สินเท่านั้น แต่ยังหมายความถึงสิทธิอื่นๆ ด้วย เช่น สิทธิในชีวิตร่างกาย สิทธิในครอบครัว สิทธิในเกียรติยศ ชื่อเสียงเป็นการโต้แย้งสิทธิและต้องฟ้องผู้อื่นเป็นจำเลย เรียกว่า คดีมีข้อพิพาท

2.2 การใช้สิทธิทางศาล หมายถึง การยื่นคำร้องขอต่อศาลกรณีที่กฎหมายกำหนดให้การกระทำบางอย่างต้องได้รับอนุญาตหรือได้รับการรับรองจากศาลก่อน เช่น การขอเป็นผู้จัดการมรดกผู้ตาย การขอเป็นผู้ปกครองผู้เยาว์ การขอทำนิติกรรมแทนผู้เยาว์ การขอให้ศาลสั่งให้เป็นบุคคลไร้ความสามารถ เสมือนไร้ความสามารถ สาบสูญ การขอให้แสดงกรรมสิทธิ์ที่ดินโดยการครอบครองปรปักษ์ เป็นต้น

ผู้ขอไม่ต้องฟ้องใครเป็นจำเลย เพียงแต่ยื่นคำร้องขอต่อศาลเท่านั้นและศาลจะนัดไต่สวนคำร้องของผู้ร้อง เรียกว่า คดีไม่มีข้อพิพาท

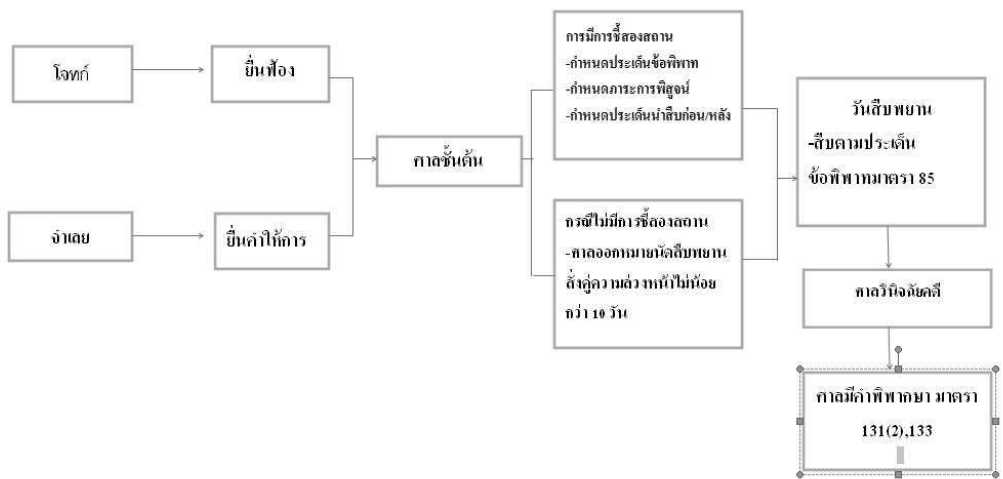
เพื่อทำความเข้าใจในกระบวนการพิจารณาในคดีแพ่งกรณีที่บุคคลมีข้อพิพาทนั้นมีขั้นตอนในการพิจารณาในศาลชั้นต้น หรือ ขั้นตอนวิธีพิจารณาคดีสามัญในศาลชั้นต้นมีดังนี้

- ให้โจทก์เสนอข้อหาโดยทำคำฟ้องเป็นหนังสือต่อศาลชั้นต้น โดยชำระค่าธรรมเนียมศาลเมื่อยื่นฟ้อง
- ภายในกำหนดเจ็ดวันนับแต่วันยื่นฟ้องให้โจทก์ร้องขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อให้ส่งหมายเรียกให้จำเลยแก้คดี
- เมื่อได้ส่งหมายเรียกและคำฟ้องให้จำเลยแล้ว ให้จำเลยทำคำให้การเป็นหนังสือยื่นต่อศาลภายในสิบห้าวัน และจำเลยจะฟ้องแย้งมาในคำให้การก็ได้ หากจำเลยฟ้องแย้งรวมมากับคำให้การ ให้โจทก์ทำคำให้การแก้ฟ้องแย้งยื่นต่อศาลภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้ส่งคำให้การถึงโจทก์

¹ อาจารย์ประจำสำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, น.ม. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, น.บ. มหาวิทยาลัยพายัพ

- ให้ศาลทำการชี้สองสถาน ซึ่งการชี้สองสถาน หมายถึงการที่ศาลกำหนดประเด็นข้อพิพาท กำหนดภาระการพิสูจน์ และกำหนดให้คู่ความฝ่ายใดนำพยานหลักฐานเข้าสืบก่อนหรือหลัง โดยศาลจะกำหนดวันสืบพยานระยะเวลาไม่น้อยกว่าสิบวันนับแต่วันชี้สองสถาน
- ศาลกำหนดวันนัดสืบพยานและสืบพยานตามประเด็นข้อพิพาท
- ศาลพิจารณาวินิจฉัยและมีคำพิพากษา ศาลจะมีคำบังคับถ้าศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งที่จะต้องมีการบังคับคดี

วิธีพิจารณาสამัญในศาลชั้นต้น

การเสนอคดี กรณีคดีมีข้อพิพาท กับ คดีไม่มีข้อพิพาท

3. ผู้ฟ้องคดีและผู้ถูกฟ้องคดี

ผู้ฟ้องคดีและผู้ถูกฟ้องคดีอาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้

3.1 บุคคลธรรมดา ได้แก่ มนุษย์หรือคนซึ่งเมื่อมีสภาพบุคคลก็มีสิทธิและหน้าที่ จึงอาจเป็นโจทก์ฟ้องหรือถูกฟ้องเป็นจำเลยได้

ตำแหน่งหน้าที่ราชการบางตำแหน่งรวมถึงผู้ดำรงตำแหน่งหน้าที่ราชการด้วย เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นโจทก์ฟ้องหรือถูกฟ้องเป็นจำเลยได้เช่นกัน

กรณีผู้เยาว์ ถ้าจะฟ้องคดีอาจแยกเป็น 2 กรณี คือ

- กรณีผู้แทนโดยชอบธรรมฟ้องคดีแทนผู้เยาว์
- กรณีผู้เยาว์ฟ้องคดีเองซึ่งได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน

แต่ถ้าผู้เยาว์ถูกฟ้องคดี ผู้แทนโดยชอบธรรมจะต้องเข้าดำเนินคดีแทน

3.2 นิติบุคคล การจะเป็นนิติบุคคลได้ต้องมีกฎหมายบัญญัติรับรองไว้ เช่น บริษัทมหาชนจำกัด บริษัทจำกัด ห้างหุ้นส่วนสามัญ ห้างหุ้นส่วนจำกัด สมาคม มูลนิธิ หน่วยงานราชการ (กระทรวง ทบวง กรม)

วัดที่ได้พระราชทานวิสุงคามสีมา รัฐวิสาหกิจ เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล มหาวิทยาลัย จังหวัด กองทัพอากาศ กองทัพเรือ เป็นต้น

สิ่งที่ไม่มีสภาพเป็นนิติบุคคล เช่น รัฐบาล หน่วยงานราชการที่มีฐานะเป็นกอง สำนักสงฆ์ อำเภอ สุเหร่า ชมรม กลุ่มหรือคณะบุคคล เป็นต้น ซึ่งไม่มีกฎหมายบัญญัติรับรองให้มีสถานะเป็นนิติบุคคล ดังนั้น จึงไม่อาจเป็นโจทก์ฟ้องหรือถูกฟ้องเป็นจำเลยได้

4. คำพิพากษาของศาล

แบ่งเป็นสองประเภทคือ

4.1 คำพิพากษา

คำพิพากษาของศาลกฎหมายกำหนดให้ทำเป็นหนังสือแสดงคำวินิจฉัยของศาลในประเด็น แห่งคดีและเหตุผลคำวินิจฉัยนั้น รวมทั้ง เรื่องค่าฤชาธรรมเนียมด้วยโดยย่อหน้าสุดท้ายของคำพิพากษา จะบอกผลของข้อวินิจฉัย พิพากษาให้จำเลยชำระเงินจำนวนเท่าใด หรือ พิพากษายกฟ้อง ค่าฤชาธรรมเนียมให้เป็นพับ

เมื่อศาลพิพากษาแล้ว ศาลจะมีคำสั่งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติตามคำพิพากษา และ กำหนดวิธีปฏิบัติไว้ เรียกว่า คำบังคับ

4.2 การพิพากษาตามยอม

เมื่อฟ้องคดีต่อศาลแล้วคู่ความอาจตกลงกันและทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันได้ มี 2 วิธีคือ

4.2.1 การทำสัญญาประนีประนอมยอมความนอกศาล ซึ่งเป็นการทำสัญญากันเองไม่ผ่าน กระบวนการพิจารณาของศาล ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ และโจทก์ต้องมาขอถอนฟ้อง

4.2.3 การทำสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล ซึ่งเป็นการทำสัญญาประนีประนอม ยอมความกันตามขั้นตอนและกระบวนการของศาล

ในช่วงคดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ถ้าคู่ความตกลงกันได้ก็อาจ ทำสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลกันได้ ถ้าศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเห็นว่าข้อตกลงไม่ขัดต่อกฎหมาย ศาลก็จะพิพากษตามยอมให้

5. การอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษา

เมื่อศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้ว คู่ความที่ไม่พอใจในผลของคำพิพากษา อาจอุทธรณ์คำ พิพากษาศาลชั้นต้นต่อศาลอุทธรณ์ได้ โดยคู่ความจะต้องยื่นอุทธรณ์ต่อศาลชั้นต้นภายในกำหนดหนึ่ง เดือน นับแต่วันที่ได้อ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาศาลชั้นต้น โดยกำหนดให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล อุทธรณ์เป็นที่สุด² เพื่อให้สอดคล้องกับการแก้ไขการฎีกาให้เป็นระบบอนุญาตที่มีการแก้ไขในปี 2558³

² พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 27) พ.ศ. 2558 มาตรา 4 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 244/1 แห่งประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง “มาตรา 244/1 ภายใต้บังคับมาตรา 247 คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด”

³ มาตรา 5 ให้ยกเลิกความในมาตรา 247 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2499 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา 24 / การฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ ให้กระทำได้เมื่อได้รับอนุญาตจากศาลฎีกา

การขออนุญาตฎีกา ให้ยื่นคำร้องพร้อมคำฟ้องฎีกาต่อศาลชั้นต้นที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีนั้นภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำ พิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ แล้วให้ศาลชั้นต้นรับส่งคำร้องพร้อมคำฟ้องฎีกาดังกล่าวไปยังศาลฎีกา และให้ศาลฎีกาพิจารณาวินิจฉัยคำร้อง ให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว”

การฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ ให้กระทำได้เมื่อได้รับอนุญาตจากศาลฎีกา ในการขอ อนุญาตฎีกานั้น ให้ยื่นคำร้องพร้อมกับคำฟ้องฎีกาไปยังศาลชั้นต้นที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีนั้นภายใน กำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ แล้วให้ศาลชั้นต้นรีบส่งคำร้องพร้อม คำฟ้องฎีกาดังกล่าวไปยังศาลฎีกา และให้ศาลฎีกาพิจารณาวินิจฉัยคำร้องให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว ในการพิจารณา คำร้องนั้นจะถูกพิจารณาโดย องค์คณะผู้พิพากษาที่ประธานศาลฎีกาแต่งตั้ง ซึ่งประกอบด้วยรองประธานศาล ฎีกาและผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาอีกอย่างน้อยสามคน และการ วินิจฉัยให้เป็นไปตามเสียงข้างมาก ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้บังคับตามความเห็นของฝ่ายที่เห็นควรอนุญาตให้ ฎีกา และการฎีกาต้องเป็นเรื่องที่กฎหมายกำหนดให้ฎีกาได้⁴

6. การบังคับคดี

การบังคับคดี หมายถึง วิธีการที่คู่ความผู้ชนะคดีจะดำเนินการเอาแก่ผู้แพ้คดีเพื่อให้ได้ผล ตามคำพิพากษา เนื่องจากฝ่ายแพ้คดีไม่ยอมปฏิบัติตามคำพิพากษาและระยะเวลาที่ได้กำหนดไว้เพื่อการ ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีอำนาจที่จะดำเนินการขอให้ศาลบังคับคดีได้ ปัจจุบัน(มิถุนายน 2560)ในคราวประชุมสมานิติบัญญัติแห่งชาติครั้งที่ 19/2560 วันที่ 23 มีนาคม 2560 ได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่..) พ.ศ.โดยที่ประชุมลงมติเห็นสมควรประกาศใช้เป็นกฎหมายโดยยินยอมมติเพื่อนำขึ้นทูลเกล้าฯถวายเพื่อ พระมหากษัตริย์ลงพระปรมาภิไธยต่อไปนั้น ได้กำหนดให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาขอให้มีการบังคับคดีโดยการ ยึดทรัพย์ อายัดสิทธิเรียกร้อง หรือบังคับคดีและกำหนดระยะเวลาในการบังคับคดีให้กระทำตั้งแต่วันที่ศาลมีคำ พิพากษาหรือคำสั่ง และสิ้นสุดลงเมื่อครบสิบปีนับแต่วันที่คำพิพากษานั้นถึงที่สุด แต่ถ้าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ได้ร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินหรืออายัดสิทธิเรียกร้องไว้ หรือได้ดำเนินการบังคับคดีโดยวิธีอื่น ใ้วงส่วนภายในกำหนดเวลาดังกล่าวแล้วก็ให้ดำเนินการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้อง หรือบังคับ คดีโดยวิธีอื่นนั้นต่อไปจนแล้วเสร็จได้

⁴ มาตรา 6 ให้ยกเลิกความในมาตรา 248 และมาตรา 249 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไข เพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2534 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน มาตรา 248 คำร้องตามมาตรา 247 ให้พิจารณาและวินิจฉัยโดยองค์คณะผู้พิพากษาที่ประธานศาลฎีกาแต่งตั้ง ซึ่งประกอบด้วยรองประธานศาล ฎีกาและผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาอีกอย่างน้อยสามคน การวินิจฉัยให้เป็นไปตามเสียงข้างมาก ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้บังคับตามความเห็นของฝ่ายที่เห็นควรอนุญาตให้ฎีกา มาตรา 249 ให้ศาลฎีกาพิจารณานุญาตให้ฎีกาตามมาตรา 247 ได้ เมื่อเห็นว่าปัญหาตามฎีกานั้นเป็นปัญหาสำคัญที่ศาลฎีกาควรวินิจฉัยปัญหา สำคัญตามวรรคหนึ่ง ให้รวมถึงกรณีดังต่อไปนี้

- (1) ปัญหาที่เกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะ หรือความสงบเรียบร้อยของประชาชน
- (2) เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยข้อกฎหมายที่สำคัญขัดกันหรือขัดกับแนวบรรทัดฐานของคำพิพากษาหรือคำสั่ง ของศาลฎีกา
- (3) คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยข้อกฎหมายที่สำคัญซึ่งยังไม่มีแนวคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกามาถ้อน
- (4) เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ขัดกับคำพิพากษาหรือคำสั่งอันที่สุดของศาลชั้น
- (5) เพื่อเป็นการพัฒนาการตีความกฎหมาย
- (6) ปัญหาสำคัญอื่นตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาตามวรรคสอง (6) เมื่อได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษา แล้วให้ใช้บังคับได้

ในกรณีที่ศาลฎีกามีคำสั่งไม่อนุญาตให้ฎีกา ให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์เป็นที่สุด ตั้งแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น”

6.1 ระยะเวลาการอุทธรณ์ฎีกา

คู่ความจะต้องยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาต่อศาลชั้นต้นภายในกำหนด 1 เดือน นับแต่วันที่ได้อ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ให้คู่ความฟังแล้วแต่กรณี

6.2 วิธีการบังคับคดี

การบังคับคดีกับฝ่ายที่แพคดีนั้น สามารถทำได้หลายอย่างแต่จะทำได้อย่างไร แต่ไหนต้องดูที่คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเป็นหลักว่าได้ให้ฝ่ายที่แพคดีทำอะไรบ้าง เช่น หากศาลมีคำพิพากษาให้ฝ่ายแพคดีใช้หนี้เป็นเงินให้แก่ฝ่ายที่ชนะคดี หากปรากฏว่าภายหลังฝ่ายที่แพคดีไม่ยอมทำตามที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง การบังคับคดีนั้นก็บังคับเอากับทรัพย์สินของฝ่ายที่แพคดี เช่น आयัดเงินเดือน เงินฝากในธนาคาร การยึดที่ดิน ที่บ้าน ยึดรถยนต์มาขายทอดตลาดเพื่อนำเงินที่ขายได้มาชำระหนี้ให้แก่ฝ่ายที่ชนะคดี

แต่หากศาลได้ให้ฝ่ายที่แพคดีทำอะไรบางอย่างที่ฝ่ายลูกหนี้ต้องทำเองเฉพาะตัว เช่น ให้ออกไปจากที่ดิน ให้อพยพสิ่งปลูกสร้างต่างๆที่ไปสร้างบนที่ดินผู้อื่นอย่างไม่ถูกต้อง กรณีเหล่านี้ไม่สามารถไปยึดเอาตัวเงิน หรือนำทรัพย์สินออกขายทอดตลาดได้ ทำได้เพียงบังคับให้ออกจากที่ดิน หากฝ่ายแพคดีไม่ออกจากที่ดิน เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจเข้าไปรื้อถอน โดยเรียกให้ฝ่ายแพคดีเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย เป็นต้น

การจะบังคับคดีตามคำพิพากษา หรือคำสั่งศาลนั้นมีกำหนดระยะเวลาตามกฎหมายที่ฝ่ายผู้ชนะคดีจะต้องดำเนินการบังคับคดีภายในกำหนด 10 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุด หากฝ่ายที่ชนะคดีไม่ดำเนินการตามภายในเวลาที่กำหนด ก็จะไม่สามารถบังคับคดีเอาจากฝ่ายที่แพคดีได้อีก

เอกสารอ้างอิง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง **พิจารณาที่**ประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติครั้งที่ 19/2560 วันที่ 23 มีนาคม 2560

แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 4

1. จงอธิบายเหตุที่น่าคดีแพ่งขึ้นฟ้องร้องต่อศาล
2. การอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษา หมายถึงอะไร
3. คดีมีข้อพิพาท หมายถึง
4. การบังคับคดี หมายถึงอะไร

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 5 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

เนื้อหาประจำบท

ความรู้เกี่ยวกับวิธีพิจารณาความอาญา

วัตถุประสงค์ประจำบท

เมื่อนักศึกษาเรียนบทเรียนนี้แล้วสามารถ

1. อธิบายถึงความหมายและลักษณะของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้
2. แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยการประยุกต์ใช้องค์ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเบื้องต้น กับการดำรงชีวิตประจำวันในสังคมได้

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

1. ทำการประเมินความรู้ก่อนเรียนด้วยวิธีการซักถาม
2. มอบหมายให้ผู้เรียนทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารประกอบการสอนความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายอาญาวิธีพิจารณาความอาญาก่อนเรียน
3. ฟังการบรรยายในชั้นเรียน
4. กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีกฎหมายอาญา
5. ศึกษาค้นคว้าคำพิพากษาฎีกาจาก เอกสารกฎหมาย ตำรา ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ สื่อสิ่งพิมพ์ ข่าวสาร
6. วิเคราะห์ข้อเท็จจริงจากคดีที่เกี่ยวข้องกับอาญาและวิธีพิจารณาความอาญาในฐานที่กฎหมายเป็นเครื่องมือที่สำคัญของสังคมและให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น
7. สรุปหัวข้อสำคัญและอภิปราย
8. การทบทวนและทำคำถามทบทวน

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอน
2. ตำรา เอกสารทางวิชาการ บทความ สื่อสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายอาญา
3. ตัวอย่างกฎหมายและคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้อง
4. ระบบสืบค้นคำพิพากษาศาลฎีกา
5. Power Point

การวัดผลประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมความสนใจของผู้เรียนและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมระหว่างเรียน
2. ประเมินผลจากการทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชั้นเรียน การแสดงความคิดเห็น การวิเคราะห์
3. ประเมินจากการตอบคำถามทบทวน
4. ประเมินจากการตอบคำถามรายบุคคล

บทที่ 5 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

อาจารย์พิทักษ์ ศศิสุวรรณ¹

ในยุคสมัยโบราณ มนุษย์มีลักษณะธรรมชาติที่โหดร้าย ปาเถื่อน ต่างคนต่างมีอำนาจที่จะแก้แค้นทดแทน ตอบโต้ผู้ที่มาทำร้ายตนได้อย่างไร้ขีดจำกัด แต่ครั้นเมื่อมนุษย์รู้จักการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม และเพื่อให้อำนาจสงบสุข มนุษย์จึงยินยอมละทิ้งอำนาจแก้แค้นเองนั้นไว้ให้กับผู้ปกครองทำหน้าที่ในการแก้แค้นแทนตน จึงเป็นที่มาของระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

จึงเป็นหน้าที่ของรัฐในการออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของพลเมืองเพื่อมิให้บุคคลใดถูกล่วงละเมิดได้ สิทธิดังกล่าวนี้ได้แก่ สิทธิในชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ จิตใจ อานามัย ชื่อเสียง หรือทรัพย์สิน เป็นต้น นอกจากนี้ การกระทำผิดบางประเภท ที่แม้มิได้ล่วงละเมิดสิทธิใดของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเฉพาะ แต่รัฐก็จำเป็นต้องนำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีเพื่อลงโทษ เนื่องจากการกระทำความผิดนั้นถึงสังคมอันสงบสุข อาทิ ความผิดฐานกบฏ ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย เป็นต้น

การนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามขั้นตอนของกฎหมายจึงเป็นภารกิจสำคัญของรัฐในการสร้างสันติสุขให้กับสังคม การที่ผู้ศึกษาวิชานี้ได้รับความรู้เกี่ยวกับกระบวนการดำเนินคดีชั้นเบื้องต้น ก็จะเป็นประโยชน์ในการสนับสนุนการดำเนินคดีอาญาของเจ้าหน้าที่รัฐ และสามารถปฏิบัติตนได้ถูกต้องตามกฎหมาย ถือเป็นหน้าที่พลเมืองที่ดีประการหนึ่ง

กระบวนการยุติธรรม หมายถึงระบบการให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชนให้ทุกฝ่ายได้รับผลทางคดีที่ควรจะได้ อย่างเป็นระเบียบแบบแผน ดังนั้นเมื่อเพิ่มคำว่า “ทางอาญา” เข้าไว้ด้วยกัน กระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงหมายถึง ระบบการให้ความเป็นธรรมในคดีอาญาแก่ประชาชนทุกฝ่าย ให้ได้รับผลทางคดีอย่างที่ควรจะได้ อย่างเป็นระเบียบ แบบแผน

ดังนั้นโดยปกติการดำเนินคดีอาญาจะต้องมีแบบแผนที่ชัดเจน ไม่กำกวม ตลอดจนมีบุคคลผู้ให้ความยุติธรรมในแต่ละขั้นตอนอย่างชัดเจน ซึ่งในปัจจุบันกฎหมายไทยได้ระบุไว้ใน **ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา**

ความหมายของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การศึกษากฎหมายในประเทศไทยนั้นอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ กฎหมายเอกชนประเภทหนึ่ง และกฎหมายมหาชนอีกประเภทหนึ่ง

“กฎหมายเอกชน” คือ กฎหมายที่กำหนดความเกี่ยวพันทางกฎหมายหรือนิติสัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับเอกชน เช่น กฎหมายแพ่งและกฎหมายพาณิชย์

“กฎหมายมหาชน” คือ กฎหมายที่กำหนดความเกี่ยวพันทางกฎหมายระหว่างเอกชนกับรัฐและกับองค์กรของรัฐซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตย รวมทั้งกำหนดความเกี่ยวพันระหว่างองค์กรของรัฐด้วยกันเองอีกด้วย

¹ อาจารย์ประจำสำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, น.ม. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, น.บ. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

“กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา” และกฎหมายวิธีพิจารณาความอื่นๆ เช่น กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เป็นกฎหมายที่กำหนดความเกี่ยวพันระหว่างเอกชนกับรัฐและกับองค์กรของรัฐ กฎหมายวิธีพิจารณาความทั้งหลายจึงรวมอยู่ในประเภท “กฎหมายมหาชน”

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็น “กฎหมายวิธีสบัญญัติ” เพราะเป็นกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์การบังคับใช้กฎหมายอาญาสารบัญญัติหรือกฎหมายอาญา

“ศาลยุติธรรม” (Court of Justice) เป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาและคดีแพ่ง ดังนั้นกฎหมายวิธีพิจารณาความที่ใช้ใน “ศาลยุติธรรม” จึงได้แก่ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ในเบื้องต้นสมควรจะต้องทำความรู้จักบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตลอดจนบทบาทหน้าที่เพื่อความเข้าใจในหัวข้อต่อไป

1. บุคคลผู้เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ผู้ต้องหา

มาตรา 2 (2) ให้ความหมายคำว่า “ผู้ต้องหา” ว่า

“ผู้ต้องหา” หมายความว่าบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิด แต่ยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาล การที่บุคคลใดจะตกอยู่ในฐานะเป็นผู้ต้องหาตามกฎหมายนั้น พนักงานสอบสวนจะต้องมีการกล่าวหาบุคคลนั้นว่าได้กระทำความผิดอาญา

ผู้เสียหาย

มาตรา 2 (4) นิยามคำว่า “ผู้เสียหาย” หมายความว่า “ผู้เสียหาย หมายความว่าบุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่ง”

บุคคลผู้จะเป็น “ผู้เสียหาย” ตามกฎหมายก็ต่อเมื่อ

1. บุคคลนั้นต้องไม่เข้าร่วมกระทำความผิดนั้นด้วยกัน หรือ
2. ต้องมิได้ยินยอมให้ผู้อื่นกระทำความผิดนั้นต่อตน หรือ
3. ความผิดที่เกิดขึ้นจะต้องมิได้มีมูลมาจากการที่ตนมีเจตนาฝ่าฝืนกฎหมาย หรือความสงบเรียบร้อย

หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

เมื่อมิได้ติดขัดทั้งสามประการแล้วจึงเรียกบุคคลดังกล่าวว่า “ผู้เสียหายโดยนิตินัย”

การพิจารณาว่าบุคคลใดจะเป็น “ผู้เสียหาย” หรือไม่ ต้องพิจารณาที่ “ความเสียหาย

ฎีกาที่ 1913/2546 ผู้เสียหายนำเงินมามอบให้จำเลยทั้งสองกับพวกเล่นการพนันกำกั่ว เพื่อโกง ท จึงเชื่อได้ว่าผู้เสียหายสมัครใจเข้าร่วมเล่นการพนันโดยไม่ได้รับอนุญาตเป็นการร่วมกับจำเลยทั้งสองกระทำความผิด ผู้เสียหายจึงไม่ใช่ผู้เสียหายโดยนิตินัย

ฎีกาที่ 1183/2494 ผู้สมัครใจวิวาทกันนั้นทางนิตินัยไม่ถือว่าเป็นผู้เสียหาย

ฎีกาที่ 4526/2546 จำเลยและ ส ขับขี่รถโดยประมาท เป็นเหตุให้ ส ถึงแก่ความตาย ส จึงมิใช่ ผู้เสียหายโดยนิตินัย ภริยา ส จึงไม่มีอำนาจจัดการแทน

ฎีกาที่ 954/2502 หญิงยอมให้ผู้อื่นทำแท้ง ถือว่า หญิงมีส่วนร่วมในการกระทำความผิด

จำเลย

มาตรา 2 (3) ให้ความหมายคำว่า “จำเลย” ว่า

“จำเลย” หมายความว่า บุคคลที่ถูกฟ้องยังศาลแล้วโดยข้อหาว่าได้กระทำความผิด กล่าวคือ หาก ทราบใดที่ยังมิได้ถูกฟ้องคดียังศาล บุคคลนั้นก็อาจเป็นได้เพียง ผู้ต้องหา หรือผู้ต้องสงสัยเท่านั้น

พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ²

ตามมาตรา 2(16) ได้วิเคราะห์ศัพท์ไว้ว่า หมายความว่า “เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ให้รวมทั้งพศติ เจ้าพนักงานกรมสรรพสามิต กรมศุลกากร กรมเจ้าท่า พนักงานตรวจคนเข้าเมือง และเจ้าพนักงานอื่นๆ ในเมื่อทำการอันเกี่ยวกับการจับกุมปราบปราม ผู้กระทำความผิดกฎหมาย ซึ่งตนมีหน้าที่ต้องจับกุมหรือปราบปราม” จึงแปลความได้ว่า พนักงานฝ่ายปกครองหรือ ตำรวจคือผู้มีอำนาจสืบสวนโดยไม่จำกัดชั้นยศ ตั้งแต่ยศน้อยที่สุด ไปจนถึงยศระดับอธิบดีกรมทั้งนี้การสืบสวน เป็นไปเพื่อประโยชน์ในการแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานหรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน และเป็นการสืบสวนเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด ตามมาตรา 2(10)

อย่างไรก็ตามการสืบสวนกับการสอบสวนเป็นคนละกรณีกันการสอบสวนหมายถึงการรวบรวม พยานหลักฐานต่างๆ และการดำเนินการทั้งปวงโดยพนักงานสอบสวน เพื่อจะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ ตามมาตรา2(11)

การสืบสวนของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ สามารถกระทำได้ 2 ช่วงเวลาใหญ่ๆ คือ

1. เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจใช้อำนาจสืบสวน ก่อนความผิดอาญาเกิด เป็นการสงบ เรียบร้อยของสังคมโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายที่ให้ไว้แก่เจ้าพนักงานผู้นั้น เพื่อที่จะป้องกันอาชญากรรม หรือการสืบสวนเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนตามปกติ แม้ว่าอาจจะไม่มีความผิดใดเกิดก็ถือว่าเป็นการเสาะแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานเพื่อป้องกันเหตุร้ายล่วงหน้า เช่น การที่ตำรวจสายตรวจเข้าเวร ออกตรวจตราพื้นที่ที่รับผิดชอบ หากเกิดเหตุขึ้นในระหว่างนั้นก็สามารรถใช้อำนาจสืบสวนจับกุมตัวผู้กระทำความผิดได้

2. เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจใช้อำนาจสอบสวนหลังการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว เป็นไป เพื่อประโยชน์ในการค้นหาผู้กระทำความผิด หรือการแสวงหาพยานหลักฐานอันอาจเกี่ยวข้องเป็นประโยชน์ต่อ คดี เช่นเจ้าพนักงานตำรวจได้รับรายงานว่ามีกรกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น นอกจากจะเริ่มทำการสอบสวน ผู้เสียหายเพื่อฟ้องคดีแล้วยังมีอำนาจสืบสวนเพื่อหาเหตุแน่ชัดแห่งคดีเพื่อทราบความกระจ่างหรือรายละเอียด แห่งความผิดให้ชัดเจนขึ้น ทั้งนี้พยานหลักฐานที่ได้สามารถใช้เป็นประโยชน์ในชั้นสอบสวนได้อีก

² พิทักษ์ คดีสุวรรณ , ตำรากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค1 , หน้า 42-43

สำหรับตำรวจกฎหมายให้อำนาจในการสืบสวนคดีอาญาทั้งปวง โดยไม่จำกัดสถานที่และเวลา กล่าวคือจะเป็นตำรวจท้องที่ใดก็สามารถดำเนินการสืบสวนได้ทั้งสิ้น แม้จะเป็นการสืบสวนนอกเขตอำนาจทำการของตน เช่นสืบสวนต่างท้องที่ ที่ตนประจำอยู่และไม่จำกัดว่า เวลานั้นจะเป็นเวลากลางวันหรือกลางคืน ที่เป็นเช่นนี้ก็เนื่องด้วยวัตถุประสงค์ตามกฎหมายดังที่กล่าวไปแล้วว่า ตำรวจมีหน้าที่รักษาความสงบสุขโดยรวมของประชาชนอำนาจดังกล่าวหมายถึงการจับกุม ตรวจค้น ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดอาญา

พนักงานฝ่ายปกครอง อำนาจสืบสวนของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองนั้นโดยปกติแล้วจะมีอำนาจหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อย จำกัดอยู่เฉพาะภายในเขตท้องที่ที่ตนรับผิดชอบเท่านั้น เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหาใช้อำนาจสืบสวนความผิดอาญานอกเหนือจากเขตพื้นที่ความรับผิดชอบของตนไม่ เช่น นายอำเภอมีอำนาจสืบสวนคดีอาญาเฉพาะในเขตอำเภอที่ตนรับผิดชอบอยู่เท่านั้น เป็นต้น

พนักงานสอบสวน

มาตรา 2 (6) นิยามคำว่า “พนักงานสอบสวน” ว่า “พนักงานสอบสวน” หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน

มาตรา 18 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง บัญญัติว่า “ในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ปลัดอำเภอ และข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิด หรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหามีที่อยู่หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้ สำหรับกรุงเทพมหานคร ให้ข้าราชการตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่า นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป มีอำนาจสอบสวนความผิดอาญาซึ่งได้เกิดหรืออ้าง หรือเชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของตน หรือผู้ต้องหามีที่อยู่หรือถูกจับภายในเขตอำนาจของตนได้”

พนักงานอัยการ

คำว่า “อัยการ” หมายถึงองค์กรที่ทำหน้าที่ดูแลผลประโยชน์ทางกฎหมาย และทางคดีความให้กับรัฐ หน่วยงานของรัฐ หรือราษฎรทั่วไป

ส่วนคำว่า “พนักงานอัยการ” หมายถึง เจ้าพนักงานที่ทำหน้าที่แทนความของแผ่นดิน ช่วยบำบัดทุกข์ทางคดีให้กับรัฐ หน่วยงานของรัฐ หรือราษฎรทั่วไป

ว่าพนักงานอัยการมีอำนาจในการสั่งฟ้อง หรือไม่ฟ้องคดีอาญาเบื้องต้น ก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการของศาล การกิจของพนักงานอัยการจึงกระทำโดยคำนึงถึงประโยชน์ของรัฐ และสังคมส่วนรวมเป็นหลัก และหากพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องคดี ก็จะมีสถานะเป็น “โจทก์” ในคดีนั้นด้วย

ศาล

ศาลคือองค์กรที่เก่าแก่ที่สุดในโลกสำหรับชี้ขาดตัดสินคดีความ ความขัดแย้งทั้งหลายหากคู่ความไม่สามารถบังคับระหว่างกันเองได้ ก็สามารถนำเรื่องดังกล่าวขึ้นสู่ศาลเพื่อพิพากษาหาผู้ชนะได้ สิ่งสำคัญที่ทำให้ศาลได้รับความเชื่อถือจากบุคคลในสังคมมาได้อย่างยาวนานก็คือ “อำนาจศาล” ที่มีลักษณะเด็ดขาดแน่นอนไม่สามารถกลับกลายได้

ในมาตรา 2 (1) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

“ศาล หมายความว่า ศาลยุติธรรมหรือผู้พิพากษา ซึ่งมีอำนาจทำการอันเกี่ยวกับคดีอาญา”

กล่าวคือ คำว่าศาลมีความหมายอยู่สองนัย นัยแรกคือ ศาลที่เป็นองค์กรซึ่งมีอำนาจทำการอันเกี่ยวกับคดีอาญา กับอีกนัยหนึ่งหมายถึงผู้พิพากษาซึ่งมีอำนาจทำการอันเกี่ยวกับคดีอาญา ปัจจุบันศาลมี 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกาอำนาจศาลในเบื้องต้นได้แก่ การออกหมายเรียก หมายอาญา หรือคำสั่งใดๆที่มีใช้การวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดี³

ทนายความ⁴

ทนายความเป็นผู้ใช้วิชาชีพกฎหมายด้วยการให้คำปรึกษาหารือ หรือคำแนะนำทางกฎหมาย และเชื่อว่าต่างแก่ต่างในคดีแทนคู่ความ ผู้ที่จะเป็นทนายความได้จะต้องเป็นผู้ที่สภานายความได้รับจดทะเบียน และออกใบอนุญาตให้เป็นทนายความ ดังคำจำกัดความของมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528

บทบาทของทนายความในคดีอาญา อาจเป็นผู้ดำเนินคดีแทนโจทก์ หรือเป็นผู้แก้ต่างคดีให้จำเลย แต่ส่วนใหญ่ทนายความในคดีอาญามักจะมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้แก้ต่างให้จำเลย ทั้งนี้ โดยเป็นผู้นำเสนอข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่การพิจารณาคดีของศาล

ส่วนทนายความที่จะเป็นผู้ว่าความที่ตั้นนั้นจะต้องประกอบด้วย 1.ความชัดเจนในดับทกฎหมาย 2.ความรอบรู้ในหลักวิทยาการทั้งปวง และ 3.มีความสุจริตใจเป็นที่ตั้ง⁵

2. ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทย

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ระบุถึงการดำเนินคดีอาญาแต่ละประเภทมีวิธีดำเนินคดีที่หลากหลาย แตกต่างกันไป ซึ่งประเภทของคดีอาญานั้นก็จะมี กรณีที่เป็นความผิดต่อส่วนตัว และความผิดต่อแผ่นดิน ความผิดต่อส่วนตัวนั้นกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดเป็นเงื่อนไขในการเริ่มต้นคดีว่าจะต้องมีผู้เสียหายมาร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนก่อนพนักงานสอบสวนจึงจะมีอำนาจทำการสอบสวน และพนักงานอัยการจึงจะมีอำนาจฟ้อง ส่วนกรณีความผิดต่อแผ่นดินนั้น ในการเริ่มต้นคดีถึงแม้ว่าผู้เสียหายจะไม่ร้องทุกข์พนักงานสอบสวนก็มีอำนาจสอบสวน เมื่อพนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนก็ทำให้การสอบสวนนั้นชอบด้วยกฎหมาย พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้อง ถึงแม้จะมีการร้องทุกข์โดยผู้เสียหายแล้วเมื่อ

³ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 24

⁴ ณรงค์ โจทย์, หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 2556, หน้า 90

⁵ เอกสารการสอนสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หน่วยที่ 8-15, กฎหมายวิธีสบัญญัติ 3, หน้า 512

ผู้เสียหายถอนฟ้อง กรณีเป็นความผิดต่อแผ่นดินก็ไม่ตัดสิทธิของพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการที่จะทำการสอบสวนและฟ้องคดีนั้นเพราะคดีประเภทนี้ถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหาย

ดังนั้นวิธีการเริ่มฟ้องคดีและการสิ้นสุดของคดีอาญา ผู้เสียหายหรือพนักงานอัยการสามารถฟ้องคดีอาญาได้อย่างอิสระ เพียงแต่การถอนคำร้องทุกข์ของผู้เสียหายกรณีที่เป็นความผิดต่อแผ่นดินเมื่อผู้เสียหายถอนคำร้องทุกข์แล้วจะไม่มีผลอย่างใดๆ เพราะไม่ตัดอำนาจของพนักงานสอบสวนที่จะทำการสอบสวน หรือพนักงานอัยการที่จะทำการฟ้อง ส่วนกรณีที่เป็นความผิดต่อส่วนตัวเมื่อผู้เสียหายถอนฟ้องแล้วจะทำให้สิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องระงับไป สิ่งเหล่านี้ผู้ที่ศึกษากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต้องมีความเชี่ยวชาญ อีกทั้งในเรื่องเขตอำนาจการสอบสวน และเขตอำนาจศาลที่จะดำเนินคดี ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมากเพราะจะทำให้เราทราบว่าเราควรจะเริ่มดำเนินคดี ณ เขตใด หรือฟ้องคดีต่อศาลใด การดำเนินคดีผิดเขตอำนาจย่อมทำให้พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจสอบสวน และอาจกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย ทั้งกระทบต่อกระบวนการดำเนินคดีในอนาคต ทำให้เสียเวลา และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ไปโดยไม่จำเป็น ดังนั้นกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่ได้เป็นกฎหมายที่กำหนดวิธีปฏิบัติให้เพียงอย่างเดียวเท่านั้นแต่ยังคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนด้วยตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ

เอกสารอ้างอิง

- คณิง ภาชัย. **กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร : เดือนตุลา, 2555.
- คู่มือศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธี**. กรุงเทพฯ:สำนักงานศาลยุติธรรม, 2556.
- ณรงค์ ใจหาญ. **หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2556.
- ธานีศ เกศวพิทักษ์. **คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : พล
สยามพริ้นติ้ง, 2555.
- ปริญญา จิตรการณทิกิจ. **หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร :
วิญญูชน, 2554.
- รชฎ เจริญฉ่ำ. **กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา1**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2549
- สง่า ดวงอัมพร. **คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยผู้เสียหาย และ หลักการสอบสวนคดี
ความผิดต่อส่วนตัว**. กรุงเทพมหานคร : เคที พริ้นติ้ง, 2541.
- สนิท สนั่นศิลป์. **คำอธิบาย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา**. กรุงเทพมหานคร : สูตรไพศาล, 2550.
- สมพร พรหมพิตาธ. **คู่มือเตรียมคดีอาญา(ภาคเอกชน)**. กรุงเทพมหานคร : นิติธรรม, 2539.
- สมศักดิ์ เอี่ยมพลับใหญ่. **เกร็ดกฎหมาย วิธีพิจารณาคความอาญา**. พิมพ์ครั้งที่ 10 กรุงเทพมหานคร : บัณฑิต
อักษร, 2557
- สหัส สิงหวิริยะ. **คำอธิบาย กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณ
การ, 2551.
- สัญญา ธรรมศักดิ์ และ ประภาศน์ อวยชัย. **คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา**.
กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2518.

แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 5

1. จงอธิบายคำว่า “กระบวนการยุติธรรมทางอาญา” มาโดยละเอียด
2. “ผู้เสียหาย” และ “ผู้ต้องหา” คือใคร แตกต่างกันอย่างไรร
3. จงอธิบายว่า “พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ” คือใครมีหลักเกณฑ์การปฏิบัติหน้าที่อย่างไร โดยละเอียด
4. จงอธิบายคำว่า “ศาล” มาโดยละเอียด

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 6 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์

เนื้อหาประจำบท

1. บทนำ
2. ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์
3. ความหมายและรูปแบบอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์
4. กฎหมายว่าด้วยอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ของประเทศไทย
5. พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2560

วัตถุประสงค์ประจำบท

1. เพื่อให้เข้าใจความหมาย วัตถุประสงค์ของกฎหมายที่เกี่ยวข้องอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์
2. เพื่อให้เข้าใจขอบเขตของกฎหมายที่เกี่ยวข้องอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์
3. เพื่อให้เข้าใจแนวคิดและหลักการสำคัญของกฎหมายที่เกี่ยวข้องอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์
4. เพื่อให้เข้าใจความผิดอาญาตามประมวลกฎหมายที่เกี่ยวข้องอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอน
2. Power Point
3. การบรรยายในชั้นเรียน
4. เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง

การวัดและประเมินผล

1. ฟังคำอภิปราย รายงาน และข้อซักถาม
2. แสดงความคิดเห็น
3. ตรวจสอบคำถามท้ายบท
4. ตอบคำถามรายบุคคล

บทที่ 6 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมคอมพิวเตอร์

วรรณัฐ บุญเจริญ¹

1. บทนำ

การสื่อสารด้วยคอมพิวเตอร์นั้นสร้างอาณาเขตใหม่ที่มนุษย์เข้ามาใช้ทำกิจกรรมร่วมกัน ดังนั้น สังคมที่เกิดขึ้นใหม่จึงต้องการกฎเกณฑ์เพื่อใช้ในการกำกับดูแลให้เป็นระเบียบเรียบร้อย แม้ว่าเขตแดนใหม่นี้จะสร้างความสับสนระหว่างเขตแดนทางกายภาพและพรหมแดนที่ประกอบขึ้นจากเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ซึ่งแยกตัวเองออกจากโลกที่ประกอบไปด้วยวัตถุที่จับต้องได้ก็ตาม จากสภานิติบัญญัติ ที่ไม่มีสังคม ที่นั่นมีกฎหมาย อินเทอร์เน็ตเองก็จำเป็นต้องมีสถาบันทางกฎหมายและข้อบังคับของตนเอง ซึ่งนิยามต่าง ๆ ของกฎหมายในสังคมนี้จะต่างจากกฎหมายรูปแบบเดิมที่อาศัยเขตแดนที่จับต้องได้เป็นหลัก (Territorial based law) และขัดแย้งกับนักกฎหมายที่เชื่อในแนวคิดทางกฎหมายแบบเดิมที่ผูกติดกับวัตถุหรือพื้นที่ทางกายภาพ แต่ด้วยธรรมชาติของไซเบอร์สเปซ (Cyber Space) หรืออินเทอร์เน็ตซึ่งประกอบไปด้วยเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้ยากต่อการนำนิยามซึ่งกำหนดขอบเขตทางกายภาพของกฎหมายรูปแบบเดิมมาปรับใช้

2. ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์

เมื่อพัฒนาการทางคอมพิวเตอร์นั้นเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การขยายตัวอย่างต่อเนื่องของวิทยาการได้สร้างช่องว่างทางกฎหมายในการก่ออาชญากรรมซึ่งมีลักษณะพิเศษเฉพาะด้านขึ้น ซึ่งผู้กระทำเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญต่อการจับกุมเอาผิด ซึ่งเรียกว่า อาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ (Computer crime) การเติบโตของสังคมข้อมูลข่าวสารได้มาพร้อมกับภัยอันตรายร้ายแรงรูปแบบใหม่ สาธารณูปโภคที่สำคัญเช่น ประปา หรือ ไฟฟ้า ในปัจจุบันที่ต้องพึ่งพา ICT เพื่อดำเนินการ ทั้งยานพาหนะ ระบบควบคุมการจราจร หรือระบบโทรคมนาคม ต่างต้องพึ่งการดำเนินการของเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่มีเสถียรภาพ ดังนั้นหากมีการโจมตีโครงสร้างพื้นฐานทางข้อมูลข่าวสารและบริการอินเทอร์เน็ต จึงเป็นการสั่นคลอนความมั่นคงของสังคมและถือว่ามีอาชญากรรมประเภทนี้มีศักยภาพสูง โดยอาชญากรรมดังกล่าวมีมาในหลายรูปแบบด้วยกัน ทั้งการฉ้อโกงออนไลน์ การเผยแพร่ภาพอนาจารเด็กและการเจาะระบบต่างเป็นเพียงตัวอย่างบางประการของอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับคอมพิวเตอร์ที่แผ่ขยายเป็นวงกว้างมากขึ้นในทุก ๆ วัน ความเสียหายทางเศรษฐกิจที่เกิดจากอาชญากรรมคอมพิวเตอร์นั้นมหาศาล เพียงแค่ในปี พ.ศ. 2546 เกิดความเสียหายจากโปรแกรมประสงค์ร้าย (Malicious software: Malware) ต่อเศรษฐกิจเกินหมื่นเจ็ดพันล้านเหรียญสหรัฐ² จากการประมาณผลประโยชน์จากการก่ออาชญากรรมคอมพิวเตอร์มีมากกว่าแสนล้านเหรียญสหรัฐในปี พ.ศ. 2550 ล้าหน้าธุรกิจการค้ายาเสพติดเป็นครั้งแรก³ โดยกว่า 60% ของภาคธุรกิจในสหรัฐอเมริกาเชื่อว่าอาชญากรรมทาง

¹ อาจารย์ประจำสำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, น.ม. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, น.บ. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

² Congressional Research Service, *The Economic Impact of Cyber-Attacks*, (Washington D.C.: CRS, 2004), 10.

³ O'Connell, K., *Cyber-Crime hits \$ 100 Billion in 2007*, (2007, October 17). Retrieved 2013, October 17, from http://www.ibls.com/internet_law_news_portal_vicw_prn.aspx?s=latestnews&id=1882.

คอมพิวเตอร์สร้างความเสียหายแก่พวกเขา มากกว่าอาชญากรรมประเภทอื่น⁴ สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญในการปกป้องโครงสร้างขั้นพื้นฐานทางข้อมูลข่าวสาร และอันตรายจากภัยของอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ต่อสังคมโลกในปัจจุบัน

โดยในการควบคุมและปราบปรามอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์นั้น การออกแบบให้กฎหมายรองรับกับเทคโนโลยีและกระบวนการทางคอมพิวเตอร์ รวมถึงการปรับปรุงแก้ไขนิยามขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่กฎหมายให้การรับรอง เพื่อการกำกับดูแลที่เหมาะสมจึงเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งหากกระบวนการยุติธรรมเข้าใจเรื่องดังกล่าวล่าช้า ที่ก่อให้เกิดช่องว่างในการประกอบอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์และเป็นสาเหตุหนึ่งให้เกิดความเสียหายต่อทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม กฎหมายอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์จึงจำเป็นต้องได้รับความเอาใจใส่อย่างต่อเนื่องจากภาครัฐทั้งในระดับประเทศและในระดับระหว่างประเทศ

3. ความหมายและรูปแบบของอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์

อาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ ในปัจจุบันยังไม่มีนิยามความหมายที่ชัดเจนและเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป หากแต่สามารถกล่าวได้อย่างกว้าง ๆ ว่าเป็นอาชญากรรมที่ถูกกระทำโดยมีคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือหรือมีข้อมูลทางคอมพิวเตอร์เป็นเป้าหมาย⁵ โดย อาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ตามกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น อนุสัญญาอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ ปี ค.ศ. 2001 (Convention on Cybercrime 2001) จัดให้มีการละเมิดซึ่งทำต่อปัจเจกหรือกลุ่มคนด้วยเจตนาร้ายในการทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงหรือก่อให้เกิดความเสียหายทางร่างกายหรือจิตใจ ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม โดยการกระทำดังกล่าวอาจเป็นอันตรายต่อความมั่นคงและเศรษฐกิจระดับชาติ โดยใช้คอมพิวเตอร์หรืออุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องเป็นเครื่องมือ

ปัจจุบันได้รวมเอาการโจรกรรมเอกลักษณ์บุคคล (Identity theft)⁶ สแปม⁷ phishing⁸ และการเตรียมก่อนการพยายามกระทำความผิดเข้าไปด้วย อาชญากรรมคอมพิวเตอร์อาจรวมถึงการโจมตีร่วมกันจำนวนมากต่อโครงสร้างพื้นฐานทางข้อมูลข่าวสารของประเทศ แม้กระทั่งการแยกแยะการก่อการร้าย ซึ่งยังไม่มีที่ชัดเจน โดยเฉพาะการใช้งานอินเทอร์เน็ตโดยมิชอบของผู้ก่อการร้ายเพื่อให้อุปกรณ์บิดเบือนสร้างความตื่นตระหนกทางสังคม การเรียกรับสมาชิกหรือฝึกฝนเพื่อการก่อการร้าย เป็นต้น

โดยสรุปแล้ว เนื่องจากลักษณะอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ในปัจจุบันนั้น ได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตเป็นอย่างมาก จากเดิมที่เป้าหมายเป็นเพียงข้อมูลทางคอมพิวเตอร์มาเป็นตัวผู้ใช้คอมพิวเตอร์แม้กระทั่งใช้เป็นอาวุธในการทำสงครามหรือโจมตีระบบโครงสร้างพื้นฐาน ดังนั้นอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ควรมีความหมายรวมถึงความผิดใด ๆ ที่ใช้คอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือไม่ว่าเป้าหมายจะเป็นอะไรก็ตาม

รูปแบบของอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์

⁴IBM survey published 14.05.2006, Retrieved 2013, October 17, from <http://www.03.ibm.com/industries/consumerproducts/doc/conter/v/news/pressrelease/1540939123.html>.

⁵ Chang, W., Chung, W., Chen, H., & Chou, S., *An international perspective on fighting cybercrime*, ISI'03 Proceedings of the 1st NSF/NIJ Symposium on Intelligence and security informatics (ISI 2003), (Arizona: Springer, 2003), 379-384.

⁶ การโจรกรรมเอกลักษณ์บุคคล (Identity Theft) คือ การที่ข้อมูลส่วนตัวของผู้อื่นถูกขโมยและนำไปใช้อย่างผิดกฎหมาย เช่น เพื่อเปิดบัญชีและซื้อสินค้าในชื่อของเหยื่อ บัตรชำระค่าธรรมเนียมของบุคคลหรือของธุรกิจถูกนำมาใช้เพื่อก่ออาชญากรรมอื่น ๆ ต่อ เช่น การโกงบัตรเครดิต เป็นต้น นี่คือข้อเท็จจริงบางประการเกี่ยวกับการโจรกรรมเอกลักษณ์บุคคล.

⁷ สแปม (spam) คือชื่อเรียกของการส่งข้อความที่ผู้รับไม่ได้รับรอง ผ่านทางระบบอิเล็กทรอนิกส์ สแปมที่พบเห็นได้บ่อยได้แก่ การส่งสแปมผ่านทางอีเมล เพื่อโฆษณาชวนเชื่อ โฆษณาขายของ โดยการส่ง อีเมลประเภทหนึ่งที่เราไม่ต้องการ โดยปัจจุบันสแปมไม่ได้จำกัดเฉพาะอีเมลเท่านั้น แต่อาจอยู่ในรูปของข้อความ SMS ข้อความผ่านหือ:สนทนาต่าง ๆ อีกด้วย.

⁸ ฟิชซิง (phishing) คือการหลอกลวงทางอินเทอร์เน็ต เพื่อขอข้อมูลที่สำคัญ เช่น รหัสผ่าน หรือหมายเลขบัตรเครดิต โดยการส่งข้อความผ่านทางอีเมลหรือ messenger เช่น การบอกแก่ผู้รับปลายทางว่าเป็นธนาคารหรือบริษัทที่น่าเชื่อถือ และแจ้งว่ามีเหตุข่าให้คุ้มครองเข้าสู่ระบบและใส่ข้อมูลที่สำคัญโดยเว็บไซต์ที่ลิงก์ไปนั้น มักจะมีหน้าตาคล้ายคลึงกับเว็บที่กล่าวถึง.

ด้วยความไม่เป็นเอกภาพของมาตรการบังคับใช้ทางกฎหมาย รวมไปถึงมาตรการทางเทคนิคในการรับมืออาชญากรรมคอมพิวเตอร์ในแต่ละประเทศ จึงเกิดความพยายามในการสร้างมาตรการทางกฎหมายที่เป็นมาตรฐานกลางและวางหลักการร่วมกันในระดับนานาชาติขึ้น ทั้งนี้ได้มีการจำแนกรูปแบบของอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ในปัจจุบันดังนี้

3.1 อาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ประเภทบุกรุก

การเข้าถึงยังระบบคอมพิวเตอร์อย่างผิดกฎหมาย (Illegal access) ลักลอบขโมยข้อมูล (Data espionage) และ การรบกวนข้อมูล (Data interference) แม้ว่ากฎหมายอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ของประเทศต่างๆ จะมีความแตกต่างกันบ้าง อย่างไรก็ตาม ความผิดที่มีอยู่ในกฎหมายของทุกประเทศที่มีกฎหมายอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ คือ ความผิดประเภทบุกรุก เช่น การเข้าถึงยังระบบคอมพิวเตอร์โดยไม่ได้รับอนุญาต ทั้งการกระทำที่มีและไม่มีเจตนาก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น ยกตัวอย่างเช่น การเจาะระบบ (Hacking) ซึ่งผู้เจาะระบบสามารถก่อให้เกิดความเสียหายตั้งแต่การเข้าขโมยข้อมูล (Data theft) การเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อมูลทางคอมพิวเตอร์ของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต และการขัดขวางการใช้งานข้อมูลซึ่งเป็นการรบกวนการใช้งานของผู้ใช้ (Data interference) ในปัจจุบันความผิดประเภทบุกรุกยังรวมไปถึงการเปิดเผยรหัสเชื่อมต่อคอมพิวเตอร์โดยไม่ได้รับอนุญาตอีกด้วย ยกตัวอย่างความผิดประเภทดังกล่าวนี้เช่น การโจมตีประเภทเปลี่ยนแปลงแก้ไขหน้าเว็บ (Defacement) และ DDoS เหตุการณ์เปลี่ยนแปลงหน้าเว็บไซต์สำนักนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย โดยนักเจาะระบบนำรูปนายกรัฐมนตรีพร้อมข้อความดูหมิ่นไปใส่ไว้แทนหน้าเว็บเดิม⁹ เป็นต้น

การลักลอบเข้าถึงข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการปัจจุบันมีเครื่องมือสำเร็จรูปจำนวนมากบนอินเทอร์เน็ตที่ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตสามารถนำมาใช้ได้ง่าย โดยไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญ และสามารถฝึกฝนเพื่อใช้งานได้ในเวลาไม่นาน ดังนั้นเมื่อเกิดเหตุการณ์พิพาทต่าง ๆ ไม่ว่าจะเกิดภายในประเทศหรือระหว่างประเทศ ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตจะปลดปล่อยความโกรธแค้นของพวกเขาบนอินเทอร์เน็ตผ่านการโจมตีเป้าหมายซึ่งอาจเป็นเว็บไซต์หรือบริการผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของรัฐ ซึ่งเว็บไซต์เหล่านี้มีระดับการรักษาความปลอดภัยที่ค่อนข้างต่ำ เนื่องจากรัฐบาลมักไม่ใช้งบประมาณในการตั้งหน่วยรับมือการโจมตีซึ่งจำเป็นจะต้องทำงานตลอด 24 ชั่วโมง¹⁰ หลายครั้งที่ข้อพิพาทระหว่างประเทศเป็นเหตุให้เกิดการโจมตีล้างแค้นกันไปมา เช่นกรณีนักเจาะระบบประเทศไต้หวันและประเทศฟิลิปปินส์ผัดกัน DDoS เว็บไซต์ของหน่วยงานรัฐทั้งสองประเทศ เนื่องมาจากการที่ประเทศฟิลิปปินส์ปฏิเสธที่จะขอโทษไต้หวันในเหตุการณ์เรือตรวจการของฟิลิปปินส์ยิงใส่เรือประมงของไต้หวัน จนทำให้ชาวประมงชาวไต้หวันเสียชีวิต¹¹ จนเป็นเหตุให้บริการของรัฐต้องหยุดชะงัก

3.2 อาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ประเภทเนื้อหา

เนื้อหาประเภทสื่อลามกเด็ก (Child pornography) เนื้อหาประเภทที่ก่อให้เกิดความเกลียดชังเหยียดเชื้อชาติ เหยียดศาสนา (Hate speech, Racism, Blasphemy)

⁹ ASTVผู้จัดการออนไลน์, *ม็อดี้แฮกเว็บสำนักนายกฯ ต่ำ "อึ้งสักซัน"* เย้ย ICT, (8 พฤษภาคม 2556), สืบค้นเมื่อ 7 ธันวาคม 2556, จาก <http://www.manager.co.th/Politics/ViewNews.aspx?NewsID=956000005516>

¹⁰ Most governmental agencies and corporations do not have the resources to build and maintain a team of Internet security professionals that are on the watch 24/7., Nexusguard, *When it comes to defending against DDoS attacks, DDoS Alert: Taiwan and the Philippines Exchanging Digital Blows*, Retrieved 2013, December 1, from <http://www.prweb.com/releases/2013/5/prweb10/35330.htm>

¹¹ Ibid.

เนื้อหา (Contents) ได้แก่ สื่อต่างๆ ทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นข้อความ ดนตรี วิดีโอ ในทางคอมพิวเตอร์คือ สื่อที่ได้รับการแปลงให้เป็นข้อมูลดิจิทัล (Digitalized media) นานาประเทศโดยส่วนใหญ่มักมีกฎหมายควบคุมเนื้อหาที่ได้รับการเผยแพร่บนอินเทอร์เน็ต โดยมีพื้นฐานอยู่บน สภาพสังคม การเมือง ศีลธรรม ความเชื่อทางศาสนา ของรัฐบาลแต่ละประเทศโดยเป็นการควบคุมที่มีลักษณะใกล้เคียงกับการควบคุมสื่อสิ่งพิมพ์ และยังมีการใช้งานอินเทอร์เน็ตมากขึ้นเรื่อย ๆ การควบคุมเนื้อหาของรัฐบาลแต่ละประเทศต่างสะท้อนออกมาในเชิงการให้คุณค่าทางศีลธรรม และสถานะทางการเมืองของประเทศนั้นชัดเจนมากขึ้น ยกตัวอย่างประเทศสมาชิกที่มีระดับการพัฒนาสูงจะมีการควบคุมเนื้อหาที่รัดกุม เนื่องจากรัฐบาลมีความพยายามที่จะควบคุมการเข้าถึงเนื้อหาที่ผิดกฎหมายอย่างเช่น สื่อลามกอนาจารเด็ก สื่อที่มีเนื้อหาดูหมิ่นชาติพันธุ์ หรือสื่อที่เผยแพร่ข้อมูลอันขัดต่อความสงบเรียบร้อยของสาธารณะแก่ประชาชนซึ่งการควบคุมเนื้อหาที่ถูกเผยแพร่ออนไลน์นั้น นโยบายของรัฐมีบทบาทสำคัญในการสร้างกรอบข้อบังคับที่ชัดเจน สำหรับกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนที่ระดับการพัฒนาน้อยอาจต้องใช้เวลาจนกว่าการสร้างโครงสร้างพื้นฐานทาง ICT จะมั่นคงและประชาชนเข้าถึงการใช้งานอินเทอร์เน็ตมากขึ้น

ความผิดประเภทเนื้อหานี้ก็เช่นเดียวกับอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ประเภทบุกรุกเพราะในภูมิภาคเอเชียที่เกี่ยวข้องกับการเมืองนั้นพบได้ทั่วไปว่า การเซ็นเซอร์เนื้อหาทางอินเทอร์เน็ตและไม่ครอบคลุมนั้นเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในนานาประเทศสมาชิกอาเซียน กฎหมายว่าด้วยอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ของแต่ละประเทศดูเหมือนจะมุ่งเน้นไปที่การกลั่นกรองเนื้อหาออนไลน์ นอกจากนี้ บางประเทศยังได้กำหนดให้เนื้อหาที่เป็นการดูหมิ่นชาติพันธุ์ (Racism) และดูหมิ่นศาสนา (Blasphemy) เป็นความผิดตามกฎหมายภายใน เช่น ประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซียและสิงคโปร์ ซึ่งประกอบด้วยประชากรหลายเผ่าพันธุ์มักเกิดปัญหาเกี่ยวกับการเหยียดเชื้อชาติขึ้น แม้แต่พม่าซึ่งมีเหตุการณ์ความไม่สงบในรัฐยะไข่ซึ่งชาวพุทธไล่ทำร้ายชาวมุสลิม ระบบอินเทอร์เน็ตซึ่งมีสื่อสังคมที่ผู้คนมารวมตัวกันได้เป็นจำนวนมากจึงเสี่ยงต่อการเผยแพร่เนื้อหาที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งในเชื้อชาติ

บางประเทศเช่นประเทศสิงคโปร์มีกฎหมาย Sedition Act ที่กำหนดให้เนื้อหาประเภทดูหมิ่นชาติพันธุ์หรือศาสนาเป็นความผิด ซึ่งมีบล็อกเกอร์หลายรายได้รับโทษในกรณีโพสข้อความซึ่งขัดกับมาตรา 3.1(e) ของกฎหมายฉบับนี้ ที่กำหนดให้ผู้เผยแพร่เนื้อหาที่ส่งเสริมความรู้สึกมุ่งร้ายระหว่างชาติพันธุ์หรือชนชั้นของประชาชนสิงคโปร์ มีความผิดตามกฎหมาย¹² อย่างไรก็ตามกฎหมายประเภทนี้ยังไม่เป็นที่แพร่หลายในอาเซียนแม้ในหลายประเทศ เช่นประเทศมาเลเซียซึ่งมีการแบ่งแยกด้านชนชั้นในสังคมชัดเจนระหว่างสิทธิประโยชน์ที่รัฐบาลให้แก่ชาวมลายูดั้งเดิมและชาวมลายูเชื้อสายจีนก็ตาม

นานาประเทศไม่เพียงออกกฎหมายเพื่อควบคุมเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเมือง แต่เนื้อหาลามกอนาจารก็ยังถือเป็นความผิดอีกด้วย การเผยแพร่สื่อลามกอนาจารโดยเฉพาะสื่อลามกอนาจารเด็กได้ถูกระบุไว้ในกฎหมายอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ของประเทศสมาชิกอาเซียนแทบทุกประเทศแล้วด้วยเช่นกัน ตัวอย่างเช่นในร่างกฎหมายพระราชบัญญัติความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ของประเทศไทยกำหนดให้เพียงแค่มียินครอบครองซึ่งสื่อลามกอนาจารเด็กก็เป็นความผิดแล้ว อย่างไรก็ตามข้อสรุปในเรื่องขอบเขตของสื่อลามกยังแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ โดยประเทศมุสลิมนั้นมีข้อจำกัดที่เข้มงวดที่สุดในเรื่องนี้ โดยอาจถือว่าการเปลือยทุกรูปแบบจัดเป็นสื่อลามกอนาจารทั้งสิ้น

¹² Singapore, Sedition Act, Chapter 290–3.1 A seditious tendency is a tendency

(e) .o promote feelings of ill-will and hostility between different races or classes of the population of Singapore.

ทั้งนี้ แม้ว่า จะมีความพยายามปิดกั้นเนื้อหาผิดกฎหมายผ่านการปิดกั้นและขึ้นบัญชีดำ (Blacklisted) เว็บไซต์ ประเภทสื่อลามกอนาจารและเนื้อหาทางการเมือง อย่างไรก็ตาม ความพยายามปิดกั้นใด ๆ โดยรัฐไม่อาจหยุดการเข้าถึงสื่อเหล่านี้ของประชาชนได้ เนื่องจากมีเครื่องมือหลายประเภทที่สามารถใช้เพื่อ bypass การปิดกั้นของรัฐเช่นบริการพร็อกซี (Proxy) ฟรีบนอินเทอร์เน็ต หรือเบราว์เซอร์ (Browser) ที่ทำหน้าที่เป็นพร็อกซีอย่าง Tor เป็นต้น

3.3 เนื้อหาประเภทสแปม (Spam)

สแปมเป็นการส่งข้อมูลที่ไม่ได้รับอนุญาต จนทำให้ผู้รับเกิดความรำคาญ รวมถึงเป็นการก่อกวนและรบกวนผู้อื่นโดยมีจุดประสงค์ที่ต่าง ๆ กันในการส่งสแปม เช่น โฆษณาลิ้นค้า เว็บไซต์ลามก การพนันออนไลน์ การโจมตีระบบ การกลั่นแกล้ง ซักจูงใจต่างๆ รวมถึงการหลอกเพื่อขโมยข้อมูลส่วนบุคคล และขโมยเงิน และสแปมนั้นสามารถทำได้ผ่านสื่อหลาย ๆ ชนิด เช่น E-mail, Instant Messaging, Webboard, SMS ฯลฯ แต่สแปมที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายหนึ่งในนั้นก็คือ SPAM E-mail (สแปมเมลล์) โดยที่มาของชื่อเรียก SPAM มีที่มาจากรายการตลกทางโทรทัศน์ มอนตี ไพทอน (Monty Python) ในชื่อตอนว่า สแปม ซึ่งเป็นชื่ออาหารกระป๋อง (เนื้ออบบรรจุกระป๋อง) โดยตัวเอกของเรื่องสองคนทานอาหารเข้าที่ร้านอาหารแห่งหนึ่ง คนหนึ่งไม่ต้องการอาหารที่มีสแปมเป็นส่วนผสม แต่พนักงานเสิร์ฟพยายามชักชวนให้ตัวเอกของเรื่องกินสแปม ซึ่งบทสนทนาจะเป็นการพูดคำว่า สแปม ซ้ำไปซ้ำมา¹³ โดย ผู้ทำการสแปม (spammer) จะใช้โปรแกรมที่เก็บรวบรวมที่อยู่อีเมลโดยอัตโนมัติที่เรียกว่า Bot หรือ robot ที่สามารถ สแกนอินเทอร์เน็ตเพื่อหาที่อยู่อีเมลต่างๆ เพื่อทำการส่งสแปมไปยังผู้รับจำนวนมากในเวลาเดียวกัน สำหรับประเทศไทยได้นำกฎหมายใช้ในการเอาผิดกับสแปมเมลล์คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550 มาตรา 11 “ผู้ใดส่งข้อมูลคอมพิวเตอร์หรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์แก่บุคคลอื่นโดยปกปิดหรือปลอมแปลงแหล่งที่มาของการส่งข้อมูลดังกล่าว อันเป็นการรบกวนการใช้ระบบคอมพิวเตอร์ของบุคคลอื่นโดยปกติสุข ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท” (ซึ่งมีแต่โทษปรับไม่มีโทษจำคุก) โดยหาก สแปมเมลล์ สร้างความเสียหายดังเช่นตัวอย่างข้างต้น ก็สามารถปรับใช้กฎหมายอาญาว่าด้วยการฉ้อโกง มาตรา 341 คือ “ผู้ใดโดยทุจริตหลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง และโดยการหลอกลวงดังว่านั้นได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม รวมถึงการหลอกลวงให้ทำ ถอน หรือ ทำลายเอกสารสิทธิ ผู้ที่กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” มาใช้เพื่อเพิ่มบทลงโทษได้

3.4 อาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ประเภทการละเมิดลิขสิทธิ์และเครื่องหมายการค้า

การละเมิดลิขสิทธิ์ทั่วไป (Copyright Infringement) การละเมิดเครื่องหมายการค้า (Trademark violations) นานาประเทศมีกฎหมายที่ทำการคุ้มครองลิขสิทธิ์ อย่างไรก็ตาม การคุ้มครองลิขสิทธิ์ในรูปแบบดิจิทัลนั้นแตกต่างกันออกไปในแต่ละประเทศสมาชิก บางประเทศมีการ กำหนดอย่างชัดเจนในเรื่องความครอบคลุมของการคุ้มครองลิขสิทธิ์บนอินเทอร์เน็ต เนื่องจากลักษณะของอินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นเหมือนเครื่องถ่ายเอกสารที่ทำการสำเนาข้อมูลอยู่ตลอดเวลา ทำให้การแพร่ของข้อมูลนั้นเป็นไปอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง อีกทั้งบางประเทศก็ไม่พัฒนากฎหมายมากไปกว่าการให้ความหมายว่าลิขสิทธิ์มีอยู่ในโปรแกรมคอมพิวเตอร์และการให้สิทธิที่เกี่ยวข้องเพียงเท่านั้น

¹³ สามารถดูคลิปรายการดังกล่าวได้ที่ <https://www.youtube.com/watch?v=anwy2MPT5RE>

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558 ได้เพิ่มการคุ้มครองข้อมูลการบริหารสิทธิและกำหนด ข้อยกเว้นการกระทำละเมิดลิขสิทธิ์และสิทธิของนักแสดง ได้เริ่มมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 4 ส.ค. 58 เป็นต้นไป โดยการแก้ไขกฎหมายฉบับดังกล่าวนี้ เพื่อเป็นเครื่องมือในการควบคุมการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ของ ประชาชน โดยการคัดลอกข้อมูลนั้นไปเผยแพร่ทางสื่อออนไลน์ โดยไม่ระบุแหล่งที่มาไปยังผู้ทรงสิทธิ์ และเป็น การกระทำในเชิงทางการค้าพาณิชย์ นั้นมีโทษตามกฎหมาย

3.5 อาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ที่มีเป้าหมายเป็นผู้ใช้คอมพิวเตอร์ (Social Engineering Scam)

ได้แก่ การฉ้อโกง (Fraud) การปลอมแปลง (Forgery) การโจรกรรมเอกลักษณ์บุคคล (Identity theft)¹⁴ ซึ่งนับเป็นความผิดที่มุ่งเป้าไปยังผู้ใช้คอมพิวเตอร์ ไม่ใช่ระบบหรือข้อมูลคอมพิวเตอร์ หรืออาจใช้ ระบบหรือข้อมูลทางคอมพิวเตอร์ที่เป็นเท็จเพื่อหลอกลวงผู้ใช้ อาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ประเภทความผิด เกี่ยวกับการหลอกลวง มีเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก เช่น การรังควานทางอินเทอร์เน็ต (Online harassment) การตามตื้อ (Stalking) หรือ การล่อลวงเด็ก (Child grooming) นั้นกระทำได้ง่ายมากขึ้นผ่านเว็บเครือข่าย สังคมออนไลน์ซึ่งเป็นที่แพร่หลายทั่วโลกในปัจจุบัน (เช่น Facebook เป็นต้น) บริการเหล่านี้เป็นประโยชน์ใน การเข้าถึงสังคมและสร้างโอกาสทางธุรกิจ แต่ด้วยระบบที่ด้อยประสิทธิภาพ

ในการคุ้มครองผู้ใช้ที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงและรู้เท่าไม่ถึงการณ์อย่างเด็ก ๆ ทำให้การใช้งานสื่อสังคม ออนไลน์นั้นเสี่ยงต่อภัยอันตรายที่อาจเกิดกับเด็กหรือผู้ใช้ที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ ความใส่ใจและการออก กฎหมายเพื่อดูแลบริการประเภทนี้ด้วยความร่วมมือจากภาคเอกชนนั้นจำเป็นต่อความปลอดภัยสาธารณะ จากเหตุที่เกิดขึ้นเหล่านี้อาจกระตุ้นให้ทั้งภาครัฐและเอกชนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการเชื่อมโยงฐานข้อมูล อาชญากรเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ สำหรับประเด็นที่สำคัญและเป็นกังวลในเรื่องอาชญากรรมทาง คอมพิวเตอร์ประเภทความผิดเกี่ยวกับการหลอกลวงนี้ คือ ข้อโต้แย้งในเรื่องความเป็นส่วนตัวนั้นมักจะละเลย ความปลอดภัยของผู้ที่เป็นเหยื่ออาชญากรรม

ในปี พ.ศ. 2554 บริษัทด้านการรักษาความปลอดภัยระบบคอมพิวเตอร์ Symantec เปิดเผย ข้อมูลว่า จากคอมพิวเตอร์ซึ่งใช้บริการของบริษัทกว่า 133 ล้านเครื่องมีรายงานการตรวจพบโปรแกรมมุ่งร้าย ประเภท ไวรัสคอมพิวเตอร์ หนอนไวรัสคอมพิวเตอร์ และบอทเน็ต¹⁵ ซึ่งโปรแกรมประเภทดังกล่าวถูก แพร่กระจายผ่านเทคนิคการหลอกลวง (Social engineering techniques) ซึ่งเป็นวิธีการติดตามโดยทำให้ เหยื่อเกิดความเชื่อถือเพื่อขโมย ข้อมูลการเชื่อมต่อ เช่น การสร้างเว็บไซต์ซึ่งมีหน้าตาเหมือนกับเว็บไซต์บริการ ต่าง ๆ เพื่อหลอกให้ผู้ใช้กรอกข้อมูลเพื่อแพร่สแปมหรืออีเมลหลอกลวงต่อไปเป็นทอด ๆ โดยกลุ่มอาชญากรจะ ทำการบุกรุกเข้าระบบเครือข่ายเพื่อขโมยข้อมูลสำคัญ เช่น รหัสผ่านหรือข้อมูลระบุตัวตน ซึ่งกระบวนการ ดังกล่าวอาจใช้เพื่อก่ออาชญากรรมทางการเงินซึ่งก่อความเสียหายในวงกว้าง

ความผิดเกี่ยวกับการหลอกลวงนี้นับเป็นวิธีการที่ได้ผลเป็นอย่างมากสำหรับอาชญากรในการ เข้าถึงข้อมูลบนอุปกรณ์พกพาหรือคอมพิวเตอร์ โดยการกระทำผิดประเภทนี้จะรวมเอาทั้งการกระทำผิด ประเภทบุกรุกซึ่งใช้ความเชี่ยวชาญทางคอมพิวเตอร์รวมไปกับการใช้จิตวิทยาในการหลอกล่อให้เหยื่อหลงเชื่อรับ เอาโปรแกรมที่เป็นอันตราย (malware) เข้ามาในเครื่องของตนโดยไม่รู้ตัว โดยวิธีการของอาชญากรอาจ แตกต่างกันไปตั้งแต่การใช้ Spyware, phishing rootkits หรือ botnet เพื่อแฝงเข้าไปยังเครื่องของเหยื่อ การ

¹⁴ ข้อมูลที่ระบุตัวบุคคลได้ หรือ ข้อมูลอัตลักษณ์บุคคล หมายถึงข้อมูลที่สามารถใช้ระบุตัว ติดต่อกับหรือค้นหาบุคคลหนึ่งบุคคลใดโดยเฉพาะ หรือเป็นข้อมูลที่ใช้ ร่วมกันที่เชื่อมโยงหรือระบุตัวบุคคลดังกล่าว การขโมยอัตลักษณ์บุคคล คือการเข้าถึงการปลอมแปลง หรือนำไปเสียซึ่งข้อมูลหรือระบบบันทึกจากผู้ ใช้ เช่น การขโมยบัญชี ผู้ใช้ (user account) เป็นต้น

¹⁵ Symantec, *Symantec internet security threat report trends for 2010*, (2011, April), Retrieved 2014, August 17, from https://www4.symantec.com/mktginfo/cownloads/21182883_GA_REPORT_ISTR_Main-Report_04-11_HI-RES.pdf

แพร์โปรแกรมที่เป็นอันตรายเหล่านี้จะมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นเมื่อตัวอาชญากรเข้าถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและลักษณะของวัฒนธรรมในประเทศนั้น ๆ และทำให้การหลอกลวงได้ผลยิ่งขึ้น เช่น การหลอกลวงประเภทนี้ในประเทศจีนจะเป็นการหลอกลวงว่าเหยื่อถูกลอตเตอรี่ หรือโปรแกรมมุงร้ายบางตัวถูกออกแบบให้มุ่งเป้าไปยังเว็บไซต์ที่เป็นภาษาจีนและมักซ่อนเร้นไว้ด้วยเนื้อหาที่ทำให้เกิดความรู้สึกกรังชาติ เป็นต้น

แนวโน้มของพัฒนาการด้านภัยคุกคามด้วยการใช้ปัญญาของมนุษย์แทนการใช้ปัญญาประดิษฐ์นั้นเป็นที่น่าสนใจเพราะความผิดเกี่ยวกับการหลอกลวง (Social engineering scam) ซึ่งอาศัยมนุษย์เป็นเสาหลักในการดำเนินการสามารถเข้าถึงข้อมูลได้หลากหลายในขณะที่การใช้งานโปรแกรมเพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำได้

ปัจจุบัน อาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ประเภทความผิดเกี่ยวกับการหลอกลวง (Social engineering scam) ได้เริ่มทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น จากการขโมยบัญชีผู้ใช้อีเมลเพื่อส่งสแปมไปจนถึงการก่ออาชญากรรมทางการเงินที่ร้ายแรง เมื่อการทำธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ประเภท Electronic banking เป็นที่นิยมมากยิ่งขึ้น เช่น ในประเทศไทยอาชญากรจะทำการส่งข้อความหรืออีเมลลวงให้ผู้ใช้งานไปเปลี่ยนรหัสผ่านในหน้าเว็บที่ทำไว้ Phishing และส่ง SMS OTP (One time password; รหัสผ่านครั้งเดียว)¹⁶ ปลอมให้แก่ผู้ใช้เพื่อทำการ Verify รหัสผ่านเข้าใช้ครั้งเดียวของทางธนาคาร หรือ นำข้อมูลบัญชีผู้ใช้และรหัสผ่านของเหยื่อซึ่งได้จากการจารกรรมมาติดต่อกับธนาคารด้วยเอกสารปลอมเพื่อโอนเงินออกจากบัญชีของเหยื่อ¹⁷ เป็นต้น ในปัจจุบันกฎหมายอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ในประเทศสมาชิกอาเซียนซึ่งส่วนใหญ่อาศัยอนุสัญญาว่าด้วยอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์เป็นแม่แบบ นั้นครอบคลุมในส่วนของกฎหมายสารบัญญัติ ความผิดประเภทฉ้อโกง (Computer-related Fraud) แต่มาตรการทางกฎหมายที่จำเป็นในการสืบสวนหาผู้กระทำผิดและดำเนินคดียังไม่สามารถจัดการกับอาชญากรรมที่มีลักษณะเป็นระบบเช่นนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากนัก ความร่วมมือระหว่างประเทศในด้านการสืบสวนและจับกุมผู้กระทำผิดที่ชัดเจนและเป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งภูมิภาคจึงมีความจำเป็นอย่างมากในการรับมืออาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ประเภทนี้

3.6 การกระทำผิดแบบผสมผสาน (Combination offences)

การก่อการร้ายไซเบอร์ (Cyber terrorism) สงครามไซเบอร์ (Cyber warfare) การที่เทคโนโลยี ICT เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของแทบทุกภาคส่วนของสังคมไม่เว้นแต่กิจการด้านความมั่นคงเช่นปฏิบัติการทางทหาร เมื่ออินเทอร์เน็ตกลายเป็นพื้นที่เสมือนผ่านการเชื่อมต่อกันของระบบเครือข่าย พรหมแดนใหม่แห่งที่ 4 หรือพรหมแดนไซเบอร์ (Cyber frontier) จึงถือกำเนิดขึ้น รัฐบาลนานาชาติต่างเกิดความตระหนักในการปกป้องพรหมแดนดังกล่าวจากภัยทางความมั่นคงภายนอกจากรัฐอื่น ที่เรียกว่า “สงครามไซเบอร์”

สงครามไซเบอร์ หมายรวมถึงการเจาะระบบโดยมีเป้าหมายทางการเมืองเพื่อทำลายหรือลักลอบจารกรรมข้อมูล เรียกได้ว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของสงครามข้อมูลข่าวสาร การโจมตีทางอินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีสารสนเทศสามารถทำได้จากทุกแห่งบนโลก ทำให้มีทางเลือกในการก่ออาชญากรรมที่ซับซ้อนและยากแก่การตรวจสอบ เนื่องจากไซเบอร์สเปสนั้นไม่อาจระบุขอบเขตได้อย่างชัดเจนในหลายเรื่อง เช่น ขอบเขตระหว่างโลกจริงและโลกเสมือน หรือขอบเขตระหว่างพลเรือนกับทหาร โดยสงครามไซเบอร์อาจเกิดจากองค์กรที่ไม่มีการจัดตั้งอย่างเป็นทางการ (Non-state actors), องค์กรรัฐที่จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ (State actors)

¹⁶ One Time Password (OTP) หรือ Secure ID Solutions คือ เครื่องมือที่ใช้ในการสร้างรหัสผ่าน หรือ Password ในการ Log-In เข้าสู่ระบบต่าง ๆ เช่น VPN, F-Mail Server, File Server, Active Directory, Radius ฯลฯ โดยรหัสผ่านที่สร้างนั้น จะสามารถใช้ได้ครั้งเดียวเท่านั้น และจะทำการลบรหัสผ่านใหม่ในทุกนาที โดยระบบดังกล่าวจะสามารถเพิ่มระดับความปลอดภัยของระบบหากเปรียบเทียบกับการใช้รหัสผ่านแบบเดิมซึ่งเป็นแบบกำหนดตายตัว

¹⁷ Pantip, เดือนกุมภาพันธ์ Internet Banking รูปแบบใหม่ ปลอมเป็นตัวคุณ (Clone) แล้วสวมรอยโอนเงินออกไปอย่างง่ายดาย, สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2557, จาก <http://pantip.com/topic/30799070>

และอาจเป็นรูปแบบของตัวแทน (proxy) ก็ได้ และแม้ว่าสงครามไซเบอร์ไม่ได้ก่อให้เกิดการสูญเสียเลือดเนื้อของทหารหรือประชาชนโดยตรง แต่ก็อาจทำให้เกิดความขัดแย้งที่รุนแรงในระดับถอนรากถอนโคนได้

ลักษณะเด่นของสงครามไซเบอร์ คือ

(1) ไม่สามารถระบุตัวตนและที่ตั้งของผู้โจมตี (Attacker) ได้โดยง่าย ผู้โจมตีสามารถปฏิบัติการที่ใดก็ได้ในโลก

(2) สภาพลมฟ้าอากาศไม่เป็นปัจจัยในการโจมตี

(3) เป้าหมายของผู้โจมตีมีหลากหลายและจำนวนมากขึ้นทุกขณะ

(4) การโจมตีใช้ทรัพยากรน้อย (งบประมาณต่ำ) และสามารถหาได้ทั่วไป

(5) จำนวนผู้โจมตีไม่ใช่ปัจจัยแห่งความสำเร็จแห่งชัยชนะ

(6) ปัจจัยแห่งความสำเร็จคือการรักษาความลับและความรู้ ความเชี่ยวชาญของผู้โจมตี

ในเดือนสิงหาคม ปีพ.ศ. 2553 บริษัทญี่ปุ่น Mitsubishi Heavy Industries ตกเป็นเป้าหมายการโจมตีจากประเทศจีน¹⁸ หนึ่งในนักวิจารณ์จาก Financial Times ให้ความเห็นว่าภัยทางอินเทอร์เน็ตนี้อาจนำไปสู่การสร้างมาตรฐานกลางในการสร้างพันธมิตรด้านความปลอดภัยทางการทหารระหว่างสหรัฐและญี่ปุ่นขึ้นมาใหม่ ความเห็นนี้ยังคงดูน่าเชื่อถือมากขึ้นเมื่อสองเดือนต่อมาสภาล่างของรัฐสภาญี่ปุ่นถูกโจมตีอีกครั้ง โดยการโจมตีดังกล่าวนั้นมาจากประเทศจีนเช่นกัน¹⁹

แนวคิดแบบสงครามเย็นนี้เริ่มชี้นำรัฐบาลชาติต่าง ๆ ให้เพิ่มความสนใจไปที่ “สงครามไซเบอร์” และ “อธิปไตยไซเบอร์ (Cyber sovereignty)” ยกตัวอย่างในเดือนเมษายนปี พ.ศ. 2553 ศูนย์บัญชาการไซเบอร์ของสหรัฐถูกก่อตั้งขึ้น และเมื่อทำเนียบขาวเผยแพร่แผนยุทธศาสตร์ไซเบอร์สหรัฐฯระหว่างประเทศเป็นครั้งแรก ตามหลังแผนยุทธศาสตร์ของกระทรวงความมั่นคงในเรื่องพรหมแดนไซเบอร์อย่างกระชั้นชิด โดย Leon Panetta เลขาธิการความมั่นคงแห่งชาติสหรัฐอเมริกา เปรียบเทียบผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้นได้ของการโจมตีที่อาจเป็น “เหตุการณ์เพิร์ลฮาร์เบอร์หนต่อไป”²⁰ ในขณะนั้นเอง ประเทศจีนยืนยันการมีอยู่ของ “Cyber blue team” หน่วยรบในสังกัดกองทัพสาธารณรัฐประชาชนจีนในปี พ.ศ. 2554

การจารกรรมข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตมักมีแรงผลักดันทางเศรษฐกิจอยู่เบื้องหลัง เช่นการจารกรรมข้อมูลของจีนที่คาดว่าเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามลดการพึ่งพาทางวิชาการจากตะวันตกจาก “สร้างในจีน (Made in china)” เป็น “คิดค้นในจีน (Innovated in china)” แทน บางครั้งการโจมตีทางอินเทอร์เน็ตอาจมีสาเหตุจากภาคการเมือง เช่น รัสเซียโจมตีเว็บไซต์ของรัฐบาลจอร์เจียในปี พ.ศ. 2551 ซึ่งเกิดขึ้นในเวลาใกล้เคียงกันกับการแยกตัวเป็นอิสระของ Ossetia ได้ ในปีเดียวกัน กลุ่มนักเจาะระบบรักชาติ (Patriotic hacker) จีนประกาศโจมตี CNN หลังสำนักข่าวออกอากาศรายงานการกดขี่อิทธิพลของจีน การเผชิญหน้าระหว่างจีนและเวียดนามในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2554²¹ สร้างเส้นขนานระหว่างทั้งสองชาติบนอินเทอร์เน็ต

¹⁸ Buerk, R., *Japan defence firm Mitsubishi heavy in cyber attack*, BBC News, (2011, September 20), Retrieved 2013, October 17, from <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-pacific-14982906>.

¹⁹ Cyber-attack from server in China targets Lower House, *Asahi Shimbun*, (2011, October 25), Retrieved 2013, 17 October, from http://ajw.asahi.com/article/behind_news/social_affairs/AJ2011102515710.

²⁰ Lee, A., CIA Chief Leon Panetta: Cyber attack could be next pearl harbor, *The Huffington Post*, (2013, June 13), Retrieved 2013, October 17, from [ht. p://www.huffing. onpos. com/2011/06/13/panel_a-cyberattack-next-pearl-harbor_n_875889.html](http://www.huffingonpos.com/2011/06/13/panel_a-cyberattack-next-pearl-harbor_n_875889.html)

²¹ Vietnam and China Hackers escalate Spratly Islands row, *BBC News*, (2011, June 9), Retrieved 17 October 2013, from <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-pacific-13707921>

เมื่อนักเจาะระบบจากทั้งสองประเทศต่างฝ่ายต่างเจาะเข้ามาเปลี่ยนสัญลักษณ์บนเว็บไซต์ของรัฐบาลฝ่ายตรงข้าม

เหตุการณ์หนึ่งซึ่งทำให้เกิดการตื่นตัวในเรื่องการโจมตีไซเบอร์ที่มีรัฐอยู่เบื้องหลัง และอาจเรียกได้ว่าเป็นสงครามไซเบอร์ครั้งแรกของโลก คือเหตุการณ์ความขัดแย้งทางไซเบอร์ (Cyber conflict) ระหว่างรัสเซียและเอสโตเนีย ในปี พ.ศ. 2553²² หลังประเทศเอสโตเนีย หนึ่งในอดีตสาธารณรัฐของสหภาพโซเวียต ซึ่งปัจจุบันเป็นทั้งสมาชิกกลุ่มสหภาพยุโรป และนาโต ทำการย้ายรูปปั้นทหารโซเวียตซึ่งรัสเซียสร้างเพื่ออุทิศให้กับทหารซึ่งสู้รบกับนาซีเยอรมันในสงครามโลกครั้งที่ 2 จากเขตใจกลางเมืองหลวง ไปไว้ในอีกที่หนึ่งเมื่อปลายเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2553 เอสโตเนียจึงถูกฝ่ายรัสเซีย โจมตีทางอินเทอร์เน็ต ในช่วงแรกพบว่ามีการโจมตีจากเครื่องคอมพิวเตอร์จากสถาบันของรัฐในรัสเซีย แต่โดยหลักแล้วการโจมตีนั้นมาจากทั่วทุกมุมโลก เนื่องจากการเป็นการโจมตีประเภท DDoS (Denial of service attack) ซึ่งอาศัยการโจมตีเข้ามาพร้อม ๆ กันจากคอมพิวเตอร์จำนวนมาก เอสโตเนียเป็นประเทศเล็ก ๆ มีประชากรเพียง 1.4 ล้านคน และเคยตกเป็นของรัสเซียหลายครั้ง รวมเป็นเวลากว่าหลายร้อยปี เป็นเหตุบ่มเพาะความเกลียดชังต่อคนรัสเซียอย่างมาก โดยประเทศตะวันตกต่างอาศัยประโยชน์จากความเกลียดชังนี้รุกเข้ามาประชิดพรมแดนรัสเซียอยู่ในปัจจุบัน เพื่อหาทางบั่นทอนอิทธิพลของรัสเซีย เอสโตเนียเป็นสังคมที่มีการออนไลน์กันมากที่สุดแห่งหนึ่งในยุโรป และเป็นผู้บุกเบิกรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-government) แต่สิ่งที่เป็นจุดแข็งของประเทศกลับสร้างความเสียหายให้กับประเทศทันทีเมื่อเกิดสงครามไซเบอร์ ซึ่งเป้าหมายที่ถูกโจมตีนั้นได้แก่เว็บไซต์ประธานาธิบดีและรัฐสภากระทรวงต่าง ๆ พรรคการเมือง องค์กรสื่อยักษ์ใหญ่ 3 แห่งจาก 6 แห่ง ธนาคารใหญ่ที่สุด 2 แห่ง บริษัทด้านการสื่อสาร โดยปัจจุบันไม่มีการเปิดเผยว่าความเสียหายเหล่านี้มีมูลค่ามากน้อยเพียงใด

พัฒนาการของเครื่องมือและอุปกรณ์ที่มีอยู่ในปัจจุบันแสดงให้เห็นถึงศักยภาพมหาศาลในการเปลี่ยนนิยามของการโจมตีมุ่งร้าย และเพื่อเป็นการสนองตอบต่อปัญหาดังกล่าว นานาชาติต่างปรับเปลี่ยนรูปแบบปฏิบัติการเพื่อปฏิบัติกิจการทหาร กลุ่มธุรกิจต่าง ๆ ทั้ง การคมนาคม พลังงาน การค้นคว้าวิจัย สาธารณสุข วิชาการ และบริการทางสังคม ต่างมุ่งหวังให้ผู้นำประเทศจัดแจงแผนการเพื่อคุ้มครองกิจการของพวกเขาบนพรมแดนไซเบอร์ เนื่องจากสงครามไซเบอร์นั้นเป้าหมายสามารถเป็นได้ทั้งเครือข่ายของกองทัพหรือพลเรือน

4. กฎหมายว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ของประเทศไทย

การสร้างฐานความผิดทางอาญาเพื่อคุ้มครองข้อมูลและการสื่อสารในระบบเครือข่ายนั้น กฎหมายต้องปัจจุบันถูกตราออกอย่างชัดเจนและเฉพาะเจาะจงที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยลดการตีความอย่างคลุมเครือจากกฎหมายที่มีอยู่เดิม เมื่อกฎหมายอาญากรรมคอมพิวเตอร์ถูกนำมาปรับใช้ ผู้กระทำผิดจะถูกพิสูจน์ว่ากระทำผิดอย่างชัดเจนและไม่ใช่ด้วยการตีความฐานความผิดของกฎหมายที่มีอยู่เดิมให้กว้างขึ้น หรือโดยกฎหมายที่ถูกตราเพื่อวัตถุประสงค์อื่นที่ครอบคลุมในเรื่องอาญากรรมทางคอมพิวเตอร์เพียงเล็กน้อยเท่านั้น

หนึ่งในวัตถุประสงค์สำคัญของการบัญญัติกฎหมายอาญาคือเพื่อป้องกันการกระทำผิด ผู้ที่มีความเสี่ยงจะกระทำผิดต้องได้รับการเตือนอย่างชัดเจนว่าการกระทำเช่นนั้นจะไม่ได้รับการให้อภัย บนระบบเครือข่ายด้วย และเมื่อการกระทำผิดเกิดขึ้น ผู้กระทำผิดต้องถูกตัดสินโทษจากการกระทำผิดที่ถูกกระทำโดยชัดแจ้ง และเพียงพอต่อการขัดขวางไม่ให้เกิดการกระทำผิดซ้ำอีก หลักการพื้นฐานเหล่านี้สามารถนำมาใช้กับอาญากรรมทางคอมพิวเตอร์ได้เช่นกัน

²² Estonia hit by "Moscow cyber war", *BBC News*, (2007, May 17), Retrieved 2013, October 17, from <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europec/6665145.stm>

ประเทศไทยได้ออกพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการกับปัญหาอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ เนื่องจากอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์มีลักษณะพิเศษ จึงจำเป็นต้องมีกฎหมายใหม่ที่ไม่ว่างต่อโครงสร้างของประมวลกฎหมายอาญาเดิม เพื่อเข้ามาทำหน้าที่อุดช่องโหว่ทางกฎหมายของประมวลกฎหมายอาญาที่ไม่สามารถ นำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ นอกจากนี้ในการบังคับใช้กฎหมายอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ จำเป็นต้องมีอำนาจพิเศษของเจ้าพนักงานบางประการ เช่น การถอดรหัสลับข้อมูล การเรียกข้อมูลจากรายการทางคอมพิวเตอร์ ฯลฯ อีกทั้งการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญานั้นใช้เวลานาน ประเทศไทยจึงออกกฎหมายในลักษณะพระราชบัญญัติแทนที่จะแก้ไขเข้าไปในกฎหมายที่มีอยู่เดิม โดยการจัดทำพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ขึ้นมา โดยได้นำเอามาตรฐานและข้อตกลงในเรื่องการรับมือกับอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ของโลก เช่น อนุสัญญาว่าด้วยอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ของสหภาพยุโรป นอกจากนี้ ยังได้พิจารณานำเอากฎหมายของหลาย ๆ ประเทศ อาทิ เยอรมนี อังกฤษ สิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา อินเดีย ฯลฯ มาปรับใช้เป็นต้นแบบในการพิจารณา กำหนดข้อบังคับต่าง ๆ อีกด้วย²³

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 แบ่งออกเป็นสองหมวดหลัก ได้แก่ หมวดความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นส่วนของกฎหมายสารบัญญัติในการกำหนดฐานความผิดและบทลงโทษสำหรับการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ และหมวดพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นส่วนของกฎหมายวิธีสบัญญัติในการกำหนดอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาตามฐานความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์

กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ได้จัดให้มีประชุมรับฟังและให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ และได้ทำการแจกร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ฉบับใหม่ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมในส่วนของการให้คำนิยามผู้ดูแลระบบ เพิ่มความผิดเกี่ยวกับการคัดลอกไฟล์ การมีสื่อลามกอนาจารเด็กไว้ในครอบครอง²⁴ การเผยแพร่สิ่งที่เป็นารดูหมิ่นบุคคลอื่นผ่านระบบคอมพิวเตอร์ มีโปรแกรมหรืออุปกรณ์เจาะระบบไว้ในครอบครอง และเพิ่มโทษผู้เจาะระบบ รวมไปถึงการจัดตั้งหน่วยงาน สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน) หรือ สทอ. และให้ใช้ชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า Electronic Transactions Development Agency (Public Organization) หรือ ETDA ขึ้นมาเป็นองค์การมหาชนภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงไอซีที อีกทั้งยังจัดตั้งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ขึ้นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินการสืบสวนสอบสวนและรับมืออาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์²⁵

นอกเหนือจากพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ปัจจุบันมีกฎหมายอีกหลายฉบับทั้งที่ตราขึ้นใช้บังคับแล้ว และที่อยู่ระหว่างดำเนินการทางนิติบัญญัติ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการป้องกันหรือปราบปรามอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ เช่น พระราชบัญญัติการประกอบกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2544 มาตรา 74 ซึ่งกำหนดฐานความผิดเกี่ยวกับการดักจับไว้ หรือใช้ประโยชน์หรือเปิดเผยข้อความข่าวสาร หรือข้อมูลอื่นใดที่มีการสื่อสารโทรคมนาคมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

²³NECTEC, คำถามที่พบบ่อยเกี่ยวกับร่างพระราชบัญญัติการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์, สืบค้นเมื่อ 11 พฤศจิกายน 2556, จาก http://wiki.nectec.or.th/neclecpedia2/index.php/คำถามที่พบบ่อย_เกี่ยวกับร่างพร.บ.การกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์

²⁴ในปัจจุบัน ความผิดเกี่ยวกับการครอบครองสื่อลามกอนาจารเด็ก ได้มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา(ฉบับที่ 24) เรื่องความผิดเกี่ยวกับเพศได้ประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษา เรื่องแก้ไขความผิดเกี่ยวกับเพศ ซึ่งมีการแก้ไขคำนิยามโดยเพิ่มคำว่า “สื่อลามกอนาจารเด็ก” เข้ามาเป็นครั้งแรก และเพิ่มอีก 2 มาตรา คือ มาตรา 287/1 และมาตรา 287/2 เป็นความผิดฐานครอบครอง ผลิตและจำหน่ายสื่อลามกเด็ก

²⁵ ILAWI, อภิปรายพ.ร.บ.คอมฯ เพิ่มโทษผู้ดูแลระบบ ก๊อปปี้ไฟล์โซเชียลมีเดียฯ, (7 เมษายน 2554), สืบค้นเมื่อ 11 พฤศจิกายน 2556, จาก <http://ilaw.or.th/nodc/857>

สำหรับประมวลกฎหมายอาญา ลักษณะ 7 ว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการปลอมแปลง หมวด 4²⁶ ความผิดเกี่ยวกับบัตรอิเล็กทรอนิกส์ โดยเป็นการกำหนดฐานความผิดเกี่ยวกับการปลอมหรือแปลงบัตรอิเล็กทรอนิกส์ ตลอดจนกำหนดฐานความผิดเกี่ยวกับการใช้ การมีไว้เพื่อใช้ นำเข้า หรือส่งออก การจำหน่าย ซึ่งบัตรอิเล็กทรอนิกส์ปลอมหรือแปลง และลงโทษบุคคลที่ทำการผลิต หรือมีเครื่องมือในการผลิตบัตรดังกล่าว

ทั้งนี้ มาตรา 59 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา²⁷ ได้บัญญัติในส่วนที่เกี่ยวกับการส่งสำเนาหมายอาญาทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับการส่งสำเนาหมายอาญาผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์และสื่อสารสนเทศอื่น ๆ

ในด้านการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ประเทศไทยกำลังยกร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ที่กำลังมีการเสนอร่างและผ่านการพิจารณาเรียบร้อยแล้วกฎหมายนี้จะกลายเป็นหลักปฏิบัติในเรื่องการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของทั้งภาครัฐและเอกชน ในปัจจุบันแม้ว่าประเทศไทยจะยังไม่มีกฎหมายคุ้มครองข้อมูลหรือสิทธิส่วนบุคคลโดยตรง แต่ได้มีกำหนดไว้ในกฎหมายอื่น ๆ ซึ่งอาจนำมาปรับใช้แล้วแต่กรณี เช่น มาตรา 34 และมาตรา 35 แห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งประเทศไทย พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 กฎหมายอาญา มาตรา 323-324 พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจข้อมูลบัตรเครดิต พ.ศ. 2545 เป็นต้น

5. พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 เป็นกฎหมายที่ได้แก้ไขเพิ่มเติมจากพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 โดยได้ผ่านการเห็นชอบจากสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2559 และประกาศลงราชกิจจานุเบกษานับเป็นหลักเกณฑ์กลางในการกำกับดูแล ควบคุมและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ในประเทศไทย เหตุผลในการแก้ไขเพิ่มเติม เนื่องจาก พ.ร.บ.ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มีบทบัญญัติบางประการที่ไม่เหมาะสมต่อการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ในปัจจุบัน ซึ่งมีรูปแบบการกระทำความผิดที่มีความซับซ้อนมากขึ้นตามพัฒนาการทางเทคโนโลยีซึ่งเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

เนื้อหาพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 มีสาระสำคัญได้แก่

²⁶ ประมวลกฎหมายอาญา ลักษณะ 7 ความผิดเกี่ยวกับการปลอมแปลง หมวด 4 ความผิดเกี่ยวกับบัตรอิเล็กทรอนิกส์ มาตรา 269/1 มาตรา 269/2 มาตรา 269/3 มาตรา 269/4 มาตรา 269/5 มาตรา 269/6 มาตรา 269/7 เพิ่มเติมพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 17) พ.ศ. 2547.

²⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 59 บัญญัติว่า “ศาลจะออกคำสั่งหรือหมายจับ หมายค้น หรือหมายสั่ง ตามที่ศาลเห็นสมควรหรือโดยผู้ร้องขอก็ได้ในกรณีที่มีผู้ร้องขอเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ต้องเป็นพนักงานฝ่ายปกครองตั้งแต่ระดับสามหรือตำรวจซึ่งมีคดีตั้งข้อสงสัยตำรวจหรือเทียบเท่าขึ้นไป

ในการนี้จำเป็นเร่งด่วนซึ่งมีเหตุอันควรโดยผู้ร้องขอไม่อาจไปพบศาลได้ ผู้ร้องขออาจร้องขอต่อศาลทางโทรศัพท์ โทรสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมเพื่อขอให้ศาลออกหมายจับหรือหมายค้นก็ได้ ในกรณีเช่นนี้เมื่อศาลสอบสวนจนปรากฏว่ามีเหตุที่จะออกหมายจับหรือหมายค้นได้ตามมาตรา 59/1 และมีคำสั่งให้ออกหมายจับนั้นแล้ว ให้จัดส่งสำเนาหมายเช่นว่านี้ไปยังผู้ร้องขอโดยทางโทรสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่น ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา

เมื่อได้มีการออกหมายตามวรรคลแล้ว ให้ศาลดำเนินการให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการขอยกหมายพบศาลเพื่อสาบานตัวโดยไม่ชักช้า โดยจดบันทึกถ้อยคำของบุคคลดังกล่าวและลงลายมือชื่อของศาลผู้ออกหมายไว้ หรือจะใช้เครื่องบันทึกเสียงก็ได้โดยจัดให้มีการลดเสียงเป็นหนังสือและลงลายมือชื่อของศาลผู้ออกหมาย บันทึกที่มีการลงลายมือชื่อรับรองดังกล่าวแล้ว ให้เก็บไว้ในสารบบของศาล หากความปรากฏต่อศาลในภายหลังว่าได้มีการออกหมายไปโดยฝ่าฝืนข้อบัญญัติแห่งกฎหมาย ศาลอาจมีคำสั่งให้เพิกถอนหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงหมายเช่นว่านี้ได้ ทั้งนี้ ศาลจะมีคำสั่งให้ผู้ร้องขอจัดการแก้ไขเพื่อยุยความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องตามที่เห็นสมควรก็ได้”.

“ผู้ใดส่งข้อมูลคอมพิวเตอร์หรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์แก่บุคคลอื่น โดยไม่เปิดโอกาสให้ผู้รับข้อมูลคอมพิวเตอร์หรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์สามารถบอกเลิกหรือแจ้งความประสงค์เพื่อปฏิเสธการตอบรับได้ อันเป็นการก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้รับ ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 200,000 บาท”²⁸

ในส่วนของความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์กำหนดไว้ 5 ประการ ได้แก่ (1) การเข้าถึงโดยมิชอบซึ่งระบบคอมพิวเตอร์ที่มีมาตรการป้องกัน (2) นำมาตรการป้องกันการเข้าถึงระบบคอมพิวเตอร์ที่ผู้อื่นจัดทำขึ้นเป็นการเฉพาะไปเปิดเผยโดยมิชอบ (3) ผู้ใดเข้าถึงโดยมิชอบซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่มีมาตรการป้องกันการเข้าถึงโดยเฉพาะและมาตรการนั้นมีได้มีไว้สำหรับตน (4) ดักรับไว้ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ของผู้อื่นที่อยู่ระหว่างการส่งในระบบคอมพิวเตอร์ และข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นมีได้มีไว้เพื่อประโยชน์สาธารณะ และ (5) ส่งข้อมูลคอมพิวเตอร์หรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์แก่บุคคลอื่น โดยปกปิดหรือปลอมแปลงแหล่งที่มาของการส่งข้อมูลดังกล่าว²⁹

โดยผู้กระทำความผิดตามกฎหมายฉบับนี้ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 1-7 ปี และปรับตั้งแต่ 20,000 บาท ถึง 140,000 บาท ที่สำคัญ ถ้าการกระทำความผิดดังกล่าวเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายต่อข้อมูลคอมพิวเตอร์หรือระบบคอมพิวเตอร์ที่เกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นประโยชน์สาธารณะ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 1-10 ปี และปรับตั้งแต่ 20,000 บาทถึง 200,000 บาท

กฎหมายฉบับนี้ก็ได้มีกระบวนการจัดการกับผู้กระทำความผิดเข้มข้นมากขึ้นในการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสร้างความเสียหายให้กับบุคคล โดย “ผู้นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ที่ประชาชนทั่วไปอาจเข้าถึงได้ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่ปรากฏเป็นภาพของผู้อื่นและภาพนั้นเป็นภาพที่เกิดจากการสร้างขึ้น ตัดต่อ เติมหรือดัดแปลงด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์หรือวิธีการอื่นใด โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น ถูกเกลียดชัง หรือได้รับความอับอาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี และปรับไม่เกิน 200,000 บาท” ซึ่งเป็นการแก้ไขเพื่อเพิ่มบทลงโทษให้มากขึ้นโดยให้ผู้กระทำความผิดต้องรับทั้งโทษจำคุกและโทษปรับ จากเดิมที่พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 กำหนดการกระทำความผิดในลักษณะที่ว่านั้นด้วยการต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ กฎหมายใหม่ได้บัญญัติมาตรการทางศาลเพื่อช่วยเหลือผู้เสียหายเพิ่มเติม ในคดีซึ่งมีคำพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด ศาลอาจสั่ง (1) ให้ยึดและทำลายข้อมูล (2) ให้โฆษณาคำพิพากษาทั้งหมดหรือแต่บางส่วนในสื่อที่ใช้ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือหนังสือพิมพ์ ตามที่ศาลเห็นสมควร โดยให้จำเลยเป็นผู้ชำระค่าโฆษณา³⁰

อีกทั้งเจ้าหน้าที่ยังสามารถยื่นคำร้องพร้อมแสดงหลักฐานต่อศาลขอให้มีคำสั่งระงับการเผยแพร่หรือลบข้อมูลคอมพิวเตอร์นั้นออกจากระบบคอมพิวเตอร์ได้ ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ในที่นี้มีด้วยกัน 4 ประเภท ได้แก่ (1) ข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่เป็นความผิดตาม พ.ร.บ.นี้ (2) ข้อมูลที่อาจกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรที่กำหนดไว้ในภาคสองลักษณะ 1 หรือลักษณะ 1/1 ตามประมวลกฎหมายอาญา (3) ข้อที่เป็น

²⁸ มาตรา 4 พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560

²⁹ มาตรา 5 พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560

³⁰ มาตรา 10 พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560

ความผิดอาญาต่อกฎหมายอื่นซึ่งเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายนั้นได้ร้องขอ และข้อมูลนั้นมีลักษณะขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (4) ข้อมูลที่ไม่เป็นความผิดต่อกฎหมายอื่นแต่มีลักษณะขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรืออันดีของประชาชน ซึ่งคณะกรรมการกฤษฎีกาของข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่รัฐมนตรีมีมติเป็นเอกฉันท์³¹

ตารางแสดงการเปลี่ยนแปลงในพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560		
ฐานความผิด	พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550	พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560
ส่งสแปมโดยปกปิดแหล่งที่มา	มีโทษ หากไม่เปิดช่องให้บอกเลิก	เพิ่มโทษเป็นสองเท่า
ความผิดต่อความมั่นคง (เฉพาะ)	ไม่มีโทษเฉพาะ	มีโทษเฉพาะหนักกว่าโทษปกติ
การนำเข้าข้อมูลเท็จ	สามารถตีความครอบคลุมถึงการหมิ่นประมาทออนไลน์	ผู้ร่างกฎหมายแสดงเจตนาไม่ให้ใช้กับการหมิ่นประมาทออนไลน์
การนำเข้าข้อมูลเท็จ ที่กระทบความมั่นคง	ในกรณีที่เสียหายต่อความมั่นคงและก่อความตระหนักให้ประชาชน	ในกรณีที่เสียหายต่อความมั่นคงและก่อความตระหนักให้ประชาชน ความปลอดภัยสาธารณะ และความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
ความผิดของผู้ให้บริการ	หากไม่ลบข้อมูลที่เป็นความผิด ถือว่าเป็นการจงใจสนับสนุนหรือยินยอมให้มีการกระทำความผิด	จะรับผิดชอบเมื่อให้ความร่วมมือ ยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจกับการกระทำความผิด หากได้รับแจ้งเตือนแล้วลบข้อมูลไม่ต้องได้รับโทษ
การเผยแพร่ภาพตัดต่อ	มีความผิดเฉพาะเป็นภาพผู้ที่ยังมีชีวิต ไม่มีกำหนดให้ต้องทำลายภาพตัดต่อนั้น	ขยายความไปถึงผู้ที่ตายไปแล้ว และเจ้าหน้าที่สามารถยึดและทำลายภาพนั้นได้
การปิดกั้นเนื้อหา (block)	เป็นเนื้อหาที่เป็นภัยต่อความมั่นคง ความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย และเป็นภัยต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน	เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับความผิดตามกฎหมายฉบับนี้ทุกประเภท เนื้อหาที่เป็นภัยต่อความมั่นคง ความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย และเป็นภัยต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน รวมไปถึงเป็นความผิดต่อกฎหมายอื่น หรือไม่จำเป็นต้องผิดกฎหมายแต่คณะกรรมการเห็นชอบให้มีการปิดกั้นเนื้อหาได้
คณะกรรมการ	ไม่มี	มีคณะกรรมการเปรียบเทียบปรับ และคณะกรรมการกฤษฎีกาของข้อมูล
การเก็บข้อมูลของผู้ให้บริการ	เก็บไว้ 90 วัน เพิ่มได้ไม่เกิน 1 ปีหากจำเป็น	เก็บไว้ 90 วัน เพิ่มได้ไม่เกิน 2 ปีหากจำเป็น
ค่าตอบแทนพิเศษเจ้าพนักงาน	ไม่มี	มี

³¹ มาตรา 1: พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560

เอกสารอ้างอิง

เว็บไซต์ภาษาไทย

- ASTVผู้จัดการออนไลน์, *มือดีแฮกเว็บสำนักนายกฯ ด่า “ยิ่งลักษณ์” เย้ย ICT*, (8 พฤษภาคม 2556), สืบค้นเมื่อ 7 ธันวาคม 2556, จาก <http://www.manager.co.th/Politics/ViewNews.aspx?NewsID=956000005516>
- Pantip, *เตือนภัย Internet Banking รูปแบบใหม่ ปลอมเป็นตัวคุณ (Clone) แล้วสวมรอยโอนเงินออกไปอย่างง่ายดาย*, สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2557, จาก <http://pantip.com/topic/30799070>
- NECTEC, *คำถามที่พบบ่อยเกี่ยวกับร่างพระราชบัญญัติการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์*, สืบค้นเมื่อ 11 พฤศจิกายน 2556, จาก http://wiki.nectec.or.th/nectecpedia2/index.php/คำถามที่พบบ่อย_เกี่ยวกับร่างพรบ.การกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์
- ILAW, *อัปเดตพ.ร.บ.คอมฯ เพิ่มโทษผู้ดูแลระบบ ก่อปไฟล်โหลคบิทเสี่ยงคุก*, (7 เมษายน 2554), สืบค้นเมื่อ 11 พฤศจิกายน 2556, จาก <http://ilaw.or.th/node/857>

เอกสารภาษาต่างประเทศ

- Chang, W., Chung, W., Chen, H., & Chou, S., *An international perspective on fighting cybercrime*, ISI'03 Proceedings of the 1st NSF/NIJ Symposium on Intelligence and security informatics (ISI 2003), (Arizona: Springer, 2003), 379-384.
- SRI international, *The criminal justice resource manual on computer crime*, (Menlo Park, CA: SRI international, 1979).
- Congressional Research Service, *The Economic Impact of Cyber-Attacks*, (Washington D.C.: CRS, 2004), 10,
- Chan, Y. C., *Cybercrime across the Taiwan strait—Regulatory responses and crime prevention*, Unpublished Ph.D. thesis, (Canberra: Australian National University, 2010)
- Schjølberg, S., & Ghernaoui-Helie, S., *A global treaty on cybersecurity and cybercrime (Second Edition)*, (2011), Retrieved 2013, December 4, from http://www.cybercrimelaw.net/documents/A_Global_Treaty_on_Cybersecurity_and_Cybercrime_Second_edition_2011.pdf.

เว็บไซต์ภาษาต่างประเทศ

- International Telecommunication Union, *The world information society report 2007*, (2007, June), Retrieved 2013, November, 10, from <http://www.itu.int/osg/spu/publications/worldinformationsociety/2007/>
- O’Connell, K., *Cyber-Crime hits \$ 100 Billion in 2007*, (2007, October 17). Retrieved 2013, October 17, from http://www.ibls.com/internet_law_news_portal_view_prn.aspx?s=latestnews&id=1882.

- IBM survey published 14.05.2006, Retrieved 2013, October 17, from <http://www.03.ibm.com/industries/consumerproducts/doc/content/news/pressrelease/1540939123.html>.
- Most government agencies and corporations do not have the resources to build and maintain a team of Internet security professionals that are on the watch 24/7., Nexusguard, *When it comes to defending against DDoS attacks, DDoS Alert: Taiwan and the Philippines Exchanging Digital Blows*, Retrieved 2013, December 7, from <http://www.prweb.com/releases/2013/5/prweb10735330.htm>
- Symantec, *Symantec internet security threat report trends for 2010*, (2011, April), Retrieved 2014, August 17, from https://www4.symantec.com/mktginfo/downloads/21182883_GA_REPORT_IJSTR_Main-Report_04-11_HI-RES.pdf
- Buerk, R., *Japan defence firm Mitsubishi heavy in cyber attack*, BBC News, (2011, September 20), Retrieved 2013, October 17, from <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-pacific-14982906>.
- Cyber-attack from server in China targets Lower House, *Asahi Shimbun*, (2011, October 25), Retrieved 2013, 17 October, from http://ajw.asahi.com/article/behind_news/social_affairs/AJ2011102515710
- Lee, A., CIA Chief Leon Panetta: Cyber attack could be next pearl harbor, *The Huffington Post*, (2013, June 13), Retrieved 2013, October 17, from http://www.huffingtonpost.com/2011/06/13/panetta-cyberattack-next-pearl-harbor_n_875889.html
- Vietnam and China hackers escalate Spratly Islands row, *BBC News*, (2011, June 9), Retrieved 17 October 2013, from <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-pacific-13707921>
- Estonia hit by “Moscow cyber war”, *BBC News*, (2007, May 17), Retrieved 2013, October 17, from <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6665145.stm>

แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 6

1. จงอธิบายความหมายของ อาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ที่มีเป้าหมายเป็นผู้ใช้คอมพิวเตอร์ พร้อมยกตัวอย่าง
2. สงครามไซเบอร์ มีความแตกต่างจากสงครามตามรูปแบบ (Conventional Warfare) อย่างไร จงอธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ
3. จงยกตัวอย่างการกระทำที่เข้าข่ายการส่ง Spam พร้อมอธิบาย
4. นาย อันดา เป็นแฟนกับนางสาว ฮอยอัน นางสาวฮอยอันมักจะใช้รหัสเข้าบัญชีผู้ใช้เฟซบุ๊กของนายอันดาเพื่อคอยตามเช็คพฤติกรรมของนายอันดาเป็นประจำ ต่อมาวันหนึ่งทั้งคู่เกิดทะเลาะกัน นางสาวฮอยอันใช้บัญชีผู้ใช้เฟซบุ๊กของนายอันดาโพสต์ข้อความต่อว่าผู้อื่นเสียหาย พร้อมทั้งลบ Friend list ทั้งหมด และเปลี่ยนพาสเวิร์ด ทำให้นายอันดาไม่สามารถเข้าใช้บัญชีเฟซบุ๊กของตนเองได้ อยากทราบว่า นางสาวฮอยอันกระทำความผิดตามกฎหมายหรือไม่ อย่างไร
5. ความผิดประเภทเนื้อหาในประเทศไทยได้แก่อะไรบ้าง จงยกตัวอย่างมา 3 ข้อ
6. ทำไมจึงต้องมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ จงอธิบาย

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 7 ทรัพย์สินทางปัญญาในยุคดิจิทัล

เนื้อหาประจำบท

1. บทนำ
2. พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537
3. พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522
4. พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534

วัตถุประสงค์ประจำบท

1. เพื่อให้เข้าใจถึงความหมายของทรัพย์สินทางปัญญา ประเภททรัพย์สินทางปัญญา
2. เพื่อให้เข้าใจถึงกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของไทยและโลกในปัจจุบัน
3. เพื่อให้เข้าใจถึงสาระสำคัญของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ,พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522,พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534

สื่อการเรียนการสอน

1. ตำราประกอบการสอน
2. PowerPoint, คลิปวิดีโอ, ไฟล์เสียง, เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง
3. การบรรยายในชั้นเรียน, รายงาน, จัดกลุ่ม, ศึกษาดูงาน, นำเสนอหน้าชั้นเรียน

การวัดและการประเมินผล

1. ฟังคำอธิบาย รายงานและซักถาม นำเสนอหน้าชั้นเรียน ศึกษาดูงาน
2. แสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ วิวิจารณ์
3. ตรวจสอบคำตอบท้ายบท ถามตอบเป็นรายบุคคล

วัตถุประสงค์ประจำบท

1. เพื่อให้เข้าใจถึงความหมายของทรัพย์สินทางปัญญา ประเภททรัพย์สินทางปัญญา
2. เพื่อให้เข้าใจถึงกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของไทยและโลกในปัจจุบัน
3. เพื่อให้เข้าใจถึงสาระสำคัญของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ,

สื่อการเรียนการสอน

1. ตำราประกอบการสอน
2. PowerPoint, คลิปวิดีโอ, ไฟล์เสียง, เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง
3. การบรรยายในชั้นเรียน, รายงาน, จัดกลุ่ม, ศึกษาดูงาน, นำเสนอหน้าชั้นเรียน

การวัดและการประเมินผล

1. ฟังคำอภิปราย รายงานและซักถาม นำเสนอหน้าชั้นเรียน ศึกษาดูงาน
2. แสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ วิจัย
3. ตรวจสอบคำตอบท้ายบท ถามตอบเป็นรายบุคคล

บทที่ 7

ทรัพย์สินทางปัญญาในยุคดิจิทัล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สว่าง กันศรีเวียง¹

1. บทนำ

ทรัพย์สินทางปัญญา หมายถึง สิทธิทางกฎหมายที่ให้เจ้าของสิทธิ หรือ "ผู้ทรงสิทธิ" มีอยู่เหนือสิ่งที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ทางปัญญาของมนุษย์ โดยอาจแบ่งทรัพย์สินทางปัญญาออกได้ 2 ประเภทหลัก คือ ลิขสิทธิ์ และ ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม

กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของไทยในปัจจุบัน

1. พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537
2. พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534
3. พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522
4. พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542
 - a. พระราชบัญญัติคุ้มครองแบบผังภูมิของวงจรรวม พ.ศ. 2543
5. พระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545
6. พระราชบัญญัติสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546
7. พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551
8. พระราชบัญญัติการผลิตผลิตภัณฑ์ชนิดี พ.ศ. 2548
9. พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542

2. พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

ลิขสิทธิ์ หมายถึง สิทธิแต่เพียงผู้เดียวที่จะกระทำการใด ๆ เกี่ยวกับงานที่ผู้สร้างสรรค์ได้ริเริ่มโดยการใช้สติปัญญาความรู้ ความสามารถ และความวิริยะอุตสาหะของตนเองในการสร้างสรรค์ โดยไม่ลอกเลียนงานของผู้อื่น โดยงานที่สร้างสรรค์ต้องเป็นงานตามประเภทที่กฎหมายลิขสิทธิ์ให้คุ้มครอง โดยผู้สร้างสรรค์จะได้รับความคุ้มครองทันทีที่สร้างสรรค์โดยไม่ต้องจดทะเบียน

กฎหมายลิขสิทธิ์ให้ความคุ้มครองแก่งานสร้างสรรค์ 9 ประเภทตามที่กฎหมายกำหนด² ได้แก่

1. งานวรรณกรรม (หนังสือ จุลสาร สิ่งพิมพ์ คำปราศรัย โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ฯลฯ)
2. งานนาฏกรรม (ทำรำ ทำเต้น ฯลฯ)

¹ อาจารย์ประจำสำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, น.ม. นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 'น.บ.ท. สำนักศึกษาอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, น.บ. มหาวิทยาลัยศรีปทุม

² พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 6

- 3.งานศิลปกรรม (จิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ ภาพถ่าย ศิลปประยุกต์ ฯลฯ)
- 4.งานดนตรีกรรม (ทำนอง ทำนองและเนื้อร้อง ฯลฯ
- 5.งานสิ่งบันทึกเสียง
- 6.งานโสตทัศนวัสดุ (วีซีดี ดีวีดี ที่มีภาพหรือมีทั้งภาพและเสียง)
- 7.งานภาพยนตร์
- 8.งานแพร่เสียงแพร่ภาพ
- 9.งานอื่นใดในแผนกวรรณคดี วิทยาศาสตร์ หรือศิลปะ

3. พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522

สิทธิบัตร³ (Patent) หมายถึง หนังสือสำคัญที่รัฐออกให้เพื่อคุ้มครองการประดิษฐ์ (Invention) หรือ การออกแบบผลิตภัณฑ์ (Product Design) ที่มีลักษณะตามที่กฎหมายกำหนด เป็นสิทธิพิเศษ ที่ให้ผู้ประดิษฐ์ คิดค้นหรือผู้ออกแบบผลิตภัณฑ์ มีสิทธิที่จะผลิตสินค้า จำหน่ายสินค้าแต่เพียงผู้เดียว ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง การประดิษฐ์ (Invention) หมายถึง ความคิดสร้างสรรค์เกี่ยวกับ ลักษณะองค์ประกอบ โครงสร้างหรือกลไก ของผลิตภัณฑ์ รวมทั้งกรรมวิธีในการผลิต การรักษา หรือปรับปรุงคุณภาพของผลิตภัณฑ์ให้ดีขึ้น หรือทำให้เกิด ผลิตภัณฑ์ชิ้นใหม่ ที่แตกต่างไปจากเดิม เช่น กลไกของเครื่องยนต์ , ยารักษาโรค , วิธีการในการเก็บรักษาพืชผัก ผลไม้ไม่ให้เน่าเสียเร็วเกินไป เป็นต้น

รูปแบบหรือประเภทของสิทธิบัตรตาม พ.ร.บ. สิทธิบัตรจะมีอยู่ 3 ประเภท คือ

1. การประดิษฐ์ คือ การคิดค้นหรือคิดทำขึ้นเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ หรือกรรมวิธีใหม่ ที่แตกต่างไปจาก เดิม เช่น การประดิษฐ์คิดค้นเกี่ยวกับกลไก โครงสร้าง หรือส่วนประกอบของอุปกรณ์ สิ่งของ หรือเครื่องใช้ ต่าง ๆ หรือเป็นการประดิษฐ์เกี่ยวกับกรรมวิธีกระบวนการ หรือวิธีการใหม่ ๆ ในการผลิต การเก็บรักษา ให้ ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพที่ดีขึ้น
2. การออกแบบผลิตภัณฑ์ หมายถึง ความคิดสร้างสรรค์เกี่ยวกับรูปร่าง ลักษณะภายนอกของ ผลิตภัณฑ์ ที่แตกต่างไปจากเดิม
3. อนุสิทธิบัตร (Petty Patent) คือ หนังสือสำคัญที่รัฐออกให้เพื่อคุ้มครองการประดิษฐ์จะมีลักษณะ คล้ายกันกับการประดิษฐ์ แต่เป็นความคิดสร้างสรรค์ที่มีระดับการพัฒนาเทคโนโลยีไม่สูงมาก หรือเป็นการ ประดิษฐ์คิดค้นเพียงเล็กน้อย และมีประโยชน์ใช้สอยมากขึ้น การขอรับความคุ้มครอง

4. พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534

คำว่า เครื่องหมายการค้า ชาวบ้านทั่วไปคงจะไม่คุ้นเคยกันนัก แต่คำว่า ยี่ห้อ ตรา โลโก้ หรือแบรนด์ ชาวบ้านจะคุ้นเคยรู้จักและเรียกขานคำเหล่านี้มากกว่า หากท่านสังเกตรอบตัวเราจะเห็นว่าชีวิตประจำวันของ เราเกี่ยวข้องกับเครื่องหมายการค้า นับตั้งแต่ตื่นนอนตอนเช้าจนถึงเข้านอนแล้วแต่ต้องสัมผัสกับสิ่งของ เครื่องใช้ เครื่องอุปโภค บริโภค ที่มีเครื่องหมายการค้า ไม่ว่าจะเป็นนาฬิกาปลุกที่ ปลุกให้เราตื่นนอนตรงเวลา

³ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 มาตรา 3

สัญลักษณ์ที่ใช้ทำธุรกรรมในท้องถิ่น ยาสีฟัน แปรงสีฟัน สบู่ แชมพู เครื่องแต่งกายทุกชิ้น อาหาร เครื่องดื่มแล้วแต่มีเครื่องหมายการค้าทั้งนั้น เครื่องหมายการค้าบางประเภท เช่น ไซโก้ ซิตีเซ่น เครื่องหมายการค้าของเครื่องสุญญากาศ เช่น อเมริกันแอสตันดาร์ด คอตโต้ ยาสีฟัน แปรงสีฟัน เช่น คอลเกต ไกลซ์ซิด ไกลออน สบู่ เช่น ลักซ์ นกแก้ว แชมพู เช่น ซันซิล แพนทีน ที่เป็นอาหาร เช่น บะหมี่ มาม่า ไวไว ยาฆ่า หนอนบ่ง เช่น ฟาร์มเฮ้าส์ เอสแอนด์พี ยามาซากิ เครื่องดื่ม เช่น เป๊ปซี่ โค้ก แฟนต้า สไปรท์ เป็นต้น

เครื่องหมาย¹ คือ ภาพถ่าย ภาพวาด ภาพประดิษฐ์ ตรา ชื่อ คำ ตัวหนังสือ ตัวเลข ลายมือชื่อ เสียง หรือสิ่งเหล่านี้อย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกัน

เครื่องหมายการค้าแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. เครื่องหมายการค้า⁵ (TRADEMARKS) เป็นเครื่องหมายที่ใช้กำกับสินค้า เพื่อแสดงว่าสินค้าที่ใช้เครื่องหมายนั้นเป็นของผู้ใด แตกต่างกับสินค้าของผู้อื่นอย่างไร เครื่องหมายการค้าอาจจะเป็น ภาพ คำ ตัวอักษร ลายมือชื่อหรือตัวเลข หรือเสียง ฯลฯ อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกันก็ได้ เช่น

2 เครื่องหมายบริการ⁶ (SERVICE MARKS) เป็นเครื่องหมายที่ใช้กับธุรกิจบริการ เพื่อแยกแยะว่าธุรกิจบริการนั้นแตกต่างจากธุรกิจบริการที่ใช้เครื่องหมายบริการของผู้อื่น เช่น

3 เครื่องหมายรับรอง⁷ (CERTIFICATION MARKS) เป็นเครื่องหมายที่เจ้าของเครื่องหมายใช้รับรองคุณภาพหรือบริการของผู้อื่น ว่าคุณภาพหรือลักษณะของสินค้าหรือบริการนั้นมีคุณภาพเป็นอย่างไร เช่น

4 เครื่องหมายร่วม⁸ (COLLECTIVE MARKS) เป็นเครื่องหมายการค้าหรือบริการที่ใช้โดยบริษัท หรือรัฐวิสาหกิจในกลุ่มเดียวกัน หรือโดยสมาชิกของสมาคม สหกรณ์ เป็นต้น เช่น

ระบบเครื่องหมายการค้าในประเทศเราเป็นระบบการจดทะเบียน มีหลักการว่าเครื่องหมายการค้าที่จะได้รับความคุ้มครองจะต้องได้รับการจดทะเบียนตามกฎหมายเครื่องหมายการค้าที่รับจดทะเบียนได้⁹ไม่มีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมาย ไม่เหมือนหรือคล้ายกับเครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียนไว้แล้ว เช่น อาจเป็น ภาพ คำ ตัวอักษร ตัวเลข ลายมือชื่อ เป็นต้นและต้องเป็นเครื่องหมายการค้าที่มีลักษณะที่ทำให้ผู้ซื้อสินค้าทราบและเข้าใจว่า สินค้าที่ใช้เครื่องหมายการค้า นั้น แตกต่างจากสินค้าของเครื่องหมายการค้าของผู้อื่น

เครื่องหมายที่ต้องห้ามมิให้รับจดทะเบียน¹⁰ เช่น

1 ตราแผ่นดิน เครื่องหมายราชการ ธงชาติไทย ธงราชการ

2 เครื่องหมายประจำชาติ หรือ ธงชาติของรัฐต่างประเทศ เครื่องหมายธงหรือองค์การ ระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นสมาชิก

3 พระปรมาภิไธย พระนามาภิไธย พระปรมาภิไธยย่อ พระนามาภิไธยย่อ

4 พระบรมฉายาลักษณ์ หรือพระบรมสาทิสลักษณ์ของ พระมหากษัตริย์ พระราชินี หรือรัชทายาท

5. พระราชลัญจกร ลัญจกรในราชการ หรือตราประจำตำแหน่ง

¹ พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2559 มาตรา 3

⁵ พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 มาตรา 4 วรรคสอง

⁶ พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 มาตรา 4 วรรคสาม

⁷ พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 มาตรา 4 วรรคสี่

⁸ พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 มาตรา 4 วรรคห้า

⁹ พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 มาตรา 6

¹⁰ พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 มาตรา 8

6. เครื่องหมายภาษา นามภาษา

เครื่องหมายการค้าที่จดทะเบียนจะต้องเป็นเครื่องหมายการค้าที่ไม่เหมือนกับเครื่องหมายการค้าของบุคคลอื่น หมายถึง จะต้องไม่มีลักษณะเป็นคำๆ เดียวกันหรือเป็นรูปๆ เดียวกัน และจะต้องไม่คล้ายกับเครื่องหมายการค้าของบุคคลอื่น หมายถึง เครื่องหมายที่มีลักษณะคำหรือรูปที่คล้ายคลึงกัน หรือมีทั้งรูปลักษณะของคำและรูปที่คล้ายคลึงกัน แต่ถ้าความคล้ายกันนี้สาธารณชนผู้ซื้อสินค้าสามารถแยกแยะความแตกต่างกันได้ เครื่องหมายการค้านั้นก็อาจรับจดทะเบียนได้ แต่ถ้าหากคล้ายกันจนทำให้สาธารณชนผู้ซื้อสินค้าสับสนหลงผิดในความเป็นเจ้าของของสินค้า หรือแหล่งกำเนิดของสินค้าแล้วเครื่องหมายการค้านั้นก็ไม่สามารถรับจดทะเบียนได้

เอกสารอ้างอิง

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522

พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534

แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 7

1. ทรัพย์สินทางปัญญาคืออะไร มีกี่ประเภท อะไรบ้าง
2. กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของไทยในปัจจุบันมีอะไรบ้าง
3. ลิขสิทธิ์คืออะไร มีกี่ประเภท อะไรบ้าง
4. สิทธิบัตรคืออะไร มีกี่ประเภท อะไรบ้าง
5. เครื่องหมายคืออะไร มีกี่ประเภท อะไรบ้าง

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 8 กฎหมายพิเศษอื่นๆ

เนื้อหาประจำบท

1. พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558
2. สิทธิของนักศึกษาที่สถาบันอุดมศึกษาพึงปฏิบัติต่อนักศึกษา
3. พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522
4. พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551
5. พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522
6. พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535
7. พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522
8. พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรม และการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ.2557

วัตถุประสงค์ประจำบท

เมื่อนักศึกษาเรียนบทเรียนนี้แล้วสามารถ

1. อธิบายความแนวคิด ทฤษฎี องค์ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายหอพัก สิทธิของนักศึกษา กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค กฎหมายจราจร กฎหมายยาเสพติดและ กฎหมายคุ้มครองสวัสดิภาพสัตว์ได้
2. อธิบายถึงนิยามความหมาย หลักเกณฑ์ของกฎหมายเกี่ยวกับ กฎหมายหอพัก สิทธิของนักศึกษา กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค กฎหมายจราจร กฎหมายยาเสพติดและ กฎหมายคุ้มครองสวัสดิภาพสัตว์ได้

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

1. ทำการประเมินความรู้ก่อนเรียนด้วยวิธีการซักถาม
2. มอบหมายให้ผู้เรียนทำการศึกษาเอกสารประกอบการสอนเพิ่มเติม
3. ฟังการบรรยายในชั้นเรียน
4. กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่เกี่ยวข้อง
5. ศึกษาค้นคว้าเอกสารกฎหมาย ตำรา ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ สื่อสิ่งพิมพ์ ข่าวสาร
6. สร้างหัวข้อสำคัญและอภิปราย
7. การทบทวนและทำคำถามทบทวน

สื่อการเรียนการสอน

1. ตำราประกอบการสอน
2. Power Point
3. การบรรยายในชั้นเรียน
4. เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง

การวัดผลประเมินผล

1. ฟังคำอภิปราย รายงานและซักถาม
2. แสดงความคิดเห็น วิเคราะห์
3. คำถามท้ายบท
4. ถามตอบเป็นรายบุคคล

บทที่ 8 กฎหมายพิเศษอื่นๆ

1. บทนำ

นอกเหนือจากกฎหมายที่ได้กล่าวมาในบทที่ผ่านมาแล้ว ยังมีกฎหมายอื่นๆ ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน โดยคำว่า กฎหมายพิเศษ ในที่นี้หมายถึง กฎหมายเฉพาะซึ่งเป็นบทบัญญัติเฉพาะเรื่อง ซึ่งก็คือ พระราชบัญญัติ ซึ่งเป็นตัวบทกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่เป็นประจำตามปกติ เพื่อวางระเบียบบังคับควบคุมประพฤติของบุคคลรวมทั้งองค์กรและเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีฐานะสูงกว่าบทกฎหมายอื่น ๆ นอกจากรัฐธรรมนูญ ก่อนประกาศใช้บังคับ กฎหมายเป็นบรรทัดฐานทางสังคมอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับควบคุมประพฤติของสมาชิกในสังคมให้เป็นไปในทำนองเดียวกัน ทำให้สังคมมีระเบียบ วินัย และสงบเรียบร้อย

ดังนั้นการทำความเข้าใจกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเหตุที่เรามักประสบพบเจอเป็นประจำ รวมไปถึงกฎหมายใหม่ให้ทันต่อยุคสมัย จึงจำเป็นต่อการปฏิบัติตนให้ถูกต้อง เนื่องจากในทางกฎหมายมีหลักเกณฑ์สำคัญประการหนึ่งว่า “ความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัว”¹ ดังนั้นหากประชาชนกระทำการซึ่งเป็นความผิดแม้ไม่ทราบว่าการกระทำนั้นผิด ก็ไม่สามารถอ้างได้ว่าตนเองไม่ทราบว่าการกระทำนั้นผิดได้อยู่เพื่อให้ตนพ้นผิดได้

โดยในบทที่ 8 นี้ ได้รวบรวมเอากฎหมายทั้งใหม่และเก่า ได้แก่ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 สิทธิของนักศึกษาที่สถาบันอุดมศึกษาพึงปฏิบัติต่อนักศึกษา พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 และ พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรม และการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ซึ่งสรุปเนื้อหาสำคัญ และหลักการที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายดังกล่าว เพื่อเป็นประโยชน์แก่นักศึกษาในการทำความเข้าใจและนำไปปรับใช้ในชีวิตรประจำวันต่อไป

¹ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 64

กฎหมายเกี่ยวกับหอพัก และ สิทธินักศึกษา

อาจารย์พชรวรรณ ขำคุ้ม²

2. ความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558

1. ขอบเขตการใช้บังคับกฎหมาย

พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา ซึ่ง ประกาศในราชกิจจานุเบกษา วันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2558 มีผลใช้บังคับ วันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2558³

พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับกับทุกหอพักที่มีผู้พักเป็นนักเรียน/นักศึกษา (ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป) ซึ่งอยู่ระหว่างการศึกษานในสถานศึกษาไม่สูงกว่าปริญญาตรี และมีอายุไม่เกินยี่สิบห้าปี โดยเรียกเก็บค่าเช่า

2. ลักษณะหอพักมี 2 แบบ

หอพักสถานศึกษา⁴ คือ หอพักที่ผู้ประกอบการหอพักเป็นสถานศึกษา ที่จัดการศึกษาในระบบตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ (สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน ศูนย์การเรียน วิทยาลัย สถาบัน มหาวิทยาลัย หน่วยงานการศึกษาหรือหน่วยงานอื่นของรัฐหรือเอกชน ที่มีอำนาจหน้าที่หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา)

หอพักเอกชน คือ หอพักที่ผู้ประกอบการหอพักเป็นบุคคลทั่วไปซึ่งไม่ใช่สถานศึกษา

3. ประเภทหอพัก มี 2 ประเภท⁵ ได้แก่

3.1 หอพักชาย

3.2 หอพักหญิง

4. คุณสมบัติและหน้าที่ผู้ประกอบการหอพักสถานศึกษา และหอพักเอกชน

4.1 หอพักสถานศึกษา

สถานศึกษาใดประสงค์จะประกอบการกิจการหอพักต้องได้รับใบอนุญาตจากนายทะเบียนตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกระทรวง⁶

หอพักสถานศึกษาที่จะได้รับใบอนุญาตต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงซึ่งอย่างน้อยต้องประกอบด้วย

- 1) ชื่อและประเภทของหอพัก
- 2) สถานที่ตั้ง สิ่งแวดล้อม และสุขลักษณะของหอพัก
- 3) ห้องนอน ห้องน้ำ และห้องส้วม
- 4) สถานที่สำหรับรับประทานอาหารหรือต้อนรับผู้เยี่ยมชม และสิ่งอำนวยความสะดวก
- 5) ระบบสาธารณสุขโรคและระบบการรักษาความปลอดภัย

² อาจารย์ประจำสำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, น.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, น.บ.ท. นิติศาสตร์ สำนักศึกษาวรรณกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, น.บ. นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

³ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 2

⁴ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 4

⁵ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 8

⁶ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 27

4.2 หอพักเอกชน

ผู้ประกอบการหอพักเอกชนที่ประสงค์จะยื่นขอรับใบอนุญาตต้องมีคุณสมบัติ⁷ ดังนี้

- 1) มีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักร
- 2) มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์
- 3) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ
- 4) ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่า เป็นผู้กระทำความผิดในความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการพนัน หรือความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด
- 5) ไม่เคยถูกเพิกถอนใบอนุญาตประกอบกิจการหอพักในระยะเวลาห้าปีก่อนวันขอรับใบอนุญาต
- 6) ในกรณีที่ผู้ขอรับใบอนุญาตเป็นห้างหุ้นส่วนหรือนิติบุคคล ผู้เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือผู้แทนของนิติบุคคลนั้นต้องมีคุณสมบัติดังกล่าวตามข้างต้นเช่นกัน

5. ผู้ประกอบกิจการหอพักสถานศึกษา และหอพักเอกชน มีหน้าที่ ดังนี้

5.1 แสดงใบอนุญาตประกอบกิจการหอพักไว้ในที่เปิดเผย และเห็นได้ง่าย ณ หอพักนั้น⁸

5.2 จัดให้มีการประกันภัยเพื่อคุ้มครองชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของผู้พักตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา⁹

6. ผู้ประกอบกิจการหอพักสถานศึกษาที่รับผู้พักซึ่งอยู่ในระหว่างการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานต้องจัดให้มี

6.1 อาหารที่ถูกละเลียงและเพียงพอสำหรับผู้พักอย่างน้อยวันละสองมื้อ¹⁰

6.2 จัดให้มีระเบียบประจำหอพักปิดประกาศ ไว้โดยเปิดเผยและเห็นได้ง่ายภายในหอพัก¹¹

6.3 จัดให้มีป้ายชื่อเป็นอักษรไทย ซึ่งมีคำว่า “หอพัก” นำหน้าและตามด้วยประเภทของหอพักโดยป้ายดังกล่าวต้องมีขนาดที่เหมาะสมและติดไว้ ณ หอพักในที่เปิดเผยและเห็นได้ง่ายจากภายนอกหอพัก¹²

6.4 จัดให้มีการตรวจสอบประวัติคนที่รับเข้าทำงานในหอพักว่าไม่มีประวัติอาชญากรรมและไม่เป็นโรคติดต่อหรือน่ารังเกียจตามที่คณะกรรมการกำหนด และคนดูแลห้องพักของหอพักหญิงต้องเป็นหญิง¹³

6.5 ผู้ประกอบกิจการหอพัก ต้องเก็บรักษาทะเบียนผู้พักไว้เป็นเวลาอย่างน้อยสองปีนับแต่วันที่ยื่นรายงานเข้าสิ้นสุดลง โดยจะเก็บไว้ในรูปของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์หรือรูปแบบใดก็ได้ และต้องให้อยู่ในสภาพที่ตรวจสอบได้

⁷ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 35

⁸ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 42

⁹ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 57

¹⁰ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 58

¹¹ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 59

¹² พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 60

¹³ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 61

7. ผู้ประกอบกิจการหอพักและผู้จัดการหอพัก(ผู้จัดการหอพักสถานศึกษา , ผู้จัดการหอพักเอกชน)มีหน้าที่ และความรับผิดชอบร่วมกัน¹⁴ ดังต่อไปนี้

7.1 ดูแลรักษาสภาพของหอพักให้มีความมั่นคงแข็งแรงและมีระบบการป้องกันอัคคีภัยให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร

7.2 ดูแลรักษาความสะอาดด้านสุขลักษณะและอนามัยของหอพักให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข

7.3 จัดให้มียาและเวชภัณฑ์ที่จำเป็นไว้ในหอพักเพื่อให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นแก่ผู้พักที่เจ็บป่วย

7.4 จัดให้มีแผนผังแสดงทางหนีไฟในแต่ละชั้นของหอพักและห้องพักทุกห้องและป้ายทางออกฉุกเฉินไว้ในแต่ละชั้นของหอพัก

7.5 ดูแลและอำนวยความสะดวกให้กับผู้พักในกรณีเกิดอัคคีภัย อุทกภัย หรือเกิดอันตรายใดๆขึ้นและอาจมีผลกระทบต่อผู้พัก

8. คุณสมบัติและหน้าที่ผู้จัดการหอพักสถานศึกษา และหอพักเอกชน

8.1 ผู้จัดการหอพักสถานศึกษา และผู้จัดการหอพักเอกชน จะต้องมีความสัมพันธ์เช่นเดียวกับผู้ประกอบการ หอพัก¹⁵ แต่ผู้จัดการหอพักที่จะขอรับใบอนุญาตจะต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 30 ปีบริบูรณ์

8.2 ผู้จัดการหอพักมีหน้าที่ควบคุม ดูแลหอพัก ในกรณีที่ผู้จัดการหอพักไม่อยู่หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ให้ผู้ประกอบการหอพักแต่งตั้งผู้อื่นปฏิบัติหน้าที่แทน และแจ้งให้นายทะเบียนทราบภายใน 15 วันนับแต่วันที่ที่มีการแต่งตั้งผู้ปฏิบัติหน้าที่แทน¹⁶

8.3 ผู้จัดการหอพักสถานศึกษา ต้องได้รับแต่งตั้งจากสถานศึกษาโดยผู้ประกอบการหอพัก สถานศึกษาต้องแจ้งให้นายทะเบียนทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับใบอนุญาตประกอบการหอพัก¹⁷

8.4 ผู้จัดการหอพักเอกชน ต้องแสดงใบอนุญาตผู้จัดการหอพักไว้ในที่เปิดเผย และเห็นได้ง่าย ณ หอพักนั้น¹⁸

8.5 ผู้จัดการหอพักสถานศึกษา และหอพักเอกชน ต้องจัดทำทะเบียนผู้พักแต่ละรายและส่งให้แก่ นายทะเบียนทราบ ภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่มีการทำสัญญาเช่าหรือสัญญาเช่าสิ้นสุดลง¹⁹

9. ผู้จัดการหอพักสถานศึกษา และหอพักเอกชน มีหน้าที่²⁰ดังต่อไปนี้

9.1 ดูแลไม่ให้บุคคลอื่นที่ไม่ใช่ผู้พักเข้าไปในห้องพัก เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากผู้จัดการหอพัก ดูแลไม่ให้มีการเล่นการพนัน เสพสุรา หรือยาเสพติดในหอพัก ดูแลไม่ให้มีการกระทำการอันควรเชื่อได้ว่ามีการสมคบกันหรือร่วมกันกระทำการอันมิชอบด้วยกฎหมาย

9.2 ดูแลไม่ให้ผู้พักก่อความรำคาญแก่ผู้พักอื่นหรือผู้ที่อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงกับหอพัก

9.3 ให้ความช่วยเหลือและแจ้งให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองของผู้พักทราบโดยทันที ในกรณีที่ปรากฏว่าผู้พักได้รับอันตรายเพราะเจ็บป่วยหรือเหตุอื่นใด

¹⁴ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 62

¹⁵ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 50, 51

¹⁶ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 48

¹⁷ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 49

¹⁸ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 53

¹⁹ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 63

²⁰ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 64

9.4 แจ้งให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองของผู้ที่ทราบในกรณีที่ถูกไปพักที่อื่นโดยไม่แจ้งให้ทราบ

10. การจัดทำสัญญาเช่า การเรียกเก็บเงินค่าเช่าล่วงหน้า และการเรียกเก็บเงินประกัน

10.1 ผู้ประกอบกิจการหอพักต้องทำสัญญาเช่าเป็นหนังสือระหว่างผู้ประกอบกิจการหอพักและผู้พักตามแบบที่คณะกรรมการประกาศกำหนด ซึ่งอย่างน้อยต้องมีรายการ ดังต่อไปนี้²¹

- 1) ชื่อและที่อยู่ของผู้ประกอบกิจการหอพักและผู้พัก
- 2) วันที่ทำสัญญา
- 3) ระยะเวลาการเช่าพักซึ่งต้องไม่น้อยกว่าหนึ่งภาคการศึกษาหรือตามระยะเวลาที่คณะกรรมการฯ ประกาศกำหนด
- 4) ความยินยอมของผู้ปกครองในกรณีที่ผู้พักเป็นผู้เยาว์

10.2 ผู้ประกอบกิจการหอพักอาจเรียกเก็บเงินค่าเช่าล่วงหน้าได้ไม่เกินอัตราค่าเช่าสามเดือน โดยให้นำเงินค่าเช่าล่วงหน้าที่ดังกล่าวชำระเป็นค่าเช่าสามเดือนสุดท้ายของสัญญาเช่า และในกรณีที่ผู้พักขอเลิกสัญญาเช่าก่อนครบกำหนดเวลาตามสัญญาเช่า ผู้พักจะขอเงินค่าเช่าล่วงหน้าคืนจากผู้ประกอบกิจการหอพักไม่ได้²²

10.3 ผู้ประกอบกิจการหอพักอาจเรียกเก็บเงินประกันได้ไม่เกินอัตราค่าเช่าหนึ่งเดือน และผู้ประกอบกิจการหอพักต้องคืนเงินประกันหลังจากได้หักค่าเสียหายแล้วคืนให้แก่ผู้พักในวันที่สัญญาเช่าสิ้นสุดลง²³

11. อายุของใบอนุญาตและการเลิกกิจการ

11.1 ใบอนุญาตประกอบกิจการหอพักเอกชน ให้มีอายุ 5 ปี นับแต่วันที่ออกใบอนุญาต²⁴

11.2 ใบอนุญาตผู้จัดการหอพักเอกชน ให้มีอายุ 2 ปี นับแต่วันที่ออกใบอนุญาต²⁵ การขอต่ออายุใบอนุญาต ให้ยื่นคำขอต่อนายทะเบียนก่อนวันที่ใบอนุญาตสิ้นสุด เมื่อได้ยื่นคำขอแล้วให้ถือว่าผู้ยื่นคำขออยู่ในฐานะผู้รับใบอนุญาตจนกว่าจะมีคำสั่งถึงที่สุดไม่อนุญาตให้ต่อใบอนุญาต

11.3 ใบอนุญาตประกอบกิจการหอพักสถานศึกษาสิ้นสุดผลเมื่อผู้ประกอบกิจการหอพักถูกเพิกถอนใบอนุญาตให้ตั้งสถานศึกษาหรือเลิกกิจการ

11.4 ผู้ประกอบการหอพักเอกชนเป็นห้างหุ้นส่วนหรือนิติบุคคล ให้ใบอนุญาตสิ้นอายุนับแต่วันที่มีการเลิกห้างหุ้นส่วนหรือนิติบุคคลนั้นสิ้นสภาพ และให้ผู้ชำระบัญชีของผู้ประกอบการคืนเงินค่าเช่าล่วงหน้า หรือเงินประกันแล้วแต่กรณี ให้แก่ผู้พักตามจำนวนที่เหลืออยู่หลังจากหักเป็นค่าเช่าหรือค่าเสียหาย²⁶

11.5 ผู้ประกอบกิจการหอพักต้องแจ้งให้ผู้ทราบถึงเหตุที่จะเลิกกิจการหอพัก ประกอบกับคืนเงินค่าเช่าล่วงหน้า หรือเงินประกันแล้วแต่กรณีให้แก่ผู้พักให้แล้วเสร็จ และยื่นคำขอเลิกกิจการต่อนายทะเบียนล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันก่อนวันเลิกประกอบกิจการ²⁷

²¹ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 9

²² พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 10

²³ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 11

²⁴ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 37

²⁵ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 52

²⁶ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 40

²⁷ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 46

12. การโอนใบอนุญาต

12.1 การโอนใบอนุญาตประกอบกิจการหอพักสถานศึกษา ต้องได้รับอนุญาตจากนายทะเบียน และต้องโอนให้แก่สถานศึกษาด้วยกันเท่านั้น และผู้รับโอนใบอนุญาตต้องรับโอนทั้งสิทธิและหน้าที่ที่ผู้ประกอบกิจการหอพักเดิมมีต่อผู้พัก²⁸

12.2 การโอนใบอนุญาตประกอบกิจการหอพักเอกชน ต้องได้รับอนุญาตจากนายทะเบียนและการโอนใบอนุญาต ต้องโอนให้แก่บุคคลซึ่งมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 35 หรือสถานศึกษาในกรณีที่โอนใบอนุญาต ให้แก่สถานศึกษา ให้นายทะเบียนเปลี่ยนใบอนุญาตของหอพักดังกล่าวเป็นใบอนุญาตประกอบกิจการหอพักสถานศึกษา²⁹

13. กรณีที่ผู้ประกอบกิจการหอพักเอกชนถึงแก่ความตาย³⁰

กรณีทายาทมีความประสงค์จะประกอบกิจการหอพักต่อไป ถ้าทายาทมีหลายคน ให้ทายาทตกลงตั้งทายาทคนหนึ่งซึ่งมีคุณสมบัติ ตามมาตรา 35 ยื่นคำขอต่อนายทะเบียนเพื่อขอรับโอนใบอนุญาตภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวัน นับแต่วันที่ผู้ประกอบกิจการหอพักถึงแก่ความตาย ถ้ามิได้ยื่นคำขอภายในระยะเวลาที่กำหนดให้ถือว่าใบอนุญาตสิ้นอายุ และถือว่าไม่ประสงค์จะประกอบกิจการหอพักต่อไป ให้ผู้จัดการมรดกหรือทายาทของผู้ประกอบกิจการหอพักนั้น คืนเงินค่าเช่าล่วงหน้าหรือเงินประกันให้แก่ผู้พักตามจำนวนที่เหลืออยู่หลังจากหักเป็นค่าเช่า หรือค่าเสียหาย

14. สิทธิประโยชน์และการสนับสนุน

14.1 หอพักสถานศึกษา ให้ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมเกี่ยวกับการประกอบกิจการหอพักตามพระราชบัญญัตินี้ และอาจได้รับสิทธิประโยชน์และการสนับสนุนตามมาตรา 41 ด้วย³¹

14.2 หอพักสถานศึกษา เพื่อประโยชน์ในด้านการศึกษา การท่องเที่ยว หรือการกีฬา อาจรับบุคคลทั่วไปเข้าพัก เป็นการชั่วคราวได้ในระหว่างปิดภาคการศึกษาที่ไม่มีผู้พัก³²

14.3 หอพักเอกชนที่ได้รับการประกาศเกียรติคุณจากคณะกรรมการอาจได้รับสิทธิประโยชน์และการสนับสนุน³³ดังต่อไปนี้

(1) สิทธิที่จะได้รับลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีเงินได้เป็นกรณีพิเศษจากการประกอบกิจการหอพักโดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกาตามประมวลรัษฎากร

(2) ลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีป้าย หรือภาษีอื่นใดในทำนองเดียวกัน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายว่าด้วยการนั้นกำหนด

(3) การสนับสนุนด้านการเงินหรือวัสดุอุปกรณ์

(4) การสนับสนุนด้านอื่น ๆ ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

การประกาศเกียรติคุณและการได้รับการสนับสนุนตาม (3) และ (4) ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

²⁸ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 31

²⁹ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 38

³⁰ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 39

³¹ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 29

³² พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 30

³³ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 41

15. อำนาจหน้าที่ของนายทะเบียน และพนักงานเจ้าหน้าที่

15.1 นายทะเบียน หมายความว่า³⁴

- 1) นายกเทศมนตรี สำหรับในเขตเทศบาล
- 2) นายกองค้การบริหารส่วนตำบล สำหรับในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล
- 3) ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร สำหรับในเขตกรุงเทพมหานคร
- 4) นายกเมืองพัทยา สำหรับในเขตเมืองพัทยา
- 5) ผู้บริหารท้องถิ่นหรือหัวหน้าคณะผู้บริหารท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่มี

กฎหมายจัดตั้งสำหรับในเขตองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น

15.2 พนักงานเจ้าหน้าที่ หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ ให้อำนาจหน้าที่³⁵

15.3 นายทะเบียนมีอำนาจเพิกถอนใบอนุญาตประกอบกิจการหอพักได้เมื่อปรากฏเหตุ ดังนี้

- 1) หอพักไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ในมาตรา 28 และมาตรา 34
- 2) ผู้ประกอบการหอพักขาดคุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้าม ตามมาตรา 35 ภายหลังจาก

การได้รับใบอนุญาต ให้ประกอบกิจการหอพัก

15.4 เข้าไปในหอพักเพื่อตรวจสอบการปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

15.5 เข้าไปในหอพัก หรือเข้าไปในสถานที่ใด ๆ เพื่อตรวจสอบในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการประกอบ กิจการหอพักโดยไม่ได้รับใบอนุญาตตามพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งต้องเข้าไปในระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตก เท่านั้น และต้องไม่กระทำการอันเป็นการรบกวนหรือก่อให้เกิดความรำคาญแก่ผู้พักหรือผู้ซึ่งอาศัยอยู่ในสถานที่นั้น และต้องแสดงบัตรประจำตัวต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกครั้ง

15.6 เรียกผู้ประกอบการหอพัก ผู้จัดการหอพัก หรือบุคคลที่ทำงานในหอพักมาให้ถ้อยคำ หรือชี้แจงหรือส่งเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องมาเพื่อประกอบการพิจารณาเกี่ยวกับการจัดการหอพัก

16. บทกำหนดโทษ

16.1 หอพักที่ไม่ได้ขออนุญาต หรือไม่จดทะเบียน

1) ใช้คำว่า “หอพัก” ในสถานที่ของตนโดยไม่ได้รับใบอนุญาตประกอบกิจการหอพัก ต้องระวางโทษ ปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท และปรับอีกวันละไม่เกินห้าพันบาทตลอดเวลาที่ยังฝ่าฝืนอยู่ (มาตรา 76)³⁶

2) สถานศึกษาใดฝ่าฝืนประกอบกิจการโดยไม่ได้รับอนุญาตจากนายทะเบียน ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท และปรับอีกวันละไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทตลอดเวลาที่ยังฝ่าฝืนอยู่³⁷

3) ผู้ใดประกอบกิจการหอพักโดยไม่ได้รับอนุญาตจากนายทะเบียนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และปรับอีกวันละไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทตลอดเวลาที่ยังฝ่าฝืนอยู่³⁸

³⁴ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 4

³⁵ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 65, 70

³⁶ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 76

³⁷ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 81

³⁸ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 82

16.2 ผู้ประกอบกิจการหอพัก และผู้จัดการหอพักฝ่าฝืน กรณีดังต่อไปนี้

- 1) รับผู้พักที่เป็นนักเรียน/นักศึกษาชายหญิงปะปนกันในหอพัก ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ³⁹
- 2) ไม่จัดทำสัญญาเช่าเป็นหนังสือซึ่งมีรายการตามแบบที่คณะกรรมการประกาศกำหนด ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท⁴⁰
- 3) เรียกเก็บเงินค่าเช่าล่วงหน้าหรือเงินประกันเกินอัตรา หรือไม่นำเงินค่าเช่าล่วงหน้าหักเป็นค่าเช่า ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท⁴¹
- 4) ไม่คืนค่าเช่าล่วงหน้าหรือเงินประกันให้แก่ผู้พักตามหลักเกณฑ์และระยะเวลาที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท และปรับอีกวันละไม่เกินหนึ่งพันบาทตลอดเวลาที่ยังฝ่าฝืน อยู่⁴²
- 5) รับผู้พักที่ไม่ใช่ นักเรียน/นักศึกษา ปะปนกับผู้พักที่เป็นนักเรียน/นักศึกษาในหอพักเดียวกัน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และปรับอีกวันละไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท ตลอดเวลาที่ยังฝ่าฝืนอยู่⁴³
- 6) ไม่แสดงใบอนุญาตไว้ในที่เปิดเผย และเห็นได้ง่าย ณ หอพักนั้น หรือในกรณีใบอนุญาตสูญหาย หรือถูกทำลาย และไม่แจ้งต่อนายทะเบียนภายในสิบห้าวัน ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท⁴⁴
- 7) ดัดแปลงหอพัก โดยไม่ได้รับอนุญาตจากนายทะเบียน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือ ปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ⁴⁵
- 8) เปลี่ยนชื่อหรือประเภทของหอพักโดยไม่ได้รับอนุญาตจากนายทะเบียน ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน สองหมื่นบาท และปรับอีกวันละไม่เกินสองพันบาทตลอดเวลาที่ยังฝ่าฝืนอยู่⁴⁶
- 9) ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้จัดการหอพักโดยไม่ได้รับอนุญาตจากนายทะเบียน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ⁴⁷
- 10) ไม่จัดให้มีการประกันภัยเพื่อคุ้มครองชีวิตร่างกายและทรัพย์สินของผู้พักตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการกำหนดต้องระวางโทษ ปรับไม่เกินสามแสนบาท⁴⁸
- 11) ไม่มีระเบียบหอพัก หรือไม่มีป้ายชื่อหอพัก ตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติ ต้องระวางโทษปรับ ไม่เกินห้าหมื่นบาท⁴⁹
- 12) ชัดขวางหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของนายทะเบียนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือไม่อำนวยความสะดวกแก่นายทะเบียนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ⁵⁰

³⁹ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 77

⁴⁰ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 78

⁴¹ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 79

⁴² พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 80

⁴³ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 83

⁴⁴ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 84

⁴⁵ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 85

⁴⁶ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 86

⁴⁷ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 88

⁴⁸ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 90

⁴⁹ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 91

17. คณะกรรมการเปรียบเทียบค่าปรับ

17.1 บรรดาความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้คณะกรรมการเปรียบเทียบมีอำนาจ เปรียบเทียบได้ และเมื่อผู้ต้องหาได้ชำระเงินค่าปรับตามจำนวนที่เปรียบเทียบภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่มีการเปรียบเทียบ แล้วให้ถือว่าคดีเลิกกันตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา⁵¹

17.2 คณะกรรมการเปรียบเทียบให้ประกอบด้วยบุคคล ดังต่อไปนี้⁵²

1) ในเขตกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุดเป็นประธานกรรมการ ผู้แทน สำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นกรรมการ และผู้แทนกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นกรรมการ และเลขาธิการ

2) ในเขตจังหวัดอื่น ประกอบด้วยอัยการจังหวัดเป็นประธานกรรมการ ผู้บังคับการ ตำรวจภูธรจังหวัดเป็นกรรมการ และพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเป็นกรรมการและ เลขาธิการ

18. คณะกรรมการส่งเสริมกิจการหอพัก

พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 ได้กำหนดให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมกิจการหอพัก ขึ้น ทั้งหมด ดังนี้

18.1 คณะกรรมการส่งเสริมกิจการหอพัก⁵³มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

1) เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อให้ความเห็นชอบเกี่ยวกับนโยบาย แผนงานมาตรการ และการจัดระเบียบหอพัก

2) เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีในการให้สิทธิประโยชน์ทางด้านภาษีแก่หอพักที่ได้รับการ ประกาศเกียรติคุณตามพระราชบัญญัตินี้

3) เสนอความเห็นต่อรัฐมนตรีในการออกกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการ ประกาศเกียรติคุณหอพัก และการให้การสนับสนุนแก่หอพักที่ได้รับการประกาศเกียรติคุณ รวมทั้งการออก กฎกระทรวงอื่นเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

4) ออกประกาศกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับหอพักตามพระราชบัญญัตินี้

5) ติดตาม ประเมินผล และตรวจสอบประสิทธิภาพในการบังคับใช้ และเสนอแนวทางในการ แก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัตินี้

6) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการหรือตามที่ คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

18.2 คณะกรรมการส่งเสริมกิจการหอพักกรุงเทพมหานคร⁵⁴ และคณะกรรมการส่งเสริมกิจการหอพัก จังหวัด⁵⁵ มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1) เสนอความเห็นต่อคณะกรรมการส่งเสริมกิจการหอพัก ในเรื่องการค้าเนินการเกี่ยวกับ นโยบาย แผนงานมาตรการ และการจัดระเบียบหอพัก

⁵¹ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 93

⁵² พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 95

⁵³ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 96

⁵⁴ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 14, 15

⁵⁵ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 22

⁵⁶ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 23

2) เสนอความเห็นต่อคณะกรรมการส่งเสริมกิจการหอพัก ในเรื่องการให้สิทธิประโยชน์ทางด้านภาษีแก่หอพักที่ได้รับการประกาศเกียรติคุณตามพระราชบัญญัตินี้

3) เสนอความเห็นต่อคณะกรรมการส่งเสริมกิจการหอพัก ในเรื่องเกี่ยวกับการประกาศเกียรติคุณหอพัก และการให้การสนับสนุนแก่หอพักที่ได้รับการประกาศเกียรติคุณ

4) เสนอความเห็นต่อคณะกรรมการส่งเสริมกิจการหอพัก ในการออกประกาศกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับหอพักตามพระราชบัญญัตินี้

5) ติดตาม ประเมินผล และตรวจสอบประสิทธิภาพในการบังคับใช้และเสนอแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัตินี้ต่อคณะกรรมการส่งเสริมกิจการหอพัก

6) ดำเนินการอื่นใดตามที่คณะกรรมการส่งเสริมกิจการหอพักมอบหมาย

19. คณะกรรมการส่งเสริมกิจการหอพักจังหวัด ประกอบด้วย

1) ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นประธานกรรมการ

2) ปลัดจังหวัด เป็นรองประธานกรรมการ

3) พัฒนาการจังหวัด เป็นกรรมการ

4) พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด เป็นกรรมการ

5) โยธาธิการและผังเมืองจังหวัด เป็นกรรมการ

6) ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งจำนวนหนึ่งคน เป็นกรรมการ

7) นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด เป็นกรรมการ

8) ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งจากผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีประสบการณ์ด้านการศึกษาจิตวิทยา กฎหมาย และกิจการเด็กและเยาวชน ด้านละหนึ่งคน เป็นกรรมการ

9) ให้ท้องถิ่นจังหวัดเป็นกรรมการ และเลขานุการ และให้ท้องถิ่นจังหวัดแต่งตั้งข้าราชการ ในสำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดไม่เกินสองคนเป็นผู้ช่วยเลขานุการ (หมายเหตุ ไม่เกิน 13 คน)

20. อำนาจในการรักษาการ และกำกับดูแลตามพระราชบัญญัตินี้⁵⁶

1) ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

2) ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย มีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ และออกกฎกระทรวง กำหนดค่าธรรมเนียมไม่เกินอัตราท้ายพระราชบัญญัตินี้ ลดหรือยกเว้นค่าธรรมเนียมกับออกประกาศกำหนด แบบบัตรประจำตัวนายทะเบียนและพนักงานเจ้าหน้าที่

⁵⁶ พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558 มาตรา 5

21. อัตราค่าธรรมเนียม

1) ใบอนุญาตประกอบกิจการหอพัก	ฉบับละ 5,000 บาท
2) ใบอนุญาตผู้จัดการหอพัก	ฉบับละ 1,000 บาท
3) การต่ออายุใบอนุญาตประกอบกิจการหอพัก	ฉบับละ 2,500 บาท
4) การต่ออายุใบอนุญาตผู้จัดการหอพัก	ฉบับละ 500 บาท
5) การโอนใบอนุญาตประกอบกิจการหอพัก	ฉบับละ 5,000 บาท
6) ใบแทนใบอนุญาตประกอบกิจการหอพัก	ฉบับละ 200 บาท
7) ใบแทนใบอนุญาตผู้จัดการหอพัก	ฉบับละ 100 บาท

3. สิทธิของนักศึกษาที่สถาบันอุดมศึกษาพึงปฏิบัติต่อนักศึกษา

อาจารย์พชรวรรณ ขำคุ้ม⁵⁷

1. สถาบันอุดมศึกษาพึงจัดให้นักศึกษาได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษา ที่เป็นความจริงและถูกต้อง เช่น การรับรองปริญญา การรับรองคุณวุฒิโดยหน่วยงานของรัฐและสภาวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง รายชื่อและคุณวุฒิของอาจารย์ประจำหลักสูตรที่เป็นปัจจุบัน ค่าใช้จ่ายและ ระยะเวลาในการศึกษา และผลการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษา เป็นต้น

คำอธิบาย หลักการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย⁵⁸ ได้บัญญัติรับรองสิทธิของประชาชน ในการได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยราชการ หน่วยงาน ของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น และพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ได้บัญญัติรับรองสิทธิของประชาชนในการเข้าตรวจดูและขอข้อมูลข่าวสารของราชการ⁵⁹ ดังนั้น นักศึกษาจึงมีสิทธิได้รับทราบ เข้าถึง ตรวจดู และขอข้อมูลหรือข่าวสารที่ อยู่ในความครอบครองของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในฐานะที่เป็นหน่วยงานของรัฐ รวมทั้ง สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะต้องเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เพื่อประโยชน์สาธารณะหรือเพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสียหายแก่สิทธิของบุคคลทั่วไปตามที่ คณะกรรมการการอุดมศึกษากำหนด ในการนี้สถาบันอุดมศึกษาจึงต้องจัดให้นักศึกษาได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการจัด การศึกษาที่เป็นความจริงและถูกต้องเพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการพ.ศ. 2540 ดังกล่าว

2. สถาบันอุดมศึกษาพึงจัดให้นักศึกษาได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพ ตามมาตรฐานการอุดมศึกษาและเกณฑ์มาตรฐานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร ระดับปริญญาตรี เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา เป็นต้น สถาบันอุดมศึกษาใดจัด การศึกษาไม่เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา สถาบันอุดมศึกษานั้นจะต้องรับผิดชอบต่อนักศึกษา ผู้เสียหายในผลแห่งความเสียหายที่เกิดขึ้น

คำอธิบาย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติคำนิยามคำว่า “มาตรฐานการศึกษา”⁶⁰ หมายความว่า ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพ ที่พึงประสงค์และ มาตรฐานที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่ง และเพื่อใช้เป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับการ ส่งเสริมและกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผล และการประกันคุณภาพการศึกษา และมาตรา 9 ได้บัญญัติให้กระบวนการจัดการศึกษาทุกระดับและทุกประเภทต้องมีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 ได้บัญญัติให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ และมาตรา 48 ได้บัญญัติให้สถานศึกษาจัดให้มี ระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาจะต้องจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาทั้งภายใน และภายนอก เพื่อให้การจัดการศึกษาในทุกหลักสูตรการเรียนการสอนเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา และจะต้องจัดให้นักศึกษาทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพทั่วกัน

⁵⁷ อาจารย์ประจำสำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, น.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, น.บ.พ. นิติศาสตร์ สำนักศึกษायบรมกุหลาบมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

⁵⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปี พุทธศักราช 2550 มาตรา 56

⁵⁹ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 มาตรา 9 และมาตรา 11

⁶⁰ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 4

หากสถาบันอุดมศึกษาแห่งใด จัดการศึกษาไม่เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาหรือจัดให้นักศึกษาได้รับการศึกษาอย่างไม่มี คุณภาพ สถาบันอุดมศึกษาก็จะต้องรับผิดชอบในผลแห่งความเสียหายที่เกิดขึ้นกับ นักศึกษาตาม พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 และตามกฎหมายอื่นๆ ที่ เกี่ยวข้อง

3. สถาบันอุดมศึกษาพึงจัดให้นักศึกษาได้รับบริการ และสวัสดิการ รวมทั้งได้รับ การดูแลสวัสดิ ภาพระหว่างอยู่ในสถานศึกษา เช่นบริการด้านสุขภาพบริการให้คำปรึกษา และแนะแนวอาชีพ สวัสดิการ หอพัก และระบบรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เป็นต้น

คำอธิบาย ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานการอุดมศึกษา ข้อ 2. ข. ตัวบ่งชี้(1) กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาต้องจัดให้มีหลักสูตรและการเรียนการสอนที่ทันสมัย ยืดหยุ่น สอดคล้อง กับความต้องการที่หลากหลายของประเภทสถาบันและสังคมโดยให้ความสำคัญกับการพัฒนา คุณภาพผู้เรียนแบบ ผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นการเรียนรู้และการสร้างงานด้วยตนเองตามสภาพจริง ใช้การวิจัยเป็นฐาน มีการประเมิน และใช้ผลการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนและการบริหารจัดการ หลักสูตร ตลอดจนมีการบริหารกิจการ นักศึกษาที่เหมาะสมสอดคล้องกับหลักสูตรและการเรียน การสอน ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง เกณฑ์ มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ.2548 ข้อ 14 กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาจัดให้มีการประกัน คุณภาพของหลักสูตร โดยให้ทุกหลักสูตรกำหนด ระบบการประกันคุณภาพของหลักสูตรให้ชัดเจน ซึ่งอย่าง น้อยต้องประกอบด้วยประเด็นหลัก 4 ประเด็น คือ การบริหารหลักสูตร ทรัพยากรประกอบการเรียนการสอน การสนับสนุน และการให้ คำแนะนำนักศึกษา และความต้องการของตลาดแรงงาน สังคม และความพึงพอใจ ของผู้ใช้บัณฑิต ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2548 ข้อ 15 กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาจัดให้มีการประกันคุณภาพของหลักสูตร โดยให้ทุกหลักสูตร กำหนดระบบ การประกันคุณภาพของหลักสูตรให้ชัดเจน ซึ่งอย่างน้อยต้องประกอบด้วยประเด็นหลัก 4 ประเด็น คือ การ บริหารหลักสูตร ทรัพยากรประกอบการเรียนการสอน การสนับสนุน และการให้ คำแนะนำนักศึกษา และ ความต้องการของตลาดแรงงาน สังคม และความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิต ประกาศกระทรวงศึกษาธิการว่า ด้วยการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษา ของรัฐ พ.ศ. 2552 ข้อ 4 กำหนดให้ สถาบันอุดมศึกษาจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งได้ตามเงื่อนไขที่ กำหนดซึ่งรวมถึงการจัดสิ่งสนับสนุนทาง การศึกษาให้เพียงพอเช่นเดียวกับการจัดการศึกษาในสถาน ที่ตั้ง การจัดให้มีการให้คำปรึกษาทางวิชาการ การ แนะแนวอาชีพ การจัดบริการสวัสดิการนิสิต นักศึกษา และบริการด้านอื่นให้มีมาตรฐานเช่นเดียวกับการจัด การศึกษาในที่ตั้ง การจัด สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการจัดการศึกษา มีความปลอดภัย และมีสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างเพียงพอ และกฎกระทรวงว่าด้วยการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษา เอกชน พ.ศ. 2551 ข้อ 4 กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งได้ตามเงื่อนไขที่ กำหนด ซึ่งรวมถึงการจัดสิ่งสนับสนุนทางการศึกษาให้เพียงพอเช่นเดียวกับการจัดการศึกษาในสถานที่ตั้ง การจัดให้มีการให้คำปรึกษาทางวิชาการ การแนะแนวอาชีพ การจัดบริการสวัสดิการนักศึกษา และบริการด้านอื่น ให้มีมาตรฐานเช่นเดียวกับการจัดการศึกษาในที่ตั้ง การจัดสภาพแวดล้อมที่ เหมาะสมต่อการจัดการศึกษา มี ความปลอดภัย และมีสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างเพียงพอ การที่นักศึกษาเข้ามาศึกษาในสถาบันอุดมศึกษานั้น ถือว่านักศึกษาอยู่ใน ฐานะผู้ใช้บริการสาธารณะด้านการศึกษาจากรัฐ โดยอยู่ในความคุ้มครองดูแลของ สถาบันอุดมศึกษา เป็นระยะเวลายาวนานจนกว่าจะสำเร็จการศึกษา ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาจึงต้องจัดให้มี ระบบ สนับสนุนและช่วยเหลือนักศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับประกาศกระทรวงศึกษาธิการและเกณฑ์ มาตรฐานการศึกษาที่เกี่ยวข้องตามข้างต้น เช่น การจัดให้มีการให้คำปรึกษาทางวิชาการ การแนะ แนวอาชีพ

การจัดบริการสวัสดิการนักศึกษา รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการจัด การศึกษาให้มีลักษณะ เป็น Campus life มีความปลอดภัย และมีสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างเพียงพอ และถูกต้องตามหลัก สุขลักษณะ เช่น หองสมุด หอน้ำ โรงอาหาร การรักษาความปลอดภัย เป็นต้น และหากสถาบันอุดมศึกษาใด มีเหตุผลและความจำเป็นที่จะต้องจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้ง สถาบันอุดมศึกษานั้นก็จะต้องจัดให้นักศึกษาได้ รับบริการและสวัสดิการ รวมทั้งได้รับการดูแล สวัสดิภาพระหว่างอยู่ในสถานที่จัดการศึกษานอกที่ตั้งนั้น เช่น บริการด้านสุขภาพ บริการให้ คำปรึกษา และแนะแนวอาชีพ สวัสดิการหอพัก และระบบรักษาความปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สิน เป็นต้น ให้เป็นไปตามมาตรฐานเช่นเดียวกับการจัดการศึกษาในสถานที่ตั้งตามประกาศ กระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ พ.ศ. 2552 และ กฎกระทรวงว่าด้วยการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พ.ศ. 2551 ด้วย

4. สถาบันอุดมศึกษาพึงจัดให้มีระบบอาจารย์ที่ปรึกษาที่มีประสิทธิภาพ โดยต้องเป็น ระบบที่ทำให้นักศึกษาสามารถได้รับคำแนะนำ ทั้งในด้านความรู้ทางวิชาการและคุณธรรมในการ ดำเนินชีวิตควบคู่กัน

คำอธิบาย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 6 ใดบัญญัติให้การจัด การศึกษา ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มี จริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ประกาศ กระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานการอุดมศึกษา ได้กำหนดมาตรฐานการอุดมศึกษาไว้เป็น 3 ด้าน ได้แก่ มาตรฐานด้านคุณภาพ บัณฑิต มาตรฐานด้านการบริหารจัดการการอุดมศึกษา มาตรฐานด้าน การสร้างและพัฒนาสังคมฐานความรู้ โดยด้านมาตรฐานคุณภาพบัณฑิตกำหนดไว้ว่า บัณฑิต ระดับอุดมศึกษาเป็นผู้มีความรู้ มีคุณธรรมจริยธรรม มี ความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง สามารถประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมี ความสุขทั้งร่างกายและจิตใจ มีความ สำนึกและความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองและพลโลก และประกาศ กระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบ มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 ได้กำหนดคุณภาพ ของบัณฑิตทุกระดับคุณวุฒิ และสาขาวิชาต่างๆ ให้เป็นไปตามมาตรฐานผลการเรียนรู้ที่คณะกรรมการการ อุดมศึกษากำหนดและ ต้องครอบคลุมอย่างน้อย 5 ด้าน คือ (1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม (2) ด้านความรู้ (3) ด้านทักษะทาง ปัญญา (4) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ (5) ด้านทักษะการ วิเคราะห์ เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานการอุดมศึกษา และประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบมาตรฐาน คุณวุฒิระดับอุดมศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2552 แล้วจะเห็นได้ว่า การปฏิรูปการศึกษามีจุดมุ่งหมาย ให้ผู้เรียนมีความรู้คุณธรรม และโดย ที่สถาบันอุดมศึกษาเป็นสถานศึกษาที่ผลิตบัณฑิตให้เป็นคนดี มีความรู้ รักสูงาน บัณฑิตที่สำเร็จจาก สถาบันอุดมศึกษาจะต้องแสดงออกถึงความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ มีคุณธรรม จริยธรรม โดยผ่าน กระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาให้ผู้มีสติปัญญา วิสัยทัศน์ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสามารถทำงาน ร่วมกับผู้อื่นได้ สถาบันอุดมศึกษาจึงควรจัดให้ มีระบบอาจารย์ที่ปรึกษาขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการให้ คำแนะนำปรึกษาแก่นักศึกษา และใช้ยึดถือ ปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกันทุกคณะและทุกชั้นปี ให้นักศึกษาได้ ศึกษาจนประสบความสำเร็จ การ จัดหลักสูตรการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพผสมตามความมุ่ง หมายของการปฏิรูป การศึกษาต่อไป

5. สถาบันอุดมศึกษาพึงจัดให้นักศึกษาได้มีโอกาสตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับ ผลการศึกษา เช่น การ จัดให้นักศึกษามีโอกาสขอคำตอบข้อสอบของตนที่ผู้ตรวจได้ตรวจและ ให้คะแนนแล้ว เป็นต้น

คำอธิบาย หลักการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย⁶¹ ได้บัญญัติรับรองสิทธิของประชาชน ในการได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยราชการ หน่วยงาน ของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่นมาตรา 78 ได้บัญญัติให้รัฐต้องดำเนินนโยบายด้านการ บริหารราชการ แผ่นดินโดยจัดระบบงานราชการและงานของรัฐเพื่อให้การจัดทำและการให้บริการ สาธารณะเป็นไปอย่าง รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วม ของประชาชน พระราชบัญญัติ ข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.2540 มาตรา 9 และมาตรา 11 ได้ บัญญัติรับรองสิทธิของประชาชนในการเขา ตรวจดูและขอข้อมูลข่าวสารราชการ และคณะกรรมการ วินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารได้เคยมีคำวินิจฉัย ที่ สค 37/2550 วินิจฉัยว่า “ใบส่งเกรด “ร” เป็น ข้อมูลข่าวสารของราชการที่อยู่ในความครอบครองของ มหาวิทยาลัย....ซึ่งโดยปกติมหาวิทยาลัย จะต้องคิดประกาศข้อมูลดังกล่าวไว้ให้นักศึกษาผู้เขาสอบเขาตรวจดู คะแนนได้ ดังนั้น ใบส่งเกรด “ร” จึงเป็นข้อมูลข่าวสารที่เปิดเผยได้

เมื่อพิจารณารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของ ราชการ พ.ศ. 2540 และคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารตามข้างต้น แล้วจะเห็นได้ว่า นักศึกษามีสิทธิได้รับทราบ เข้าถึง ตรวจดู และขอข้อมูลหรือข่าวสารที่อยู่ใน ความครอบครองของ สถาบันอุดมศึกษาของรัฐในฐานะที่เป็นหน่วยงานของรัฐ รวมทั้งของ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในฐานะที่เป็น หน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้ใช้อำนาจในทางปกครองได้

ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาจะต้องดำเนินการเกี่ยวกับการวัดผลการศึกษาให้เป็นไป อย่างรวดเร็ว มี ประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้ โดยให้นักศึกษาได้มีโอกาสตรวจสอบ ข้อมูลเกี่ยวกับผลการศึกษา เช่น การจัดให้นักศึกษามีโอกาสขอคำตอบข้อสอบของตนที่ผู้ตรวจได้ ตรวจและให้คะแนนแล้ว เป็นต้น

6. สถาบันอุดมศึกษาพึงจัดให้มีการคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาอย่างเสมอภาคเท่าเทียม กัน ไม่มีการ เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความ พิจารณ์ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือ สังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบัญญัติ แห่งรัฐธรรมนูญ

คำอธิบาย หลักการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย⁶² ได้บัญญัติวางหลักความเสมอภาคไว้ ว่า การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือ สังคม ความเชื่อทาง ศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบัญญัติ แห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้ และโดยที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องจัดการศึกษาด້วยความรับผิดชอบ ที่มีต่อสังคม สถาบันอุดมศึกษาจะต้อง ยึดหลักการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและจัดสรรโอกาสทางการ ศึกษาอย่างเป็นธรรม ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาจะต้องจัดให้มีการคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาอย่างเสมอ ภาคเท่าเทียมกัน ไม่มีการเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรม

⁶¹ อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 5/

⁶² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปี พุทธศักราช 2550 มาตรา 30

7. สถาบันอุดมศึกษาพึงจัดให้นักศึกษาที่เป็นคนพิการตามกฎหมายว่าด้วย การจัดการศึกษา สำหรับคนพิการ ได้รับการศึกษาที่เหมาะสมกับประเภทของความพิการโดยไม่เสีย ค่าใช้จ่าย รวมทั้งได้รับ บริการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น โปรแกรมคอมพิวเตอร์แปลจาก สื่อสิ่งพิมพ์เป็นอักษรเบรลล์และ จากอักษรเบรลล์เป็นสิ่งพิมพ์ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ผ่านจอภาพ แวนชวยสำหรับบุคคลสายตาเลื่อนราง หนังสือเสียง เป็นต้น

คำอธิบาย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 10 วรรคสองและวรรคสาม บัญญัติ รับรองสิทธิของคนพิการว่า การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพหรือ บุคคลซึ่งไม่สามารถ พึ่งตนเองได้หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและ โอกาสได้รับการศึกษาขั้น พื้นฐานเป็นพิเศษ การศึกษาสำหรับคนพิการให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือพบ ความพิการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และ ให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา และ พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551มาตรา5ได้บัญญัติรับรองสิทธิของคนพิการไว้ดังนี้ (1) ได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการจนตลอดชีวิตพร้อมทั้งได้รับ เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา (2) เลือกบริการทาง การศึกษา สถานศึกษา ระบบ และรูปแบบการศึกษา โดยคำนึงถึงความสามารถ ความสนใจ ความถนัด และ ความต้องการจำเป็น พิเศษของบุคคลนั้น (3) ได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการจัด หลักสูตรกระบวนการเรียนรู้ การทดสอบทางการศึกษา ที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการ จำเป็น พิเศษของคนพิการแต่ละประเภทและบุคคล และนอกจากพระราชบัญญัติสองฉบับดังกล่าวแล้ว ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา เรื่อง แนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษา ระดับอุดมศึกษา สำหรับคนพิการ ข้อ 1 กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษามีหน้าที่รับคนพิการเข้าศึกษาต่อ ในสถาบันในสัดส่วนหรือ จำนวนที่เหมาะสม และข้อ 6 กำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาที่รับคนพิการเข้า ศึกษาจะต้องจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความ ช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาสำหรับคน พิการอย่างเหมาะสม เพียงพอและสอดคล้องกับความต้องการ จำเป็นพิเศษของนักศึกษาพิการแต่ละประเภท ความพิการ โดยสถาบันอุดมศึกษาอาจจัดตั้ง หน่วยงานเฉพาะขึ้นอย่างเป็นทางการ เพื่อเป็นศูนย์กลางในการ ให้บริการทางการศึกษาสำหรับนิสิต นักศึกษาพิการ ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาต้องจัดให้นักศึกษาที่เป็นคน พิการตามกฎหมายว่าด้วย การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ได้รับการศึกษาที่เหมาะสมกับประเภทของความ พิการโดยไม่เสีย ค่าใช้จ่าย รวมทั้งได้รับบริการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ

8. สถาบันอุดมศึกษาพึงจัดให้นักศึกษาได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ การศึกษาอบรม การเรียนการสอน การวิจัย และการเผยแพร่งานวิจัยตามหลักวิชาการโดยอิสระ รวมทั้งได้มีส่วนร่วมใน การออกกฎ ประกาศ ระเบียบ ข้อกำหนด และข้อบังคับ ที่เกี่ยวกับนิสิต นักศึกษา

คำอธิบาย อเล็กซานเดอร์ แอสติน (Alexander W. Astin, 1984) ศาสตราจารย์ทางด้าน การ อุดมศึกษา แห่งมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ลอสแอนเจลิส (University of California, Los Angeles) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของนักศึกษา ได้แก่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวิชาการ การมีส่วนร่วม ในกิจกรรมนักศึกษา และการมีส่วนร่วมในลักษณะการช่วยงานอาจารย์ จะส่งผลต่อการพัฒนา นักศึกษาได้ แนวคิดในการพัฒนา นักศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับหลักกฎหมายของประเทศไทย ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 45 ซึ่งบัญญัติรับรองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลไว้ว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการ แสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น มาตรา 50

บัญญัติรับรองเสรีภาพในการศึกษาไว้ว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการ การศึกษาอบรม การเรียนการสอน การวิจัย และการเผยแพร่ งานวิจัยตามหลักวิชาการย่อมได้รับการคุ้มครองและมาตรา 78 โดยบัญญัติให้รัฐต้องดำเนินนโยบาย ด้านการบริหารราชการแผ่นดินโดยจัดระบบงานราชการและงานของรัฐเพื่อให้การจัดทำและการให้บริการสาธารณะเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาจึงจะต้องจัดให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วม และมีโอกาสแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาอบรม การเรียนการสอน การวิจัย และการเผยแพร่ งานวิจัยตามหลักวิชาการโดยอิสระ และนอกจากการจัดให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วม และมีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นทางด้านวิชาการดังกล่าวแล้ว สถาบันอุดมศึกษาพึงจัดให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วม และมีโอกาสแสดงความคิดเห็นในการออกกฎ ประกาศ ระเบียบ ข้อกำหนด และข้อบังคับ ที่เกี่ยวกับนักศึกษา เพื่อเป็นการส่งเสริมประชาธิปไตย และปลูกฝังแนวคิดเกี่ยวกับการให้ความเคารพต่อกฎหมายหรือกติกาต่างๆ ของบ้านเมือง

9. ในการดำเนินการทางวินัยแก่นักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาต้องดำเนินการให้ สอดคล้องกับหลักนิติธรรม

คำอธิบาย ศาสตราจารย์พิเศษ ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือคำอธิบาย กฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองว่า หลักนิติธรรมเป็นหลักการปกครองโดยกฎหมาย เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมทั้งต่อเอกชนแต่ละคน และเป็นธรรมต่อประโยชน์ส่วนรวม อาจจำแนกสาระสำคัญของหลักนิติธรรมได้ดังนี้

(1) การปฏิบัติตามกฎหมายของทุกองค์กรของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจทาง นิติบัญญัติ ทางบริหาร หรือทางตุลาการ โดยแต่ละองค์กรจะมีขอบเขตข้อจำกัด ของการใช้อำนาจต่างๆ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกัน และจะไม่มีองค์กรใดมี อำนาจเหนือกฎหมาย

(2) หลักการแบ่งแยกอำนาจ เพื่อมิให้อำนาจรวมอยู่ในบุคคลเดียวกันจนเกิดการใช้อำนาจ โดยไม่มีการคานและตุลกัน อันจะเป็นการเปิดช่องให้เกิดการใช้อำนาจ โดยมีขอบโดยง่าย

(3) การมีกฎหมายที่ดี โดแก่ มีความชัดเจน มีความแน่นอนมั่นคง มีความมั่นคงแห่ง สิทธิ และมีขึ้นเพื่อความดีของสังคม และความดีนั้นย่อมทำให้สมาชิกในสังคมทุก คนได้รับประโยชน์และการปฏิบัติ ที่เป็นธรรม

(4) การขอด้วยกฎหมายของการปกครอง ในการปกครองฝ่ายปกครองจะได้รับมอบ อำนาจในการใช้บังคับกฎหมายเพื่อรักษาประโยชน์มหาชนและประโยชน์เอกชน ดังนั้น ในการใช้อำนาจใดๆ ต่อเอกชน รัฐบาลจะต้องมีกฎหมายเป็นฐานในการใช้ อำนาจนั้นได้ และต้องใช้อำนาจนั้นให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย การ ใดที่ทำไปไม่ถูกต้องตามกฎหมายจะต้องถูกเปลี่ยนแปลงเพื่อให้การเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือก่อให้เกิดความรับผิดชอบเพื่อความเสียหายที่เกิดขึ้น ต่อเอกชน

(5) ความรับผิดชอบของรัฐ ในกรณีของรัฐก่อให้เกิดเอกชนคนใดเสียหายในการปฏิบัติหน้าที่ หรือในการรักษาประโยชน์มหาชนอันใดที่จำต้องทำให้เอกชนคนใดเสียหาย รัฐจะต้องชดใช้เยียวยาความเสียหายนั้น ให้ตามที่ เป็นธรรม

(6) การมีสิทธิฟ้องคดีต่อศาล การใช้อำนาจทุกประเภทจะต้องอยู่ในขอบเขตของ กฎหมาย จึงจะต้องมีการตรวจสอบทางกฎหมายโดยองค์กรอิสระเพื่อให้มั่นใจได้ ว่ามีการปฏิบัติตามกฎหมายจริง การ

ห้องคดีต่อศาลในกรณีที่เห็นว่ามีการใช้ อำนาจผิดกฎหมาย จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อเป็นหลักประกันสำหรับสังคมที่ยึดหลัก นิติธรรม

(7) การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเอกชน สิทธิเสรีภาพของประชาชนต้องไม่ถูกลิดรอนโดยไม่มีเหตุอันสมควรหรือโดยไม่มีการเยียวยาอย่างเป็นธรรม

อาจารย์โอภาส เขียววิชัย กล่าวไว้ในเอกสารประกอบการบรรยายหลักสูตรการ พัฒนานักบริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยว่า วินัย หมายถึง ข้อบัญญัติที่วางไว้เป็นหลักกำกับ พฤติกรรมและ มีมาตรการสำหรับควบคุมความประพฤติและการกระทำ เพื่อให้สามารถรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยอันจะทำให้กิจการต่างๆ ดำเนินไปด้วยดี ก่อให้เกิดผลดีและเป็นไปตาม วัตถุประสงค์หรือเจตนารมณ์ของหน่วยงาน

เมื่อพิจารณาความหมายของหลักนิติธรรมและวินัยตามข้างต้นแล้ว จะเห็นได้ว่า หลักนิติธรรมเป็นหลักการปกครองโดยกฎหมายเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมทั้งต่อเอกชนแต่ละคน และเป็นธรรมต่อประโยชน์ส่วนรวม และวินัยของนักศึกษามีขึ้นเพื่อเป็นหลักกำกับพฤติกรรมของ นักศึกษา เพื่อให้สามารถรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยอันจะทำให้กิจการต่างๆ ของสถาบัน อุดมศึกษาดำเนินไปด้วยดี ก่อให้เกิดผลดีและเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือเจตนารมณ์ของสถาบัน อุดมศึกษา โดยจะต้องมีมาตรการสำหรับดูแลความประพฤติและการกระทำ กล่าวคือ หากนิสิต นักศึกษาผู้ใดมีความประพฤติและการกระทำที่ไม่ถูกต้องหรือไม่เหมาะสม นักศึกษาผู้นั้นก็จะต้อง ได้รับความดูแลควบคุมพฤติกรรมความประพฤติเพื่อแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เมื่อสำเร็จ การศึกษาแล้วจะได้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรม ความ ประพฤติ เช่น ถูกตัดคะแนนความประพฤติ หรือถูกพักการเรียน เป็นต้น และเมื่อมีเหตุที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องดำเนินการทางวินัยกับนักศึกษา นอกจากสถาบันอุดมศึกษาจะต้อง ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายด้วยความเป็นธรรมตามหลักนิติธรรมข้างต้นแล้ว สถาบันอุดมศึกษาจะต้องยึดหลักเมตตาธรรมประกอบด้วย

4. กฎหมายจราจร

ว่าที่ร้อยตรี พิทยา มณีรัตน์⁶³

1. บทนำ

กฎหมายเกี่ยวกับการจราจรทางบก กำหนดหน้าที่ของผู้ขับขี่ยานพาหนะในถนน ซึ่งผู้ขับขี่ยานพาหนะทุกคนต้องรู้และปฏิบัติตามสัญญาณจราจรและเครื่องหมาย จราจรอย่างเคร่งครัดและผู้เดินเท้าก็ต้องปฏิบัติตามกฎจราจรของคนเดินเท้า

ในสังคมปัจจุบันนี้จะเห็นได้ว่าการคมนาคมสะดวกรวดเร็วทั้งทางบก ทางเรือและทางอากาศ โดยเฉพาะการคมนาคมทางบก มีรถและรถยนต์ประเภทต่างๆ เป็นพาหนะจำนวนมากขึ้นตามฐานะเศรษฐกิจของพลเมือง จึงจำเป็นต้องมีกฎหมายว่าด้วยการจราจรทางบกขึ้นมาเป็นหลักเพื่อควบคุมการใช้เส้นทางของผู้ขับขี่ยานพาหนะ คนเดินเท้าคนจูงหรือใส่ล้อเลื่อนสัตว์ ให้ปฏิบัติตามหลักของกฎหมาย เพื่อสงวนไว้ซึ่งชีวิตและทรัพย์สินของบุคคล เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและสวัสดิภาพของพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 คือ ต้องการควบคุมการใช้รถใช้ถนนให้เป็นระเบียบเรียบร้อย

2. นิยามความหมายตามพระราชบัญญัติ

ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ มาตรา 4 ได้บัญญัติคำนิยามความหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมีทั้งหมด 40 อนุมาตรา แต่ได้นำมาเพียงบางส่วน ดังต่อไปนี้

“การจราจร” หมายความว่า การใช้ทางของผู้ขับขี่ คนเดินเท้า หรือคนที่จูง ขี่ หรือใส่ล้อเลื่อนสัตว์

“ทาง” หมายความว่า ทางเดินรถ ช่องเดินรถ ช่องเดินรถประจำทาง ไหล่ทาง ทางเท้า ทางข้าม ทางร่วมทางแยก ทางลาด ทางโค้ง สะพาน และสถานที่ประชาชนใช้ในการจราจร และให้หมายความรวมถึงทางส่วนบุคคลที่เจ้าของยินยอมให้ประชาชนใช้ในการจราจรหรือที่เจ้าพนักงานจราจรได้ประกาศให้เป็นทางตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย แต่ไม่รวมไปถึงทางรถไฟ

“ทางเดินรถ” หมายความว่า พื้นที่ทำไว้สำหรับการเดินรถไม่ว่าในระดับพื้นดิน ใต้หรือเหนือพื้นดิน

“ช่องเดินรถ” หมายความว่า ทางเดินรถที่จัดแบ่งเป็นช่องสำหรับการเดินรถ โดยทำเครื่องหมายเป็นเส้นหรือแนวแบ่งเป็นช่องไว้

“ทางเดินรถทางเดียว” หมายความว่า ทางเดินรถใดที่กำหนดให้ผู้ขับขี่รถขับไปในทิศทางเดียวกันตามเวลาที่เจ้าพนักงานจราจรกำหนด

“ขอบทาง” หมายความว่า แนวริมของทางเดินรถ

“ไหล่ทาง” หมายความว่า พื้นที่ทำต่อจากขอบทางออกไปทางด้านข้างซึ่งยังมิได้จัดทำเป็นทางเท้า

⁶³ อาจารย์ประจำสำนักวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, น.ม. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ปริญญาตรี: น.บ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง

“**ทางร่วมทางแยก**” หมายความว่า พื้นที่ที่ทางเดินรถตั้งแต่สองสายตัดผ่านกัน รวมบรรจบกัน หรือติดกัน

“**วงเวียน**” หมายความว่า ทางเดินรถที่กำหนดให้รถเดินรอบเครื่องหมายจราจรหรือสิ่งก่อสร้างขึ้นในทางร่วมทางแยก

“**ทางเท้า**” หมายความว่า พื้นที่ที่ทำไว้สำหรับคนเดินซึ่งอยู่ข้างใดข้างหนึ่งของทาง หรือทั้งสองข้างของทาง หรือส่วนที่อยู่ชิดขอบทางซึ่งใช้เป็นที่สำหรับคนเดิน

“**ทางข้าม**” หมายความว่า พื้นที่ที่ทำไว้สำหรับให้คนเดินเท้าข้ามทางโดยทำเครื่องหมายเป็นเส้นหรือแนวหรือตอกหมุดไว้บนทาง และให้หมายความรวมถึงพื้นที่ที่ทำให้คนเดินเท้าข้ามไม่ว่าในระดับใต้หรือเหนือพื้นดินด้วย

“**ที่คับขัน**” หมายความว่า ทางที่มีการจราจรพลุกพล่านหรือมีสิ่งกีดขวาง หรือในที่ซึ่งมองเห็นหรือทราบได้ล่วงหน้าว่าอาจเกิดอันตรายหรือความเสียหายแก่รถหรือคนได้ง่าย

“**รถ**” หมายความว่า ยานพาหนะทางบกทุกชนิด เว้นแต่รถไฟและรถราง

“**รถยนต์**” หมายความว่า รถที่มีล้อตั้งแต่สามล้อและเดินด้วยกำลังเครื่องยนต์ กำลังไฟฟ้าหรือพลังงานอื่น ยกเว้นรถที่เดินบนราง

“**รถจักรยานยนต์**” หมายความว่า รถที่เดินด้วยกำลังเครื่องยนต์ กำลังไฟฟ้า หรือพลังงานอื่น และมีล้อไม่เกินสองล้อ ถ้ามีพ่วงข้างมีล้อเพิ่มอีกไม่เกินหนึ่งล้อ

“**รถจักรยาน**” หมายความว่า รถที่เดินด้วยกำลังของผู้ขับขี่ที่มีใช้เป็นการลากเข็น

“**รถฉุกเฉิน**” หมายความว่า รถดับเพลิงและรถพยาบาลของราชการบริหารส่วนกลาง ราชการบริหารส่วนภูมิภาค และราชการบริหารส่วนท้องถิ่น หรือรถอื่นที่ได้รับอนุญาตจากอธิบดีให้ใช้ไฟสัญญาณแสงวับวาบ หรือให้ใช้เสียงสัญญาณไซเรนหรือเสียงสัญญาณอย่างอื่นตามที่จะกำหนดให้

“**รถบรรทุก**” หมายความว่า รถยนต์ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้บรรทุกสิ่งของหรือสัตว์

“**รถบรรทุกคนโดยสาร**” หมายความว่า รถยนต์ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้บรรทุกคนโดยสารเกินเจ็ดคน

“**รถโรงเรียน**” หมายความว่า รถบรรทุกคนโดยสารที่โรงเรียนใช้รับส่งนักเรียน

“**รถโดยสารประจำทาง**” หมายความว่า รถบรรทุกคนโดยสารที่เดินตามทางที่กำหนดไว้ และเรียกเก็บค่าโดยสารเป็นรายคนตามอัตราที่วางไว้เป็นระยะทางหรือตลอดทาง

“**รถแท็กซี่**” หมายความว่า รถยนต์ที่ใช้รับจ้างบรรทุกคนโดยสารไม่เกินเจ็ดคน

“**รถลากจูง**” หมายความว่า รถยนต์ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้สำหรับลากจูงรถหรือเครื่องมือการเกษตรหรือเครื่องมือการก่อสร้าง โดยตัวรถนั้นเองมิได้ใช้สำหรับบรรทุกคนหรือสิ่งของ

“**รถพ่วง**” หมายความว่า รถที่เคลื่อนที่ไปโดยใช้รถอื่นลากจูง

“**ผู้ขับขี่**” หมายความว่า ผู้ขับรถ ผู้ประจำเครื่องอุปกรณ์การขนส่งตามกฎหมายว่าด้วยการขนส่งผู้ลากเข็นยานพาหนะ

“**คนเดินเท้า**” หมายความว่า คนเดินและให้รวมตลอดถึงผู้ใช้เก้าอี้ล้อสำหรับคนพิการหรือรถสำหรับเด็กด้วย

“เจ้าของรถ” หมายความว่ารวมถึงผู้มีรถไว้ในครอบครองด้วย

“ใบอนุญาตขับขี่” หมายความว่า ใบอนุญาตขับรถตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ ใบอนุญาตสำหรับคนขับรถตามกฎหมายว่าด้วยรถจักรยานยนต์ ใบอนุญาตขับขี่ตามกฎหมายว่าด้วยล้อเลื่อน และใบอนุญาตผู้ประจำเครื่องอุปกรณ์การขนส่งตามกฎหมายว่าด้วยการขนส่ง

“สัญญาณจราจร” หมายความว่า สัญญาณใด ๆ ไม่ว่าจะแสดงด้วยธง ไฟ ไฟฟ้า มือ แขน เสียงนกหวีด หรือด้วยวิธีอื่นใด สำหรับให้ผู้ขับขี่ คนเดินเท้า หรือคนที่จูง ขี่ หรือไล่ต้อนสัตว์ ปฏิบัติตามสัญญาณนั้น

“เครื่องหมายจราจร” หมายความว่า เครื่องหมายใด ๆ ที่ได้ติดตั้งไว้ หรือทำให้ปรากฏในทาง สำหรับให้ผู้ขับขี่ คนเดินเท้า หรือคนที่จูง ขี่ หรือไล่ต้อนสัตว์ ปฏิบัติตามเครื่องหมายนั้น

3. เนื้อหาที่พระราชบัญญัติได้บัญญัติไว้

3.1 การใช้รถ แบ่งเป็น 3 หมวด คือ

3.1.1 ลักษณะของรถที่ใช้ในทาง เป็นการห้ามใช้รถที่มีสภาพไม่มั่นคงแข็งแรง รถที่ใช้จะต้องมีเครื่องยนต์ อุปกรณ์และส่วนควบตามที่กฎหมายกำหนด และห้ามนำรถที่ไม่ได้ติดแผ่นป้ายเลขทะเบียนมาใช้ในทางเดินรถ เป็นต้น⁶⁴

3.1.2 การใช้ไฟหรือเสียงสัญญาณของรถ การใช้ไฟในเวลาที่ไม่สว่างไม่เพียงพอที่จะมองเห็นคน รถหรือสิ่งกีดขวางในทางได้ชัดแจ้งภายในระยะไม่น้อยกว่า 150 เมตร ผู้ขับรถต้องเปิดไฟหรือใช้แสงสว่าง ส่วนเสียงสัญญาณของรถได้กำหนดไว้ เช่น เสียงแตรของรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ต้องให้ได้ยินในระยะไม่น้อยกว่า 60 เมตร เป็นต้น การใช้เสียงสัญญาณจะใช้ได้เฉพาะเมื่อจำเป็นหรือป้องกันอุบัติเหตุเท่านั้น⁶⁵

3.1.3 การบรรทุก รถที่ใช้บรรทุกทุกคน สัตว์ หรือสิ่งของ จะใช้บรรทุกทุกในลักษณะใด โดยรถชนิดหรือประเภทใด ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง⁶⁶

3.2 สัญญาณจราจรและเครื่องหมายจราจร กำหนดให้ผู้ขับขี่ต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามสัญญาณจราจรและเครื่องหมายจราจรที่ได้ติดตั้งไว้หรือทำให้ปรากฏในทาง หรือที่พนักงานเจ้าหน้าที่แสดงให้ทราบ เช่น สัญญาณไฟเขียวไฟแดง เมื่อมีสัญญาณจราจรไฟสีเหลืองให้ ผู้ขับขี่เตรียมหยุดรถหลังเส้นให้รถหยุด เว้นแต่ผู้ขับขี่ที่ได้เลยเส้นให้รถหยุดไปแล้วให้เลยไปได้ สัญญาณจราจรไฟสีแดงหรือเครื่องหมายจราจรสีแดงที่มีคำว่า “หยุด” ให้ผู้ขับขี่หยุดรถหลังเส้นให้รถหยุด และสัญญาณจราจรไฟสีเขียวหรือเครื่องหมายจราจรสีเขียวที่มีคำว่า “ไป” ให้ผู้ขับขี่ขับรถต่อไปได้ หรือสัญญาณจราจรไฟกระพริบสีเหลือง ถ้าติดตั้งที่ได้ให้ผู้ขับขี่ลดความเร็วของรถลงและผ่านทางนั้นไปด้วยความระมัดระวัง เป็นต้น⁶⁷

⁶⁴ พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ลักษณะ 1 หมวด 1 ลักษณะของรถที่ใช้ในทาง มาตรา 6-10

⁶⁵ พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ลักษณะ 1 หมวด 2 การใช้ไฟหรือเสียงสัญญาณของรถ มาตรา 6-10

⁶⁶ พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ลักษณะ 1 หมวด 3 การบรรทุก มาตรา 11-17

⁶⁷ พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ลักษณะ 2 หมวด 1 สัญญาณจราจรและเครื่องหมายจราจร มาตรา 21-30

3.3 การใช้ทางเดินรถ แบ่งเป็น 4 หมวด คือ

3.3.1 การขับรถ ในการขับรถให้ขับในทางเดินรถด้านซ้ายและไม่ล้ำกึ่งกลางของทางเดินรถ หากทางเดินรถในทิศทางเดียวกันมีตั้งแต่สองช่องทางขึ้นไป ให้ขับช่องทางซ้ายสุด การจะหยุด การจะเลี้ยว จะต้องให้สัญญาณไฟเสมอ เป็นต้น⁶⁸

3.3.2 การขับแซงและผ่านข้างหน้า ในการที่จะขับรถแซงรถคันข้างหน้าจะต้องแซงทางด้านขวาห้ามแซงด้านซ้าย เว้นแต่รถคันข้างหน้ากำลังจะเลี้ยวขวาหรือให้สัญญาณว่าจะเลี้ยวขวา หรือทางเดินรถได้จัดแบ่งเป็นช่องเดินรถในทิศทางเดียวกันไว้ตั้งแต่สองช่องขึ้นไป ก่อนขับแซงต้องให้สัญญาณโดยกระพริบไฟหน้าหลายครั้ง ให้สัญญาณไฟเลี้ยวขวา หรือให้เสียงสัญญาณ และห้ามขับรถแซงในที่มีเครื่องหมายห้ามหรือก่อนถึงทางร่วมทางแยก วงเวียน 30 เมตร เป็นต้น⁶⁹

3.3.3 การออกรถ การเลี้ยวรถและการกลับรถ ในการขับรถออกจากที่จอดผู้ขับขี่ต้องให้สัญญาณมือหรือไฟสัญญาณ เมื่อเห็นปลอดภัยจึงจะขับรถไปได้เมื่อเห็นว่าปลอดภัยและไม่เป็นการกีดขวางการจราจรของรถอื่น ส่วนการเลี้ยวรถผู้ขับขี่จะต้องชิดขอบทางด้านซ้ายหากจะเลี้ยวซ้าย หรือชิดเส้นแบ่งกึ่งกลางถนนกรณีเลี้ยวขวา ก่อนถึงทางเลี้ยวไม่น้อยกว่า 30 เมตร ในทางเดินรถที่สวนกันได้ห้ามผู้ขับขี่กลับรถหรือเลี้ยวรถทางขวาเมื่อมีรถสวนหรือตามมาในระยะน้อยกว่า 100 เมตร กรณีมีเครื่องหมายห้ามเลี้ยวหรือกลับรถหรือกลับรถในที่คับขัน บนสะพานหรือในระยะ 100 เมตร จากทางราบของเชิงสะพานหรือทางร่วมทางแยกเว้นแต่มีเครื่องหมายจราจรให้กลับรถได้ เป็นต้น⁷⁰

3.3.4 การหยุดรถและจอดรถ ในกรณีที่จะหยุดรถหรือจอดรถในทางเดินรถผู้ขับขี่ต้องให้สัญญาณก่อนจะหยุดรถหรือจอดรถในระยะไม่น้อยกว่า 30 เมตร และเห็นว่าปลอดภัยและไม่เป็นการกีดขวางการจราจร การจอดต้องให้จอดด้านซ้ายของทางเดินทางและด้านซ้ายขนานชิดกับขอบทางหรือไหล่ทางในระยะห่างไม่เกิน 25 เซนติเมตร หรือจอดตามที่เครื่องหมายจราจรกำหนด มีข้อห้ามในการหยุดรถ เช่น บนทางเท้า ในทางร่วมทางแยก มีเครื่องหมายห้ามหยุดรถ หรือในลักษณะกีดขวางการจราจร เป็นต้น จอดรถในเวลาที่ไม่แสงสว่างไม่เพียงพอที่จะมองเห็นรถที่จอดในทางเดินรถในระยะไม่น้อยกว่า 150 เมตร ผู้ขับขี่ซึ่งจอดรถในทางเดินรถหรือไหล่ทางต้องเปิดไฟหรือใช้แสงสว่างตามที่กำหนดในกฎกระทรวง⁷¹

3.4 ข้อกำหนดเกี่ยวกับความเร็วของรถ ผู้ขับขี่ต้องขับรถด้วยความเร็วตามที่กำหนดในกฎกระทรวงหรือตามเครื่องหมายจราจรที่ได้ติดตั้งไว้ในทาง ตามกฎกระทรวงได้กำหนดให้รถยนต์ที่ไม่ใช่รถบรรทุกหรือรถบรรทุกที่มีน้ำหนักบรรทุกรวมน้ำหนักบรรทุกไม่เกิน 1,200 กิโลกรัม หรือรถจักรยานยนต์ ความเร็วในเขตกรุงเทพฯ เมืองพัทยา และเขตเทศบาล กำหนดไว้ไม่เกิน 80 กิโลเมตร/ชั่วโมง ส่วนนอกเขตดังกล่าว กำหนดไว้ไม่เกิน 100 กิโลเมตร/ชั่วโมง⁷²

3.5 การขับรถผ่านทางร่วมทางแยกหรือวงเวียน เมื่อผู้ขับขี่ขับรถมาถึงทางร่วมทางแยกถ้ามีรถอื่นอยู่ในทางร่วมทางแยก ผู้ขับขี่ต้องให้รถนั้นผ่านไปก่อน หากมาถึงพร้อมกันต้องให้รถที่อยู่ทางด้านซ้ายของ

⁶⁸ พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ลักษณะ 3 หมวด 1 การขับรถ มาตรา 31-43

⁶⁹ พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ลักษณะ 3 หมวด 2 การขับแซงและผ่านข้างหน้า มาตรา 44-49

⁷⁰ พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ลักษณะ 3 หมวด 3 การออกรถ การเลี้ยวรถและการกลับรถ มาตรา 50-53

⁷¹ พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ลักษณะ 3 หมวด 4 การหยุดรถและจอดรถ มาตรา 54-64

⁷² พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ลักษณะ 5 ข้อกำหนดเกี่ยวกับความเร็วของรถ มาตรา 67-70

คนผ่านไปก่อน เว้นแต่ทางร่วมทางแยกมีทางเดินรถทางเอกตัดผ่านทางเดินรถทางโท ต้องให้รถทางเอกมีสิทธิ
 ขับผ่านไปก่อน ส่วนกรณีวงเวียนหากมีสัญญาณจราจรหรือเครื่องหมายจราจรผู้ขับขี่ที่ต้องปฏิบัติตาม ถ้าไม่มี
 สัญญาณจราจรหรือเครื่องหมายจราจร ผู้ขับขี่ขับรถมาถึงวงเวียน ต้องให้สิทธิแก่ผู้ขับรถที่อยู่ในวงเวียนทาง
 ด้านขวาของตนขับผ่านไปก่อน⁷³

3.6 อุบัติเหตุ ผู้ขับรถหรือขี่หรือควบคุมสัตว์ในทางที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลหรือ
 ทรัพย์สินของผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นความผิดของผู้ขับขี่หรือผู้ขี่หรือผู้ควบคุมสัตว์หรือไม่ก็ตาม ต้องหยุดรถหรือสัตว์
 และให้ความช่วยเหลือตามสมควรและพร้อมแสดงตัวและแจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ใกล้เคียงทันที กับ
 ต้องแจ้งชื่อตัว ชื่อสกุลและที่อยู่ของตนและหมายเลขทะเบียนรถแก่ผู้เสียหายด้วย หากหลบหนีไปหรือไม่แสดง
 ตัวต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ณ สถานที่เกิดเหตุ ให้สันนิษฐานว่าเป็นผู้กระทำความผิด เป็นต้น⁷⁴

3.7 คนเดินเท้า ทางใดที่มีทางเท้าหรือไหล่ทางเดินรถให้คนเดินเท้าเดินบนทางเท้าหรือไหล่ทาง
 ถ้าไม่มีทางเท้าให้เดินริมทางด้านขวาของตน ห้ามข้ามถนนนอกทางข้ามในระยะไม่เกิน 100 เมตรนับจากทาง
 ข้าม เป็นต้น⁷⁵

4. โทษตามพระราชบัญญัตินี้

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดอัตราค่าปรับ ข้อหาหรือฐานความผิดไว้ เช่น

ที่	ข้อหาหรือฐาน ความผิด	มาตราที่กำหนด ความผิดและโทษ	อัตราโทษ
1.	ขับรถในทางเดิน รถทางขวา	ม.33 , 151	ปรับตั้งแต่ 200-500 บาท
2.	ขับรถผิดช่องทาง เดินรถ	ม.34 , 151	ปรับตั้งแต่ 200-500 บาท
3.	ขับรถในขณะเมา สุราหรือของเมา อย่างอื่น	ม.43(2) , 160 ตร	-จำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับตั้งแต่ 5,000-20,000 บาทหรือทั้งจำทั้งปรับและให้ศาลสั่งพักใช้ใบขับขี่ไม่ น้อยกว่า 6 เดือนหรือเพิกถอนใบขับขี่ -กรณีเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ จำคุกตั้งแต่ 1 – 5 ปี และปรับตั้งแต่ 20,000- 100,000 บาท และให้ศาลสั่งพักใช้ใบอนุญาตขับขี่มี กำหนดไม่น้อยกว่า 1 ปี หรือเพิกถอนใบอนุญาตขับ ขี่ -กรณีเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส จำคุก ตั้งแต่ 2-6 ปี และปรับตั้งแต่ 40,000-120,000 บาท และให้ศาลสั่งพักใช้ใบอนุญาตขับขี่มีกำหนดไม่น้อย

⁷³พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ลักษณะ 6 การขับรถผ่านทางร่วมทางแยกหรือวงเวียน มาตรา 71-74

⁷⁴ พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ลักษณะ 9 อุบัติเหตุ มาตรา 78

⁷⁵ พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ลักษณะ 13 คนเดินเท้า มาตรา 103-110

ที่	ข้อหาหรือฐานความผิด	มาตราที่กำหนดความผิดและโทษ	อัตราโทษ
			กว่า 2 ปี หรือเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่ -กรณีเป็นให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย จำคุกตั้งแต่ 3-10 ปี และปรับตั้งแต่ 60,000-200,000 บาทและให้ศาลสั่งเพิกถอนใบอนุญาต
4.	ขับขี่รถจักรยานยนต์ไม่สวมหมวกนิรภัย	ม.122 , 148	-ปรับไม่เกิน 500 บาท
5.	คนโดยสารรถจักรยานยนต์ไม่สวมหมวกนิรภัย	ม.122 , 148	-ปรับไม่เกิน 500 บาท
6.	ขับขี่ที่คนโดยสารรถจักรยานยนต์ไม่สวมหมวกนิรภัย	ม.122 วรรคสอง, 148 วรรคสอง	-ผู้ขับขี่ต้องโทษปรับเป็นสองเท่า
7.	ขับขี่และใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่	ม.43(9) , 157	-ปรับตั้งแต่ 400-1,000 บาท
8.	ขับขี่โดยไม่คาดเข็มขัดนิรภัย	ม.123 , 148	-ปรับไม่เกิน 500 บาท
9.	ผู้โดยสารนั่งด้านหน้าไม่คาดเข็มขัดนิรภัย	ม.123 , 148	-ปรับไม่เกิน 500 บาท
10.	แข่งรถในทางเดินรถ	ม.134 , 160ทวิ	-จำคุกไม่เกิน 3 เดือนหรือปรับตั้งแต่ 2,000 - 10,000 บาทหรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งพักใช้ใบขับขี่ไม่น้อยกว่า 1 เดือนหรือเพิกถอนใบขับขี่

ปัจจุบัน มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายด้านความปลอดภัยทางถนน ทั้งในเรื่องเมาแล้วขับ การขับรถเร็วเกินกำหนด โดยให้การปรับปรุงเกณฑ์ปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดที่ให้อถือว่าผู้ขับขี่นั้นเมาสุรา จากเดิมที่มีปริมาณแอลกอฮอล์เกิน 50 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์จะถือว่าเมาสุรา เป็น ผู้ขับขี่ที่มีอายุไม่ถึง 20 ปี ถ้ามีปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดเกินกว่า 20 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ ให้อถือว่าเมาสุรา นอกจากนี้ ผู้ขับขี่ที่ไม่มีใบอนุญาตขับรถ

หรือผู้ขับขี่ซึ่งได้รับใบอนุญาตขับรถแบบชั่วคราว ถ้ามีปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดเกินกว่า 20 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ ให้ถือว่าเมาสุราเช่นกัน ส่วนบุคคลอื่น ยังคงใช้กฎข้อบังคับตามหลักเกณฑ์เดิม⁷⁶

5. พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535

เนื่องจากปรากฏว่าอุบัติเหตุอันเกิดจากรถได้ทวีจำนวนขึ้นในแต่ละปี ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อประชาชนโดยทั่วไป เช่น ผู้ใช้รถหรือผู้ขับขี่ ผู้โดยสารสามารถขับรถ หรือไม่ได้โดยสามารถขับรถ ความเสียหายที่เกิดขึ้นอาจจะทำให้ได้รับบาดเจ็บ บาดเจ็บสาหัส หรือถึงกับเสียชีวิต เดิมทีเมื่อเกิดอุบัติเหตุเกิดขึ้นผู้ประสบภัยไม่ได้รับการชดใช้ค่าเสียหายหรือได้รับชดใช้ค่าเสียหายไม่คุ้มกับความเสียหายที่ได้รับจริง และหากผู้ประสบภัยจะใช้สิทธิทางแพ่งเรียกร้องค่าเสียหายก็ต้องใช้เวลาดำเนินคดีที่ยาวนาน รัฐได้ออกกฎหมายกำหนดให้รถทุกคันต้องทำประกันภัยตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองและให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนผู้ประสบภัยจากรถ ที่ได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต เพราะเหตุประสบภัยจากรถ โดยให้การรักษาพยาบาลอย่างทันที่วงที่กรณีบาดเจ็บ หรือช่วยเป็นค่าปลงศพกรณีเสียชีวิต นอกจากนี้เป็นหลักประกันให้กับโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลว่าจะได้รับค่ารักษาพยาบาล ในการรับพยาบาลผู้ประสบภัยจากรถ เป็นสวัสดิการสงเคราะห์ที่รัฐมอบให้แก่ประชาชนผู้ได้รับความเสียหายเพราะเหตุประสบภัยจากรถ ส่งเสริมและสนับสนุนให้การประกันภัยเข้ามามีส่วนร่วมในการบรรเทาความเดือดร้อนแก่ผู้ประสบภัย

การประกันภัยแบบนี้เรียกได้ว่าเป็น การประกันภัยภาคบังคับ ผู้ที่ครอบครองรถตามกฎหมายฉบับนี้ จะต้องทำประกันภัยทุกคัน หากฝ่าฝืนจะมีโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

ตามกฎหมายฉบับนี้ได้ให้ความหมายดังนี้

“รถ” หมายความว่า รถตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ รถตามกฎหมายว่าด้วยการขนส่งทางบก รถยนต์ทหารตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ทหาร และหมายความรวมถึงรถอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

“เจ้าของรถ” หมายความว่า ผู้ซึ่งมีกรรมสิทธิ์ในรถหรือผู้มีสิทธิครอบครองรถตามสัญญาเช่าซื้อ และหมายความรวมถึงผู้นำรถที่จดทะเบียนในต่างประเทศเข้ามาใช้ในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวด้วย

“ผู้ประสบภัย” หมายความว่า ผู้ซึ่งได้รับอันตรายต่อชีวิต ร่างกายหรืออนามัยเนื่องจากรถที่ใช้หรืออยู่ในทางหรือเนื่องจากสิ่งที่ยักรถหรือติดตั้งในรถนั้น และหมายความรวมถึงทายาทโดยธรรมของผู้ประสบภัยซึ่งถึงแก่ความตายด้วย

“ความเสียหาย” หมายความว่า ความเสียหายต่อชีวิต ร่างกายหรืออนามัยอันเกิดจากรถ

“ผู้ซึ่งอยู่ในรถ” หมายความว่า ผู้ซึ่งอยู่ในหรือบนหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของรถ และหมายความรวมถึงผู้ซึ่งกำลังขึ้นหรือกำลังลงจากรถนั้นด้วย

“บริษัท” หมายความว่า บริษัทตามกฎหมายว่าด้วยการประกันวินาศภัยที่ได้รับใบอนุญาตให้ประกอบกิจการประเภทประกันภัยรถ

⁷⁶ กฎกระทรวง ฉบับที่ 21 พ.ศ. 2560 ออกตามความใน พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522

“ค่าเสียหายเบื้องต้น” หมายความว่า ค่ารักษาพยาบาล ค่าใช้จ่ายอันจำเป็นเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล ค่าปลงศพ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการจัดการศพ รวมทั้งค่าเสียหายและค่าใช้จ่ายที่จำเป็นอย่างอื่นเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของผู้ประสบภัยในเบื้องต้น ทั้งนี้ ตามรายการและจำนวนเงินที่กำหนดในกฎกระทรวงที่ออกตามมาตรา 20 วรรคสอง⁷⁷

5.1 ความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติฯ

5.1.1 ความคุ้มครองเบื้องต้น

ผู้ประสบภัยจะได้รับความคุ้มครองในความเสียหายที่เกิดขึ้น เป็นค่ารักษาพยาบาลกรณีบาดเจ็บเป็นค่าปลงศพในกรณีเสียชีวิต โดยไม่ต้องรอพิสูจน์ความผิด บริษัทจะชดใช้ให้แก่ผู้ประสบภัยหรือทายาทของผู้ประสบภัยภายใน 7 วันนับแต่บริษัทได้รับคำร้องขอค่าเสียหายดังกล่าว เรียกว่า “ค่าเสียหายเบื้องต้น” โดยมีจำนวนเงินดังนี้

(1) กรณีบาดเจ็บ จะได้รับการชดใช้เป็นค่ารักษาพยาบาลและค่าใช้จ่ายอันจำเป็นเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล ตามที่จ่ายจริงแต่ไม่เกิน 30,000 บาท ต่อหนึ่งคน

(2) กรณีได้รับความเสียหายต่อร่างกาย ในกรณี ตาบอด หูหนวก เป็นใบ้หรือเสียความสามารถในการพูด หรือลั่นขาด เสียอวัยวะสืบพันธุ์หรือความสามารถสืบพันธุ์ เสียแขน ขา มือ เท้า หรือนิ้ว เสียอวัยวะอื่นใด จิตพิการอย่างติดตัว ทูพพลภาพอย่างถาวร ได้รับเงินค่าเสียหายเบื้องต้นจำนวน 35,000 บาท ต่อหนึ่งคน

(3) กรณีเสียชีวิต จะได้รับการชดใช้เป็นค่าปลงศพและค่าใช้จ่ายอันจำเป็นเกี่ยวกับการจัดการศพ จำนวน 35,000 บาท ต่อหนึ่งคน

(3) กรณีได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตภายหลังการรักษาพยาบาลหรือได้รับอันตรายสาหัสตามที่กฎหมายกำหนด จะได้รับการชดใช้ค่าเสียหายเบื้องต้นรวมแล้วไม่เกิน 65,000 บาท ต่อหนึ่งคน⁷⁸

5.2 ค่าเสียหายส่วนเกินกว่าค่าเสียหายเบื้องต้น

เป็นค่าเสียหายที่บริษัทจะชดใช้ให้ภายหลังจากที่มีการพิสูจน์ความรับผิดชอบตามกฎหมายแล้ว โดยบริษัทที่รับประกันภัยที่เป็นฝ่ายผิด ต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้ประสบภัยหรือทายาทผู้ประสบภัย เมื่อรวมกับค่าเสียหายเบื้องต้นที่ผู้ประสบภัยหรือทายาทได้รับแล้ว ดังนี้

5.2.1 กรณีบาดเจ็บแต่ไม่ถึงกับสูญเสียอวัยวะหรือทูพพลภาพอย่างถาวร จะได้รับเป็นค่ารักษาพยาบาลและค่าใช้จ่ายอันจำเป็นเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลตามความเป็นจริงไม่เกิน 50,000 บาท ต่อหนึ่งคน

5.2.2 กรณีสูญเสียอวัยวะหรือทูพพลภาพอย่างถาวร บริษัทจะจ่ายเต็มตามจำนวนเงินคุ้มครองสูงสุด 200,000 บาท ต่อหนึ่งคน ซึ่งจะต้องเป็นกรณีดังต่อไปนี้

⁷⁷ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535 มาตรา 4

⁷⁸ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535 หมวด 2 คำสันนิษเหตุแทน มาตรา 20-32

- ตาบอด
- หูหนวก
- เป็นใบ้ หรือเสียความสามารถในการพูด หรือลิ้นขาด
- สูญเสียอวัยวะสืบพันธุ์
- เสียแขน ขา มือ เท้า นิ้ว หรืออวัยวะอื่นใด
- จิตพิการอย่างติดตัว
- หุพพลภาพอย่างถาวร

5.2.3 กรณีเสียชีวิต บริษัทจะจ่ายเต็มตามจำนวนเงินคุ้มครองสูงสุด 200,000 บาทต่อหนึ่งคน

5.2.4 กรณีเข้ารับการรักษาในสถานพยาบาลในฐานะคนไข้ใน บริษัทจะจ่ายค่าชดเชยรายวัน วันละ 200 บาท จำนวนรวมกันไม่เกิน 20 วัน

5.3 ความคุ้มครองกรณีอุบัติเหตุที่ไม่มีคู่กรณี

5.3.1 กรณีผู้ประสบภัยที่เป็นผู้ขับขี่และเป็นฝ่ายผิดเอง หรือไม่มีผู้ใดรับผิดชอบตามกฎหมายต่อผู้ขับขี่ที่ประสบภัย ดังนี้ ผู้ประสบภัยที่เป็นผู้ขับขี่จะได้รับความคุ้มครองไม่เกินค่าเสียหายเบื้องต้น กล่าวคือ หากบาดเจ็บจะได้รับค่ารักษาพยาบาลไม่เกิน 30,000 บาท หรืออันตรายสาหัสตามที่กฎหมายกำหนดจำนวน 35,000 บาท หรือเสียชีวิตจะได้รับค่าปลงศพจำนวน 35,000 บาท หรือเสียชีวิตภายหลังรักษาพยาบาลจะรับค่าเสียหายเบื้องต้นไม่เกิน 65,000 บาท

5.3.2 กรณีรถไม่ได้จัดทำประกันภัยตามกฎหมาย หรือไม่อาจทราบได้ว่าความเสียหายเกิดจาก รถคันใด เช่น เกิดอุบัติเหตุแล้วหลบหนี หรือรถที่ไม่ต้องจัดให้มีการประกันความเสียหายตามมาตรา 8 ผู้ประสบภัยสามารถขอรับค่าเสียหายเบื้องต้นจากกองทุนเงินทดแทน ภายใน 180 วันนับแต่วันที่มีความเสียหายเกิดขึ้น

หมายเหตุ รถที่ไม่ต้องจัดให้มีการประกันความเสียหายตามมาตรา 8 รถดังต่อไปนี้

- รถสำหรับเฉพาะองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท และรถสำหรับผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
- รถของสำนักพระราชวังที่จดทะเบียนและมีเครื่องหมายตามระเบียบที่เลขาธิการพระราชวังกำหนด
- รถของกระทรวง ทบวง กรม เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด สุขาภิบาล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา และราชการส่วนท้องถิ่นที่เรียกชื่ออย่างอื่น และรถยนต์ทหารตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ทหาร
- รถอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

(กฎกระทรวง (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2536 ออกตามความในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535 ข้อ 1 (3) รถใช้งานเกษตรกรรมตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์)

5.4 การจัดเตรียมหลักฐานในการขอรับค่าเสียหาย

ตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการร้องขอรับค่าเสียหายเบื้องต้นจากกองทุนและการจ่ายค่าเสียหายเบื้องต้นจากกองทุน พ.ศ. 2552

5.4.1 ความเสียหายต่อร่างกาย

(ก) ใบเสร็จรับเงินหรือหลักฐานการแจ้งหนี้เกี่ยวกับการรักษาพยาบาลในกรณีที่มีการรักษาพยาบาลในสถานพยาบาล

(ข) สำเนาบัตรประจำตัวหรือหลักฐานอื่นใดที่ทางราชการเป็นผู้ออกให้ สำเนาใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวหรือสำเนาหนังสือเดินทาง หรือหลักฐานอื่นใดที่นายทะเบียนประกาศกำหนดซึ่งสามารถพิสูจน์ได้ว่าผู้ที่มีชื่อในหลักฐานนั้นเป็นผู้ประสบภัย แล้วแต่กรณี

(ค) สำเนาบันทึกประจำวันของพนักงานสอบสวน

ในกรณีที่ผู้ประสบภัยได้รับความเสียหายต่อร่างกายอย่างหนึ่งอย่างใด จนเป็นเหตุให้มีสิทธิได้รับเงินค่าเสียหายเบื้องต้นเพิ่มขึ้นอีกจำนวนสามหมื่นห้าพันบาท นอกจากต้องยื่นหลักฐานตาม (ก) (ข) และ (ค) แล้ว ให้ยื่นใบรับรองแพทย์หรือความเห็นแพทย์หรือหลักฐานอื่นใดที่ระบุว่าเป็นผู้ประสบภัยซึ่งได้รับความเสียหายต่อร่างกายดังกล่าวด้วย

5.4.2 ความเสียหายต่อชีวิต

(ก) สำเนามรณบัตร หรือหลักฐานอื่นใดที่นายทะเบียนประกาศกำหนด ซึ่งสามารถพิสูจน์ได้ว่าผู้ที่มีชื่อในหลักฐานนั้นเป็นผู้ประสบภัย

(ข) สำเนาบันทึกประจำวันของพนักงานสอบสวน

ในกรณีที่ผู้ประสบภัยถึงแก่ความตายภายหลังจากการเข้ารับการรักษาพยาบาลในสถานพยาบาลนอกจากต้องยื่นหลักฐานตาม (2) แล้ว ให้ยื่นหลักฐานตาม (1) ด้วย

ในกรณีที่ผู้ประสบภัยจากรถ เข้ารับการรักษาพยาบาลสามารถเข้ารับการรักษาได้ทั้งโรงพยาบาลของรัฐและเอกชน เมื่อเข้ารับการรักษาพยาบาลผู้ประสบภัยหรือญาติจะต้องแจ้งความประสงค์ในการใช้สิทธิตาม พ.ร.บ.คุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถและให้จัดเตรียมเอกสารให้กับโรงพยาบาล โดยโรงพยาบาลจะเป็นผู้ตั้งเบิกต่อบริษัทประกันแทนผู้ประสบภัย ตามค่ารักษาพยาบาลที่เกิดขึ้นจริงไม่เกิน 15,000 บาท โดยไม่ต้องสำรองจ่าย

การยื่นขอรับค่าเสียหายเบื้องต้นผ่านโรงพยาบาล เมื่อความเสียหายเกิดขึ้นแก่ผู้ประสบภัย ให้เตรียมเอกสารดังนี้

๑. สำเนากรมธรรม์ของรถ
๒. สำเนาใบบันทึกประจำวันของตำรวจประทับตราโล่และรับรองสำเนาถูกต้อง
๓. สำเนาคู่มือรถหน้าจดทะเบียนและหน้ารายการเสียภาษี(สมุดเขียว/สมุดน้ำเงิน)
๔. สำเนาบัตรประชาชนของผู้ประสบภัย
๕. สำเนาทะเบียนบ้านของผู้ประสบภัย
๖. สำเนาบัตรประชาชนของเจ้าของรถ
๗. สำเนาทะเบียนของเจ้าของรถ

ให้จัดเตรียมอย่างละ 2 ชุด

การเบิกค่าเสียหายเบื้องต้น ผู้ประสบภัยมักขับรถคันไหนให้เบิกค่าเสียหายเบื้องต้นจากบริษัทประกันของรถคันนั้น แต่ถ้าผู้ประสบภัยเป็นบุคคลภายนอกให้เบิกค่าเสียหายเบื้องต้นจากรถที่เกิดเหตุหรือเบิกจากกองทุนเงินทดแทน

หากผู้ประสบภัยไม่ใช่ผู้กระทำความผิดในการเกิดอุบัติเหตุในครั้งนี้ นอกจากที่จะได้รับค่าเสียหายตามกฎหมายนี้แล้วนั้น ผู้ประสบภัยหรือทายาทยังมีสิทธิที่จะฟ้องหรือเรียกร้องเป็นคดีแพ่งได้อีก โดยที่กฎหมายไม่ได้ห้ามไว้

6. สรุป

6.1 พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522

กฎหมายเกี่ยวกับการจราจรทางบก กำหนดหน้าที่ของผู้ขับขี่ยานพาหนะในถนน ซึ่งผู้ขับขี่ยานพาหนะทุกคนต้องรู้และปฏิบัติตามสัญญาณจราจรและเครื่องหมาย จราจรอย่างเคร่งครัดและผู้เดินเท้าก็ต้องปฏิบัติตามกฎจราจรของคนเดินเท้า

ตามพระราชบัญญัตินี้ได้บัญญัติเกี่ยวกับเรื่อง

บทนิยามความหมายตามมาตรา 4 เช่น คำว่า “การจราจร” หมายความว่า การใช้ทางของผู้ขับขี่คนเดินเท้า หรือคนที่จูง ชี หรือไล่อ้อนสัตว์ หรือ “ทางเดินรถ” หมายความว่า พื้นที่ที่ทำไว้สำหรับการเดินรถไม่ว่าในระดับพื้นดิน ใต้หรือเหนือพื้นดิน หรือ “รถ” หมายความว่า ยานพาหนะทางบกทุกชนิด เว้นแต่รถไฟและรถราง หรือ “รถยนต์” หมายความว่า รถที่มีล้อตั้งแต่สามล้อและเดินด้วยกำลังเครื่องยนต์ กำลังไฟฟ้าหรือพลังงานอื่น ยกเว้นรถที่เดินบนราง หรือ “รถจักรยานยนต์” หมายความว่า รถที่เดินด้วยกำลังเครื่องยนต์ กำลังไฟฟ้า หรือพลังงานอื่น และมีล้อไม่เกินสองล้อ ถ้ามีพ่วงข้างมีล้อเพิ่มอีกไม่เกินหนึ่งล้อ เป็นต้น

เนื้อหาของพระราชบัญญัติ เช่น

- การใช้รถ ได้แบ่งเป็น ลักษณะของรถที่ใช้ในทาง การใช้ไฟหรือเสียงสัญญาณของรถ และการบรรทุก
- สัญญาณจราจรและเครื่องหมายจราจร ผู้ขับขี่ต้องปฏิบัติตามสัญญาณจราจรและเครื่องหมายจราจรที่ได้ติดตั้งไว้
- การใช้ทางเดินรถ คือ การขับรถ การขับแข่งและผ่านชั้นหน้า การออกรถ การเลี้ยวรถและการกลับรถ และการหยุดรถและจอดรถ
- ข้อกำหนดเกี่ยวกับความเร็วของรถ ผู้ขับขี่ต้องขับรถด้วยความเร็วตามที่กฎหมายกำหนดไว้
- การขับรถผ่านทางร่วมทางแยกหรือวงเวียน วิธีปฏิบัติเมื่อผู้ขับขี่ขับรถมาถึงทางร่วมทางแยกจะต้องให้รถทางไหนผ่านไปก่อน
- อุบัติเหตุ ผู้ขับรถหรือขี่หรือควบคุมสัตว์ในทางที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นความผิดของผู้ขับขี่หรือผู้ขี่หรือผู้ควบคุมสัตว์หรือไม่ก็ตาม ต้องหยุดรถหรือสัตว์ และให้ความช่วยเหลือตามสมควรและพร้อมแสดงตัวและแจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ใกล้เคียง
- คนเดินเท้า กำหนดให้คนเดินเท้าปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมาย

- โทษตามพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งได้กำหนดโทษปรับ ข้อหาหรือฐานความผิดไว้ เช่น ขับซิ่งรถจักรยานยนต์ ไม่สวมหมวกนิรภัย ปรับไม่เกิน 500 บาท หรือ ขับรถไม่คาดเข็มขัดนิรภัย ปรับไม่เกิน 500 บาท เป็นต้น

6.2 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535

การจัดทำประกันภัยตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535 เป็นการทำประกันภัยภาคบังคับ ผู้ที่ครอบครองรถตามกฎหมายฉบับนี้จะต้องทำประกันภัยทุกคัน หากฝ่าฝืนจะมีโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

การคุ้มครองบริษัทประกันภัยจะจ่ายค่าเสียหายเบื้องต้นให้กับผู้ประสบภัยที่เกิดจากรถโดยจะจ่ายค่ารักษาพยาบาลกรณีบาดเจ็บตามที่จ่ายจริงไม่เกิน 30,000 บาท กรณีได้รับอันตรายสาหัสและเสียชีวิตจะได้รับค่าปลงศพและค่าใช้จ่ายอันจำเป็นในการจัดการศพ 35,000 บาท และถ้ามีค่ารักษาพยาบาลก่อนเสียชีวิตจะได้รับจำนวนไม่เกิน 65,000 บาท

กรณีผู้ประสบภัยไม่ใช่เป็นผู้กระทำความผิดบริษัทประกันภัยจะต้องจ่ายเพิ่ม ในกรณีบาดเจ็บแต่ไม่ถึงกับสูญเสียอวัยวะหรือทุพพลภาพอย่างถาวร จะได้รับเป็นค่ารักษาพยาบาลและค่าใช้จ่ายอันจำเป็นเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลตามความเป็นจริงไม่เกิน 50,000 บาท ต่อหนึ่งคน กรณีสูญเสียอวัยวะหรือทุพพลภาพอย่างถาวร บริษัทจะจ่ายเต็มตามจำนวนเงินคุ้มครองสูงสุด 200,000 บาท ต่อหนึ่งคน กรณีเสียชีวิต บริษัทจะจ่ายเต็มตามจำนวนเงินคุ้มครองสูงสุด 200,000 บาท ต่อหนึ่งคน และกรณีเข้ารับการรักษาในสถานพยาบาลในฐานะคนไข้ใน บริษัทจะจ่ายค่าชดเชยรายวัน วันละ 200 บาท จำนวนรวมกันไม่เกิน 20 วัน

กรณีผู้ประสบภัยที่เป็นผู้ขับขี่และเป็นฝ่ายผิดเอง หรือไม่มีผู้ใดรับผิดชอบตามกฎหมายต่อผู้ขับขี่ที่ประสบภัย ดังนี้ ผู้ประสบภัยที่เป็นผู้ขับขี่จะได้รับความคุ้มครองไม่เกินค่าเสียหายเบื้องต้น กล่าวคือ หากบาดเจ็บจะได้รับค่ารักษาพยาบาลไม่เกิน 30,000 บาท หรือบาดเจ็บสาหัสหรือเสียชีวิตจะได้รับค่าปลงศพจำนวน 35,000 บาท หรือบาดเจ็บสาหัสหรือเสียชีวิตภายหลังรักษาพยาบาลจะรับค่าเสียหายเบื้องต้นไม่เกิน 65,000 บาท

กรณีรถไม่ได้จัดทำประกันภัยตามกฎหมาย หรือไม่อาจทราบได้ว่าความเสียหายเกิดจากรถคันใด เช่น เกิดอุบัติเหตุแล้วหลบหนี หรือรถที่ไม่ต้องจดทะเบียนการประกันความเสียหายตามมาตรา 8 ผู้ประสบภัยสามารถขอรับค่าเสียหายเบื้องต้นจากกองทุนเงินทดแทน ภายใน 180 วันนับแต่วันที่มีความเสียหายเกิดขึ้น

6. กฎหมายยาเสพติด

อาจารย์สุรัชย์ อุฬารวงศ์⁷⁹

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522

เนื่องจากสภาพปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษในปัจจุบันนับวันจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น และยังเป็นปัญหาสำคัญของประเทศเพราะสิ่งเสพติดเป็นบ่อเกิดของปัญหาอื่นๆหลายด้าน นับตั้งแต่ตัวผู้เสพเองซึ่งจะเกิดความทุกข์ ลำบากทั้งกายและใจ และเมื่อหาเงินที่จะนำมาซื้อยาไม่ได้ ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษก็อาจจะก่ออาชญากรรมหรือกระทำความผิดต่อเนื้อ เช่น ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกายอันเป็นปัญหาเดือดร้อนรำคาญและเป็นอาชญากรรมร้ายแรงที่ส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวม ประเทศชาติต้องสูญเสียแรงงานและสูญเสียงบประมาณในการปราบปรามและรักษาผู้ติดสิ่งเสพติดเป็นจำนวนมาก

ปัจจุบันเรามีพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ที่ใช้เป็นหลักอยู่ และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมหลายครั้งเพื่อให้เหมาะสมกับปัญหาในปัจจุบัน จนกระทั่งล่าสุดจึงมีพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545

ความหมายของยาเสพติดให้โทษ

ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 4 ได้ให้นิยามคำว่า “ยาเสพติดให้โทษ”⁸⁰ หมายความว่า สารเคมีหรือวัตถุชนิดใดๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยประการใดๆ แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพขึ้นเป็นลำดับ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงตลอดเวลา และสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง กับให้รวมตลอดถึงพืชหรือส่วนของพืชที่เป็นหรือให้ผลผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษหรืออาจใช้ผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษและสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษด้วย ทั้งนี้ ตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่ไม่หมายความถึงยาสามัญประจำบ้านบางตำรับตามกฎหมายว่าด้วยยาที่มียาเสพติดให้โทษผสมอยู่

ฉะนั้น ยาเสพติดให้โทษจึงหมายถึงตัวยาสเสพติดโดยตรง หรืออย่างอื่นที่ไม่ว่าเรียกชื่ออย่างไร เช่น จะเรียกว่าเป็นสารเคมี วัตถุใดๆ พืช หรือส่วนของพืชที่เป็นหรือให้ผลผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษ หรืออาจใช้ผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษ และหมายความรวมถึงสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษด้วย โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขจะเป็นผู้ลงนามประกาศในราชกิจจานุเบกษา และทั้งนี้ลักษณะสำคัญของยาเสพติดให้โทษยังอยู่กับฤทธิ์ของยาด้วย กล่าวคือ เมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายแล้ว ย่อมทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพขึ้นเรื่อย มีอาการถอนเมื่อขาดยา เป็นต้น

⁷⁹ อาจารย์ประจำสำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, น.ม. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, น.บ. มหาวิทยาลัยพายัพ

⁸⁰ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 4

ประเภทของยาเสพติดให้โทษ

ยาเสพติดให้โทษแบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ

1) ประเภท 1 ยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรง เช่น เฮโรอีน แอมเฟตามีน เมทแอมเฟตามีน (ยาบ้า) เอ็กซ์ตาซี และแอลเอสดี

2) ประเภท 2 ยาเสพติดให้โทษทั่วไป เช่น มอร์ฟิน โคคาอีน โคเคอีน ผีนยา(ฝิ่นที่ผ่านกรรมวิธีปรุงแต่งเพื่อใช้ในทางยา) ฝิ่น(ฝิ่นดิบ ฝิ่นสุก มูลฝิ่น)

3) ประเภท 3 ยาเสพติดให้โทษที่มีลักษณะเป็นตำรับยา และมียาเสพติดให้โทษในประเภท 2 ผสมอยู่ด้วย ตามหลักเกณฑ์ที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา เช่น ยารักษาโรคที่มีสิ่งเสพติดประเภท 2 เป็นส่วนประกอบอยู่ในสูตร เช่น ยาแก้ไอ ยาแก้ท้องเสีย

4) ประเภท 4 สารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษประเภท 1 หรือ ประเภท 2 เช่น อาเซติลโคโคไรด์, อาเซติลคลอไรด์

5) ประเภท 5 ยาเสพติดให้โทษที่มีได้อยู่ในประเภท 1 ถึงประเภท 4 เช่น กัญชา พืชกระท่อม พืชเห็ดขี้ควาย

การแบ่งประเภทยาเสพติดให้โทษข้างต้น เป็นการแบ่งประเภทตามความร้ายแรงของยาเสพติดแต่ละชนิด แต่ละประเภทที่มีผลต่อผู้เสพผลหล่นกันลงมาตั้งแต่ร้ายแรงมาก ปานกลางและน้อย

การกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในลักษณะต่างๆ

1) ความผิดฐานผลิต

ในส่วนของความผิดฐานผลิตนั้น มาตรา 4 ให้นิยาม ผลิต หมายความว่า เพาะ ปลูก ทำ ผสม ปรุง แปรสภาพ เปลี่ยนรูป สังเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ และให้หมายความรวมถึงการแบ่งบรรจุหรือรวมบรรจุด้วยจากนิยามข้างต้น อาจแยกการผลิตออกได้เป็น 2 นัย คือ

(1) การผลิตที่เป็นการเพาะ ปลูก ทำ ผสม ปรุง แปรสภาพ เปลี่ยนสภาพ เปลี่ยนรูป สังเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งถือว่าการผลิตที่เป็นอันตรายแก่สังคมอย่างร้ายแรง ถือเป็นต้นตอหรือแหล่งที่มาของยาเสพติด กฎหมายจึงบัญญัติโทษให้หนักกว่าความผิดฐานอื่นๆ

(2) การผลิตที่เป็นการบรรจุหรือรวมบรรจุ เหตุที่กฎหมายแยกลักษณะการผลิตออกเป็น 2 นัยนี้ ก็ด้วยเล็งเห็นว่าผู้กระทำความผิดฐานผลิตโดยการแบ่งบรรจุหรือรวมบรรจุ มิใช่ต้นตอหรือแหล่งที่ผลิตยาเสพติดมาเผยแพร่ หากแต่เป็นผู้กระทำความผิดในเบื้องปลายคือนำยาเสพติดที่ผลิตสำเร็จแล้วมาแบ่งบรรจุหรือรวมบรรจุ ซึ่งบางครั้งยาเสพติดที่แบ่งบรรจุหรือรวมบรรจุนั้นก็มิจำนวนเล็กน้อย หากกฎหมายจะลงโทษผู้กระทำความผิดฐานผลิตโดยการแบ่งบรรจุหรือรวมบรรจุให้เท่ากับผู้ผลิตตามนัยข้อ 1 ก็ดูจะไม่เป็นธรรม จึงได้กำหนดโทษที่เบากว่าตามเหตุผลดังกล่าว

2) ความผิดฐานนำเข้า

ลักษณะของการ “นำเข้า” ตามมาตรา 4 ได้ให้ความหมายว่า นำหรือส่งเข้ามาในราชอาณาจักร ซึ่งก็คือการนำเข้ามาเองหรือการส่งเข้ามาในประเทศไทยไม่ว่าการสั่งซื้อหรืออะไรก็ตามแต่อันเป็นผลให้ยาเสพติดให้โทษถูกนำเข้ามาในประเทศไทย

3) ความผิดฐานส่งออก

คำว่า”ส่งออก” ตามมาตรา 4 ให้ความหมายว่า “นำหรือส่งออกนอกราชอาณาจักร” ซึ่งก็คือ การนำออกหรือส่งออกนอกประเทศไทยนั่นเอง ปัญหาจึงมีว่า อย่างไรก็ว่าได้ลงมือกระทำความผิดถึงขั้น ส่งออกยาเสพติดออกนอกราชอาณาจักรแล้ว ปัญหาที่ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยไว้ว่า จำเลยรอเวลาที่将会ออก เดินทางไปกับสายการบินพร้อมเฮโรอีนของกลาง ณ ท่าอากาศยานกรุงเทพ ก่อนกำหนดเที่ยวบินจะออกนอกราชอาณาจักรประมาณ 1 ชั่วโมงจำเลยถูกเจ้าพนักงานตรวจค้นจับกุมขณะอยู่ในพิธีการทางศุลกากรและตรวจคนเข้าเมือง ดังนี้ แม้จำเลยจะยังไม่ทันได้ขึ้นเครื่องบินอันเป็นยานพาหนะ ก็ถือได้ว่าจำเลยได้ลงมือที่จะนำเฮโรอีนออกนอกราชอาณาจักรแล้ว หากให้อยู่ในชั้นเตรียมการไม่ จำเลยลงมือกระทำความผิดแล้ว แต่กระทำไปไม่ตลอดเพราะถูกเจ้าหน้าที่จับกุมเสียก่อน จึงเป็นการพยายามกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 80 (ฎีกาที่ 1006/2553)

4) ความผิดฐานจำหน่ายหรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย

มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 ได้ให้ความหมายของคำว่า”จำหน่าย” หมายความว่า ขาย จ่าย แจก แลกเปลี่ยน ให้ อันกินความหมายกว้างกว่าการขายเพียงอย่างเดียว โดยไม่ต้องไปคำนึงว่าจำหน่ายไปแล้วจะมีค่าตอบแทนหรือไม่ และการ”จำหน่าย”ในที่นี้หมายถึง การจำหน่ายให้แก่บุคคลภายนอกที่มีใช้ร่วมกระทำความผิดด้วยกัน

5) ความผิดฐานมีไว้ในครอบครอง

คำว่า”การครอบครอง”ตามหลักกฎหมายแฟงมืออยู่ว่า จะต้องมีการยึดถือทรัพย์สินไว้โดยมีเจตนาจะยึดถือเพื่อตน ผู้นั้นจึงได้ชื่อว่า เป็นผู้มิลิทธิครอบครอง กล่าวคือ จะต้องเป็นการยึดถือทรัพย์สินโดยมีเจตนาที่จะหวงกันไว้เพื่อตนเองโดยอาจมุ่งหมายเพื่อใช้หรือหาประโยชน์จากทรัพย์สินนั้นหรือเพื่อจะเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งนี้ไม่จำเป็นว่าผู้มิลิทธิครอบครองนั้นจะต้องยึดถือไว้ด้วยตนเอง ผู้อื่นอาจเป็นผู้ยึดถือไว้ก็ได้

การพิจารณาลักษณะของการกระทำความผิดฐานนี้ ต้องพิจารณาจากจำนวน ปริมาณยาเสพติดให้โทษที่มีอยู่ในความครอบครองนั้น คือจะต้องมีจำนวนไม่ถึงปริมาณที่กฎหมายกำหนดไว้ หากมีจำนวนปริมาณยาเสพติดให้โทษเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด อาจเข้าข่ายเป็นการมีไว้ครอบครองเพื่อจำหน่ายตามข้อสันนิษฐานของกฎหมายซึ่งนั่นจะทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษหนักขึ้น

6) ความผิดฐานเสพ

คำว่า”เสพ” มาตรา 4 ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง การรับยาเสพติดให้โทษเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าด้วยวิธีใด อันเป็นการให้ความหมายในวงกว้างซึ่งรวมถึงการฉีด กิน สูด ดม ยาเสพติดเข้าสู่ร่างกายด้วย โดยพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2554 ได้มีการแก้ไขให้บุคคลซึ่งต้องหาว่าเสพ สามารถเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพตามกฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดได้ด้วย นอกเหนือจากความผิดที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 (ที่แก้ไขแล้ว) ยังได้บัญญัติความผิดฐานอื่นๆเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษแต่ละประเภท ดังแสดงให้เห็นตามตารางฐานความผิดมาตราและโทษตามกฎหมายดังนี้

ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษในประเภท 1

ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 (ที่แก้ไขแล้ว เฉพาะที่สำคัญ)

ฐานความผิด	พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522	โทษตามกฎหมาย
ผลิต นำเข้าหรือส่งออกซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1	มาตรา 15 วรรคหนึ่ง, 65 วรรคหนึ่ง	จำคุกตลอดชีวิตและปรับตั้งแต่ 1 ล้านบาท ถึง 5 ล้านบาท
ผลิต นำเข้าหรือส่งออกซึ่งยาเสพติดให้โทษประเภท 1 เพื่อจำหน่าย	มาตรา 15 วรรคหนึ่ง, 65 วรรคสอง	ประหารชีวิต
ผลิต นำเข้าหรือส่งออกซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 โดยการแบ่งบรรจุหรือรวมบรรจุ	มาตรา 15 วรรคหนึ่ง, 65 วรรคสาม	จำคุกตั้งแต่ 4 ปีถึง 15 ปีหรือปรับตั้งแต่ 8 หมื่นบาท ถึง 3 แสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ
ผลิต นำเข้าหรือส่งออกซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 โดยการแบ่งบรรจุหรือรวมบรรจุเพื่อจำหน่าย	มาตรา 15 วรรคหนึ่ง, 65 วรรคสี่	จำคุกตั้งแต่ 4 ปีถึงจำคุกตลอดชีวิตและปรับตั้งแต่ 4 แสนบาทถึง 5 ล้านบาท
จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายซึ่งยาเสพติดให้โทษประเภท 1 และมีปริมาณไม่ถึงจำนวนที่กำหนดตามมาตรา 15 วรรคสาม ต้องรับโทษตามมาตรา 66 วรรคหนึ่ง	มาตรา 15 วรรคสาม, 66 วรรคหนึ่ง	จำคุกตั้งแต่ 4 ปีถึง 15 ปี หรือปรับตั้งแต่ 8 หมื่นบาท ถึง 3 แสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

ฐานความผิด	พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522	โทษตามกฎหมาย
จำหน่ายหรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 และมีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่ปริมาณที่กำหนดตามมาตรา 15 วรรคสาม แต่ไม่เกินยี่สิบกรัม	มาตรา 15 วรรคสาม, 66 วรรคสอง	จำคุกตั้งแต่ 4 ปีถึงจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่ 4 แสนบาทถึง 5 ล้านบาท
จำหน่ายหรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์เกินยี่สิบกรัมขึ้นไป	มาตรา 15 วรรคหนึ่ง, 66 วรรคสาม	จำคุกตลอดชีวิตและปรับตั้งแต่ 1 ล้านบาทถึง 5 ล้านบาท หรือประหารชีวิต
มียาเสพติดให้โทษในประเภท 1 ไว้ในครอบครองไม่ถึงปริมาณที่กำหนดตามมาตรา 15 วรรคสาม มีความผิดและมีโทษตามมาตรา 67	มาตรา 15 วรรคหนึ่ง, 67	จำคุกตั้งแต่ 1 ปีถึง 10 ปี หรือปรับตั้งแต่ 2 หมื่นบาทถึง 2 แสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

ฐานความผิด	พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522	โทษตามกฎหมาย
<p>เสพยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 ตามมาตรา 91</p> <p>ข้อ 1 ใช้อุบายหลอกลวงขู่ข่มขู่ ใช้กำลังประทุษร้าย ใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมหรือใช้วิธีข่มขืนใจด้วยประการอื่นใดให้ผู้อื่นเสพยาเสพติดให้โทษ</p> <p>ข้อ 2 ถ้าการกระทำตามข้อ 1 ได้กระทำโดยมีอาวุธและหรือร่วมกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป</p> <p>ข้อ 3 ถ้าการกระทำตามข้อ 1 หรือข้อ 2 กระทำต่อหญิงหรือต่อบุคคลซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะหรือเพื่อจูงใจให้ผู้อื่นกระทำความผิดอาญาหรือเพื่อประโยชน์แก่ตนเองหรือผู้อื่นในการกระทำความผิดอาญา</p> <p>ข้อ 4 ถ้าการกระทำตามข้อ 3 ข้างต้นกระทำโดยใช้เฮโรอีน</p>	<p>มาตรา 67, 91</p> <p>มาตรา 93 วรรคหนึ่ง</p> <p>มาตรา 93 วรรคสอง</p> <p>มาตรา 93 วรรคสาม</p> <p>มาตรา 93 วรรคห้า</p>	<p>จำคุกตั้งแต่ 6 เดือนถึง 3 ปีหรือปรับตั้งแต่ 1 หมื่นบาทถึง 6 หมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ</p> <p>จำคุกตั้งแต่ 1 ปีถึง 10 ปี ปรับตั้งแต่ 1 แสนบาทถึง 1 ล้านบาท</p> <p>จำคุกตั้งแต่ 2 ปีถึง 15 ปี ปรับตั้งแต่ 2 แสนบาทถึง 1 ล้านบาท</p> <p>จำคุกตั้งแต่ 3 ปีถึงจำคุกตลอดชีวิตและปรับตั้งแต่ 3 แสนบาทถึง 5 ล้านบาท</p> <p>ผู้กระทำความต้องระวางโทษเป็นสองเท่า</p>

ฐานความผิด	พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522	โทษตามกฎหมาย
<p>ข้อ 5 ถ้าการกระทำตามข้อ 3 ข้างต้นกระทำโดยใช้เฮโรอีนและเป็นการกระทำต่อหญิงหรือต่อบุคคลซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ</p>	<p>มาตรา 93 วรรคห้า</p>	<p>ประหารชีวิต</p>
<p>ข้อ 6 ยุยงส่งเสริมให้ผู้อื่นเสพยาเสพติดให้โทษในประเภท 1</p>	<p>มาตรา 93/1</p>	<p>จำคุกตั้งแต่ 1 ปี ถึง 5 ปี หรือปรับตั้งแต่ 2 หมื่นบาทถึง 1 แสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ</p>
<p>ข้อ 7 ใช้อุบายหลอกลวงขู่เข็ญ ใช้กำลังประทุษร้ายใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมหรือใช้วิธีข่มขืนใจด้วยประการอื่นใดให้ผู้อื่นกระทำความผิดฐานผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย ครอบครองเพื่อจำหน่ายซึ่งยาเสพติดให้โทษ</p>	<p>มาตรา 93/2</p>	<p>ต้องระวางโทษเป็นสองเท่าของโทษที่กฎหมายบัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น</p>

ตารางความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษในประเภท 2

ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 (ที่แก้ไขแล้ว เฉพาะที่สำคัญ)

ฐานความผิด	พระราชบัญญัติยา เสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522	โทษตามกฎหมาย
ผลิต นำเข้าหรือส่งออกยาเสพติดให้โทษใน ประเภท 2	มาตรา 16 วรรค หนึ่ง, 68 วรรคหนึ่ง	จำคุกตั้งแต่ 1 ปีถึง 10 ปีและ ปรับตั้งแต่ 1 แสนบาทถึง 1 ล้านบาท
ถ้ายาเสพติดที่ผลิต นำเข้าหรือส่งออกเป็น มอร์ฟิน ผีน หรือโคคาอิน	มาตรา 16 วรรค หนึ่ง, 68 วรรคสอง	จำคุกตั้งแต่ 20 ปีถึงจำคุกตลอด ชีวิตและปรับตั้งแต่ 2 ล้านบาท ถึง 5 ล้านบาท
มีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 2 อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 17	มาตรา 17 วรรค หนึ่ง, 69 วรรคหนึ่ง	จำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่ เกิน 1 แสนบาทหรือทั้งจำทั้ง ปรับ
จำหน่ายหรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย ซึ่ง ยาเสพติดให้โทษในประเภท 2	มาตรา 17 วรรค หนึ่ง, 69 วรรคสอง	จำคุกตั้งแต่ 1 ปีถึง 10 ปี หรือ ปรับตั้งแต่ 2 หมื่นบาทถึง 2 แสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ
ถ้ายาเสพติดที่จำหน่ายหรือมีไว้ในครอบครองเพื่อ จำหน่ายนั้นเป็นมอร์ฟิน ผีนหรือโคคาอินและมี ปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ไม่ถึง 100 กรัม	มาตรา 17 วรรค หนึ่ง, 69 วรรคสาม	จำคุกตั้งแต่ 3 ปีถึง 20 ปี หรือ ปรับตั้งแต่ 6 หมื่นบาทถึง 4 แสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ
แต่ถ้ายาเสพติดที่จำหน่ายหรือมีไว้ในครอบครอง เพื่อจำหน่ายนั้นเป็นมอร์ฟิน ผีนหรือโคคาอินและมี ปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่ 100 กรัมขึ้นไป	มาตรา 17 วรรค หนึ่ง, 69 วรรคสาม	จำคุกตั้งแต่ 5 ปีถึงจำคุกตลอด ชีวิต และปรับตั้งแต่ 5 แสน บาทถึง 5 ล้านบาท
ถ้าผู้ได้รับใบอนุญาตตาม มาตรา 17 ฝ่าฝืน วรรค หนึ่ง วรรคสอง หรือวรรคสามของมาตรา 69	มาตรา 17 วรรค หนึ่ง, 69 วรรคสี่	จำคุกไม่เกิน 5 ปีและปรับ 1 แสนบาท
เสพยาเสพติดให้โทษในประเภท 2	มาตรา 4, 58, 91	จำคุกตั้งแต่ 6 เดือน ถึง 3 ปี หรือปรับตั้งแต่ 1 หมื่นบาทถึง 6 หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

หมายเหตุ : การมียาเสพติดให้โทษในประเภท 2 ไว้ในครอบครอง คำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ได้ตั้งแต่ 100 กรัม ขึ้นไป มาตรา 17 วรรคสอง ให้ถือว่าไว้ครอบครองเพื่อจำหน่าย

ฐานความผิด	พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522	โทษตามกฎหมาย
ข้อ 1 ใช้กลอุบายหลอกลวงขู่เข็ญ ใช้กำลังประทุษร้าย ใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมหรือใช้วิธีข่มขืนใจด้วยประการอื่นใดให้ผู้อื่นเสพยาเสพติดให้โทษ	มาตรา 93 วรรคหนึ่ง	จำคุกตั้งแต่ 1 ปีถึง 10 ปี ปรับตั้งแต่ 1 แสนบาทถึง 1 ล้านบาท
ข้อ 2 ถ้าการกระทำตามข้อ 1 ได้กระทำโดยมีอาวุธ และหรือร่วมกัน ตั้งแต่สองคนขึ้นไป	มาตรา 93 วรรคสอง	จำคุกตั้งแต่ 2 ปีถึง 15 ปี ปรับตั้งแต่ 2 แสนบาท ถึง 1 ล้านบาท
ข้อ 3 ถ้าการกระทำตามข้อ 1 หรือข้อ 2 กระทำต่อหญิงหรือต่อบุคคลซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะหรือเพื่อจูงใจให้ผู้อื่นกระทำความผิดอาญาหรือเพื่อประโยชน์แก่ตนเองหรือผู้อื่นในการกระทำความผิดอาญา	มาตรา 93 วรรคสาม	จำคุกตั้งแต่ 3 ปีถึงจำคุกตลอดชีวิตและปรับตั้งแต่ 3 แสนบาทถึง 5 ล้านบาท
ข้อ 4 ถ้าการกระทำตามข้อ 3 ข้างต้นกระทำโดยใช้มอร์ฟินหรือโคคาอิน	มาตรา 93 วรรคสี่	ผู้กระทำความผิดวางโทษเป็นเพิ่มขึ้นอีกกึ่งหนึ่ง
ข้อ 5 ถ้าการกระทำตามข้อ 3 ข้างต้นกระทำโดยใช้มอร์ฟินหรือโคคาอินและเป็นการกระทำต่อหญิงหรือต่อบุคคลซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ	มาตรา 93 วรรคสี่	จำคุกตลอดชีวิตและปรับตั้งแต่ 1 ล้านบาทถึง 5 ล้านบาท
ข้อ 6 ยุยงส่งเสริมให้ผู้อื่นเสพยาเสพติดให้โทษในประเภท 2	มาตรา 93/1	จำคุกตั้งแต่ 1 ปีถึง 5 ปี หรือปรับตั้งแต่ 2 หมื่นบาทถึง 1 แสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

ฐานความผิด	พระราชบัญญัติ ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522	โทษตามกฎหมาย
ข้อ 7 ใช้กลอุบายหลอกลวง ชูเชิญ ใช้กำลังประทุษร้าย ใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมหรือใช้วิธีข่มขืนใจด้วยประการอื่นใดให้ผู้อื่นกระทำความผิด ฐานผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย ครอบครองเพื่อจำหน่ายซึ่งยาเสพติดให้โทษ	มาตรา 93/2	ต้องระวางโทษเป็นสองเท่าของโทษที่กฎหมายบัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น

ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษในประเภท 3

ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 (ที่แก้ไขแล้ว เฉพาะที่สำคัญ)

ฐานความผิด	พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522	โทษตามกฎหมาย
ผลิต หรือนำเข้ายาเสพติดให้โทษในประเภท 3 อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 20	มาตรา 20 วรรคหนึ่ง, 70	จำคุกตั้งแต่ 1 ปีถึง 3 ปีและปรับตั้งแต่ 1 แสนบาทถึง 3 แสนบาท
จำหน่าย มีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือส่งออกยาเสพติดให้โทษในประเภท 3 อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 20 วรรคหนึ่งโดยมีจำนวนยาเสพติดไม่เกินที่กำหนดมาตรา 20 วรรคสี่	มาตรา 20 วรรคหนึ่ง, 71 วรรคหนึ่ง	จำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 2 หมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ
จำหน่าย มีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือส่งออกซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 3 เกินจำนวนตามมาตรา 20 วรรคสี่	มาตรา 20 วรรคหนึ่ง, 71 วรรคสอง	จำคุกไม่เกิน 2 ปี และปรับไม่เกิน 2 แสนบาท
นำเข้า หรือส่งออกยาเสพติดให้โทษในประเภท 3 อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 22	มาตรา 22, 72	จำคุกไม่เกิน 1 ปี และ ปรับไม่เกิน 1 แสนบาท

หมายเหตุ: การมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 3 เกินจำนวนที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดฯ ตามมาตรา 20 วรรคสี่ ให้สันนิษฐานว่ามีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย

ตารางความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษในประเภท 4

ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 (ที่แก้ไขแล้ว เฉพาะที่สำคัญ)

ฐานความผิด	พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522	โทษตามกฎหมาย
ผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่ายหรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 4 อันเป็นการฝ่าฝืน มาตรา 26	มาตรา 26 วรรคหนึ่ง, 73 วรรคหนึ่ง	จำคุกตั้งแต่ 1 ปีถึง 10 ปี และปรับตั้งแต่ 2 หมื่นบาท ถึง 2 แสนบาท
ผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 4 และยาเสพติดนั้นมีตั้งแต่ 10 กิโลกรัมขึ้นไป	มาตรา 26 วรรคหนึ่ง, 73 วรรคสอง	จำคุก 1 ปีถึง 15 ปีและปรับ 1 แสนบาท ถึง 1 ล้าน 5 แสนบาท
มีไว้ในครอบครอง ซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 4 อันเป็นการฝ่าฝืน มาตรา 26	มาตรา 26 วรรคหนึ่ง, 74	จำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 1 แสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

หมายเหตุ : การมียาเสพติดให้โทษในประเภท 4 ไว้ในครอบครองมีปริมาณตั้งแต่ 10 กิโลกรัมขึ้นไป มาตรา 26 วรรคสอง ให้ถือว่ามิไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย

ตารางความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษในประเภท 5

ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 (ที่แก้ไขแล้ว เฉพาะที่สำคัญ)

ฐานความผิด	พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522	โทษตามกฎหมาย
ผลิต นำเข้าหรือส่งออกซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 5	มาตรา 26 วรรคหนึ่ง, 75 วรรคหนึ่ง	จำคุกตั้งแต่ 2 ปีถึง 15 ปี และปรับตั้งแต่ 2 แสนบาท ถึง 1 ล้าน 5 แสนบาท
ถ้ายาเสพติดที่ผลิต นำเข้าหรือส่งออกเป็นพืชกระท่อม	มาตรา 75 วรรคสอง	จำคุกไม่เกิน 2 ปีและปรับไม่เกิน 2 แสนบาท
มีไว้ในครอบครองซึ่งกัญชาหรือยาเสพติดให้โทษในประเภท 5	มาตรา 26 วรรคหนึ่ง, 76 วรรคหนึ่ง	จำคุกไม่เกิน 5 ปีหรือปรับไม่เกิน 1 แสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ
ถ้ายาเสพติดที่มีไว้ในครอบครองเป็นพืชกระท่อม	มาตรา 76 วรรคสอง	จำคุกไม่เกิน 1 ปีหนึ่งปรับไม่เกิน 2 หมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

ฐานความผิด	พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522	โทษตามกฎหมาย
<p>จำหน่ายหรือมีไว้ครอบครองเพื่อจำหน่ายกัญชาหรือยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 จำนวน ยาเสพติดไม่ถึง 10 กิโลกรัม</p> <p>กรณีตามวรรคหนึ่ง ถ้ามีจำนวนยาเสพติดตั้งแต่ 10 กิโลกรัมขึ้นไป</p>	<p>มาตรา 26 วรรคหนึ่ง, 76/1 วรรคหนึ่ง</p> <p>มาตรา 76/1 วรรคสอง</p>	<p>จำคุกตั้งแต่ 2 ปีถึง 10 ปี หรือปรับตั้งแต่ 4 หมื่นบาทถึง 2 แสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ</p> <p>จำคุกตั้งแต่ 2 ปีถึง 15 ปีและปรับตั้งแต่ 2 แสนบาท ถึง 1 ล้าน 5 แสนบาท</p>
<p>เสพกัญชาหรือยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 ตามมาตรา 92 วรรคหนึ่ง</p> <p>ถ้ายาเสพติดที่เสพเป็นพืชกระท่อม</p>	<p>มาตรา 57, 92 วรรคหนึ่ง</p> <p>มาตรา 92 วรรคสอง</p>	<p>จำคุกไม่เกิน 1 ปีหรือปรับไม่เกิน 2 หมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ</p> <p>จำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับไม่เกิน 2 พันบาท</p>

7. กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสัตว์

อาจารย์พิทักษ์ ศศิสุวรรณ³¹

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน “สัตว์, สัตว์” [สัตว์ตะวะ สัต] เป็นคำนามหมายถึง สิ่งมีชีวิต ซึ่งแตกต่างไปจากพรรณไม้ ส่วนมากมีความรู้สึกและเคลื่อนไหวย้ายที่ได้เอง ความหมายที่ใช้กันเป็นสามัญ หมายถึง สัตว์ที่ไม่ใช่คน เจริญจน. ความหมายดังกล่าวจึงแยกมนุษย์ผู้ประเสริฐประกอบด้วยสติปัญญาเหตุผล และศีลธรรม ออกจากเจริญอย่างชัดเจน ทำให้เข้าใจถึงสถานะแต่กำเนิดว่าสัตว์ย่อมมิได้มีสิทธิตามธรรมชาติเท่าเทียมกับมนุษย์ เป็นเพียงแต่สิ่งมีชีวิตร่วมโลก และถือเป็นผลผลิตสำคัญอีกประการหนึ่งของธรรมชาติ ที่มุ่งประสงค์สมดุลงแห่งวงจรการล่า

นานนักหนาเท่าใดแล้วที่มนุษย์อาศัยสัตว์เพื่อตอบสนองวิวัฒนาการแห่งตน โดยมนุษย์ใช้สัตว์เพื่อเป็นอาหาร เป็นเครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ตลอดจนวิวัฒนาการมาเป็นสัตว์เลี้ยงเพื่อความบันเทิง หรือเป็นเพื่อน ดังนั้นสัตว์จึงฝังรากบทบาทของมันในฐานะผู้ร่วมสร้างสรรค์หน้าประวัติศาสตร์ร่วมกับมนุษยชาติ ในหลายอารยธรรมมีสัตว์แสดงถึงสัญลักษณ์ของชุมชน หรือศาสนา หรืออาจผนวกสัตว์เข้ากับจารีตประเพณีท้องถิ่น

กาลเวลาผ่านมาจวบจนปัจจุบัน คุณค่าทางศีลธรรมก็ดี ความขาดแคลนหรือใกล้สูญพันธุ์ของสัตว์บางประเภทก็ดี หรือแม้แต่เหตุผลทางสาธารณสุข ได้ก่อกำเนิดแนวคิดในการควบคุม และคุ้มครองสัตว์ขึ้น ท่ามกลางสังคมโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้เกิดกฎหมายหลายฉบับ ซึ่งมีทั้งกฎหมายที่ใช้คุ้มครองสัตว์ กฎหมายที่ใช้ควบคุม หรือจำกัดการถือครอง เป็นเจ้าของสัตว์บางประเภทถูกตรากฎขึ้น

ในประเทศไทยมีกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองสวัสดิภาพสัตว์ หรือจำกัดควบคุมการเป็นเจ้าของ ที่สำคัญอยู่หลายฉบับ สามารถแยกอธิบายได้ดังนี้

1. พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรม และการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ.2557
2. พระราชบัญญัติสงวน และคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535
3. กฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบสัตว์ให้เหมาะกับสังคม

1. พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรม และการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ.2557

พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรม และการจัดสวัสดิภาพสัตว์บัญญัติขึ้นเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม ปี พ.ศ.2557 จัดทำขึ้นเพื่อป้องกันการทารุณกรรมสัตว์ถึงแม้จะไม่ใช่สัตว์เลี้ยงเหมือนอย่างมนุษย์ก็ตามแต่ก็เป็นองค์ประกอบหนึ่งของสิ่งแวดล้อมรอบตัวมนุษย์ที่จะสร้างให้โลกมีความสมดุลการกระทำแก่สัตว์โดยการทารุณกรรมจึงควรถูกกฎหมายเข้ามาควบคุมปราบปรามเพื่อคุ้มครองให้สัตว์มีสวัสดิภาพที่เหมาะสมตามประเภทและชนิดของสัตว์ การตรา พระราชบัญญัตินี้ขึ้นมิได้หมายความว่าสัตว์จะมีสิทธิเท่าเทียมกับมนุษย์ หรือให้สัตว์มีสิทธิขึ้นมาเพียงแต่สัตว์ทั้งหลายอันเป็นเพื่อนร่วมโลกทั้งสัตว์เลี้ยง สัตว์ใช้งาน สัตว์ที่ใช้เป็นอาหาร

³¹ อาจารย์ประจำสำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

อยู่คู่กับมนุษย์มาตลอดหน้าประวัติศาสตร์ มนุษย์ยอมรับรู้ได้ถึงคุณค่าอันนั้นจึงควรให้ความสำคัญกับสัตว์ ทั้งหลายประดุจเป็นเหมือนที่จะช่วยให้มนุษย์ไม่เหงา ทำให้มนุษย์มีที่พึ่ง ทำให้มนุษย์มีที่พึ่ง และประการสำคัญคือ ทำให้มนุษย์เข้าใจถึงความเป็นอารยชนผู้เข้าใจถึงความทุกข์ยากแห่งสัตว์โลก

ก่อนอื่นเราต้องทราบความหมายของสัตว์ตาม พระราชบัญญัตินี้ก่อนว่าครอบคลุมถึงสัตว์ประเภทใดบ้าง ใน มาตรา 3 คำว่า “สัตว์” หมายความว่า สัตว์ที่โดยปกติเลี้ยงไว้เพื่อเป็นสัตว์บ้านสัตว์เลี้ยงเพื่อใช้งาน สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นพาหนะ สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นเพื่อน สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นอาหาร สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้ในการแสดง หรือสัตว์เลี้ยงเพื่อใช้ในการอื่นใด ทั้งนี้ ไม่ว่าจะมิใช่เจ้าของหรือไม่ก็ตาม และให้หมายความรวมถึงสัตว์ที่อาศัยอยู่ในธรรมชาติตามที่รัฐมนตรีประกาศ

ตามนัย มาตรา 3 ความหมายของวัตถุที่ถูกคุ้มครองตามกฎหมายคือสัตว์ และต้องเป็นสัตว์ที่เรียกว่า “สัตว์บ้าน” “สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้งาน” “สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นพาหนะ” “สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นเพื่อน” “สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นอาหาร” “สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้ในการแสดง” “สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้ในการอื่นใด” โดยไม่ต้องคำนึงว่าสัตว์ประเภทดังกล่าวจะมีเจ้าของหรือไม่ก็ตาม ซึ่งสามารถแยกอธิบายถึงสัตว์แต่ละประเภทได้ดังนี้

1. “สัตว์บ้าน” คือ สัตว์ที่ปกติเลี้ยงไว้เพื่อให้อยู่อาศัยในบริเวณบ้าน ซึ่งโดยพื้นฐานไม่ใช่สัตว์ป่าและปกติไม่มีพิษภัยต่อมนุษย์ อาทิ แมว สุนัข ไก่ เป็นต้น เนื่องจากเป็นสัตว์ที่มนุษย์มีความคุ้นเคยเป็นอย่างดี บางครั้งอาจให้สัตว์เหล่านี้เข้ามากินอยู่ในบ้านอีกด้วย สรุปคือ สัตว์บ้านมีความหมายกว้างมาก สัตว์ที่ปกติมนุษย์สามารถเลี้ยงให้เชื่อง อยู่อาศัยร่วมกับมนุษย์โดยปราศจากอันตราย และมีใช้สัตว์ป่า ล้วนถือว่าเป็นสัตว์บ้านทั้งสิ้น

2. “สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้งาน” คือ สัตว์ที่มนุษย์เลี้ยงไว้เพื่อมุ่งหมายใช้ประโยชน์จากแรงงาน ส่วนใหญ่จะเป็นสัตว์ที่มีพละกำลัง หรือมีขนาดใหญ่โต หรือมีความสามารถปราศเปรียวจนสามารถใช้แรงงานเพื่อตอบสนองงานด้านต่างๆของมนุษย์ อาทิ ช้าง ม้า ใช้แรงงานเพื่อบรรทุก ลากจูง หรือใช้เลี้ยง เพื่อป้อนขึ้นเก็บลูกมะพร้าว เป็นต้น

3. “สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นพาหนะ” คือ สัตว์ที่ใช้เป็นพาหนะของมนุษย์ ไม่ว่าจะใช้ขี่โดยตรง หรืออาจมีเครื่องมือเทียมเข้าประกอบช่วย อาทิ เกวียน อานม้า เป็นต้น ในประเทศไทยสัตว์พาหนะได้แก่ ช้าง ม้า ลา ล่อ โค กระบือ

4. “สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นเพื่อน” คือ สัตว์ที่มนุษย์มีความรู้สึกคุ้นเคยเป็นพิเศษ จนสามารถเลี้ยงไว้เป็นเพื่อน โดยปกติมักเลี้ยงเหมือนสมาชิกในครอบครัวคนหนึ่ง อาทิ สุนัข แมว ไก่ นก เป็นต้น

5. “สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นอาหาร” คือ สัตว์ที่โดยพื้นฐานมนุษย์เลี้ยงไว้เป็นอาหาร โดยทั่วไปหมายถึง หมู ไก่ ปลา วัว เป็นต้น แต่ก็มีบางท้องถิ่นที่มีทัศนคติเกี่ยวกับอาหารต่างกันออกไป อาจมาจากวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือความขาดแคลนอาหาร ทำให้สัตว์บางชนิดถูกทำให้กลายเป็นอาหาร อาทิ สุนัข แมว เป็นต้น

6. “สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้ในการแสดง” คือ สัตว์เลี้ยงให้ชำนินชานาญเพื่อออกแสดงความสามารถในด้านต่างๆให้ผู้ชมได้ชม อาจมีค่าตอบแทนหรือไม่ก็ตาม โดยทั่วไปสัตว์แทบทุกประเภทสามารถนำมาฝึกเพื่อใช้ในการแสดงได้ ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้ฝึกเป็นสำคัญ

7. “สัตว์เลี้ยงเพื่อใช้ในการอื่นใด” คือการเลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อการอื่นนอกจากหกประการที่กล่าวมาข้างต้น ทั้งนี้กฎหมายมุ่งจะขยายความคุ้มครองสัตว์ออกไป อาทิ เลี้ยงไว้เพื่อขาย เลี้ยงไว้เพื่อการอนุรักษ์ คัดเลือกสายพันธุ์ หรือการประกวดแข่งขัน เป็นต้น

ความในมาตรา 20⁸² กฎหมายห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการทารุณกรรมสัตว์โดยไม่มีเหตุอันสมควร การทารุณกรรมสัตว์ตามมาตรา 20 ถูกขยายความว่าเป็นการทรมานการใช้สัตว์ผิดประเภทการใช้สัตว์ให้ทำงานหนักเกินสมควรฆ่าสัตว์โดยไม่มีเหตุอันสมควรหรือการตัดหู หาง ขน เขา หรืองา โดยไม่มีเหตุอันสมควรหรือเกิดอันตรายต่อสัตว์

“การทารุณกรรม” หมายความว่า การกระทำหรืองดเว้นการกระทำใด ๆ ที่ทำให้สัตว์ได้รับความทุกข์ทรมานไม่ว่าทางร่างกายหรือจิตใจ ได้รับความเจ็บปวด ความเจ็บป่วย ทูพพลภาพ หรืออาจมีผลทำให้สัตว์นั้นตาย และให้หมายความรวมถึงการใช้สัตว์เพื่อการ สัตว์เจ็บป่วย สัตว์ชราหรือสัตว์ที่กำลังตั้งท้องเพื่อแสวงหาประโยชน์ ใช้สัตว์ประกอบกามกิจ ใช้สัตว์ทำงานจนเกินสมควร หรือใช้ให้ทำงานอันไม่สมควรเพราะเหตุที่สัตว์นั้นเจ็บป่วย ชราหรืออ่อนอายุ

ตัวอย่าง

กล้า ใช้สุนัขแก่ตัวใหญ่ที่เลี้ยงไว้ลากคันไถ ไถนาที่ทำจำนวนหลายไร่ ย่อมเป็นการทารุณกรรมสัตว์ เนื่องจากเป็นการใช้สัตว์ทำงานผิดประเภทเกินสมควร

โหน่ง เชือดคอแมวของตนให้เพื่อนเพื่อแสดงความกล้าหาญ โดยปล่อยให้แมวค่อยๆ ดิ้นตายช้าๆ เป็นการทารุณกรรมสัตว์ที่ได้รับความเจ็บปวด และตาย

“การจัดสวัสดิภาพสัตว์” หมายความว่า การเลี้ยงหรือการดูแลให้สัตว์มีความเป็นอยู่ในสภาวะที่เหมาะสม มีสุขภาพอนามัยที่ดี มีที่อยู่ อาหาร และน้ำอย่างเพียงพอ

กฎหมายมุ่งคุ้มครองสัตว์โดยตรงเพราะโดยเนื้อหาของกฎหมายฉบับนี้มีใจความสำคัญคือ ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการทารุณกรรมสัตว์โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ยกเว้นแต่สัตว์ที่เลี้ยงเอาไว้เป็นอาหาร ตามพิธีกรรม ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ การตัดหู หาง ขน เขาหรืองา โดยมีเหตุอันสมควรและไม่เป็นอันตรายต่อสัตว์หรือการดำรงชีวิตของสัตว์ หรือที่กฎหมายกำหนดให้สามารถทำได้เป็นการเฉพาะ เป็นต้น โดยหากฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

สำหรับสัตว์เลี้ยงตามบ้าน กฎหมายฉบับนี้ก็คุ้มครองเช่นเดียวกัน โดยกำหนดให้เจ้าของต้องเลี้ยงดูให้เหมาะสม ห้ามปล่อยปละละเลยหรือทิ้งไปโดยไม่มีเหตุอันสมควรเด็ดขาด ซึ่งถือได้ว่าเป็นการลดปัญหาสัตว์จรจัดรวมถึงการทำให้บุคคลที่มีหรือคิดจะมีสัตว์เลี้ยง มีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและสัตว์ที่รับเลี้ยงมาได้เป็นอย่างดี

⁸² พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรม และการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ.2557 มาตรา 20

ข้อยกเว้นที่ถือว่าผู้กระทำมิได้กระทำทารุณกรรมสัตว์บัญญัติไว้ในมาตรา 21⁸³

มาตรา 21 “การกระทำได้ดังต่อไปนี้ ไม่ถือว่าเป็นการทารุณกรรมสัตว์ตามมาตรา 20

- (1) การฆ่าสัตว์เพื่อใช้เป็นอาหาร ทั้งนี้ เฉพาะสัตว์เลี้ยงเพื่อใช้เป็นอาหาร
- (2) การฆ่าสัตว์ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์
- (3) การฆ่าสัตว์เพื่อควบคุมโรคระบาดตามกฎหมายว่าด้วยโรคระบาดสัตว์
- (4) การฆ่าสัตว์ในกรณีที่สัตว์แพทย์เห็นว่าสัตว์ป่วย พิการ หรือบาดเจ็บและไม่สามารถเยียวยา หรือรักษาให้ชีวิตอยู่รอดได้โดยปราศจากความทุกข์ทรมาน
- (5) การฆ่าสัตว์ตามพิธีกรรมหรือความเชื่อทางศาสนา
- (6) การฆ่าสัตว์ในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อป้องกันอันตรายแก่ชีวิตหรือร่างกายของมนุษย์ หรือสัตว์อื่น หรือป้องกันความเสียหายที่จะเกิดแก่ทรัพย์สิน
- (7) การกระทำใด ๆ ต่อร่างกายสัตว์ซึ่งเข้าลักษณะของการประกอบวิชาชีพการสัตวแพทย์ โดยผู้ประกอบวิชาชีพการสัตวแพทย์หรือผู้ซึ่งได้รับยกเว้นให้กระทำได้โดยไม่ต้องขึ้นทะเบียนและได้รับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการสัตวแพทย์จากสัตวแพทย์สภาตามกฎหมายว่าด้วยวิชาชีพการสัตวแพทย์
- (8) การตัด หู หง ขน เขา หรืองาโดยมีเหตุอันสมควรและไม่เป็นอันตรายต่อสัตว์ หรือการดำรงชีวิตของสัตว์
- (9) การจัดให้มีการต่อสู้ของสัตว์ตามประเพณีท้องถิ่น
- (10) การกระทำอื่นใดที่มีกฎหมายกำหนดให้สามารถกระทำได้เป็นการเฉพาะ
- (11) การกระทำอื่นใดที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ”

ข้อยกเว้นในการทารุณกรรมสัตว์นั้นก็จะมี การฆ่าเป็นอาหารเฉพาะสัตว์เลี้ยงเพื่อเป็นอาหาร การฆ่าตามกฎหมายควบคุมการฆ่าและจำหน่ายสัตว์ การฆ่าตามกฎหมายว่าด้วยโรคระบาดสัตว์ จำเป็นต้องฆ่าเพื่อความปลอดภัยของคน และต่อสัตว์อื่นการฆ่าตามพิธีกรรมหรือความเชื่อทางศาสนา การฆ่าโดยที่สัตว์แพทย์เห็นว่า สัตว์ป่วย พิการ หรือบาดเจ็บและไม่สามารถรักษาให้รอดได้โดยไม่ทุกข์ทรมาน การกระทำใดๆที่เป็น การประกอบวิชาชีพสัตวแพทย์ การตัดหู หง ขน เขา หรืองา โดยมีเหตุอันสมควรและไม่เป็นอันตรายต่อสัตว์ และต่อการดำรงชีวิตของสัตว์ การจัดให้สัตว์ต่อสู้ตามประเพณีท้องถิ่น การกระทำอื่นใดที่มีกฎหมายกำหนดให้สามารถกระทำได้เป็นการเฉพาะ การกระทำอื่นใดที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยความเห็นชอบ ของคณะกรรมการ

ตัวอย่าง

เอ เลี้ยงไก่ชนพันธุ์ดีไว้เพื่อชนในสังเวียนเพื่อคัดเลือกสายพันธุ์ตามประเพณีท้องถิ่นย่อมไม่เป็นการทารุณกรรมสัตว์⁸⁴

⁸³ พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรม และการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ.2557 มาตรา 21

⁸⁴ พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรม และการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ.2557 มาตรา 21(9)

แบนทำพิธีฆ่าแพะเพื่อบูชาต่อเทพเจ้าตามหลักศาสนาของตนโดยไม่ทำให้แพะที่ถูกฆ่าทรมานก่อนตาย ไม่ถือเป็นการทารุณกรรมสัตว์⁸⁵

โจจำเป็นต้องฆ่าฝูงงาช้างที่กำลังจะฉกกัดเด็กไม่ถือเป็นการทารุณกรรมสัตว์ เพราะเป็นการฆ่าสัตว์ในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อป้องกันอันตรายแก่ชีวิตหรือร่างกายของมนุษย์ หรือสัตว์อื่น หรือป้องกันความเสียหายที่จะเกิดแก่ทรัพย์สิน⁸⁶

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากฎหมายจะออกมาแล้วแต่ก็คงไม่มีผล หากไม่มีการร่วมมือจากทุกฝ่ายในการแก้ไขปัญหาย่างจริงจัง

2. พระราชบัญญัติสงวน และคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535

สัตว์ป่าส่วนใหญ่ใกล้สูญพันธุ์ เนื่องจากพื้นที่ป่าไม้ในประเทศลดลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้อาหาร และที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าลดลงตามไปด้วย จึงจำเป็นจะต้องเร่งรัดการขยายพันธุ์สัตว์ป่าและให้การสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าควบคู่กันไปและเนื่องจากปัจจุบันได้มีความตกลงระหว่างประเทศในการที่จะร่วมมือกันเพื่อสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าของท้องถิ่นอันเป็นทรัพยากรที่สำคัญของโลก

“สัตว์ป่า”⁸⁷ ตามพระราชบัญญัตินี้ หมายความว่า “สัตว์ทุกชนิดไม่ว่าสัตว์บกสัตว์น้ำสัตว์ปีกแมลงหรือแมง ซึ่งโดยสภาพธรรมชาติย่อมเกิดและดำรงชีวิตอยู่ในป่า หรือในน้ำ และให้ความหมายรวมถึงไข่ของสัตว์ป่าเหล่านั้นทุกชนิดด้วย แต่ไม่หมายความรวมถึงสัตว์พาหนะที่ได้จดทะเบียนทำตัวรูปพรรณตามกฎหมายพาหนะดังกล่าว”

“สัตว์ป่าสงวน” หมายความว่า “สัตว์ป่าที่หายากตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้ และตามที่จะกำหนดโดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา”

เมื่อสัตว์ป่าลดลงอย่างมาก เนื่องจากมีการล่าเป็นอาหารล่าเพื่อเป็นกีฬาและ ล่าเพื่อการค้าทั้งในประเทศ และ ส่งออกต่างประเทศ โดยปราศจากกฎหมายใดๆคุ้มครอง ต่อมาเมื่อประชากรเพิ่มขึ้น การบุกรุกป่าเพื่อทำกินมีมากขึ้นสัตว์ป่าถูกคุกคามและ ลดจำนวนลงอย่างรวดเร็วกว่าที่เคยเป็นมา ในรอบหลายสิบปีจนบางชนิด ได้สูญพันธุ์ไปจากเมืองไทยสูญพันธุ์ไปจากโลกสัตว์ชนิดนั้นคือ สมัน ซึ่งเป็น กวางที่มีเขาสวยงามที่สุดชนิดหนึ่ง ดังนั้นปี พ.ศ. 2503 ภาครัฐโดยการ ร่วมมือขององค์กรอนุรักษ์ต่างๆได้ตระหนักถึงคุณค่าของสัตว์ป่า ผลักดันให้เกิดกฎหมายคุ้มครองสัตว์ป่าฉบับแรกของประเทศไทยคือ พระราชบัญญัติสงวน และ คุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2503 ซึ่งในกฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดสัตว์ป่าที่หายากเป็น สัตว์ป่าสงวน"จำนวน 9 ชนิด คือ แรด กระซู่ กูปรีหรือ โคไพร ควายป่า ละองหรือละมั่ง " สมันหรือเนื้อสมัน ทรายหรือเนื้อทรายหรือตามะแนเลียงผาหรือเยียงหรือกูรา หรือ โคร้า และ กวางผาเมื่อเวลาผ่านไปได้มีการปรับปรุงกฎหมายให้เกิดความทันสมัยเหมาะสมกับสถานการณ์สัตว์ป่าในประเทศไทย และสอดคล้องกับความร่วมมือด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรระดับนานาชาติได้มีการตราพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535ซึ่งมีผลบังคับใช้มาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งในพระราชบัญญัติได้แก้ไข เพิ่มเติมรายชื่อสัตว์ป่าสงวนด้วยพิจารณาเห็นว่าประชากรสัตว์ป่าหลาย

⁸⁵ พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรม และการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ.2557 มาตรา21(5)

⁸⁶ พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรม และการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ.2557/ มาตรา21(6)

⁸⁷ พระราชบัญญัติสงวน และคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 มาตรา4

ชนิดเพิ่มขึ้นจากการเพาะขยายพันธุ์ เช่น เนื้อทราย และประชากรสัตว์ป่า อื่นหลาย ชนิดลดลงอย่างน่าวิตก เช่น นกแก้วแล้วท้องดำ หรือสัตว์ป่าบางชนิดไม่มีรายงานการพบเห็นมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานเช่น นกกระเรียน แมวลายหินอ่อน จึงได้ถอดชื่อเนื้อทรายออกจากบัญชีสัตว์ป่าสงวน และเพิ่มนกเจ้าฟ้าหญิงสิริธร นกแก้วแล้วท้องดำ นกกระเรียน แมวลายหินอ่อน สมเสร็จ เก้งหม้อ และ พะยูง หรือหมู่น้ำ รวมเป็นสัตว์ป่าสงวน 15 ชนิด⁸³

“สัตว์ป่าคุ้มครอง” หมายความว่า “สัตว์ป่าตามที่กฎกระทรวงกำหนดให้เป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง”

อาทิ กระตัง ค่างดำ ปลาโลมาอิรวดี โกล่า เสือโคร่ง นกขุนทอง นกเด้าดิน นกยูง สูงิง กูเหลือม ตะโขง ตะพาบ หรือปลาฉลาม เหี้ย เป็นต้น

“ล่า” หมายความว่า “เก็บ ดัก จับ ยิง ฆ่า หรือทำอันตรายด้วย ประการอื่นใดแก่สัตว์ป่าที่ไม่มีเจ้าของและอยู่เป็นอิสระ และหมายความรวมถึงการไล่ การด้อน การเรียก หรือการล่อเพื่อการกระทำการดังกล่าวด้วย”

การล่าถือเป็นการลดจำนวนสัตว์ป่าอย่างรวดเร็วที่สุด สร้างความเสียหายแก่ประชากรสัตว์ป่ามากมาย กว้างขวาง ถือเป็นการกระทำผิดตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 16 “ห้ามมิให้ผู้ใดล่า หรือพยายามล่าสัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครอง เว้นแต่เป็นการกระทำโดยทางราชการที่ได้รับยกเว้นตามมาตรา 26”

การล่าหรือพยายามล่าสัตว์ป่าโดยบุคคลทั่วไปจึงไม่สามารถกระทำได้โดยชอบด้วยกฎหมายเว้นแต่กรณี การทำโดยเจ้าพนักงานตามมาตรา 26 ซึ่งถือเป็นข้อยกเว้น คือการกระทำเพื่อประโยชน์ในการสำรวจ การศึกษาและวิจัยทางวิชาการ การคุ้มครองสัตว์ป่า การเพาะพันธุ์ หรือเพื่อกิจการสวนสัตว์สาธารณะ ซึ่งกระทำโดยราชการ และโดยได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดี และต้องปฏิบัติตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ

มาตรา 7 “ผู้ใดล่าสัตว์ป่าโดยฝ่าฝืนต่อบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ ด้วยความจำเป็นและภายใต้เงื่อนไข ดังต่อไปนี้ ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษ

(1) เพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นพ้นจากอันตรายหรือเพื่อสงวนหรือรักษาไว้ซึ่งทรัพย์สินของตนเองหรือผู้อื่น

(2) การล่านั้นได้กระทำพอสมควรแก่เหตุ และ

(3) ในกรณีที่สัตว์ที่ถูกล่าเป็นสัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครองมีได้ล่าสัตว์ป่าที่ถูกล่าหรือซากของสัตว์ป่าที่ถูกล่าเคลื่อนที่ และได้แจ้งเหตุที่ได้ล่าสัตว์ป่าไปแล้วนั้นให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทราบโดยไม่ชักช้า

ให้สัตว์ป่าหรือซากของสัตว์ป่าที่ถูกล่าตามวรรคหนึ่งตกเป็นของแผ่นดินและให้กรมป่าไม้หรือกรมประมง แล้วแต่กรณี นำไปดำเนินการตามระเบียบที่อธิบดีกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ”

มาตรา 7 นี้ถือเป็นข้อยกเว้นที่ให้อำนาจบุคคลทั่วไปไม่ต้องรับโทษหากบุคคลใดได้ล่าสัตว์ป่าเพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นพ้นจากอันตรายหรือเพื่อสงวนหรือรักษาไว้ซึ่งทรัพย์สินของตนเองหรือผู้อื่น โดยที่การล่าไม่ได้

⁸³ สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

กระทำพอสมควรแก่เหตุ และในกรณีที่สัตว์ที่ถูกล่านั้นเป็นสัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครองมีได้นำสัตว์ป่าที่ถูกล่าหรือซากของสัตว์ป่าที่ถูกล่านั้นเคลื่อนที่ และได้แจ้งเหตุที่ได้ล่าสัตว์ป่าไปแล้วนั้นให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทราบโดยไม่ชักช้า

ตัวอย่าง

นายโอม ตีหมิป่าตาย เนื่องจากหนีได้ออกจากป่าบุกเข้ามาขบกัดทำร้ายผู้คนในหมู่บ้าน จึงจำเป็นต้องป้องกันตัวนายโอมไม่ต้องรับโทษ

นอกจากนี้กฎหมายยังห้ามบุคคลทั่วไปมีไว้ในครอบครอง เพาะพันธุ์ ค้า นำเข้า ส่งออก สัตว์ป่า หรือยิงสัตว์ป่าในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ตก และพระอาทิตย์ขึ้น⁸⁹

3. กฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบสัตว์ให้เหมาะกับสังคม

ตัวรูปพรรณ⁹⁰

ตัวรูปพรรณ ที่ใช้สำหรับสัตว์เลี้ยงในประเทศไทย ถูกกำหนดขึ้นตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 เพื่อใช้กับสัตว์พาหนะ ตามความในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ให้นิยามไว้ดังนี้

“ สัตว์พาหนะ ” หมายถึง ช้าง ม้า โค กระบือ ลา ล่อ ที่ได้ทำตัวรูปพรรณแล้ว หรือได้ทำตัวรูปพรรณที่กฎหมายกำหนด

“ ตำนินรูปพรรณ ” หมายถึง ลักษณะสัญญาณโดยเฉพาะของสัตว์พาหนะแต่ละตัวซึ่งเป็นอยู่เองหรือทำให้มีขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องหมาย

“ ตัวรูปพรรณ ” เอกสารแสดงตำนินรูปพรรณของสัตว์พาหนะ

“ นายทะเบียน ” หมายถึง นายอำเภอ หรือผู้ปฏิบัติหน้าที่แทน หรือผู้ซึ่งรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยแต่งตั้ง

ตามบทบัญญัตินี้ได้ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ดังนั้นในการออกตัวรูปพรรณสัตว์จึงเป็นหน้าที่ของนายทะเบียนท้องที่ ซึ่งก็คือนายอำเภอประจำท้องที่นั้น ๆ หรือผู้ที่ได้รับการแต่งตั้ง โดยให้ผู้ใหญ่บ้านนั้นเป็นพยาน ตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 สัตว์จะต้องจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณ ได้แก่

1. ช้างที่มีอายุตั้งแต่ 8 ปีขึ้นไป
2. สัตว์ชนิดอื่นที่มีอายุตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป ยกเว้นโคตัวเมีย
3. สัตว์ที่ใช้ขับขี ลากเข็น หรือใช้งานแล้ว
4. สัตว์ที่มีอายุตั้งแต่ 4 ปีขึ้นไป เมื่อต้องการนำออกนอกราชอาณาจักร
5. สัตว์พาหนะที่นำเข้ามาในราชอาณาจักร
6. โคตัวเมียที่มีอายุตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป เมื่อต้องการโอนกรรมสิทธิ์ ยกเว้นกรณีรับมรดก⁹¹

⁸⁹ พระราชบัญญัติสงวน และคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 มาตรา 6 , 18 , 19 , 20 , 21 , 22

⁹⁰ ชุมพล ต่อบุญ,กฎหมายเกี่ยวกับกรควบคุมและป้องกันโรคระบาดในสัตว์เลี้ยง,กรุงเทพฯ:2555นิติบรรณการ.หน้า89

⁹¹ พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ.2482 มาตรา 8

สัตว์พาหนะของราชการทหาร ไม่ต้องทำตัวรูปพรรณตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้เว้นแต่กรณีที่เป็นกรณีที่โอนกรรมสิทธิ์ให้แก่เอกชน

โรคพิษสุนัขบ้า

“อาการของโรคพิษสุนัขบ้า”⁹² หมายความว่า ในกรณีของสุนัข อาการที่สุนัขนั้นดุร้าย วิ่งเพนพาน กัดสิ่งกีดขวางหรือเชื่องซึมซุกตัวในที่มืด ปากอ้า ลิ้นห้อยและสีแดงคล้ำ น้ำลายไหล ตัวแข็ง หรือขาอ่อนเปลี้ยเดินโซเซ และในกรณีของสัตว์ควบคุมอื่น อาการตามที่อธิบดีประกาศกำหนด

การป้องกันและเฝ้าระวังโรคพิษสุนัขบ้า⁹³

ปัจจุบันโรคพิษสุนัขบ้าสามารถป้องกันได้ด้วยการทำวัคซีนทั้งในคนและสัตว์ ตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535 กำหนดให้เจ้าของสัตว์จะต้องนำสัตว์ควบคุมโดยเฉพาะสุนัขและแมวอายุระหว่าง 2-4 เดือน ไปรับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าตามกำหนดทุกปี ผู้ใดฝ่าฝืนต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 200 บาท⁹⁴

เมื่อสัตว์ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าแล้ว สัตวแพทย์จะออกใบรับรองการฉีดวัคซีนให้พร้อมกับเครื่องหมายประจำตัว เจ้าของสัตว์จะต้องเก็บใบรับรองการฉีดวัคซีนไว้ และนำเครื่องหมายที่ได้ติดไว้กับสัตว์ ถ้าผู้ใดใช้เครื่องหมายปลอมหรือใบการฉีดวัคซีนอันเป็นเท็จถือว่ามีความผิด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับไม่เกิน 1,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ⁹⁵

เมื่อเจ้าของสัตว์พบว่าสัตว์แสดงอาการป่วยคล้ายคลึงกับโรคพิษสุนัขบ้า ให้แจ้งเหตุต่อสัตวแพทย์หรือเจ้าพนักงานท้องถิ่น หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ในพื้นที่นั้นภายในเวลา 24 ชั่วโมง ถ้าเจ้าของสัตว์ไม่แจ้งเหตุถือว่ามีความผิด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 เดือน หรือปรับไม่เกิน 3,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ⁹⁶

สัตวแพทย์มีอำนาจสั่งให้เจ้าของสัตว์ ที่สงสัยว่าเป็นโรคพิษสุนัขบ้าไว้ดูอาการเป็นเวลา 15 วัน หรือสั่งให้เจ้าของสัตว์เฝ้าดูอาการสัตว์เป็นเวลา 6 เดือน ผู้ใดฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 เดือน หรือปรับไม่เกิน 3,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และในระหว่างนั้นห้ามจำหน่าย จ่าย โอน สัตว์ควบคุมให้แก่ผู้อื่น ผู้ใดฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับไม่เกิน 1,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และเมื่อปรากฏว่าสัตว์ควบคุมนั้นได้ป่วยตาย หรือสูญหายในระหว่างการเฝ้าดูอาการ จะต้องแจ้งเหตุต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่น หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ภายในเวลา 24 ชั่วโมง

โรคภัยที่มากับสัตว์ปีก

ปัจจุบันปรากฏว่ามีการแพร่ระบาดอย่างต่อเนื่องสำหรับโรคระบาดในสัตว์ปีก โดยเฉพาะโรคภัยที่อาจเป็นอันตรายต่อมนุษย์ได้ อาทิ ไข้หวัดนก เป็นต้น มีการรณรงค์ปราบปรามโรคอย่างเข้มงวด ทั้งใน และนอกประเทศ ซึ่งปรากฏว่าประเทศไทยประสบความสำเร็จในการควบคุมโรคระบาดจากสัตว์ปีกอย่างมี

⁹² พระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ.2535 มาตรา 4

⁹³ ชุมพล ตัญญา, ล้างแล้ว, หน้า 198-199

⁹⁴ พระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ.2535 มาตรา 21

⁹⁵ พระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ.2535 มาตรา 23

⁹⁶ พระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ.2535 มาตรา 24

ประสิทธิภาพ โดยลดจำนวนประชากรสัตว์ต้องสงสัยว่าติดเชื้อ ควบคุมการย้ายสัตว์อย่างเข้มงวด และการเฝ้าระวัง ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือทั้งจากภาครัฐ และเอกชนเป็นสำคัญ เนื่องจากการป้องกันภัยพิบัติประเภนี้ จะต้องทำอย่างเสียขาด รวดเร็ว จึงจำเป็นต้องประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบโดยเร่งด่วน ถึงข้อปฏิบัติ ข้อห้ามตามกฎหมาย และหลักสาธารณสุข

การควบคุมการเคลื่อนย้ายสัตว์ปีก⁹⁷

เนื่องจากมีผู้ประกอบการ หรือเจ้าของสัตว์ปีกได้ลักลอบเคลื่อนย้ายสัตว์ปีกหรือซากสัตว์ปีกภายในพื้นที่ที่ได้รับการประกาศเป็นเขตโรคระบาด หรือเขตสงสัยว่ามีโรคระบาดชนิดไข้หวัดนก ดังนั้นเพื่อให้การควบคุมโรคเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงกำหนดให้ผู้ที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง ให้เข้มงวดตรวจสอบการเคลื่อนย้ายสัตว์ปีกและซากสัตว์ปีก ลงนามโดย คุณหญิงสุดารัตน์ เกยุราพันธุ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (ลงวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2548) โดยมีผลบังคับใช้ทันทีดังต่อไปนี้

1. ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัดประกาศเขตสงสัยว่ามีโรคระบาดชนิดไข้หวัดนก ในสัตว์ปีกจำพวก นก ไก่ เป็ด ห่าน หรือไข่สำหรับใช้ทำพันธุ์ในเขตท้องที่ทุกอำเภอของจังหวัดนั้น ๆ หากจังหวัดใดมีผลตรวจทางห้องปฏิบัติการยืนยันว่าพบเชื้อโรคไข้หวัดนก ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดประกาศให้ท้องที่ทุกอำเภอของจังหวัดนั้น เป็นเขตโรคระบาดชนิดไข้หวัดนกสำหรับสัตว์ปีกจำพวก นก ไก่ เป็ด ห่าน หรือไข่สำหรับใช้ทำพันธุ์

2. ห้ามมิให้ผู้ใดเคลื่อนย้ายสัตว์ปีกหรือซากสัตว์ปีกเข้ามา ออกนอก หรือภายในเขตโรคระบาด หรือเขตสงสัยว่ามีโรคระบาด เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากสัตวแพทย์มาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 ผู้ใดฝ่าฝืนต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 40,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ⁹⁸

3. ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจและพนักงานฝ่ายปกครองในท้องที่ ตั้งด่านเพื่อนตรวจจับการลักลอบเคลื่อนย้ายสัตว์ปีกหรือซากสัตว์ปีก หากพบผู้ใดกระทำความผิดให้จับกุมและดำเนินการทางกฎหมาย ส่วนของกลางที่ตรวจยึดได้นั้น ให้ส่งมอบแก่สัตวแพทย์ในท้องที่เพื่อทำการกักสัตว์และทำลายต่อไป

ในพื้นที่ที่มีผลตรวจทางห้องปฏิบัติการว่าพบเชื้อไข้หวัดนก ห้ามทำการเคลื่อนย้ายสัตว์ปีกหรือซากสัตว์ปีกในรัศมี 10 กิโลเมตร จากจุดเกิดโรคเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 30 วัน พร้อมกับทำลายเชื้อโรคด้วยการฆ่าเชื้อที่มีประสิทธิภาพ ในจุดที่ต้องสงสัยหรือจุดเสี่ยงต่าง ๆ โดยให้ดำเนินการต่อเนื่องทุกสัปดาห์จนกว่าโรคจะสงบ

การควบคุมโรคไข้หวัดนกในไก่งวง⁹⁹

ปัจจุบันมีการเลี้ยงไก่งวงกันอย่างแพร่หลาย ซึ่งการนำไก่งวงเข้าสู่สนามชนไก่นั้น มีความเสี่ยงต่อการติดเชื้อไข้หวัดนก ดังนั้นเพื่อเป็นการควบคุมและป้องกันการแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนกในไก่งวงจึงได้

⁹⁷ ชุมพล ต่อบุญ, อ่างแล้ว, หน้า 171

⁹⁸ พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 มาตรา 65

⁹⁹ ชุมพล ต่อบุญ, อ่างแล้ว, หน้า 173-175

กำหนดให้ผู้ที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง มาตรการควบคุมและป้องกันโรค
ใช้หวัดนกในไก่ชน ลงนามโดย คุณหญิงสุดาวรัตน์ เกษราพันธ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
(ลงวันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548) โดยให้ผลบังคับใช้ทันที ดังต่อไปนี้

1. ให้ผู้ว่าราชการจังหวัด สั่งการให้ปศุสัตว์จังหวัดใช้อำนาจตามในมาตรา 18 (1) แห่ง
พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 ออกประกาศหรือคำสั่งเป็นหนังสือให้เจ้าของไก่ชนทุกรายแจ้ง
จำนวนไก่ชนในครอบครัวทั้งหมด ต่อสัตวแพทย์สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดในพื้นที่ให้ทราบ เพื่อจะได้ทำ
ทะเบียนไว้เป็นหลักฐาน

2. ให้เจ้าของสนามไก่ชน ยื่นคำขอขึ้นทะเบียนสนามไก่ชนตามสถานที่ที่ผู้ว่าราชการจังหวัดกำหนด
โดยให้แจ้งประมาณการจำนวนไก่ชนที่เข้าประลองในแต่ละครั้งและวันที่เปิดให้มีการประลองด้วย

3. ให้เจ้าของสนามไก่ชน จัดทำระบบป้องกันโรคในสนามไก่ชนดังนี้

3.1 จัดทำสมุดบันทึกบุคคลเข้า/ออก และบันทึกข้อมูลของไก่ที่นำเข้ามาชนทุกครั้ง

3.2 มีอ่างสำหรับจุ่มสารฆ่าเชื้อบริเวณทางเข้า/ออก และให้พ่นสารฆ่าเชื้อยานพาหนะที่เข้า/ออก
สนามชนไก่ทุกครั้ง

3.3 ให้ตรวจสอบสมุดประจำตัวไก่ชนทุกตัวที่เข้าสู่สนาม สมุดประจำตัวไก่ชนจะต้องมีรายละเอียด
ถูกต้องครบถ้วนตามที่กำหนด โดยเฉพาะประวัติการตรวจโรคใช้หวัดนก ในกรณีที่ไม่มีสมุดประจำตัวไก่ชน
หรือไม่ผ่านการตรวจโรคจะไม่อนุญาตให้เข้าชนโดยเด็ดขาด

3.4 ให้ทำความสะอาดและทำลายเชื้อโรคทุกครั้ง ในบริเวณสนามไก่ชนภายหลังเสร็จสิ้นการ
ประลอง ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการประลองให้ทำความสะอาดด้วยสารฆ่าเชื้อ แล้วนำออกตากแดดให้
แห้ง และปล่อยให้สนามว่างเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 7 วัน (ห้ามนำไก่เข้าสู่บริเวณสนาม)

3.5 สนามไก่ชนจะต้องมีความพร้อมให้สัตวแพทย์ของสำนักงานปศุสัตว์ หรือเจ้าหน้าที่ของจังหวัด
ที่ได้รับมอบหมายให้ตรวจสอบตามข้อ 3.1-3.4 ได้ตลอดเวลา

4. เจ้าของไก่ชนจะต้องปรับปรุงระบบการเลี้ยงให้มีความปลอดภัยทางชีวภาพ (biosecurity) โดย
จัดทำโรงเรือนให้มีระบบป้องกันโรค มีตาข่ายป้องกันการสัมผัสกับคน

5. เจ้าของไก่ชนที่จะนำไก่ไปประลองหรือช้อม จะต้องขึ้นทะเบียนเพื่อทำสมุดประจำตัวไก่ชน
(Fighting Cock Passport) ตามที่กรมปศุสัตว์กำหนด และจะต้องมีการตรวจโรคใช้หวัดนกในไก่ชนทุก
30 วัน โดยให้บันทึกทางประวัติการตรวจโรคลงในสมุดประจำตัวไก่ชนด้วยทุกครั้ง พร้อมกับให้ฝักระวังโรค
ใช้หวัดนกทางอากาศอย่างใกล้ชิด

6. การเคลื่อนย้ายไก่ชนเพื่อเข้าสนามชนไก่ ให้เจ้าของไก่ชนปฏิบัติตามในมาตรา 17 แห่ง
พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 ดังต่อไปนี้ คือ¹⁰⁰

6.1 ผู้ที่มีความประสงค์จะเคลื่อนย้ายไก่ชน ให้ยื่นคำขออนุญาตได้ที่สำนักงานปศุสัตว์อำเภอหรือปศุ
สัตว์จังหวัดโดยจะต้องยื่นสมุดประจำตัวไก่ชนตัวที่จะทำการเคลื่อนย้ายประกอบการขออนุญาตด้วยทุกครั้ง

¹⁰⁰ พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ.2558 มาตรา 17

6.2 สัตวแพทย์ผู้ที่ได้รับมอบหมายจะต้องตรวจสอบสมุดประจำตัวไก่อย่างละเอียดโดยเฉพาะประวัติ การตรวจโรคไขหวัดนก และผลตรวจครั้งสุดท้ายจะต้องไม่เกิน 30 วัน

6.3 สัตวแพทย์ผู้ที่ได้รับมอบหมายจะต้องตรวจดูอาการของไก่ชน ว่ามีความสมบูรณ์แข็งแรงหรือมี สุขภาพดีมีความเหมาะสมที่จะนำไปประลองหรือซ้อมหรือไม่ ทั้งนี้ ไก่ชนจะต้องมาจากแหล่งที่ปลอดเชื้อ ไขหวัดนกเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 30 วัน

6.4 เมื่อดำเนินการตามข้อ 6.1-6.3 แล้ว สัตวแพทย์ผู้ที่ได้รับหมายจะออกหนังสืออนุญาต เคลื่อนย้ายสัตว์ (ร.4) และเมื่อไปถึงสนามชนไก่ใช้เจ้าของไก่ชนพร้อมใบอนุญาตดังกล่าวแสดงต่อเจ้าหน้าที่ สนามพร้อมกับสมุดประจำตัวไก่ชนทุกครั้ง

7. ให้สัตวแพทย์ผู้ที่ได้รับมอบหมายในอำเภอที่มีสนามชนไก่ตั้งอยู่ หน้าเจ้าหน้าที่ที่จังหวัดมอบหมาย เข้าตรวจสอบสนามชนไก่ว่ามีการดำเนินการตามข้อ 1-6 หรือไม่ ถ้าหากพบข้อบกพร่องให้จัดทำรายงาน เสนอต่อผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อพิจารณาคำเนินต่อไป

8. ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การป้องกันควบคุมโรค ไขหวัดนกในไก่ชนระดับจังหวัด ซึ่งมีตัวแทนจากหน่วยต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น หน่วยงานของ สำนักกระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ชน ตัวแทนผู้เลี้ยงสัตว์ปีกชนิดอื่น ๆ ฯลฯ โดยมีปศุสัตว์จังหวัดเป็นกรรมการและเลขานุการ ทั้งนี้เพื่อให้ คณะกรรมการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การป้องกันควบคุมโรคไขหวัดนกในไก่ชน ได้กำหนดหลักเกณฑ์เงื่อนไข ต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับประกาศฉบับนี้ เสนอต่อผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาเปิดสนามชน ไก่ต่อไป

9. การพิจารณาอนุญาตให้เปิดสนามชนไก่นั้น ให้เริ่มพิจารณาตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2549 เป็นต้นไป ยกเว้นจังหวัดที่ตรวจพบเชื้อไขหวัดนกและโรคสงบยังไม่ครบ 30 วัน

เอกสารอ้างอิง

- สรุปสาระสำคัญของพระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558
พระราชบัญญัติหอพัก พุทธศักราช 2558
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542
พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พุทธศักราช 2540
พระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พุทธศักราช 2539
ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานการอุดมศึกษา
ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบ มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2552
ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พุทธศักราช 2548
กฎกระทรวงว่าด้วยการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พุทธศักราช 2551
กฎกระทรวงว่าด้วยการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ พุทธศักราช 2552
ประทีป อ่าววิจิตรกุล, การดำเนินคดีตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ฉบับ Concise.
กรุงเทพฯ : เอเชียคิท แอนด์พริ้นท์, 2551
พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522
พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551
พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535
กฎกระทรวงกำหนดความเสียหายที่จะให้ได้รับค่าเสียหายเบื้องต้น จำนวนเงินค่าเสียหายเบื้องต้น การร้องขอรับและการจ่ายค่าเสียหายเบื้องต้น พ.ศ. 2552
พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522
วรวิทย์ ฤทธิทัต, คดียาเสพติดให้โทษ เฮโรอีน ยาบ้า กัญชา คดีวัตถุออกฤทธิ์. พิมพ์ครั้งที่ 3.
กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2545
ชุมพล ต่อบุญ, กฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมและป้องกันโรคระบาดในสัตว์เลี้ยง. กรุงเทพฯ:นิติบรรณาการ.
2555
พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรม และการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ.2557
พระราชบัญญัติสงวน และคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535
พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ.2482
.พระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ.2535
พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ.2558
พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522
พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535

แหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

www.vicharkarn.com

แบบฝึกหัดท้ายบทที่ 8

1. พระราชบัญญัติหอพัก ฉบับปัจจุบัน มีผลใช้บังคับเมื่อใด และใช้บังคับกับหอพักประเภทใด
2. นักศึกษามีความเห็นอย่างไรกับการจัดการศึกษาให้แก่บุคคลทุกคนโดยเสมอภาคกัน จงอธิบาย
3. ผู้บริโภคควรปฏิบัติตัวอย่างไร เพื่อให้ได้รับสิทธิในการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคโดยสมบูรณ์
4. ใครมีสิทธิฟ้องคดีผู้บริโภคได้บ้าง
5. จงอธิบายวิธีปฏิบัติในการออกรถ เลี้ยวรถและกลับรถต้องทำประการใดบ้าง ?
6. กรณีที่รถไม่ได้ทำประกันภัยตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535 ผู้เสียหายจะได้รับค่าเสียหายประการใดบ้าง อธิบาย ?
7. พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 แบ่งยาเสพติดออกเป็นกี่ประเภทอะไรบ้าง ?
8. จงอธิบายสรุปข้อยกเว้นการกระทำที่ไม่ถือเป็นการทารุณกรรมสัตว์ตามพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรม และการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ.2557

บรรณานุกรม

กฎหมาย

พระราชบัญญัติหอพัก พุทธศักราช 2558

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พุทธศักราช 2540

พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พุทธศักราช 2539

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522

พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534

กรมทรัพย์สินทางปัญญา

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานการอุดมศึกษา

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบ มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2552

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พุทธศักราช 2548

กฎกระทรวงว่าด้วยการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พุทธศักราช 2551

กฎกระทรวงว่าด้วยการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ พุทธศักราช 2552

หนังสือกฎหมายตราสามดวง : หน้าที่ต่างสังคมไทย, พิมพ์ครั้งแรก มีนาคม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) 2549

กำธร กำประเสริฐ,สุเมธ จานประดับ,ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย และระบบกฎหมายหลัก.มหาวิทยาลัยรามคำแหงพิมพ์ครั้งที่2(2544).

ตุลญา โรจน์ทั้งคำ. สังคมกับกฎหมาย.กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์วิญญูชน. 255

บุญเพราะ แสงเทียน. กฎหมายอาญา 1 (ภาคทบทบัญญัติทั่วไป) แนวประยุกต์.กรุงเทพฯ : วิทย์พัฒนา,2549

ประยูทธ ลัทธินันท์.ศาลไทยในอดีต.กรุงเทพฯ:สร้างสรรค์บุ๊คส์.2551

พระยานิติไพศาลรักษ์. ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย. คำสอนชั้นปริญญาตรี(พ.ศ.2500-2501). คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์2500.

เวียงเจียงฮาย255เฉลิมฉลอง 750ปีเมืองเชียงรายและ39ปี มรช. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 2554

สุทธิวาหนฤพุฒิ,คำบรรยายประวัติศาสตร์กฎหมาย,มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.พิมพ์ครั้งที่ 7,251.

สุทธิวาหนฤพุฒิ,ประวัติศาสตร์กฎหมายชั้นปริญญาโท,มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์2516

แสง บุญเฉลิมวิภาส., ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.2552

ศรีศักร วัลลิโภดม .กฎหมายตราสามดวงกับความเชื่อของไทย .พิมพ์ครั้งแรก มีนาคม สำนักพิมพ์เมืองโบราณ 2545

หยุด แสงอุทัย. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป.**พิมพ์ครั้งที่ 11.สำนักพิมพ์ประกายประกาย,2553.

ทศพร มุลรัตน์. **หลักกฎหมายมหาชน.** เชียงราย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 2557.

ภูริธญา วัฒนรุ่ง. **ปรัชญาและพัฒนากฎหมายมหาชน.** กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2543.

มานิตย์ จุมปา. **คู่มือศึกษาวิชากฎหมายปกครอง.** กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2546.

วิษณุ เครืองาม. **กฎหมายรัฐธรรมนูญ.** กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณาการ, 2523.

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2551). **คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1.** พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินต์ติ้ง (ประเทศไทย)

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ. **รวมหมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกากฎหมายอาญาของอาจารย์จิตติ ติงศภัทรี.** พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พ.ศ. 2537, หน้า 25

ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2548). **กฎหมายปกครอง.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ. (2554). **คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาคทั่วไป.** พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน.

พระยารรณการีย์นพินธ์. **ความรับผิดชอบของบุคคลในทางอาญา, บทบัณฑิต, เล่มที่ 26, เดือนพฤษภาคม 2512, หน้า 93**

นิมิต ชิมเครือ. (2553). **ปัญหาในกฎหมายอาญา.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง

คณิง ภาชัย. **กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1.** พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร : เดือนตุลา, 2555

คู่มือศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธี. กรุงเทพฯ:สำนักงานศาลยุติธรรม, 2556.

ณรงค์ โจหาญ. **หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.** พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2556.

ธานีศ เกศวิทักษ์. **คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1.** พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : พลสยามพรินต์ติ้ง, 2555.

ปริญญา จิตรการณทิกิจ. **หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2554.

รชฎ เจริญฉ่ำ. **กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา1.** กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2549

สง่า ดวงอัมพร. **คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วยผู้เสียหาย และ หลักการสอบสวนคดีความผิดต่อส่วนตัว.** กรุงเทพมหานคร : เคพี พรินต์ติ้ง, 2541.

สนธิ สนั่นศิลป์. **คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.** กรุงเทพมหานคร : สูตรไพศาล, 2550.

สมพร พรหมพิตร. **คู่มือเตรียมคดีอาญา(ภาคเอกชน).** กรุงเทพมหานคร : นิติธรรม, 2539.

สมศักดิ์ เอี่ยมพลับใหญ่. **เกร็ดกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา.** พิมพ์ครั้งที่ 10 กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตอักษร, 2557

สรุปสาระสำคัญของพระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ. 2558

ประทีป อ่าววิจิตรกุล, การดำเนินคดีตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ฉบับ Concise.
กรุงเทพฯ : เอเชียคิท แพ็คพรินท์, 2551

ภาษาอังกฤษ

- Chang, W., Chung, W., Chen, H., & Chou, S., An international perspective on fighting cybercrime, ISI'03 Proceedings of the 1st NSF/NIJ Symposium on Intelligence and security informatics (ISI 2003), (Arizona: Springer, 2003), 379-384.
- SRI international, *The criminal justice resource manual on computer crime*, (Menlo Park, CA: SRI international, 1979).
- Congressional Research Service, *The Economic Impact of Cyber-Attacks*, (Washington D.C.: CRS, 2004), 10,
- Chan, Y. C., *Cybercrime across the Taiwan strait—Regulatory responses and crime prevention*, Unpublished Ph.D. thesis, (Canberra: Australian National University, 2010)
- Schjølberg, S., & Ghernaouti-Helie, S., *A global treaty on cybersecurity and cybercrime (Second Edition)*, (2011), Retrieved 2013, December 4, from http://www.cybercrimelaw.net/documents/A_Global_Treaty_on_Cybersecurity_and_Cybercrime_Second_edition_2011.pdf.
- International Telecommunication Union, *The world information society report 2007*, (2007, June), Retrieved 2013, November, 10, from <http://www.itu.int/osg/spu/publications/worldinformationsociety/2007/>
- O'Connell, K., *Cyber-Crime hits \$ 100 Billion in 2007*, (2007, October 17). Retrieved 2013, October 17, from http://www.ibls.com/internet_law_news_portal_view_prn.aspx?s=latestnews&id=1882.
- IBM survey published 14.05.2006, Retrieved 2013, October 17, from <http://www.03.ibm.com/industries/consumerproducts/doc/content/news/pressrelease/1540939123.html>.
- Most government agencies and corporations do not have the resources to build and maintain a team of Internet security professionals that are on the watch 24/7., Nexusguard, *When it comes to defending against DDoS attacks, DDoS Alert: Taiwan and the Philippines Exchanging Digital Blows*, Retrieved 2013, December 7, from <http://www.prweb.com/releases/2013/5/prweb10735330.htm>
- Symantec, *Symantec internet security threat report trends for 2010*, (2011, April), Retrieved 2014, August 17, from https://www4.symantec.com/mktginfo/downloads/21182883_GA_REPORT_ISTR_Main-Report_04-11_HI-RES.pdf
- Buerk, R., *Japan defence firm Mitsubishi heavy in cyber attack*, BBC News, (2011, September 20), Retrieved 2013, October 17, from <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-pacific-14982906>.
- Cyber-attack from server in China targets Lower House, *Asahi Shimbun*, (2011, October 25), Retrieved 2013, 17 October, from http://ajw.asahi.com/article/behind_news/social_affairs/AJ2011102515710

Lee, A., CIA Chief Leon Panetta: Cyber attack could be next pearl harbor, *The Huffington Post*, (2013, June 13), Retrieved 2013, October 17, from http://www.huffingtonpost.com/2011/06/13/panetta-cyberattack-next-pearl-harbor_n_875889.html

Vietnam and China hackers escalate Spratly Islands row, *BBC News*, (2011, June 9), Retrieved 17 October 2013, from <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-pacific-13707921>

Estonia hit by “Moscow cyber war”, *BBC News*, (2007, May 17), Retrieved 2013, October 17, from <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6665145.stm>